

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1942:30
FINANSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
ANGÅENDE
REVISION AV TJÄNSTEFÖRTECKNINGEN
I VAD AVSER
ALLMÄNNA CIVILFÖRVALTNINGEN

DEL II

BYRÅCHEFS- OCH RÅDSTJÄNSTER M. M.

AVGIVET DEN 18 JUNI 1942
AV INOM FINANSDEPARTEMENTET
TILLKALLADE SAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 4 2

Statens offentliga utredningar 1942

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet. Beckman. 733 s. Fö. (Till betänkandet höra *dels* en bilaga innehållande personalförteckningar m. m., avsedd endast för tjänstebruk, *dels* ock ett hemligt bihang i tre delar.)
2. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. Marcus. 22 s. Fi.
3. Promemoria rörande bostadsförsörjningen. Av A. Johansson. Beckman. 77 s. S.
4. De yngre sjukhusläkarnas avlönings-, arbets- och bostadsförhållanden. Beckman. 106 s. S.
5. Promemoria med förslag till utvidgad vanhävdslagstiftning. Marcus. 55 s. Jo.
6. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 1. Allmänna uppgifter angående den tekniskt-vetenskapliga forskningsverksamhetens nuvarande läge m. m. — Allmänna synpunkter rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningen. — Erforderliga åtgärder för den tekniskt-vetenskapliga forskningens främjande och statens medverkan därvid. Hæggström. 195 s. H.
7. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 2. Förslag till åtgärder för främjande av den tekniskt-vetenskapliga forskningen på byggnadsområdet. Hæggström. 76 s. H.
8. 1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst. Marcus. 135 s. Fi.
9. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till folkskolans avlöningsreglemente m. m. Marcus. 191 s. Fi.
10. Betänkande med förslag till brandlag och brandstadga m. m. Norstedt. 164 s. K.
11. Betänkande med utredning och förslag angående betygssättningen i folkskolan. Hæggström. 330 s. E.
12. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 3. Förslag till åtgärder för skogsproduktforskningens ordnande. Hæggström. 124 s. H.
13. Betänkande och förslag angående förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 4. Järnvägsstyrelsen. Beckman. 88 s. K.
14. Promemoria angående hyresreglering. Norstedt. 54 s. Ju.
15. Betänkande med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga. Beckman. 108 s. Fö.
16. Betänkande med förslag rörande den centrala förvaltningsverksamheten inom försvarsväsendet. Hæggström. 360 s. Fö.
17. Betänkande med utredning och förslag angående barnmorskväsendet. Idun. 101 s. 1 karta. S.
18. Beskattningsorganisationssakkunnigas betänkande med förslag till ändrad organisation av kammarrätten. Marcus. 128 s. Fi.
19. Betänkande med utredning och förslag angående semester för husmödrar. Norstedt. 96 s. S.
20. Utredning angående värmekostnaden i hyreshus. Idun. 187 s. S.
21. Betänkande med förslag till främjande av utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor. Marcus. 96 s. Fi.
22. Förslag till ny lag om behörighet att utöva läkar-konsten, m. m. Norstedt. 251 s. S.
23. Promemoria med förslag angående registreringen av landets företagare m. m. Marcus. 60 s. H.
24. Betänkande angående bilregistrering m. m. Hæggström. 103 s. 12 bil. K.
25. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 2. Tiden juli 1940—juni 1941. Idun. 504 s. Fo.
26. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till avlöningsreglemente för de högre kommunala skolorna. Marcus. 96 s. Fi.
27. Stadsplaneutredningen 1942. 1. Förslag till åtgärder för snabbare handläggning av stadsplane- och tomtindelingsärenden m. m. Norstedt. 94 s. Ju.
28. Strafflagberedningens promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga m. m. Marcus. 56 s. Ju.
29. Socialvårdskommitténs betänkande 4. Förslag till ändrad bidragsförskottslag m. m. Beckman. 82 s. S.
30. Betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen. Del 2. Byråchefs- och rådstjänster m. m. Norstedts. 184 s. Fi.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1942: 30

FINANSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

REVISION AV TJÄNSTEFÖRTECKNINGEN

I VAD AVSER

ALLMÄNNA CIVILFÖRVALTNINGEN

DEL II

BYRÅCHEFS- OCH RÅDSTJÄNSTER M. M.

AVGIVET DEN 18 JUNI 1942

AV INOM FINANSDEPARTEMENTET

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1942

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

421792

STÄMNS ÖFRÄNTLIG UTREDNINGAR 1942:80
KUNSKAPSTÄMMELEN

BETÄNKANDE

ÅRSLANDE

REVISION AV TJÄNSTEFÖRTÄCKNINGEN

I 1942 ÅR

ALLMÄNNA CIVILFÖRVALTNINGEN

DEL II

BYRÅGIFTERS OCH RÅDSTÄMOR M. M.

AVGIFT DEN 18 JUNI 1942

AV KOM. FÖR ANSÖKANSTÄMMELEN

UTKALLADE SÄKVAJANDA

STOCKHOLM 1942

KUNGL. BOKHÅLLNINGEN, F. A. HÖRQVIST & SÖNER

421.52

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet.....	5
Inledning	7
I. Byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering	10
Allmänna synpunkter s. 10. Detaljförslag s. 46.	
II. Med byråchefs- och rådstjänsterna likvärdiga tjänster jämte vissa andra befattningar eller grupper av befattningar	80
III. Vissa evalveringsfrågor	116
IV. Inordnande under civila avlöningsreglementet av justitieråden och regeringsråden	142
V. Inordnande under civila avlöningsreglementet av professorerna vid universiteten och karolinska institutet	145
VI. Tillsättande av tjänst i succession efter innehavare av förordnande tills vidare.....	160
VII. Ställföreträdararvoden	167
VIII. Vissa verkschefslöner	170
Särskilda yttranden av ledamöterna Björck och Westling	172
Ledamoten Björck s. 172. Ledamoten Westling s. 174.	
<i>Bilaga A.</i> Förslag till ändring av civila avlöningsreglementet (justitieråd och regeringsråd)	178
<i>Bilaga B.</i> Förslag till ändring av civila avlöningsreglementet (professor under 3 avd.)	179
<i>Bilaga C.</i> Förslag till ändring av civila avlöningsreglementet (professor å löneplanen A).....	183

INNEHÅLLSÖFFTILFÄTTNING

3	Stuvade III Stadsdel af Örebro för hvarstannens
7	Inledning
10	I. Hyrtids och fästnings förhållanden i Örebro 1878
40	II. Med Hyrtids och fästnings förhållanden i Örebro förhållanden
110	III. Vissa svårare förhållanden
132	IV. Jordbruket under ett år i Örebro och dess förhållanden
140	V. Jordbruket under ett år i Örebro och dess förhållanden
160	VI. Tillståndet af Örebro i Örebro och dess förhållanden
170	VII. Stillheten i Örebro
175	VIII. Vissa förhållanden
180	Särskilda tillstånd af Örebro och dess förhållanden
185	Tabeller
190	Bilagor A. Förslag till förordning om vissa förhållanden i Örebro
195	Bilagor B. Förslag till förordning om vissa förhållanden i Örebro
200	C. Förslag till förordning om vissa förhållanden i Örebro
205	D. Förslag till förordning om vissa förhållanden i Örebro

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Med skrivelse den 21 maj 1941 ha 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga överlämnat betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen, del I, omfattande lönegraderna A 1—A 29.

De sakkunniga få härmed vördsamt överlämna del II av betänkandet, avseende byråchefs- och rådstjänster m. m.

Vid utredningsuppdragets fullgörande i förevarande hänseende ha de sakkunniga för speciella undersökningar anlitat biträde av revisorn hos riksräkenskapsverket *T. A. E. Fredriksson*, notarierna hos statskontoret *S. E. Holmqvist* och *B. Kull* samt t. f. statskommisariern *K. A. Lindbergson*.

Åtskilliga till de sakkunniga under fortgången av utredningsarbetet överlämnade eller direkt ingivna framställningar finnas upptagna i särskilda bland de sakkunnigas handlingar befintliga förteckningar.

Särskilda yttranden av ledamöterna Björck och Westling biläggas.

Stockholm den 18 juni 1942.

TH. WIJNBLADH.

WILHELM BJÖRCK.

A. WESTLING.

A. Berger.

The Herr Statthalder och Råderna för Kungl. Majestätens nådiga

Med afseende den 21 juni 1812 till 1811 till 1808 för den förhöjda konungsmaktens
Överhöfning behållande konungens resolution af 1808 till den 1808 till 1808
allmänna civilförordningen del I, omfattande de så kallade
De så kallade de så kallade de så kallade de så kallade de så kallade
avseende på de så kallade de så kallade de så kallade de så kallade de så kallade
Vid utredningen på detta ämne har utredningen utredningen utredningen
kunna för såväl de utredningens utredningens utredningens utredningens
konkurrensen af 1812 af 1812 af 1812 af 1812 af 1812 af 1812 af 1812
den och af 1812 af 1812 af 1812 af 1812 af 1812 af 1812 af 1812
Åstället till de så kallade de så kallade de så kallade de så kallade de så kallade
lämnade eller följande utredningens utredningens utredningens utredningens
hand de så kallade de så kallade de så kallade de så kallade de så kallade
Såskilda utredningens utredningens utredningens utredningens utredningens

Stockholm den 18 juni 1812

THE VIKARIAT

WILHELM HÄCKER

Inledning.

I sitt den 21 maj 1941 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1941: 17) ha 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga behandlat lönegraderna 1—29 å löneplanen A. Av utredningsuppdraget återstår därefter å ena sidan den s. k. byråchefsfrågan samt å andra sidan en formell översyn av tjänstbenämningarna och tjänsteförteckningens uppställning.

Det resultat av utredningsarbetet, som de sakkunniga nu framlägga, avser frågan om byråchefernas och med dem jämförliga befattningshavares löneställning. Därjämte komma de sakkunniga att i förevarande betänkande behandla vissa spörsmål, som enligt chefens för finansdepartementet under hand meddelade direktiv eller av annan anledning ansetts böra komma under de sakkunnigas bedömande.

Byråchefs- och rådstjänsterna äro för närvarande hänförliga till lönegraden A 30. Då de sakkunniga enligt de för utredningen meddelade direktiven — de sakkunniga hänvisa härutinnan till betänkandet av år 1941 — icke kunna förorda uppflyttning av hel grupp av befattningshavare, ha de sakkunniga beträffande ifrågavarande tjänster liksom beträffande övriga befattningshavargrupper, som varit föremål för de sakkunnigas bedömande, haft att undersöka möjligheterna av en differentierad löneställning.

För åstadkommande av material för ett sådant bedömande ha de sakkunniga i cirkulärskrivelser till cheferna för samtliga de verk, i vilka byråchefs- eller rådstjänster finnas, inhämtat såväl för prövning av lönegradsplaceringen erforderliga uppgifter som verkschefernas uppfattning i differentieringsfrågan. För resultatet härav redogöres i betänkandets första kapitel.

Till byråchefsfrågan i vidare bemärkelse får, såsom de sakkunniga uppfattat sitt uppdrag, även anses höra spörsmålet om uppflyttning av tjänster till den nuvarande byråchefs- och rådsgraden eller eventuellt högre liksom också frågan om förbättrad löneställning för befattningar, som utan att ha karaktären av byråchefs- eller rådstjänster för närvarande äro placerade i 30 lönegraden. Betänkandets andra kapitel ägnas häråt. Det bör emellertid i detta sammanhang framhållas, att de sakkunniga icke till behandling upptagit förefintliga önskemål om inrättande av byråchefs- eller rådstjänster i verk, där sådana saknas, då organisatoriska spörsmål av denna och liknande art falla utanför de sakkunnigas uppdrag.

Den i civila avlöningsreglementet intagna löneplanen A utvisar i förhållan-

de till motsvarande löneplaner i närmast därförut gällande avlöningsreglementen en påbyggnad med fyra lönegrader. Av uttalanden under förarbetena till civila avlöningsreglementet framgår, att löneplanens påbyggnad i första hand avsetts för inarbetande av sådana befattningar, med vilka förenats antingen arvode eller förmån in natura av sådan storlek eller sådant värde att befattningarna vid arvodets eller förmånens evalvering i lönebelopp icke kunna rymmas inom motsvarande äldre löneplan. Befattningar av här åsyftat slag äro ordförandena och vice ordförandena å division i hovrätt, landskamrerarna och landssekreterarna samt överläkarna vid statens sinnessjukhus. Enligt chefens för finansdepartementet under hand lämnade direktiv ha de sakkunniga till prövning upptagit frågan om utbyte av de med nämnda befattningar förenade arvoden eller naturaförmånerna mot fast lönegradsplacering. De sakkunniga äro härvid vad överläkarna angår i samförstånd med de för tjänsteförteckningsrevision vid statens sinnessjukhus tillkallade särskilda sakkunniga rörande lämpligheten av att evalveringen av sistnämnda befattningshavares naturaförmåner upptages till prövning i samband med övriga här berörda evalveringsfrågor. Hithörande spörsmål behandlas i betänkandets tredje kapitel.

En annan fråga, som chefen för finansdepartementet enligt under hand meddelade direktiv ansett böra komma under bedömande i samband med revisionen av tjänsteförteckningen, är frågan om inarbetande i civila avlöningsreglementet av vissa för närvarande oreglerade befattningar. En förutsättning härför är självfallet, att de i anledning härav uppkommande spörsmålen äro av rent löneteknisk natur och helt friställda från organisatoriska problem. De sakkunniga komma att i fjärde respektive femte kapitlen av betänkandet framlägga förslag rörande inordnande under civila avlöningsreglementet av justitie- och regeringsråden respektive professorerna vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Dessutom ha de sakkunniga i betänkandets sjätte och sjunde kapitel upptagit ytterligare tvenne spörsmål till behandling, som även de kunna anses i viss mån ligga vid sidan om frågan om byråchefernas lönegradsplacering, nämligen frågan om återbesättande med ordinarie innehavare av vissa befattningar, som för närvarande i succession efter innehavare av tillsvidareförordnanden uppehållas av s. k. långtidsvikarier, samt frågan om ställföreträdarskapets ordnande i vissa verk.

Slutligen omförmälas i åttonde kapitlet framkomna önskemål beträffande vissa verkschefslöner.

Med hänsyn till pågående eller planerade organisationsutredningar ha de sakkunniga — i anslutning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av tjänsteförteckningsrevisionen anfört i 1942 års statsverksproposition under för flera huvudtitlar gemensamma frågor — beträffande byråchefs- och rådstjänsterna ansett sig icke böra upptaga till bedömande spörsmål, som ha avseende å befattningar vid följande verk, nämligen armé-, marin- och flygförvaltningarna, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (utom chefen för brobyrån), kammarrätten och kontrollstyrelsen.

I. Byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering.

Allmänna synpunkter.

I det betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk (statens offentliga utredningar 1939: 5), som den 13 februari 1939 framlades av *tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken*, uppdrogos vissa allmänna riktlinjer för en differentiering i lönehänseende av civilförvaltningens byråchefsbefattningar.

Det förslag till differentiering, vid vilket nämnda sakkunniga stannade, inefattade bibehållande av lönegraden A 30 som grundläge samt såsom påbyggnad därav placering i A 31 och A 33, alternativt C 6 och C 7. De sakkunniga ansågo sig därmed ha föreslagit en lösning, som borde kunna vinna tillämpning såväl inom allmänna civilförvaltningen som vid affärsverken.

Förslaget avsåg byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse. Emellertid torde det, framhölls i betänkandet, finnas och även kunna komma att inrättas befattningar, som faktiskt låge på ett sådant plan, att den högsta av de ifrågasatta löneställningarna för byråchef icke kunde anses svara mot de med befattningen förenade arbetsuppgifterna. För dylika undantagsfall borde möjlighet förefinnas att bereda befattningshavaren något högre lön. Såsom förutsättning härför måste dock uppställas krav på att tjänsten visades ostridigt omfatta uppgifter, som låge väsentligt över vad som regelmässigt brukade vara förenat med byråchefsbefattning, samt att detta förhållande genom organisationsform och tjänstens benämning komme till uttryck. Benämningen byråchef borde sålunda icke få förekomma för dylik befattning.

Tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken framhöllo, att de sökt påvisa de möjligheter till förbättrande av byråchefers löneställning, som enligt deras mening förelåge, men däremot icke givit uttryck för någon ståndpunkt till frågan, huruvida lösningen borde vinnas över A-planen eller C-planen, d. v. s. huruvida byråchefer i högre lönelägen borde tillsättas medelst fullmakt respektive konstitutorial eller medelst förordnande på viss tid.

Det syntes nämnda sakkunniga tveksamt, om ett sådant uttalande från deras sida kunde vara påkallat eller lämpligt, helst som det torde böra taga sikte även på civilförvaltningen. Om emellertid spørsmålet likväl finge skärskådas enbart för affärsverkens del ville de sakkunniga framhålla, att åtminstone i de fall, där den högre löneställningen avsåge befattning med sådana uppgifter, att deras fullgoda handhavande vore av omedelbar betydelse för verkets drift och det ekonomiska resultatet av densamma, skäl kunde tala för att förordnandeformen valdes.

Tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken stannade vid här återgivna allmänna uttalanden. I det utredningsuppdrag, som lämnats åt 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, ingår bland annat frågan om löneställningen för byråchefer vid såväl affärsverken som civilförvaltningen i övrigt. Enligt meddelade direktiv skola vid utredningen de riktlinjer vinna beaktande, som av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken angivits beträffande byråchefstjänsters och därmed jämförliga befattningars differentiering och placering i lönehänseende. Därjämte gäller liksom för förenämnda sakkunniga, att arbetet skall bedrivas med utgående från gällande verkschefslöner.

För åstadkommande olika verk emellan av ett i möjligaste mån enhetligt jämförelsematerial avläto 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga den 1 juli 1941 *circulärskrivelse till vederbörande verkschefer*, varvid — under erinran om vad sålunda tidigare förekommit — med avseende å respektive ämbetsverk begärdes upplysningar i nedan angivna hänseenden:

1. Ämbetsverkets byråindelning med angivande av de olika byråernas arbetsuppgifter.

2. Respektive byråers personaluppsättning med angivande av antal, löneplacering och föredragningskyldighet.

3. Byrås arbetsmängd under ett vart av åren 1938, 1939 och 1940 med angivande för varje år av antalet ärenden uppdelade i tre svårighetsgrader, därvid borde angivas och exemplifieras efter vilka grunder denna uppdelning skett.

4. Byråchef och honom underlydande befattningshavare tillkommande beslutanderätt.

Därjämte anhölls om de upplysningar i övrigt, som i förevarande hänseende kunde vara av betydelse.

Vidare uttalades, att det för erhållande av bästa möjliga underlag för bedömandet av den löneställning, som borde tillkomma respektive byråchefer vid en differentiering, vore önskvärt, att i erforderlig mån detaljerade uppgifter lämnades. Detta gällde även medhjälparnas föredragningskyldighet och deras innebörd (ärendenas kvalitet, föredragning för byråchef såsom beslutande, föredragning inför verkschef i närvaro eller utan närvaro av byråchef m. m.). Därjämte vore av betydelse att erhålla upplysning, huruvida och i vilken omfattning rådgivning till allmänhet eller underlydande myndigheter förekomme samt huruvida sådan eller liknande verksamhet vore av beskaffenhet att böra inverka på löneställningen.

Slutligen hemställdes i skrivelsen, att verkscheferna, var och en för sitt verks vidkommande, ville avgiva förslag i förevarande ämne.

Ifrågavarande *circulärskrivelse* tillställdes följande verkschefer, nämligen justitiekanslern, en var av presidenterna i rikets hovrätter, cheferna för fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens tygdepartement, intendenturdepartement, civila departement och fortifikationsstyrelse, marinförvaltningen, flygförvaltningen, socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet, pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, kammarkollegiet och statskontoret, presidenten i kammarrätten, che-

ferna för statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket, generaltullstyrelsen, kontrollstyrelsen, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, kommerskollegium, lotsstyrelsen, patent- och registreringsverket, försäkringsinspektionen samt statens affärsdrivande verk.

Flertalet av de inkomna svarsskrivelserna innefatta uttalanden, som med hänsyn till sin principiella innebörd eller sitt innehåll i övrigt synta vara av sådant intresse, att de här böra i väsentliga delar återgivas. Sålunda har anförts bland annat följande.

Justitiekanslern. De kvalifikationer, som jag anser måste fordras hos justitiekanslersämbetets byråchef, böra enligt min mening skäligen föranleda att befattningen, därest differentiering genomföres, inplaceras i högre lönegrad än den nuvarande A 30. Huruvida härvid A-planen eller C-planen innebär den bästa lösningen, synes kunna vara föremål för olika meningar. I fråga om motsvarande befattningshavare hos riksdagens ombudsmän har C-planen valts. För min del har jag icke bildat mig någon bestämd ståndpunkt härutinnan. Möjligen bör företräde givas åt A-planen med dess något fastare anställningsform och därmed sammanhängande bättre möjligheter för ämbetet att draga nytta av den mångsidiga erfarenhet, som en flerårig tjänstetid hos ämbetet bör giva befattningshavaren. Då jag ej är i tillfälle att göra en rättvis jämförelse mellan de olika byråchefsbefattningarna i förvaltningen och ej heller äger kännedom om de differentieringsgrunder som slutligen finnas böra vinna tillämpning, har jag svårt att framlägga ett preciserat förslag om löneställningen. En höjning allenast till A 31 skulle emellertid i praktiken vara av föga betydelse.

Presidenten i Svea hovrätt. Jag utgår ifrån att i detta sammanhang ej från min sida förväntas några riktlinjer för en mera slutgiltig lösning av frågan om hovrättsrådets löner. Envar som äger förtrogenhet med rättsvårdens problem lär inse vikten av att domare i andra instans få sina avlöningsförmåner bättre avvägda i förhållande till vad som gäller beträffande underrätterna och högsta domstolen. Hithörande frågor ha vid ett flertal tillfällen varit föremål för utredning; här må särskilt hänvisas till ett den 4 oktober 1918 avgivet betänkande angående vissa ändringar i hovrätternas arbetssätt och löneförhållanden m. m. sid. 114—121, ett den 30 oktober 1926 avgivet betänkande angående ändringar i hovrätternas organisation, arbetssätt och löneförhållanden m. m. (statens offentliga utredningar 1926: 20) sid. 113—132, ett den 29 augusti 1928 avgivet betänkande angående ordnande av vissa ekonomiska och organisatoriska förhållanden vid genomförande av den ifrågasatta rättegångsreformen (statens offentliga utredningar 1928: 20) sid. 237—254 samt en den 10 november 1936 dagtecknad, inom justitiedepartementet utarbetad promemoria angående organisation av ordförandebefattningarna i hovrätterna jämte däröver avgivna yttranden.

Hur önskvärd en allmän revision av hovrättsrådets avlöningsförhållanden än må vara, anser jag mig ej böra i nuvarande tidsläge ifrågasätta att den ånyo upptages i hela dess vidd. Jag skall därför nu inskränka mig till de spörsmål, som kräva en omedelbar lösning och falla inom området för tjänsteförteckningssakkunnigas uppdrag.

Föremånda promemoria, vilken utarbetats i samråd med mig, ger uttryck åt de önskemål som enligt min mening böra omedelbart tillgodoses. Den utredning som är sammanfattad i promemorian föranledde, att ordförandena och vice ordförandena å hovrätternas divisioner finge de dem förut tillkommande arvoden — i regel 1 500 och 500 kronor — höjda med respektive 1 000 och 500 kronor och att

ur hovrätternas arbetsordningar utmönstrades vad däri stadgades om att presidenten hade att avgiva förslag till förordnanden att vara ordförande eller vice ordförande; dessa befattningshavare utses sålunda numera i samma ordning som befattningshavare i chefsställning i allmänhet. I promemorian hade bland annat föreslagits, att ordförande skulle erhålla titeln lagman och hänföras till lönegraden A 2 samt att vice ordförandes arvode skulle höjas med 1 000 kronor till 1 500 kronor. Att statsmakterna stannade vid förstnämnda ståndpunkt hade av allt att döma sin grund främst i en av 1936 års lönekommitté — vilken i huvudsak ställde sig förstående till de framförda önskemålen — gjord erinran, att den prövning av hovrättsrådets löneställning, som borde äga rum i samband med behandling av lönegradsplaceringen för andra befattningshavare i 30 lönegraden, ej finge föregripas (se andra huvudtiteln 1937 sid. 25—34, särskilt sid. 34).

Den år 1937 valda lösningen hade i hög grad tillfällighetens prägel, och tiden synes nu vara inne att upptaga ämnet till förnyad prövning. Det avsedda syftet skulle utan tvivel bättre vinnas, om i främsta rummet ordförandenas chefsställning starkare markerades dels genom särskild ämbets titel, förslagsvis lagman, dels genom befattningens placering i löneplan B. I nuvarande läge anser jag mig böra stanna vid att föreslå lönegraden B 2. Först i samband med den slutliga prövningen av härads hövdingarnas lönefråga läser tiden vara inne att överväga en högre placering.

Vad angår vice ordförandes ställning i avlöningshänseende, skulle promemorians av mig biträdda ståndpunkt snarast föranleda ett förslag om placering i lönegraden A 33. I nuvarande läge anser jag mig emellertid böra stanna vid att föreslå A 32, vilket innebär en löneförhöjning ungefär motsvarande det nu utgående särskilda arvodet. Det bör tilläggas, att hovrättsråd vid befordran till vice ordförande i regel mer än tre år varit placerad i 33 löneklassen och följaktligen, om mitt förslag vunne bifall, vid förordnandets mottagande omedelbart skulle vinna uppflyttning till 35 löneklassen. Beträffande titelfrågan har jag stannat vid att föreslå tjänstebenämningen »hovrättsråd och vice ordförande å division».

Beträffande såväl ordförande som vice ordförande anser jag det vara synnerligen betydelsefullt, att de såsom en följd av vad ovan föreslås skulle erhålla en förbättrad ställning i pensionshänseende. Det nuvarande läget verkar ytterst obilligt särskilt beträffande ordförandena, en omständighet som motverkar det med förenämnda promemoria avsedda synnerligen betydelsefulla syftet.

I avseende å ordförandenas löneklassplacering har jag även övervägt tanken på placering i lönegraden A 34. Då ordförande i Svea hovrätt för närvarande i lön och arvode uppbär 16 000 kronor, skulle detta emellertid innebära en avsevärd försämring. Särskilt gäller detta, om den förordnade icke vore berättigad till omedelbar placering i högsta löneklassen. Svårigheterna att för uppgiften förvärva dugande krafter utanför hovrätten skulle sannolikt bli oöverstigliga, i synnerhet för hovrätterna utanför Stockholm, där dyrortsgrupperingen skulle göra sig gällande. Jag anser mig därför böra bestämt avstyrka denna tanke.

Då här är fråga om domarbefattningar, böra ordförande och vice ordförande ej tillsättas genom förordnande på viss tid och sålunda ej hänföras till C-planen.

Det ordföranden i krigshovrätten tillkommande särskilda arvodesbeloppet om 500 kronor bör bibehållas.

Presidenten i Göta hovrätt hänvisar till uttalande av hovrätten i skrivelse den 30 juni 1939 till de sakkunniga, vilket uttalande är av följande lydelse.

Hovrätten vill liksom vid flera föregående tillfällen framhålla, att det är synnerligen angeläget, att domarbefattningarna vid hovrätterna placeras i högre lönegrad än för närvarande är fallet.

Hovrätterna äro genom inskränkningarna i fullföljdsrätten till högsta domstolen redan i stor utsträckning sista instans i de till hovrätterna fullföljda målen.

Detta synes efter processreformens genomförande i än högre grad komma att bli fallet på grund av de ytterligare inskränkningar i rätten att få mål prövade av högsta domstolen, som äro avsedda att genomföras. På grund av de under år 1936 införda förändringarna i rättegångsbalken företaga hovrätterna numera i stor utsträckning mål till muntlig förhandling, vilket — då detta i allmänhet gäller mål av vidlyftig eller invecklad beskaffenhet — medfört nya krävande arbetsuppgifter, särskilt för dem som hava att leda rättsförhandlingarna. Efter processreformens genomförande kommer den muntliga förhandlingsformen att bli förhärskande. Nu anförda förhållanden göra det ur rättsskipningens synpunkt synnerligen angeläget att tillse, att hovrättsdomarbefattningarna bli besatta med så dugande krafter som möjligt. Den bästa garantin härför är, att hovrättsdomarna bli väl avlönade. Rättegångsreformer båda föga, om man ej samtidigt genom beredande av rimliga avlöningsförmåner åt domarna tillser, att domarbefattningarna bli eftersträvansvärda för personer av framstående skicklighet. Även med hänsyn till vikten av att domarna intaga en åt alla håll fullt oberoende ställning är deras förseende med tillräckliga löner en samhällsangelägenhet av högsta vikt.

Jämväl ur de enskilda befattningshavarnas synpunkt är en förbättrad löneställning för hovrättsdomarna i hög grad berättigad såväl på grund av den i förhållande till andra domare missgynnade ställning, som hovrättsdomarna länge intagit, som ock med hänsyn till den förändring i arbetsuppgifter, som redan inträtt och än mer kommer att inträda. Det är oriktigt att, såsom för närvarande sker, i avlöningshänseende jämställa domarbefattningarna vid hovrätterna med befattningar vid de administrativa verken. De hava föga gemensamt med sistnämnda befattningar och böra därför icke heller i avlöningshänseende jämställas med dessa. Hovrätten vill i detta sammanhang erinra därom att en domare och särskilt en överdomare för att kunna rätt utöva sitt ämbete måste följa rättsutvecklingen genom studium av litteratur och praxis särskilt på de synnerligen vidsträckta områden, som civil-, straff- och processrätten utgöra. Hovrättsdomarbefattningarna böra i avlöningshänseende sammanföras med andra jämförliga domarämbeten. Hela domarkåren bildar en naturlig, organisk enhet. Avlöningarna till domare av olika grader böra därför vara lämpligt avpassade i förhållande till varandra efter varje befattnings betydelse och ansvar. Om så ej sker, föreligger givetvis risk för att de i avlöningshänseende mindre gynnsamt ställda befattningarna icke bli besatta med så dugliga krafter, som ämbetenas natur kräver. Då domarbefattningarna vid hovrätterna för närvarande äro väsentligt sämre avlönade än andra jämförliga domarbefattningar, ligger det därför i sakens natur, att utvecklingen för hovrätternas del kommer att gå i nu angiven riktning, därest icke snara åtgärder vidtagas för förbättring av hovrättsdomarnas löner. Det synes vara statsmakternas plikt att ingripa till förhindrande av en dylik utveckling, vilket är så mycket mer påkallat, som hovrätterna på grund av den förestående processreformen för närvarande stå inför nya och betydelsefulla uppgifter.

En förbättrad löneställning för hovrättsdomarna kan icke tänkas komma i kollision med de grunder för avlöning av domare, som kunna förväntas bli gällande efter processreformen. Tvärtom torde en dylik åtgärd utgöra en nödvändig förberedelse för genomförande av denna reform. Enligt huvudgrunderna för en rättegångsreform, sådana dessa utvecklats av chefen för justitiedepartementet i propositionen nr 80 till 1931 års riksdag, äro ordförande- och vice ordförandeposterna å hovrätternas avdelningar avsedda att bli verkliga sluttjänster, för vilka avlöningen ansetts böra utgå med minst samma belopp som i genomsnitt beräknats till häradsövding. Departementschefen uttalade i detta sammanhang, att det icke vore ägnat att främja en god rättsskipning i våra överrätter, att avlöningen till hovrätternas äldre ledamöter hölles så låg som nu vore fallet. Det ligger enligt hovrättens uppfattning i sakens natur, att det icke går att i en handvändning tillskapa en kår hovrättsdomare, som äro vuxna de uppgifter, som den nya processord-

ningen kommer att ställa på dem. Detta måste i tid förberedas, och som en åtgärd till främjande av detta syfte framstår en förbättring av hovrättsdomarnas löneställning.

Presidenten i hovrätten över Skåne och Blekinge har instämt i förut återgivna uttalande av presidenten i Svea hovrätt.

Presidenten i hovrätten för Övre Norrland. Båda de av tjänsteförtecknings-sakkunniga för affärsverken uppställda förutsättningarna för en särställning över byråchefer såsom sådana äro uppfyllda i fråga om hovrättsrådstjänsterna. Hovrättsrådets självständiga ställning och deras avdömande av även de viktigaste rätts-tvister i andra instans — ofta innebära deras avgöranden slutliga avgöranden av tvisterna — synas väl berättiga till en särställning i förevarande avseende.

Tveksamt kan vara huruvida den till mig nu gjorda remissen innefattar endast begäran om uttalande rörande det sätt, varå hovrättsrådstjänsterna med nu utgående avlöningsförmåner, av vilka förmåner i vissa fall en del utgöres av arvode, böra bättre än nu inpassas i civila avlöningsreglementets lönesystem eller om med remissen avses att få kännedom om min uppfattning rörande den löneställning, som i och för sig, utan bundenhet vid nu utgående löner, bör tillkomma hovrättsråden. Den senare tolkningen av remisskrivelsen synes mig med hänsyn till ordalagen naturligtast.

Skulle den förra tolkningen av remissen vara avsedd, får jag inskränka mig till att framhålla, att hovrättsrådets redan nu påtagligt låga löner under inga förhållanden böra vid en inpassning i lönesystemet ens i någon mån sänkas, samt att inpassningen synes böra ske så att arvodesformen — såväl av principiella skäl som med tanke på pensionens storlek — så långt som möjligt undvikas och i stället väljes en lämpligt avpassad lönegrad som medger inrymmande av hela lönen.

Åt annat hovrättsråd i norrländska hovrätten än divisionsordförande utgår en begynnelselön (G-ort) av 11 550 kronor och en slutlön av 13 050 kronor. Någon ändring i denna placering erfordras, under nu först antagna restriktiva tolkning av remissen, tydligen icke. Åt hovrättsråd, som är divisionsordförande, utgår i hovrätten i lön och ordförandearvode såsom begynnelseavlönning (11 550 + 2 500 =) 14 050 kronor och såsom slutavlönning (13 050 + 2 500 =) 15 550 kronor. Då med hänsyn till denne befattningshavares ålder i tjänsten endast slutavlönningen torde ha praktisk betydelse, kan man utgå från beloppet 15 550. Till ett så högt belopp kan man med hjälp av löneplanens A-serie icke komma beträffande G-ort. Då vidare divisionsordförandes tjänstegörsmål och allmänna tjänsteställning i och för sig synas hänvisa till en placering av denne befattningshavare i löneplanens B-serie, tillstyrkes att divisionsordföranden hänföres till lönegraden B 2 med en årslön av 16 000 kronor. Vice ordförande å division åtnjuter för närvarande (å G-ort) lön med tillhoppa 12 550 kronor såsom begynnelselön och 14 050 kronor såsom slutlön. En placering i lönegraden A 32 skulle då vara naturligt.

Emellertid synes som sagt med remissen snarast vara avsett att få kännedom om min uppfattning rörande den löneställning, som i och för sig, utan bundenhet vid nu utgående löner, bör tillkomma hovrättsråden. Vid ett uttalande härutinnan synes saken mest gagnas av att förhållandena betraktas på något längre sikt och icke alltför mycket under trycket av den just nu rådande statsfinansiella situationen.

Vad hovrätterna angår synes någon vägande kritik mot de löner, som nu utgå till assessorer och övriga adjungerade ledamöter icke böra framföras. Däremot har länge varit påfallande, hurusom löneställningen för hovrättsråd och presidenter är mycket otillfredsställande. Hovrättsrådets löner understiga högst väsentligt såväl häradshövdingelönerna som ock lönerna för borgmästarna i större städer. Även rådmän lära i många fall åtnjuta löneförmåner, som mer eller mindre över-

stiga vad staten erbjuder hovrättsråden. En slutlön för hovrättsråd (å G-ort) av 13 050 kronor synes, i betraktande av såväl angelägenheten att erhålla så skickliga domare som möjligt och den konkurrens som advokatyret och affärsvärlden erbjuder som ock flertalet övriga domares löneställning, vara alldeles för ringa. Väl ha statsmakterna i någon mån beaktat detta, såtillvida som särskilda arvoden utgå till ordförande (2 500 kronor) och vice ordförande (1 000 kronor) å hovrättsdivision. Men dessa arvoden utgöra ersättning för särskilt, å dessa hovrättsledamöter vilande ansvarsfullt arbete och bringa icke upp deras sammanlagda löneförmåner till skäligt belopp. De utgå endast, ordförandearvoden till 15 och vice ordförandearvoden till 14 hovrättsråd. Hela antalet hovrättsrådsämbeten i riket utgör 77 (inberäknat krigshovrättsrådsämbetet).

Till ordförande å hovrättsdivision synes böra utgå lön till ett belopp, som understiger justitieråds avlöning, 21 000 kronor, och något överstiger den till häradshövdingar enligt domsagoutredningens förslag utgående genomsnittliga lönen, omkring 18 000 kronor. Med dessa utgångspunkter synas divisionsordförandes sammanlagda löneförmåner, alltså inberäknat det nuvarande ordförandearvodet, böra bestämmas till omkring 19 000 kronor. Avlöningen till vice ordförande å hovrättsdivision torde böra bestämmas till något mer än den lägsta häradshövdingelönen och utgöra omkring 17 000 kronor. För annat hovrättsråd än de förut nämnda synes slutlönen böra sättas en smula lägre än lägsta häradshövdingelön enligt domsagoutredningens förslag och bliva omkring 15 000 kronor.

Lönetekniskt synes hovrättsråd, som icke är ordförande eller vice ordförande å division, böra placeras i lönegraden A 34, varigenom hans begynnelselöne bleve (å G-ort) 13 560 kronor och slutlön 15 090 kronor. Vad angår ordförande och vice ordförande å division kunna de för dem ifrågasatta lönerna icke inpassas i A- eller B-serierna, och C-serien synes över huvud icke passa för domaretjänster. Därest icke en utbyggnad av B-serien (för ordförande å division) och A-serien (för vice ordförande) äger rum, synas lönerna å hovrättsrådstjänster, som äro förenade med ordförandeskap eller vice ordförandeskap å division, böra bestämmas — i likhet med lön åt justitieråd — genom särskild bestämmelse utanför löneplanens serier.

En höjning av hovrättsrådslönerna medför tydligen ofrånkomligt höjning även av presidentlönen, en åtgärd som även därförutom synes nödvändig.

Chefen för fångvårdsstyrelsen. Vad angår frågan om lönegradsplaceringen för byråcheferna i fångvårdsstyrelsen tillåter jag mig framhålla, att det visserligen kan bliva nödvändigt att bereda vissa byråchefer med väsentligt andra uppgifter än dem som i allmänhet åvila dessa ämbetsmän en bättre ställning i lönehänseende än de övriga. Frånsett dessa specialfall, som icke lära bliva många, torde emellertid principen om likställdhet mellan samtliga byråchefer inom hela förvaltningen böra bibehållas. Ett avsteg från denna regel skulle skapa misstämning, bland annat därför att en rättvis placering icke synes vara möjlig att åstadkomma, då en gemensam norm för bedömande av omfattningen av det ansvar och de ämbetsåligganden, som åvila byråchefer inom samma eller olika verk knappast står att uppbringa. Man torde också kunna förutse att olikhet i lönegradsplaceringen skulle leda till att byråchef i lägre lönegrad skulle sträva efter att erhålla ämbete i högre. Den omflyttning inom och mellan ämbetsverken, som bleve en följd härav, skulle minska den nuvarande kontinuiteten i förvaltningen, vilken i stort sett varit och är till gagn för statens verksamhet.

Vad som däremot bör eftersträvas är en allmän uppflyttning av dessa tjänster. Den nuvarande lönesättningen kan knappast sägas skäligen svara mot byråchefernas ansvar och åligganden. Då det här icke rör sig om ett större antal befattningshavare, förefaller det, som en placering i lönegraden A 32 icke behövde medföra betungande statsfinansiella konsekvenser.

Oavsett vilken lösning som slutligen föredrages beträffande lönegradsplaceringen är det ett önskemål att även inom verk av den typ som fångvårdsstyrelsen representerar en av styrelsens ledamöter förordnas såsom verkschefens ställföreträdare. Erfarenheten visar, att det vid de tillfällen, då verkschefen åtnjuter ledighet, befinner sig på tjänsteresa eller av annan anledning icke omedelbart utövar sina funktioner, är synnerligen behöfligt, att någon av byråcheferna kan företräda honom i de särskilt inom fångvårdsstyrelsen icke sällan inträffande situationer, då ett snabbt och auktoritativt beslut är nödvändigt. Till denna ställföreträdare borde utgå skäligt arvode. Utgifterna härför skulle på grund av det ringa antal verk, som härvid komma i fråga, bliva jämförelsevis små.

T. f. chefen för socialstyrelsen. Jag har uppfattat framställningen om förslag beträffande byråchefsbefattningarnas placering såsom avseende ett bibehållande av lönegraden A 30 och en uppflyttning endast av vissa befattningar i A 31 eller (och) A 33 (alternativt C 6 och C 7) under det att annan och högre uppflyttning endast i sällsynta undantagsfall skulle kunna ifrågakomma. Jag kan likväl icke underlåta att framhålla, att enligt min uppfattning en allmän uppflyttning av byråchefsbefattningar till lönegraden A 33 eller möjligen till A 32 vore den riktiga lösningen (befattningarnas förvandling till förordnandetjänster kan jag icke tillstyrka). De skäl, som anförts mot en sådan allmän uppflyttning, kan jag icke finna bärande.

Därest emellertid en differentiering likväl skall göras, måste det uppmärksammas, att en sådan i själva verket kräver möjligheter till jämförelser med andra verk och sålunda måste verkställas för alla verk samfällt.

Det kan icke råda någon tvekan om att en differentiering av byråchefstjänster måste innebära, att cheferna för andra (fattigvårdsbyrån) och tredje (lagbyrån) byråerna uppflyttas. Starka skäl tala emellertid även för en uppflyttning av de övriga, särskilt då cheferna för första (arbetsmarknadsbyrån), femte (utredningsbyrån) och sjätte (utlänningsbyrån) byråerna. Huruvida sålunda samtliga socialstyrelsens byråchefsbefattningar skola uppflyttas, beror på hur långt uppflyttningen överhuvud taget skall gå och hur jämförbara befattningar i andra verk placeras. Därest exempelvis chefen för pensionsstyrelsens sjukvårdsbyrå uppflyttas, har jag ingen tvekan om att chefen för socialstyrelsens arbetsmarknadsbyrå även måste uppflyttas. En uppflyttning av statistiska centralbyråns byråchefsbefattningar måste leda till en uppflyttning av cheferna för socialstyrelsens utredningsbyrå och statistiska byrå. Därest icke uppflyttningarna begränsas till sällsynta undantagsfall, synes det mig därför sannolikt, att socialstyrelsens samtliga byråchefsbefattningar — under vissa förutsättningar möjligen med undantag av fjärde byrån — böra uppflyttas.

En differentiering på flera än två lönegrader bör icke ifrågakomma. Skall en differentiering ske, bör utöver A 30 endast A 33 ifrågakomma.

När jag i tidigare sammanhang pekade på att statens inspektör för fattigvård och barnavård framdeles borde erhålla en helt annan ställning och att hans tjänst därvid borde tillsättas på förordnande, sammanhänger detta med att tjänsten i det avsedda sammanhanget icke längre skulle få byråchefsbefattnings natur. När för det närvarande ingen sådan förändring kan genomföras, finner jag att denna byråchefsbefattning — liksom de övriga — bör bibehållas såsom fullmaktstjänst.

Mot byråchefsbefattningarnas bibehållande såsom fullmaktstjänster tala onekligen vissa omständigheter. Det inträffar, att personer i denna ställning — utan att kunna förtidspensioneras eller eljest avlägsnas från sin tjänst — icke längre äro skickade att sköta sina kanske synnerligen viktiga uppgifter. När fråga är om byråchefsbefattningar, kan därigenom för det allmänna äventyras så stora intressen, att någon möjlighet att avkoppla vederbörande borde finnas. Jag kan emellertid icke se att förordnande på viss tid utgör den rätta lösningen. Snarare

borde det övervägas, huruvida icke någon möjlighet kunde skapas att placera en byråchef i disponibilitet (med full lön). Ett mindre antal dylika tjänster skulle i så fall finnas tillgängliga för statsförvaltningen i dess helhet.

Chefen för riksförsäkringsanstalten. Inom ett så stort ämbetsverk som riksförsäkringsanstalten med så många och skiftande arbetsuppgifter och så stor personal säger det sig självt, att byråchefstjänsterna måste vara synnerligen krävande. Därtill bidrager icke minst, att arbetet inom anstalten måst i avsevärt högre grad än som inom statsförvaltningen är vanligt decentraliseras. Blott ett fåtal ärenden kunna avgöras i plena. De ojämförligt flesta ärenden — även av mycket stor ekonomisk innebörd — avgöras av byråcheferna och övriga ledamöter. På dessa vilar därför ett ansvar och en arbetsbörda, som äro så betydande, att en högre tjänsteställning än den nuvarande är synnerligen motiverad. Jag vill för den skull på det livligaste förorda, att byråcheferna i riksförsäkringsanstalten placeras i lägst lönegraden A 32. Endast hänsynen till det nuvarande statsfinansiella läget föranleder mig att icke föreslå en ännu högre lönegrad.

Däremot kan jag omöjligen förorda en differentiering i lönehänseende av riksförsäkringsanstaltens byråchefstjänster. Tjänsterna äro visserligen inbördes i hög grad olikartade och kräva väsentligen olika kvalifikationer hos sina innehavare. Men i fråga om ansvar samt arbetsuppgifternas omfattning och svårighet anser jag dem vara likvärdiga. Jag betvivlar också, att det kan vara möjligt att på ett rättvist sätt gradera byråchefstjänster genom jämförelser i fråga om de handlagda ärendenas svårighetsgrad. I detta avseende måste bedömningen bliva i högsta grad subjektiv. Fullkomligt uteslutet synes det mig vara att kunna på objektiva grunder gradera byråchefstjänster inom olika ämbetsverk efter en jämförelse beträffande svårighetsgraden av ärenden, som icke kunna jämföras.

På grund av vad sålunda anförts vågar jag enträget hemställa, att de sakkunniga måtte förorda förhöjning av byråchefstjänsternas lönegradsplacering samt att de sakkunniga ville taga under övervägande, huruvida icke så starka skäl tala emot en differentiering av byråchefstjänsterna i lönehänseende, att en dylik differentiering bör avstyrkas.

Chefen för pensionsstyrelsen. Beträffande byråernas arbetsmängd under ett vart av åren 1938, 1939 och 1940 hava för ifrågavarande ändamål å de olika byråerna uppgjorts redogörelser, vilka i förekommande fall innefatta jämväl upplysningar i övrigt, som kunna vara av betydelse. Av redogörelserna framgår att det för pensionsstyrelsens del torde vara ogörligt att för bedömandet av den löneställning, som bör tillkomma respektive byråchefer, erhålla något tillförlitligt jämförelsematerial genom en uppdelning av ärendena i tre svårighetsgrader. Byråernas arbetsuppgifter äro så olikartade att det visat sig omöjligt att finna några gemensamma grunder för en sådan uppdelning. I vissa fall har uppdelning i olika svårighetsgrader överhuvudtaget ej kunnat verkställas. Då det sålunda icke lyckats att inom ett och samma ämbetsverk erhålla något tillförlitligt jämförelsematerial genom en uppdelning av förekommande ärenden i olika svårighetsgrader, torde en sådan uppdelning än mindre kunna tjäna till ledning vid en jämförelse mellan byråchefstjänsterna inom olika ämbetsverk.

Med hänvisning till den verkställda utredningen och på grund av vikten för det allmänna att ifrågavarande befattningar bliva besatta med för uppgifterna väl kvalificerade personer får jag föreslå, att samtliga byråchefsbefattningar i pensionsstyrelsen placeras i lägst lönegraden A 32.

Chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Vid bedömandet av frågan om ändrad lönegradsplacering för de byråchefer, vilkas verksamhet helt eller delvis hänförs sig till vägväsendet, nämligen cheferna för väg-, bro-, vägtrafik- och kame-

ralbyråerna, torde böra beaktas att den tekniska personalen vid den statliga vägorganisationen i länen omfattande 24 vägingenjörer (därav 23 i lönegraden A 28 och 1 i lönegraden A 26), 23 biträdande vägingenjörer (i lönegraden Eo 22) och 23 vägingenjörssassistenter (i lönegraden Eo 17 eller Ex 17), är underordnad dessa byråchefer.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde har under de senare åren högst avsevärt utvidgats. Styrelsen har sålunda blivit luftfartsmyndighet samt chefsmyndighet för automobilbesiktningsmännen. Vidare har styrelsen fått ökade uppgifter beträffande planläggningen av det allmänna vägnätets utbyggnad och förbättring samt beträffande tilldelningen av statsbidrag till underhållet av de allmänna vägarna på landsbygden. Styrelsens åligganden beträffande tilldelningen av statsbidrag till städernas väg- och gatuväsende hava jämväl ökat. Vidare må nämnas att styrelsen numera handlägger ärenden rörande statsbidrag till byggande och underhåll av enskilda vägar. Vad som emellertid kanske mest karakteriserar utvecklingen under de senaste åren, är den starka ökningen av styrelsens byggnadsverksamhet. Samtliga styrelsens byråer utom vägtrafikbyrån äro för närvarande i betydande omfattning sysselsatta med arbetsuppgifter av ifrågavarande slag. I all synnerhet gäller detta beträffande hamnbyrån, varå byggnadsverksamheten är helt dominerande och har medfört en mångdubbling av byråns personal.

Den ovan antydda expansionen av styrelsens verksamhet har medfört, att styrelsen i organisatoriskt avseende fått en alltmer provisorisk prägel. Personalbehovet för de nya och ökade uppgifterna har hittills i väsentlig utsträckning fått tillgodoses genom anställande av tillfällig arbetskraft med anlåtande av byggnadsmedel och andra i styrelsens avlöningsstat icke ingående medel. Ändringar hava tid efter annan, allteftersom arbetsuppgifternas tillväxt det påfordrat, vidtagits beträffande den ordning, vari ärendena beredas och föredragas. Så länge den nuvarande utvecklingen fortgår, torde någon stabilisering i nämnda hänseende icke vara att påräkna.

Den ovan berörda föränderligheten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och organisation gör det svårt att till fullo klarlägga och precisera alla de omständigheter, som äro av beskaffenhet att på längre sikt påverka byråchefernas arbetsbörda och ansvar och som således hava betydelse för frågan om lönegradsplaceringen för dessa. Med hänsyn till utvecklingstendenserna under de senare åren beträffande såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhet som kommunikationsväsendet i allmänhet torde emellertid det allmänna uttalandet kunna göras att någon mera betydande minskning av styrelsens arbetsuppgifter knappast kommer att äga rum inom överskådlig tid. Snarare synes en ytterligare ökning vara att påräkna. Vissa konjunkturmässiga variationer i fråga om byggnadsverksamhetens omfattning kanske man bör räkna med. Intet tyder emellertid för närvarande på att styrelsen kommer att återgå till att, såsom tidigare, vara ett huvudsakligen kontrollerande och planläggande ämbetsverk.

Vid behandlingen av förevarande fråga torde få beaktas en omständighet av särskild betydelse för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens del. Jag syftar härvid på att av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga den 9 april 1941 framlagt förslag om förstatligande av den allmänna väghållningen på landet. Därest detta förslag genomföres, kommer givetvis frågan om lönegradsplaceringen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens byråchefer i ett helt annat läge. Detta gäller i första hand beträffande de byråchefer, vilkas verksamhet helt eller delvis hänför sig till vägväsendet. Men även i fråga om övriga byråchefstjänster hos styrelsen torde man vid ett förstatligande av vägväsendet få räkna med vissa förändringar beträffande arbetsuppgifter, vederbörande byråers personalorganisation m. m.

Då emellertid frågan om vägväsendets förstatligande ännu befinner sig i ett förberedande stadium, kan givetvis hänsyn tagas härtill vid det förslag rörande lönegradsplaceringen för styrelsens byråchefer, som nu skall lämnas.

Den avsevärda och, som det synes, bestående ökning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens arbetsuppgifter, som på senare år inträtt, har för styrelsens byråchefer medfört en utvidgning av deras åligganden och ansvar långt utöver vad som kan anses normalt. En förbättring av deras ställning i lönehänseende synes redan av denna anledning motiverad. Härtill kommer att vid jämförelse med förhållandena inom andra delar av statsförvaltningen väg- och vattenbyggnadsstyrelsens byråchefstjänster torde få anses tillhöra de mera maktpåliggande. Få andra ämbetsverk bära ansvaret för användningen av eller kontrollen över så stora belopp av statsmedel som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Ej heller torde det finnas många ämbetsverk, där arbetsuppgifterna äro så mångskiftande och utvecklingen sker så snabbt som för närvarande är fallet beträffande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

För större delen av styrelsens arbetsuppgifter är högre teknisk utbildning erforderlig. Med hänsyn till den rådande konkurrensen om skickliga tekniker är det högst önskvärt att styrelsens möjligheter att för byråchefstjänsterna å styrelsens tekniska byråer förvärva och behålla dylika personer ökas genom en förbättring i lönehänseende av dessa tjänster.

Av ovan anförda skäl anser jag mig böra föreslå en allmän lönegradsuppflyttning för styrelsens byråchefer. Då förordnandetjänster enligt min mening icke med styrelsens nuvarande uppgifter och organisation böra ifrågakomma, synes en uppflyttning inom den i civila avlöningsreglementet intagna löneplanen A böra ske. En lägre placering än i lönegraden A 33 synes mig därvid utesluten.

Chefen för byggnadsstyrelsen. Redan i det av särskilda sakkunniga den 1 november 1915 avgivna betänkandet angående omorganisation och lönerreglering av det förutvarande överintendentsämbetet framhölls behovet av hög kompetens hos de olika byråcheferna inom den nya byggnadsstyrelsen samt redovisades de krav, som borde uppställas å innehavarna av dessa befattningar.

Under den tid, som därefter förflutit, har emellertid erfarenheten av det alltmer ökade arbetet på ämbetsverkets olika byråer ingivit mig den bestämda övertygelsen, att byråchefslönerna i lönegraden A 30 icke för byggnadsstyrelsens vidkommande numera kunna anses överensstämma med tjänsternas ansvar och arbetskvantitet. Det under intendentsbyråns inseende stående fastighetsbeståndet växer oavslutligt, dess värde uppgår för närvarande till omkring 180 000 000 kronor och byråns chef ansvarar således för en särdeles omfattande fastighetsförvaltning. Till reparations- och underhållskostnader ha för budgetåret 1941/42 å fastighetsfondens stat anvisats 1 800 000 kronor, vartill komma vissa andra anslag av skiftande storlek. På stadsplanebyråns chef ställas alltmer växande krav, icke minst med hänsyn till att stora ekonomiska värden ofta äro förknippade med stadsplanefrågornas lösning. Ej heller chefen för kulturhistoriska byrån kan anses fullt kompenserad genom lönegraden A 30 i betraktande av det växande statsintresse, som anses ligga i kulturminnesvärden och som ställer allt större fordringar på dess handhavare.

Besättandet av nu angivna byråchefstjänster måste, liksom fallet är med byggnadschefen, ske ifrån »öppna marknaden» och i konkurrens med de löner och övriga förmåner, som där erbjudas sådana arbets- och ledarekrafter, varom här är fråga. Frånsett det ofta ekonomiskt mer givande privata arkitektutövandet är det särskilt kommunerna och de tekniska högskolorna, som här konkurrera med byggnadsstyrelsen. Kommunerna erbjuda avsevärt högre löner än staten, och tjänsten som lärare vid högskolorna medger oinskränkt privatpraktik vid sidan om tjänsten, vilket som bekant ej är fallet med byggnadsrådstjänsterna. I längden torde det därför komma att ställa sig ytterst svårt att tillfredsställande besätta byggnadsrådstjänsterna, om icke en bestämd förhöjning av lönen medgives.

Vad den administrativa byråchefen beträffar står dennes arbetskvantitet i direkt förhållande till omfattningen av arbetsuppgifterna på de tekniska byråerna. Den

omfattning, vartill ämbetsverket vuxit under senare år, icke minst med tanke på den till verket hörande länsarkitektorganisationen, synes mig fullt motivera en justering uppåt jämväl av denne byråchefs löneställning. Såsom de sakkunniga för överintendentsämbetets omorganisation framhöllo är även att märka, att denna befattning icke kan anses lämna någon utsikt till vidare befordran, givetvis icke inom ämbetsverket men ej heller under normala förhållanden utom detsamma. Vid befattningens erhållande måste det alltså för vederbörande stå klart, att han inträder på sista stadiet av sin tjänstemannabana och att han där kommer att förbliva under hela sin tjänstetid. Denna synpunkt förefaller mig även böra tagas i beaktande vid bestämmandet av denne byråchefs löneställning.

Vad slutligen byråchefen på värmetekniska avdelningen beträffar råder visserligen viss tvekan rörande avdelningens framtida verksamhet. Någon inskränkning i denna torde emellertid ej komma att ifrågasättas utan tvärtom icke obetydliga utvidgningar. Byråchefens löneställning, som med hänsyn till den tekniska kapacitet som erfordras otvivelaktigt är för låg, torde därför böra undergå en behövlig höjning.

Såsom jag redan påpekat, föreligger redan en viss differentiering av byggnadsstyrelsens ordinarie byråchefs löneställning, därigenom att byggnadschefen placerats i lönegraden C 8. Ehuru vissa skäl föreligga för en ytterligare differentiering, även med användande av C-planen, vill jag dock icke nu väcka förslag därom, utan vill jag föreslå, att samtliga byråchefer, utom byggnadschefen, erhålla förbättrad löneställning genom uppflyttning till lönegraden A 32.

Chefen för kammarkollegiet. Enligt mitt förmenande och enligt den ordning, i vilken ärendena av mig till handläggning fördelas mellan cheferna för verkets fyra byråer, måste det krävas av varje kammarråd, att han skall kunna behandla ärenden av den högsta svårighetsgrad, som förekommer inom verket. Även med hänsyn till förhållandena i övrigt torde anledning ej föreligga att föreslå att något eller några av kammarråden gives högre ställning i lönegrad än de övriga. Ej heller synes grund finnas att förändra kammarrådstjänst till tjänst på förordnande (löneplan C).

Däremot synas starka skäl tala för, att kammarråden med hänsyn till det tunga arbete, för vilket de äro ansvariga, beredes en högre ersättning än den för närvarande tillmätta. I sådant hänseende föreslås deras uppflyttning i den ifrågasatta lönegraden A 34 eller i varje fall i A 33.

Med hänsyn till den principiella överensstämmelsen i det arbete byråcheferna i ämbetsverken hava att utföra samt önskvärdheten av att likhet ämbetsverken emellan i avlöningsställning i möjligaste mån bibehålles vill jag tillika hemställa, att en allmän uppflyttning av byråcheferna sker till nämnda lönegrad A 34 eller åtminstone A 33. Härigenom skulle även i huvudsak bortfalla den, såsom synes såväl för de särskilda verken som vid en jämförelse verken emellan, ovissa och svårbedömliga frågan rörande en differentiering av byråchefstjänsterna i växlande grader.

Chefen för statskontoret hänvisar till vad ämbetsverket uttalat i skrivelse den 1 juli 1939 till de sakkunniga, nämligen att för ämbetsverkets del någon differentiering av de olika byråchefsbefattningarna inom verket icke är möjlig. I nämnda skrivelse anfördes vidare följande.

Vad angår frågan om placering i lönegrad av sagda tjänster må framhållas, att statskontorets ämbetsverksamhet praktiskt taget omspannar statens hela finansförvaltning och vad därmed äger sammanhang, beroende på förutom de förvaltningsbestyr, vilka direkt åvila ämbetsverket, det förhållandet, att ärenden tillhörande sagda förvaltning och av vitt skiftande beskaffenhet i så stort antal remissvägen bringas under ämbetsverkets prövning. Det är för den skull helt naturligt, att på statskommisarierna måste ställas helt andra och större krav på såväl grundlig som allsidig insikt och förfarenhet beträffande statens ekonomiska förvaltning och administration över huvud taget, än som fallet är beträffande byråchefer, vilkas äm-

betsgöromål hänföra sig till begränsade specialavsnitt av statsförvaltningen. Därtill kommer, att med hänsyn till den stora arbetsbörda, som åvilar statskommissarierna, dessa måste vara i besittning av den snabbhet och säkerhet i ärendenas handläggning och avgörande, varför utan det helt enkelt icke skulle låta sig göra att på ett tillfredsställande sätt och med erforderlig skyndsamhet lösa de föreliggande arbetsuppgifterna. Det torde med hänsyn härtill vara uppenbart, att tungt vägande skäl förefinnas för en inplacering av statskommissariebefattningarna i den högsta byråchefslönegrad, som kan komma att föreslås.

Presidenten i kammarrätten. De tjänstemän inom kammarrätten, varom här är fråga, kammarrättsråden, hava — bortsett från att särskild ordförande är förordnad å ämbetsverkets fastighetstaxeringsavdelning med åtnjutande av visst arvode utöver lönen — i förhållande till varandra fullt ensartade uppgifter, varför differentieringsproblemet, fattat som avseende befattningshavare inom ett och samma verk, för kammarrättens vidkommande i huvudsak bortfaller. Vid den utredning, som enligt riksdagens uttalade önskemål inom den närmaste framtiden torde komma att upptagas angående omorganisation av beskattningsmyndigheterna, torde däremot fråga komma att väckas huruvida icke särskilda ordförandeposter, i likhet med vad fallet är inom hovrätterna, böra inrättas på kammarrättens divisioner. Vid bifall till ett sådant förslag torde ersättning utöver lönen till kammarrättsråd komma att tillerkännas de ledamöter, som bliva utsedda till dessa poster, och jag vill i detta sammanhang uttala den förhoppningen att berörda förmåner om möjligt komma att utgöra integrerande del av avlöningen, varav skulle följa en för vederbörande befattningshavare förmånligare ställning i pensionshänseende. Då viss sannolikhet föreligger för att de eventuella divisionsordförandena komma att i lönetekniskt avseende principiellt behandlas lika med motsvarande tjänstehavare inom hovrätterna, är detta önskemål i förevarande sammanhang närmast framställt för att utgöra ett instämmande i vad presidenten Ekeberg för Svea hovrätts vidkommande härutinnan uttalat.

Vad härefter angår frågan om löneställningen för kammarrättsråden för det fall att de riktlinjer godkännas, som av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken angivits och vilka vid ifrågavarande utredning skola vinna beaktande, vill jag — ehuru det ej är möjligt att utan kännedom om i övriga yttranden framförda synpunkter nu avgiva ett bestämt förslag — som min mening framhålla, att de uppgifter, som åligga ledamöterna i en överdomstol äro av så kvalificerad och omfattande art, att det ur denna synpunkt torde få anses riktigt att hänföra dessa befattningshavare till någon av de högre lönegrader, som kunna ifrågakomma för byråchefstjänster. Härvid bör ej heller bortses från att kammarrätten numera är högsta instans i vissa omfattande grupper av mål.

Slutligen vill jag framhålla, att, då kammarrättsrådsbefattningarna äro att anse såsom domartjänster, deras placering i någon av de högre lönegraderna ej kan få föranleda rubbning i deras karaktär av fullmaktstjänster.

T. f. chefen för riksräkenskapsverket. Vad angår löneställningen för riksräkenskapsverkets tre byråchefer, synes mig denna fråga böra bedömas med utgångspunkt från följande allmänna överbäganden.

Vid utformandet av de allmänna riktlinjer för en differentiering i lönehänseende av civilförvaltningens byråchefsbefattningar, som framlades i tjänsteförteckningssakkunnigas för affärsverken betänkande den 13 februari 1939, avskiljdes från byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse vissa befattningar, vilka ostridigt omfattade uppgifter, som låge väsentligt över vad som regelmässigt brukade vara förenat med byråchefsbefattning.

I likhet med nämnda sakkunniga finner jag, att dylika befattningar böra beredas en högre löneställning än byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse och att

befattningarnas särställning bör komma till uttryck genom såväl organisationsform som tjänstebenämning.

Till denna grupp befattningshavare synas böra räknas cheferna för organisatoriskt avgränsade större verksamhetsavdelningar, vilkas ledning äga att i vid omfattning självständigt avgöra ärendena inom ifrågavarande arbetsområde. Då dylika verksamhetsavdelningar i vissa avseenden intaga ställning av fristående ämbetsverk, är det naturligt, att dessas chefer erhålla en häremot svarande högre löneställning.

För byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse kan jag däremot icke förorda någon differentiering av löneställningen i andra fall, än då med hänsyn till konkurrens med andra statliga befattningar eller med privat anställning allvarliga svårigheter uppstå att tillfredsställande rekrytera befattningarna ifråga. I sistnämnda fall bör härvid enligt min mening den erforderliga högre löneställningen kombineras med anställning på förordnande och avse viss person. Möjlighet bör alltså lämnas att i särskilda fall få utbyta en fullmaktstjänst mot en högre avlönad personlig förordnandetjänst.

Till stöd för min uppfattning att bortsett från nu angivna undantag byråchefsbefattningar genomgående böra erhålla samma löneställning vill jag framhålla följande.

För byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse måste vid bedömandet av arbetsuppgifternas omfattning och svårighetsgrad hänsyn tagas utom till befattningarnas instruktionsenligt fastställda arbetsområden även till tjänstinnehavarnas rent personliga duglighet och ambition. Då här är fråga om olikheter i förstnämnda avseende av den begränsade omfattning, som svarar mot den av förenämnda sakkunniga beträffande hithörande befattningshavare föreslagna mycket snäva differentieringen i löneställning, är uppenbart, att tjänstinnehavarnas rent personliga företräden måste tillmätas en dominerande betydelse. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att den föreslagna differentieringen av omhandlade byråchefsbefattningars löneställning efter befattningarnas instruktionsenligt fastställda arbetsområden i verkligheten skulle medföra en rättvisare inbördes avvägning av dessa befattningshavares löneförmåner än nu gällande ordning. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle säkerligen i praktiken ofta leda till att byråchef, vilkens faktiska arbetsprestationer såväl kvantitativt som kvalitativt måste anses mera betydande än annan byråchef, likväl i lönehänseende placeras lägre än denne. Ett sådant förhållande skulle framstå såsom särskilt stötande, därest jämförelsen hänförs till byråchefer inom ett och samma ämbetsverk. Differentieringen i löneställning skulle ock otvivelaktigt medföra komplikationer vid de olika byråchefstjänsternas rekrytering.

I detta sammanhang anser jag mig böra uttala, att den för byråchefsbefattningarna nu gällande löneställningen, lönegraden A 30, synes mig väl låg. Den fortgående ökningen av arbetsbördan hos flertalet ämbetsverk lär ha medfört avsevärt stegrade krav på särskilt byråchefernas prestationsförmåga. Enligt min mening skulle byråchefsbefattningarnas placering i förslagsvis lönegraden A 32 innebära en med hänsyn till dessa befattningars faktiska betydelse rättvisare avvägning i lönehänseende.

I anslutning till vad jag sålunda anfört finner jag icke anledning att för någon av riksräkenskapsverkets byråchefsbefattningar föreslå höjning av löneställningen utöver den nivå, som kan befinnas böra fastställas för byråchefer i allmänhet.

Därest en differentiering av löneställningen för byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse ändock anses böra genomföras, måste för avvägningen av löneställningen för riksräkenskapsverkets byråchefsbefattningar klarhet vinnas rörande den omfattning, i vilken sådan differentiering avses skola komma till stånd för byråchefsbefattningar i allmänhet och för särskilt byråchefsbefattningar med kamerala arbetsuppgifter inom den centrala statsförvaltningen. Då riksräkenskapsverket innehar ställning såsom det kameralt ledande verket och då på dess byråche-

fer lagts så betydelsefulla och ansvarsfulla arbetsuppgifter som handhavandet av riksbokföringen och upprättandet av inkomstberäkningen för statsverket samt handläggningen av anmärkningsmål och utövandet av en omfattande upplysningsverksamhet, böra ämbetsverkets byråchefsbefattningar i lönehänseende skäligen icke placeras i lägre lönegrad än någon annan byråchefsbefattning med övervägande kamerala arbetsuppgifter.

Chefen för generaltullstyrelsen. Det torde allmänt erkännas, att den nuvarande löneställningen för byråchefer med hänsyn till arten av deras arbetsuppgifter och de krav, som måste ställas på innehavare av sådana tjänster, är alltför låg. På olika håll inom statsförvaltningen torde byråchefernas nuvarande löneställning hava medfört vissa svårigheter, när det gäller att återbesätta lediga sådana tjänster, och fara föreligger, att rekryteringen till högre poster inom statsförvaltningen kommer att försämrats, därest icke en förbättring i byråchefernas löneställning genomföres. En sådan förbättring är därför, framför allt ur synpunkten av statens intresse att till dessa befattningar kunna förvärva personer med framstående duglighet, i hög grad påkallad.

Såväl 1936 års lönekommitté som tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken hava utgått från att medlet för åstadkommande av förbättring i byråchefernas löneställning vore en differentiering av lönerna. Denna differentiering skulle enligt både kommitténs och de sakkunnigas förslag ske från den utgångspunkten, att lönegraden A 30 bibehölls. I den mån en förbättrad löneställning för en del byråchefsbefattningar befundes erforderlig, borde förbättringen enligt lönekommitténs mening komma till stånd genom befattningarnas förändring till tjänster, vilka tillsättas medelst förordnande. Enligt de sakkunnigas förslag skulle däremot förbättringen kunna åstadkommas antingen genom dessa tjänsters uppflyttning till lönegraderna A 31 och A 33 eller, alternativt, genom deras placering i C 6 och C 7. De sakkunniga framhöllo samtidigt, att de icke givit uttryck för någon ståndpunkt, huruvida byråchefer i högre lönelägen borde tillsättas medelst fullmakt respektive konstitutorial eller medelst förordnande på viss tid.

En lösning av frågan om löneförbättring för byråcheferna enligt ovannämnda förslag förutsätter alltså en differentiering av byråchefstjänsterna. Att en dylik differentiering stöter på stora svårigheter ligger i öppen dag, och detta framhölls också på sin tid av styrelserna för affärsverken. De med en differentiering föränsade svårigheterna medgåvos även av tjänsteförteckningssakkunniga. De sakkunniga förklarade sig sålunda vara väl medvetna om att uppgiften att åstadkomma och framföra förslag om en gradering av byråchefsbefattningarna i ett verk vore en mycket grannliga angelägenhet, liksom det stode klart för de sakkunniga, att såväl upprättandet av förslag till en dylik gradering som förslagens bedömande borde ske efter fullt ensartade normer, så att det eftersträfvade målet, en inbördes rättvis avvägning av lönerna, i möjligaste mån vunnos. Vid de överväganden, som jag ägnat denna fråga, har jag bibragts den övertygelsen, att det icke är möjligt att åstadkomma en ur olika synpunkter tillfredsställande metod, som kan läggas till grund för differentieringen. Såvitt angår generaltullstyrelsen, äro de å olika byråer förekommande ärendena av så olika natur, att ensartade normer för graderingen av de olika byråchefstjänsterna icke kunna uppställas. Tydligt är, att de svårigheter, som sålunda föreligga att gradera byråchefstjänsterna inom ett och samma verk, måste bliva ännu större, när det gäller att avväga löneställningen för dylika tjänster vid olika verk. Jag hyser därför den uppfattningen, att en inbördes rättvis avvägning av lönerna för olika byråchefstjänster knappast kan ernås genom en differentiering. Att märka är vidare, att de arbetsuppgifter, som ankomma på ifrågavarande befattningshavare, både till omfattningen och arten äro underkastade sådana förändringar, att en omprövning av byråchefstjänsternas löne-

gradsplacering tid efter annan kan bliva av behovet påkallad. Därest vid en dylik omprövning uppflyttning av någon tjänst befunnes motiverad, kunde visserligen uppflyttning lätt åstadkommas; ansåges däremot viss tjänst böra nedflyttas, kunde en nedflyttning icke ske, förrän ledighet å tjänsten inträffade. Med hänsyn till de svårigheter att åstadkomma en rättvis differentiering av byråchefstjänsterna, som sålunda möta, och då enligt min mening en löneförbättring för samtliga byråchefer är påkallad, anser jag, att förevarande fråga bör lösas genom uppflyttning av alla byråchefstjänster i sedvanlig bemärkelse från nuvarande lönegraden A 30 till högre lönegrad å A-planen. Härvid synes lönegraden A 33 närmast böra övervägas. I varje fall torde placering i lägre lönegrad än A 32 icke böra komma i fråga.

Därest mot en generell uppflyttning av byråchefstjänsterna skulle göras gällande, att en dylik uppflyttning innebure en rubbning av den genom 1938 års riksdags beslut fastställda allmänna lönenivån för statstjänarna, må framhållas, att det här är fråga om en numerärt jämförelsevis liten grupp befattningshavare och att byråcheferna i väsentliga avseenden intaga en särställning i förhållande till dem närmast underställda tjänstemän.

Skulle emellertid befinnas, att den här förordade vägen för lösning av förevarande fråga, nämligen att alla byråchefstjänster i sedvanlig bemärkelse uppflyttas till lönegraden A 33, icke är framkomlig, uppkommer spörsmålet, huruvida de byråchefstjänster, som anses böra komma i åtnjutande av högre löneställning, böra förändras till förordnandetjänster eller ej.

Såsom ovan nämnts, uttalade sig 1936 års lönekommitté för övergång till förordnandetjänster, en anställningsform, som enligt kommitténs uppfattning borde vinna utsträckt tillämpning för statsförvaltningens ledande befattningar. Under remissbehandlingen av kommittébetänkandet riktades emellertid från olika håll invändningar av principiell natur mot kommitténs uttalande. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av kommitténs betänkande anförde departementschefen, att frågan om en vidgad tillämpning av förordnandesystemet icke då syntes böra upptagas till behandling utan övervägas i samband med tjänsteförteckningsrevisionen.

I sitt yttrande över lönekommitténs betänkande framhöll statskontoret bland annat, att den nuvarande anställningsformen vid tillsättande av byråchefstjänster av ålder ansetts som ett skydd för befattningshavarnas självständighet i tjänstens utövande och för frihet från åsiktsförtryck utifrån. Därest sagda befattningar skulle i större eller mindre utsträckning utbytas mot tjänster på förordnande, föreläge fara för en så småningom inträdande rubbning i angivna hänseende, vilket i längden skulle kunna på ett betänkligt sätt inverka på de centrala ämbetsverkens ställning.

Inom statsförvaltningen finnas åtskilliga ledande tjänster, vilkas innehavare hava att ansvara för vissa huvudsakligen tekniska uppgifter eller för en affärsmässig skötsel av till tjänsten hörande åligganden. Att dylika tjänster, i den mån de icke redan tillsättas på förordnande, förändras till förordnandetjänster, synes lämpligt, men en utsträckning av förordnandesystemet även till tjänster av annat slag inom civilförvaltningen synes mig bland annat av skäl, som antytts i statskontorets ovan nämnda yttrande, ägnad att ingiva betänkligheter. Visserligen äro i civila avlöningsreglementet beträffande vissa förordnandetjänster bestämmelser meddelade i syfte att tjänsteman, som är tillsatt på förordnande, må, därest förordnandet upphör, kunna av Kungl. Maj:t medgivas rätt att återgå till ordinarie befattning inom den lönegrad han före förordnandet innehade. Det torde emellertid icke kunna förnekas, att även med beaktande av den möjlighet till återgång i tjänst vid annan befattning, som berörda bestämmelser inrymma, en förordnandetjänst icke erbjuder samma trygghet i anställningen som en med fullmakt eller konstitutorial tillsatt tjänst. På grund av vad ovan anförts anser jag för min del, att förordnandesystemet icke bör komma till användning för differentiering av byråchefstjänsterna. Med denna stånd-

punkt skulle alltså differentieringen, om en sådan överhuvud skall verkställas, ske över A-planen.

Såsom redan antytts, möta stora svårigheter att verkställa en differentiering av byråchefstjänsterna. Vad generaltullstyrelsen beträffar har det sålunda visat sig omöjligt att vid upprättandet av redogörelser för arbetsmängden å de olika byråerna inom styrelsen finna någon enhetlig norm för uppdelningen efter olika svårighetsgrad av de å varje byrå handlagda ärendena. De uppgifter angående antalet å respektive byråer handlagda ärenden av olika svårighetsgrad, som till de sakkunniga överlämnade promemoriorna utvisa, äro därför icke inbördes jämförbara. Även om det framkomna materialet lämnar en viss vägledning för frågans bedömande, utgör det likväl ej ett tillfredsställande underlag för att därpå grunda en differentiering av ifrågakarande tjänster. Man är därför vid bedömandet väsentligen hänvisad även till andra omständigheter, såsom om svårigheter kunna antagas föreligga med avseende å rekrytering av viss byråchefstjänst eller om för tjänsten erfordras speciella fackinsikter, vilka icke kunna förvärfvas på annat sätt än genom långvarig tjänstgöring inom det egna verket. Vad generaltullstyrelsen beträffar krävas dylika speciella insikter inom tulltjänsten främst för byråchefstjänsten å tullbehandlingsbyrån. Men även för personal-, kameral- och revisionsbyråcheferna är en ingående förtrogenhet med tullverkets särskilda arbetsförhållanden oundgänglig. Något annorlunda kan saken ställa sig i fråga om kanslibyråchefstjänsten, för vilken befattning, även om insikter i tullförhållandena äro av stor betydelse, juridisk och administrativ erfarenhet likväl i första hand erfordras. Icke minst under de senaste åren har kanslibyråchefen haft att handlägga en mängd ärenden av polisiär eller allmänt organisatorisk art, för vilkas handläggning krävts omfattande erfarenhet på rättslivets olika områden.

Därest en differentiering av byråchefstjänsterna inom statsförvaltningen kommer till stånd, läser av ovan angivna skäl vad generaltullstyrelsen beträffar kanslibyråchefstjänsten i första rummet böra ifrågakomma till uppflyttning. Emellertid torde i ett uppbördsverk av tullverkets storlek kunna ifrågasättas, att även den byråchef, som har ansvaret för redovisningen av verkets inkomster, nämligen kameralbyråchefen, erhåller en förbättrad löneställning. I viss mån liknande synpunkter torde kunna anläggas i fråga om löneställningen för tullbehandlingsbyråchefen, vilken har att handlägga de för tullavgifternas riktiga uttagande betydelsefulla och ofta synnerligen svårbedömda tulltaxeringsärendena. Även beträffande revisions- och personalbyråchefstjänsterna kunna åtskilliga skäl åberopas för uppflyttning i lönegrad. Med hänsyn emellertid till vad ovan anförts om arten av de ärenden, som inom generaltullstyrelsen handläggas av kanslibyråchefen, samt angelägenheten av att för denna tjänst, eventuellt utom ämbetsverket, kunna förvärva person med framstående duglighet, torde det vara befogat att vid en differentiering ställa kanslibyråchefstjänsten framför övriga byråchefstjänster. I enlighet härmed får jag alltså, därest icke samtliga byråchefer finnas kunna uppflyttas i lönegrad utan en differentiering av byråchefstjänsterna anses böra genomföras, föreslå, att kanslibyråchefstjänsten i generaltullstyrelsen uppflyttas till lönegraden A 33.

Chefen för kontrollstyrelsen. Vad angår frågan om löneställningen för kontrollstyrelsens byråchefer anser jag, att med hänsyn till beskaffenheten och omfattningen av deras arbetsuppgifter samt de krav, som ställas på dem i tjänsten, en gynnsammare lönegradsplacering än i 30 lönegraden är motiverad för båda tjänsterna. Detta är enligt min mening i särskild grad fallet med byråchefstjänsten å andra byrån (kontroll å tillverkningsavgifter m. m.), enär denna tjänst på grund av den mångfald frågor, till vilka byråchefen måste ensam taga ställning, är att betrakta såsom i hög grad självständig. Då med befattningarna är förbundet ett betydande ansvar samt då det synes ligga i statsverkets intresse, att tillsättningen av befattningarna sker i sådan ordning, att dessa kunna vid varje tid hållas besatta med

fullgod kraft, har jag ansett, att befattningarna böra tillsättas medelst förordnande och att alltså i detta fall löneplanen C bör komma till användning. Den lönegrad, som jag föreslår för byråcheferna i kontrollstyrelsen, är lönegraden C 7.

Chefen för skolöverstyrelsen. Då jag anmodats inkomma med förslag i förevarande ämne för skolöverstyrelsens vidkommande, tillåter jag mig först erinra därom, att skolöverstyrelsen i skrivelse den 28 juni 1939 också yttrat sig om och framlagt förslag i denna fråga. Överstyrelsen gjorde därvid gällande, att en placering av undervisningsråden i lönegrad A 33 skulle innebära en riktig och lämplig avvägning av löneförhållandena inom undervisningsväsendet.

Alltjämt hyser jag den bestämda uppfattningen i denna fråga, som överstyrelsen då gav uttryck åt.

I cirkulärskrivelsen framhålles, att såsom förutsättning för en löneuppflyttning för innehavare av vissa byråchefstjänster måste uppställas krav på att tjänsten visades ostridigt omfatta uppgifter, som låge väsentligt över vad som regelmässigt brukade vara förenat med byråchefsbefattning samt att detta förhållande genom organisationsform och tjänstens benämning komme till uttryck.

Vad först den sistnämnda av dessa förutsättningar beträffar, torde den kunna anses föreligga. Överstyrelsens arbetsuppgifter äro till övervägande del av sådan natur, att undervisningsrådsbefattningarna kräva innehavare med erfarenhet och sakkunskap från olika områden av svenskt undervisningsväsende. Dessa befattningar hava också undantagslöst besatts med hänsyn härtill. Befordringar inom verket från t. ex. notarie- och sekreterartjänster till undervisningsrådstjänst hava icke och kunna icke lämpligen med hänsyn till överstyrelsens nuvarande organisation förekomma. Dessa befattningar måste rekryteras utifrån, och det är givetvis av största vikt för fullgörandet av ämbetsverkets ledande uppgifter inom skolväsendet att erfarna, skickliga och framstående representanter för undervisnings- och folkbildningsväsendets olika grenar kunna förvärvas såsom undervisningsråd. Denna särställning har ju också kommit till uttryck i den särskilda benämningen av dessa tjänster.

Vad sedan den förstnämnda av de angivna förutsättningarna beträffar, nämligen den, att tjänsten ostridigt skulle omfatta uppgifter, som låge väsentligt över vad som regelmässigt brukade vara förenat med byråchefsbefattning, skulle en fullständig och bindande motivering för att detta krav uppfylles, vad undervisningsrådstjänsterna beträffar, förutsätta en allsidig och ingående prövning av byråchefstjänsternas uppgifter och åligganden inom övriga centrala ämbetsverk. Då jag givetvis saknar möjligheter att företaga en sådan, kan jag icke stödja mitt förslag genom en jämförelse mellan ifrågavarande befattningar inom överstyrelsen och motsvarande inom andra verk. Jag skall emellertid anföra vissa synpunkter, som enligt min mening motivera en högre löneställning för undervisningsråden än den nuvarande.

Den synnerligen starka ökningen av överstyrelsens administrativa arbetsuppgifter, som blivit en följd av skolväsendets starka utveckling, särskilt markerad under det sista decenniet, har icke blott medfört en kvantitativt ökad arbetsbörda för överstyrelsens samtliga ledamöter (undervisningsråd) utan jämväl en kvalitetsförskjutning uppåt beträffande arbetsuppgifternas art och natur. Utvecklingen har i detta avseende avgjort gått i den riktningen, att kraven på undervisningsrådets förmåga av självständig ledning och självständiga avgöranden och beslut skärpts. I instruktionen för ämbetsverket har detta kommit till uttryck genom att området för undervisningsrådets självständiga avgörande- och beslutanderätt vidgats. På grundval av denna ändring av instruktionen förberedes en revision av överstyrelsens arbetsordning, som ännu icke slutförts. Den nu gällande ger därför icke ett exakt uttryck för den utveckling, som i detta hänseende redan ägt rum.

Slutligen anser jag mig böra framföra ett skäl för undervisningsrådsbefattningar-

nas placering i A 33, som måhända icke är av beskaffenhet att i detta sammanhang kunna vinna beaktande, men som det oaktat är av största praktiska betydelse för rekryteringen av dessa tjänster i fortsättningen. Jag åsyftar undervisningsrådets ogynnsamma placering i lönehänseende i jämförelse med rektorenas vid de högre allmänna läroverken och jämväl vid vissa andra högre läroanstalter. Saken är utförligare berörd i överstyrelsens skrivelse av år 1939. Jag kan därför nu inskränka mig till en hänvisning till det då gjorda uttalandet och vill endast tillägga, att svårigheter också redan yppats, då det gällt att besätta lediga undervisningsrådstitjänster just med hänsyn till dessas löneplacering.

Chefen för lantbruksstyrelsen. Det framgår icke med tydlighet av cirkulärskrivelsen, huruvida meningen varit, att jag, förutom att avgiva direkta förslag i fråga om differentieringen av byråchefslönerna, även borde uttala min åsikt om lämpligheten och möjligheten överhuvud taget att genomföra en lönedifferentiering för byråcheferna eller angående de i sådant avseende framlagda förslagens lämplighet. Jag tillåter mig emellertid att i korthet även ingå på dessa frågor, när min uppfattning härutinnan kan vara till ledning vid bedömande av mina nedan framlagda förslag i fråga om den direkta löneklassificeringen. Jag vill med avseende härå till en början framhålla, att jag delar den uppfattning, som i frågan gjorts gällande från affärsverkens sida, nämligen att en differentiering av byråchefslönerna i praktiken stöter på mycket stora svårigheter. Dessa svårigheter börja vid försök att genomföra en löneklassificering av byråcheferna inom ett vart särskilt ämbetsverk och framträda tvivelsutan ännu starkare vid jämförelser olika ämbetsverk emellan, där byråchefernas betydelse och ärendenas beskaffenhet säkerligen kunna vara mycket skiftande. Anmärkas må vidare, att arbetsmängd och de förhållanden, som inverka på förekommande ärendens svårbedömlighet, kunna växla väsentligt från tid till annan. Jag behöver här endast peka på det nuvarande krisläget och dess inverkan på arbetsmängden på olika håll inom administrationen. Jag vill heller icke underlåta att framhålla, att arbetsmängden inom och betydelsen av en byrå kan vara beroende av personliga egenskaper hos innehavaren av vederbörande byråchefstjänst och att ett ombyte av innehavare kan verka sänkande eller höjande av betydelsen utav de faktorer, som böra vara normerande vid lönedifferentieringen. Det synes därför vanskligt att binda lönegradsplaceringen för byråchefsbefattningarna vid förhållanden, som sålunda kunna växla ganska snabbt. Om jag också sålunda har starka betänkligheter mot en lönedifferentiering för ifrågavarande befattningar, så vill jag dock uttryckligen betona, att det icke är min mening, att man skall stanna vid de förhållanden i avlöningshänseende, som nu gälla för byråcheferna. Enligt min bestämda uppfattning äro byråchefslönerna icke tillmätta på sådant sätt, att de svara mot den vikt och det ansvar, som i allmänhet äro förenade med ifrågavarande befattningar. En löneförbättring för byråcheferna borde emellertid enligt mitt förmenande helst ske i den formen, att en allmän upphöjning i lönegrad kom till stånd, och tänker jag härvid närmast på lönegraden A 32 såsom innebärande en mera skälig löneavvägning för dessa tjänster. När det gäller en så begränsad och avskild befattningshavargrupp som byråcheferna, har jag svårt att förstå, att en allmän löneförbättring för dessa skulle behöva innebära en rubbning av den genom 1938 års riksdags beslut fastställda allmänna lönenivån för statstjänarna.

I fråga om de här ifrågasatta förhöjda lönelägena för vissa byråchefsbefattningar vill jag till en början anmärka, att den förhöjning i avlöning, som skulle vinnas genom godtagande av föreslagna lönegraden A 31 respektive C 6, är alldeles för obetydlig för att kunna tjäna syftet med differentieringen. Enligt min mening uppväger icke heller denna löneförhöjning de olägenheter, som kunna tänkas följa med en lönedifferentiering i form av missnöje och missämja kolleger emellan.

Jag vill för min del föreslå, att lönegraden A 32 bör utgöra det första steget för lönedifferentieringen ovanför normalgraden, det vill säga lönegraden A 30, för att löneförhöjningen skall få en tillräcklig betydelse. Häremot synes böra svara lönegraden C 7 för förordnandetjänsterna. Det synes nämligen rimligt, att förordnandetjänsterna böra medföra ett något högre löneläge än fullmaktstjänsterna. För ytterligare påbyggnad synes kunna ifrågasättas lönegraden A 33 eller helst A 34 respektive lönegraden C 8 för förordnandetjänster.

Beträffande frågan huruvida A-planen eller C-planen skall komma i tillämpning för här ifrågavarande ändamål, vill jag framhålla, att jag i princip vill uttala mig för företräde i detta avseende för A-planen. Statstjänstemännens oavsättlighet har med rätta räknats såsom en tillgång för den svenska statsförvaltningen och jag håller före, att detta framför allt gäller byråchefstjänster. Jag måste därför principiellt för byråchefsbefattningarna föredraga fullmaktstjänster framför förordnandetjänster. Jag vill emellertid tillägga, att i vissa fall förordnandeformen kan vara att föredraga. Detta är särskilt förhållandet, när man måste räkna med, att rekryteringen av en byråchefstjänst icke sker inom den vanliga tjänstemannakarriären utan från den enskilda verksamheten och det sålunda gäller att kunna erbjuda en begynnelselö, som är mera konkurrenskraftig med lönerna på den privata arbetsmarknaden. Jag vill icke underlåta att framhålla, att sistnämnda synpunkter hava sin betydelse även för vissa tjänster i lantbruksstyrelsen och nämnas må, att åt byråchefsbefattningen å stuteribyrån, bland annat, på grund av dylika motiv givits karaktären av förordnandetjänst (lönegraden C 5). Enligt mitt förmenande synes därför den ifrågasatta lönedifferentieringen och löneförbättringen för byråcheferna kunna ske med användande av såväl löneplan A som löneplan C, den sistnämnda dock mera undantagsvis, då rekryteringsförhållandena så påkalla.

Såsom av det ovanstående torde framgå, skulle jag helst se, att en löneförbättring för byråcheferna genomfördes i form av en allmän höjning i lönegradsplaceringen för samtliga byråchefsbefattningar. Därest emellertid en sådan reform icke anses genomförbar, vill jag icke trots föreliggande svårigheter undandraga mig att framlägga förslag i fråga om lönedifferentiering för ämbetsverkets byråchefer. Jag skulle ur mera allmänna synpunkter, icke minst med hänsyn till rekryteringen, vara mest höjd för att härvid påyrka ett högre löneläge för lantbruksstyrelsens samtliga byråchefer. Då emellertid ett sådant förslag väl icke skulle hava några utsikter att bliva godtaget, har jag vid omprövning av frågan ansett mig böra avskilja cheferna för de med hänsyn till personalutrustning och arbetsmängd mindre byråerna, nämligen stuteribyrån, undervisningsbyrån och även fiskeribyrån, vilka chefer sålunda skulle bibehållas på den antagna normallönen (lönegraden A 30). Vad särskilt sistnämnda byrå beträffar äro ärendena där uppdelade på byråchefen (sötvattensfisket) och byrådirektören (saltvattensfisket), vilka envar fullt självständigt förestå var sin avdelning, i vilket sammanhang må nämnas, att byrådirektören å fiskeribyrån jämlikt instruktionen för lantbruksstyrelsen (§ 11) är att betrakta som ledamot i styrelsen. Det för lantbruksstyrelsen mest angelägna i fråga om personalutrustning å denna byrå är icke så mycket att få en höjd löneställning för byråchefen som fastmer, att byrådirektören erhåller tjänsteställning som byråchef.

Beträffande byråcheferna å återstående tre byråer, nämligen lantbruksbyrån, kulturtekniska byrån och administrativa byrån synes, med hänsyn till arbetsuppgifternas såväl kvantitativa omfattning som kvalitativa beskaffenhet, någon tvekan icke kunna råda i fråga om beredande åt dessa byråchefer av en förbättrad löneställning inom ramen för en eventuell lönedifferentiering för byråchefstjänsterna, och synes härvidlag icke annat än det högsta löneläget kunna ifrågasättas. I fråga om sistnämnda tre byråchefers arbetsuppgifter får jag här ytterligare anföra följande.

Byråchefen å lantbruksbyrån. Redan av till de sakkunniga lämnade uppgifter angående antalet ärenden och särskilt det å lantbruksbyrån redovisade stora antalet ärenden av 3:e svårighetsgraden torde framgå, att byråchefens å lantbruksbyrån arbetsuppgifter äro synnerligen omfattande. Såsom av lantbruksstyrelsens instruktion och arbetsordning framgår höra i huvudsak alla ärenden rörande lantushållningen med binärningar samt mejerihanteringen med undantag för ärenden rörande hästavel, kulturteknik samt den lägre lantbruksundervisningen till lantbruksbyrån. Härav följer, att inom lantbruksbyrån utredas och handläggas alla frågor, som hava väsentligt inflytande på jordbrukspolitikens utveckling och inriktning i vårt land.

Häruöver vill jag framhålla, att stora utredningar av organisatorisk eller ekonomisk art rörande jordbruket eller lantbruksförvaltningen äro ständigt återkommande å lantbruksbyrån. Dessa ärenden ställa i allmänhet mycket stora fordringar på ifrågavarande ledamots kunnighet, och omdöme och äro även av mycket arbetskrävande beskaffenhet. Jag vill jämväl med avseende härå vitsorda, att arbetsbelastningen å byråchefen å lantbruksbyrån är mycket stor. Med hänsyn till syftet med ifrågavarande lönedifferentiering synes därför en löneförbättring för byråchefen å lantbruksbyrån vara starkt motiverad. I fråga om sättet för beredande av denna löneförbättring vill jag framhålla, att rekryteringen av byråchefstjänsten å lantbruksbyrån alltid måste tänkas ske från den enskilda verksamheten och att tillsättandet av denna tjänst alltid mött de största svårigheter på grund av den låga avlöning, som kunnat erbjudas reflektanter på tjänsten. Då det sålunda i detta fall måste anses vara av särskild betydelse, att begynnelselönen å tjänsten är så hög som möjligt för att densamma må vara konkurrenskraftig i förhållande till de löner, som förekomma inom den enskilda verksamheten, är det tydligt, att ett användande av löneplanen C för beredande av den erforderliga löneförbättringen i detta fall skulle vara att föredraga framför ett användande för samma ändamål av löneplanen A.

Byråchefen å kulturtekniska byrån. Jämväl för byråchefens å kulturtekniska byrån vidkommande giva lämnade uppgifter angående ärendenas antal m. m. belägg för att en mycket stor arbetsbelastning åvilar ifrågavarande befattningshavare.

Kulturtekniska byråns arbete omfattar huvudsakligen frågor, som hava samband med den statliga verksamheten för understödande av torrläggningsföretag, täckdikning, nyodling och jordförbättring å ofullständiga jordbruk.

Dessa arbetsuppgifter äro i vad beträffar statsunderstöd till torrläggningsföretag av särskilt betydande omfattning. De innefatta, bland annat, granskning av de utav lantbruksingenjörerna upprättade arbetsplanerna och beräkning av statsunderstödens storlek. På förslag av byråchefen beviljar lantbruksstyrelsen — med undantag för vissa specialfall, som skola hänskjutas till avgörande av Kungl. Maj:t — statsunderstöd — bidrag utan återbetalningsskyldighet och lån — till varje särskilt företag. På byrån ankommer det att därefter handlägga till ifrågavarande understödsverksamhet hörande övriga ärenden, såsom avslutande av kontrakt med jordägarna, utbetalning av statsunderstöden, godkännande av verkställda arbeten ävensom att öva uppsikt och kontroll över verksamheten samt de med understöd av statsmedel utförda arbetenas behöriga vidmakthållande. Årligen beviljas bidrag och lån till i medeltal 700 företag till ett sammanlagt belopp av cirka 5 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Beträffande den statliga understödsverksamheten på närgränsande områden, som avser täckdikning, nyodling och jordförbättring å ofullständiga jordbruk, har byrån att hos Kungl. Maj:t föreslå fördelning på hushållningssällskapen av för de olika ändamålen anvisade statsmedel, att till sällskapen utbetala desamma samt att öva uppsikt och kontroll över hushållningssällskapens verksamhet i dessa delar. För sistnämnda understödsverksamhet har under de senaste åren beviljats statsmedel till ett sammanlagt belopp av i medeltal omkring 3 600 000 kronor för år. Med inräkning av statsunderstöden till torrläggningsföretagen hava byråns ifrågavarande

arbetsuppgifter sålunda normalt en genomsnittlig omslutning av omkring 9 miljoner kronor för år.

Vad jag här anfört torde med tydlighet ådagalägga, att de arbetsuppgifter, som åvila byråchefen å kulturtekniska byrån, äro icke blott mycket omfattande utan även mycket maktpåliggande och ansvarsfulla. En löneförbättring för honom måste därför anses påkallad. Med avseende härå må nämnas, att sedan år 1934 utgått ett särskilt arvode till byråchefen å kulturtekniska byrån av 1 200 kronor för år såsom särskild ersättning för ökade göromål med avseende å torrlägningsärenden. Detta lönetillskott avsåg från början att stimulera tillkomsten av arbetsobjekt för motverkande av arbetslöshet. Torrlägningsföretagen hade nämligen befunnits lämpliga för detta ändamål.

Även i detta fall tala rekryteringspunkter för ett ombildande av befattningen till förordnandetjänst. Visserligen måste man räkna med att befattningen rekryteras från lantbruksingenjörskåren, men då lantbruksingenjörerna, förutom lön enligt lönegraden A 21, jämväl uppbära inkomst för utfört arbete enligt taxa och deras sammanlagda inkomster av tjänsten härigenom ofta överstiga lönen å byråchefsbefattningen, är det självfallet, att svårigheter kunna möta för befattningens återbesättande vid inträffande ledighet med lämplig innehavare. Ofta torde det vara just de duktigaste lantbruksingenjörerna, som skulle passa bäst för tjänsten, vilka på detta sätt känna sig förhindrade att antaga ett anbud om erhållande av ifrågavarande byråchefstjänst. Jag finner mig därför böra förorda, att en eventuell löneförbättring för denna befattning beredes genom användande av löneplanen C i civila avlöningsreglementet.

Byråchefen å administrativa byrån. Såsom redan antytts i det föregående re presenterar för administrativa byråchefens vidkommande antalet av honom handlagda ärenden icke den mera väsentliga delen av hans arbetsuppgifter. Den huvudsakligaste delen av denne byråchefs arbete faller i stället på hans uppgift att vara ett stöd för fackbyråcheferna vid handläggningen av på fackbyråerna förekommande ärenden, där hans hjälp kan erfordras. I själva verket deltagar han i alla inom ämbetsverket förekommande ärenden av större vikt och särskilt de under svårighetsgraden 3 redovisade ärendena kräva ofta en mycket aktiv arbetsinsats från hans sida. Bland dessa ärenden måste administrativa byråchefen självfallet ägna stor omsorg åt alla de ärenden, i vilka förslag till författningsbestämmelser avgivas till Kungl. Maj:t eller som föranleda författningar, som styrelsen själv har att utfärda. Det kan ock sägas, att administrativa ledamoten så gott som undantagslöst har att deltaga i alla mera besvärliga ärenden inom lantbruksstyrelsen. Som helhet betraktat medföra ifrågavarande uppgifter för administrativa byråchefen en mycket tyngande arbetsbörd.

Då som nämnts såväl ämbetsverkets chef som flertalet byråchefer och andra föredragande i allmänhet vid tillträddandet av respektive befattningar sakna någon mera avsevärd administrativ erfarenhet, är det av största betydelse, att ämbetsverket i sin verksamhet har en omdömesgill rådgivare och ett säkert stöd i byråchefen å administrativa byrån. I sådant avseende har administrativa byråchefen även att vaka över att enhetliga linjer, såvitt möjligt, följas vid ärendenas handläggning av samtliga byråchefer och andra föredragande. Jag anser sålunda, att synnerligen viktiga uppgifter åvila byråchefen å administrativa byrån.

Med hänsyn till vad nu anförts och särskilt i betraktande av lantbruksstyrelsens mycket omfattande och mångskiftande förvaltningsuppgifter inom jordbrukets och fiskets område, torde det vara uppenbart, att stora fordringar måste ställas på byråchefen å administrativa byrån i fråga om allmän kunnighet i administrativa, juridiska och även kamerala spörsmål samt icke minst på hans arbetsförmåga.

För administrativa byråchefens vidkommande torde den ifrågavarande löneförbättringen lämpligen kunna genomföras med användande av löneplanen A.

Chefen för egnahemsstyrelsen. Allmänt anses, att byråchefstjänsterna äro för lågt placerade i förhållande till med dessa befattningar förenat ansvar. Detta framträder även hos egnahemsstyrelsen. På byråcheferna vilar ett betydande arbete, på deras initiativ och självverksamhet är även mycket beroende. Man skall här också ha i minnet den stora lokala organisation på icke mindre än 26 egnahemsnämnder, som lyder under egnahemsstyrelsen, och den betydande verksamhet på landsbygden, som handhaves av egnahemsstyrelsen.

Överhuvudtaget synes byråchefernas löneplacering som nämnt vara för låg. Med stöd av erfarenheten från de förhållanden, under vilka egnahemsstyrelsen arbetar, synes en höjning till lönegraden A 34 innebära en garanti för att rekryteringen till dessa tjänster skall kunna betryggas.

Chefen för lantmäteristyrelsen. Jag anser mig böra framhålla att de var och en byråchef inom hans verksamhetsområde tillkommande arbetsuppgifter och honom såsom avdelningschef åvilande ledaransvar äro av synnerligen krävande art och hos tjänst innehavaren med nödvändighet förutsätta i motsvarande grad höga kvalifikationer, liksom även att de i fråga om arbetsbelastning och arbetsuppgifter sins emellan äro jämställda, varför ingen som helst anledning föreligger till differentiering av löneställningen dem emellan. Ej heller synes mig med hänsyn till bland annat det sätt, på vilket rekryteringen sker, en anställning i form av förordnande böra ifrågakomma. Om jag sålunda håller före, att någon gradering mellan styrelsens fyra byråchefsbefattningar icke lämpligen kan ske, måste jag å andra sidan bestämt uttala att tjänsternas inplacering i lönegraden A 30 icke är tillfredsställande liksom att, med hänsyn till de krav, som måste ställas såväl på tjänst innehavarens specialutbildning, skicklighet och praktiska erfarenhet som — och icke minst — på hans rent personliga kvalifikationer, en mera betydande höjning av löneställningen är av behovet påkallad. Detta betingas jämväl därav att tjänsternas rekrytering är begränsad till ett relativt litet antal befattningshavare, vilka emellertid vad gäller överlantmätrarna äro placerade i A 29 eller A 30 och beträffande de mest dugande bland de övriga lantmätare eller — för stadsbyrån — stadsingenjörer, som överhuvudtaget lämpa sig, med god arbets- och organisationsförmåga kunna i sin praktiska verksamhet räkna med sådana arbetsinkomster att en vanlig byråchefstjänst näppeligen verkar lockande. Om således de anförda, av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken uppdragna riktlinjerna för lönedifferentieringen skola tagas till utgångspunkt, anser jag mig med stöd av ovan anförda icke kunna för styrelsens fyra byråchefer föreslå lägre lönegrad än A 33, och tillåter jag mig desslikes framhålla att det är med tvekan och av hänsyn till sagda riktlinjer som jag avstått från att för verkets byråchefer föreslå löneplanens högsta eller 34 lönegraden.

Chefen för rikets allmänna kartverk. De sakkunniga hava hemställt om förslag i förevarande ämne för kartverkets vidkommande. De frågor, som därvid avsetts, torde vara följande. 1. Fullmaktstjänst eller förordnande på viss tid för kartverkets byråchefer. 2. Differentiering av löneställningen mellan kartverkets olika byråchefer. 3. Lönegradsplacering.

Beträffande den första frågan anser kartverket för sin del att byråchefstjänsterna som regel böra vara fullmaktstjänster och icke på förordnande för viss tid. Byråcheferna, som utgöra kärnan i arbetsledningen vid de statliga verken, böra hava den trygga ställning, som fullmaktstjänsten innebär. Något behov av förordnandetjänst i dessa fall synes ej heller föreligga ur effektivitetssynpunkt. Enligt kartverkets mening erbjuder såväl avlönings- som pensionsreglementet tillräckliga möjligheter att sätta ur tjänstgöring en person, som på grund av sjukdom eller dylikt visar sig mindre arbetsduglig. Och i andra fall torde vid förordnandetjänster entledigande icke tillgripas eller åtminstone icke böra användas.

Den andra frågan om differentiering vid kartverket av byråchefernas löneställning har kartverket funnit sig åtminstone för närvarande böra besvara nekande. Visserligen äro byråernas storlek och arbetsuppgifter ganska olikartade, men den relativt korta tid, som ännu förflutit sedan kartverkets omorganisation år 1937, och den ännu ej genomförda avsedda utbyggnaden av personalorganisationen och därmed arbetsproduktens omfattning hava icke hittills med större säkerhet givit vid handen att ansvaret och arbetsbördan för någon av byråcheferna är så väsentligt större, att en högre löneställning än för övriga byråchefer redan nu bör förordas. Byråernas starka beroende av varandra vid arbetets utförande har också syns tala för en jämställdhet i byråchefernas löneställning. Kartverket har därför funnit sig böra förorda att liksom hittills samtliga byråchefer placeras i en och samma löneställning.

Vad slutligen angår den tredje frågan om lönegradsplaceringen ger den i de sakkunnigas skrivelse återopade utredningen ingen ledning för bedömandet, i vilken lönegrad kartverkets byråchefer böra placeras i förhållande till andra ämbetsverks byråchefer. Kartverket finner sig därför i denna del endast, i likhet med vad kartverket anfört i skrivelse till de sakkunniga den 29 juni 1939 böra framhålla följande.

Kartverket, som anser byråchefstjänsterna i allmänhet vara för lågt placerade i förhållande till med dessa befattningar förenat ansvar, finner detta särskilt framträdande i fråga om kartverkets byråchefer. Kartverket har genom den år 1937 genomförda omorganisationen och den därvid fastställda planen för kartarbetenas bedrivande förelagts uppgiften att omkring 7 gånger öka sin årliga arbetsprodukt i förhållande till tidigare kartlagd areal. Arbetsbelastningen, ej minst under det nu pågående utbyggandet av organisationen och arbetsmetoderna, är därför och blir alltjämt väsentligt ökad för arbetsledningen. Byråcheferna vid kartverket äro, såsom redan framhållits, i främsta rummet tekniska arbetsledare och hava, förutom i allmänhet vid de statliga verken byråchef eljest åliggande uppgifter, särskilt att söka bedriva arbetena på ett sådant sätt, att bästa ekonomiska och tekniska utbyte vinnes av kartarbetena. På byråcheferna vilar därför ansvaret i främsta rummet att genom förenklingar och förbättringar i arbetsmetoderna samt genom en rationell arbetsfördelning åstadkomma detta resultat. Arbetsuppgifternas skiftande och krävande tekniska art samt den relativt stora personal, som är *direkt* underställd byråcheferna, torde väl ådagalägga byråchefernas vid kartverket särställning. Vid en differentiering av byråchefstjänsterna inom statsförvaltningen synas kartverkets byråchefer böra jämnas med sådana tekniska byråchefer, som hava direkt ledning av ekonomisk och teknisk verksamhet.

T. f. chefen för kommerskollegium. Till en början må betonas den stora betydelse byråchefsbefattningarna ha inom den centrala förvaltningen och icke minst inom det verk jag företräder. På den handläggning, som från byråchefernas sida ägnas de olika ofta synnerligen maktpåliggande frågor, som hänskjutas till kommerskollegii bedömande, beror i mångt och mycket det arbetsresultat, som från verkets sida kan presteras. Det är därför också naturligt, att dessa befattningar böra i lönehänseende placeras så, att de säkerställa en god rekrytering.

Särskilt är därvid att märka, att kontinuiteten i ärendenas behandling i stor utsträckning kräver byråchefernas deltagande i och ledande av de ofta mycket omfattande utredningsarbeten, som ligga till grund för kollegii utlåtanden. Vidare anlitas byråcheferna i stor utsträckning vid förberedande utredningar i ämnen, som ligga inom vederbörande byrås verksamhetskrets, även om ärendena ännu ej äro direkt anhängiga hos kollegium. Sålunda förekommer ofta, att kollegii byråchefer utses till ledamöter i kommittéer, och inom de statliga administrativa organ för olika frågor berörande näringslivet, som vid skilda tillfällen blivit tillsatta,

har vederbörande byråchefs arbetskraft upprepade gånger tagits i anspråk. Icke minst har detta framträtt under de av det pågående kriget föranledda utomordentliga förhållandena, då den sakkunskap och erfarenhet, som kollegii byråchefer representerat, tagits i anspråk för viktiga poster inom krisförvaltningen. I detta sammanhang må även understrykas den ansvarsfulla uppgift i förhållande till näringslivet och dess organisationer, som tillkommer byråcheferna på grund av kollegii ställning som det centrala ämbetsverket för handel, industri och sjöfart. De rådpågningar rörande olika viktiga spörsmål, som nära nog dagligen förekomma med representanter för näringslivet, ställa givetvis särskilda krav på kompetens och auktoritet hos byråcheferna i kollegium.

Med de arbetsuppgifter, som sålunda åvila byråcheferna, och den ställning, som tillkommer verket gentemot näringslivet, är det av vikt, att bästa möjliga rekrytering av befattningarna säkras och att dessa i lönehänseende erhålla en placering, som motsvarar de krav, som måste ställas på dessa tjänster.

I de sakkunnigas skrivelse har berörts möjligheten av en differentiering av byråchefstjänsterna och sålunda dessas placering i skilda lönegrader. De sakkunniga säga sig vara väl medvetna om att uppgiften att åstadkomma och framföra förslag om gradering av byråchefsbefattningarna i ett verk är en mycket grannlaga angelägenhet. Att finna en rationell och samtidigt sakligt motiverad grund för en dylik differentiering för kollegii del erbjuder så betydande svårigheter att jag icke anser mig kunna framlägga förslag härom. Arbetsbelastningen, vare sig ur kvalitativ eller kvantitativ synpunkt, förefaller mig icke böra föranleda, att någon åtskillnad härvidlag göres. Det är helt naturligt, att arbetsbördan vid olika tider kan variera avsevärt, men att företaga en lönegradsplacering efter dylika mera tillfälliga variationer synes icke böra ifrågakomma, särskilt som växlingarna i arbetsuppgifterna under de två senaste åren delvis nära sammanhängt med tillkomsten av krisförvaltningen, inom vilken ett par av byråcheferna äro verksamma på ledande poster.

Ur rekryteringssynpunkt kunde det måhända anses ligga nära till hands, att de byråchefstjänster, vilka i allmänhet besättas med tekniker, skulle erhålla en högre löneställning än övriga, mera administrativt betonade befattningar. För vissa av de tekniska befattningarna kan nämligen ifrågakomma rekrytering från det enskilda näringslivet. Visserligen ha de nuvarande innehavarna av dessa befattningar tidigare varit i statlig tjänst i annan befattning, men detta är ett förhållande, varmed man i regel icke torde kunna räkna vid nytillsättandet av dessa tjänster, utan därvid torde konkurrensen med det enskilda näringslivet komma att göra sig starkt märkbar. Även med hänsyn härtill är det således angeläget, att dessa befattningshavare erhålla en tillfredsställande placering i lönehänseende. Dessa rekryteringssynpunkter göra sig visserligen icke med samma styrka gällande i fråga om de mera administrativt betonade befattningarna, men även beträffande dessa tjänster är att märka, att med hänsyn till såväl arbetets art och omfattning som innehavarnas ansvarsfulla ställning, icke minst i förhållande till näringslivet, höga krav måste ställas på innehavarna av dessa befattningar likaväl som på de tekniska byråcheferna, vilket bör föranleda, att de i lönehänseende erhålla samma placering. I fråga om vissa byråchefstjänster, såväl administrativa som tekniska, gäller dessutom, att generaldirektörens beslutanderätt delvis är delegerad på byråchefen, som därigenom, förutom att han erhåller en ökad arbetsbörda, har att taga ansvaret för beslut i åtskilliga viktiga ärenden.

Av nu anförda skäl finner jag en differentiering av byråchefstjänsterna för kommerskollegii del icke påkallad och svår att motivera. Däremot anser jag det synnerligen angeläget, att byråcheferna beredas en förbättrad ställning i lönehänseende.

Ett spörsmål, som i den tidigare diskussionen upptagits till prövning, gäller frågan, huruvida byråchefstjänsterna böra tillsättas på förordnande eller såsom för närvarande är fallet medelst fullmakt. De allmänna synpunkter, som kunna vara

att anlägga i fråga om tillsättningsformen för ledande befattningar inom statsförvaltningen, ha ju vid olika överbäganden av dessa frågor blivit närmare belysta, och jag finner här icke anledning ingå på desamma. För kommerskollegii del torde i detta avseende i huvudsak samma synpunkter göra sig gällande som i fråga om motsvarande befattningar inom andra av de centrala ämbetsverken. Någon differentiering härutinnan mellan olika byråchefstjänster inom kollegium är jag icke beredd föreslå. Därest man i fråga om ledande befattningar mera generellt skulle komma att övergå från fullmaktssystemet till ordningen med förordnande på viss tid, har jag ej någon erinran mot en sådan ordning för kommerskollegii del, särskilt om detta skall anses utgöra förutsättning för byråchefernas uppflyttning i en högre lönegrad. Härvid torde emellertid få erinras om de konsekvenser beträffande pensionsförhållandena, som en övergång till en tillsättning medelst förordnande skulle medföra.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får jag föreslå, att byråchefstjänsterna i kommerskollegium placeras i den högsta lönegrad, som må komma i fråga för byråchef i den allmänna civilförvaltningen.

Chefen för lotsstyrelsen. Enligt min uppfattning låter sig en differentiering i lönehänseende av de för närvarande i 30 lönegraden inordnade två byråchefstjänsterna och överfyringenjörstjänsten svårligen göra. De uppgifter, som åvila innehavarna av de nämnda tre befattningarna äro sins emellan helt olika. En avvägning ur lönesynpunkt med hänsyn till dessa uppgifters omfattning, vikt och betydelse, kan enligt min uppfattning ej ske. Vad som vid en sådan avvägning skall jämföras innefattar i sig inkommersurabla storheter.

Den avgörande synpunkten vid inplacering i lönegrad av de nuvarande ledamotstjänsterna bör enligt min uppfattning icke vara det större eller mindre antalet, den större eller mindre betydelsen av de ärenden som förekomma å den ena eller andra byrån. Avgörande bör i stället vara den omständigheten att innehavaren av viss befattning har ställning av ledamot i det verk han tillhör med de till ledamotstjänst hörande uppgifter.

I anslutning till vad nu anförts får jag i princip uttala mig för bibehållandet av den nuvarande regeln att samtliga ordinarie ledamotstjänster placeras i samma lönegrad. De fördelar, som härvid vinnas, torde vara så stora att de väl övertäga olägenheterna av att ett mindre antal dylika befattningar, beträffande vilka jämförelse med lönenivån i kommunal eller enskild tjänst ligger nära till hands, måhända bli väl lågt ställda.

Då jag vidare finner en måttlig löneförbättring för samtliga ordinarie ledamotstjänster befogad, får jag i första hand förordna, att samtliga dessa tjänster inordnas i 32 lönegraden.

Därest emellertid trots de vägande skäl, som tala emot en differentiering i lönehänseende av de ordinarie ledamotstjänsterna, för lotsstyrelsens vidkommande försök till en sådan differentiering skall göras, må till en början framhållas, att göromålen å lotsstyrelsens samtliga tre huvudavdelningar, kanslibyrån, lotsbyrån och fyringenjörskontoret, äro av den beskaffenhet och omfattning, att cheferna för respektive avdelningar endast med svårighet förmå medhinna dem åvilande uppgifter samt att någon avlastning av avdelningschefernas göromål å personal i lägre tjänstställning icke lämpligen låter sig göra; detta gäller särskilt lotsbyrån och fyringenjörskontoret, å vilka avdelningar chefsgöromålens art utgöra hinder för överflyttning av någon del av dessa på andra tjänstemän.

Till belysande av det nu sagda må framhållas följande:

Å *lotsbyrån* handläggas bland annat personalärenden, i vilka inbegripas ärenden avseende reglering av tjänstgöringsförhållandena vid lots- och fyrstaten. Därmed följer att byråchefen å lotsbyrån har att under generallotsdirektören utöva chefskap för sagda personal samt planlägga och ordna tjänstgöringsförhållandena för denna personal. Denna uppgift erfordrar, på grund av de ofta förekommande väx-

lingarna i sjöfartsfrekvensen och de sins emellan olikartade förhållanden, som föreliggja inom de skilda lotsningsområdena, mycken både tid och omtanke och kan icke fullgöras av någon annan befattningshavare inom styrelsen än chefen å lotsbyrån. Under de två sista åren har denna sida av chefens å lotsbyrån uppgifter varit särskilt krävande. I verkligheten ha dessa göromål påkallat chefens å lotsbyrån oavlätliga uppmärksamhet och föranlett att han jämväl under fritid måst vara städse tillgänglig för att giva råd och anvisningar.

Bland övriga ärenden, som erfordra chefens å lotsbyrån personliga handläggning, må nämnas ärenden angående anskaffning, underhåll och drift av lotsverkets flytande materiel, tjänstefartyg, fyrskepp och tjänstebåtar. Dessa ärenden ha ökat i omfattning; de gälla numera betydande värden. Ordlandet av båthållningen vid lotsplatserna enligt legosystem, innebärande att personalen dels ur en statens båt-lånefond får lån för nyanskaffning och större reparationer, dels ock från ett särskilt anslag på lotsverkets stat får årlig lega till täckande av amortering, drift och underhåll av tjänstebåtarna, har pålagt chefen å lotsbyrån ett betungande arbete.

Vad nu anförts om göromålen å lotsbyrån äger, såsom redan antytt, motsvarande tillämpning jämväl beträffande arbetsförhållandena å *fyringenjörskontoret*. Ledningen av de arbetsuppgifter, som skola utföras av fyringenjörskontoret, måste åvila en person; dessa uppgifter kunna ej delas och de taga chefen helt i anspråk. Det är en gammal erfarenhet att innehavaren av denna befattning städse varit hårt arbetsbelastad. Nämnas må att den nuvarande överfyringenjörens företrädare i tjänsten avgick i förtid på grund av göromålens tyngande beskaffenhet.

Vid ett övervägande av de tre ordinarie ledamotstjänsternas ställning i lönehänseende synes mig överfyringenjörstjänsten vara den, som i första hand bör ifrågakomma till uppflyttning i högre lönegrad. Denna uppfattning grundar jag, förutom på de honom åvilande göromålens omfattning och beskaffenhet, dels därå att om denna befattning kan med fog sägas att dess fullgoda handhavande är av stor ekonomisk betydelse för statsverket, dels ock därå att i fråga om denna tjänst det är önskvärt att möjlighet finnes att konkurrera med de löner, som betalas i kommunal och enskild tjänst. Å överfyringenjören måste ställas mycket höga fordringar i avseende å teknisk kunnighet, ekonomisk blick och allmän duglighet. Av honom fordras, att han skall behärska väg- och vattenbyggnadskonst, mekanik, elektroteknik, däri inbegripet radioteknik, samt fyrteknik. Det torde vara mindre vanligt att å en befattningshavare i byråchefens löneställning ställes krav å fackkunskap inom ett så stort antal tekniska discipliner.

Erfarenheten har ock visat att tillgången på för befattningen kompetenta och lämpliga personer är begränsad. Befattningen har hittills rekryterats från fyringenjörstjänsterna. Den är emellertid uppenbarligen av den vikt och betydelse att förutsättningar för en bredare rekryteringsbas böra åvägbringas.

I anslutning till vad nu anförts får jag föreslå att, därest en differentiering i lönehänseende av ledamotstjänsterna skall genomföras, överfyringenjörstjänsten inordnas i 34 lönegraden.

Chefen för lotsbyrån anser jag böra placeras i 32 lönegraden. Denna befattning kan, såsom redan nämnts, rekryteras från lotsverkets distriktsbefäl eller från flottans officerskår. Erfarenheten har emellertid visat, att befattningen knappast varit begärlig hos distriktsbefålet. Vad den andra rekryteringskällan beträffar må framhållas, att flottans officerare icke utan föregående tjänstgöring vid lotsverket kunna besitta den ingående kannedom om lotsverkets förhållanden, som nog får anses vara en förutsättning för ett fullgott handhavande av de till befattningen hörande göromålen. Den nuvarande innehavaren av tjänsten har tidigare innehaft lotskaptsbefattning.

Chefstjänsten å *kanslibyrån* bör betecknas såsom en juridisk-administrativ byråchefsbefattning av den karaktär, som förekommer inom flertalet centrala ämbetsverk. En differentiering i lönehänseende av dessa tjänster synes mig i särskild grad

icke önskvärd. De juridiskt administrativa ärendenas karaktär äro själfvallet olika inom de skilda grenarna av statsförvaltningen men ur kvalitetssynpunkt sett torde det enligt min uppfattning icke vara möjligt att mellan dessa befattningar uppdraga någon gradskillnad. Därest en sådan gradskillnad skulle genomföras, torde detta inom sådana ämbetsverk, som finge åtnöjas med chefer å de juridiskt administrativa ledamotstjänsterna i lägre lönegrad, få icke gynnsamma verkningar i fråga om möjligheten att nöjaktigt rekrytera samtliga tjänster, för vilka erfordras juridiskt administrativ utbildning. Olägenheterna av en sådan utveckling torde med säkerhet överväga de fördelar, som skulle vinnas genom uppflyttning i högre lönegrad av ett begränsat antal byråchefstjänster av nu angiven karaktär.

Jag anser sålunda, att de byråchefstjänster inom statsförvaltningen, som ha juridiskt administrativ karaktär, under alla förhållanden böra bibehållas i en enhetlig lönegrad. Då en förbättring av nuvarande löneställningen för dessa befattningshavare enligt min uppfattning är fullt befogad, föreslår jag 32 lönegraden såsom lämplig placering för dessa befattningar. Därest undantagsvis någon befattning av sist angiven karaktär finnes böra avlönas högre än nu föreslagits, lär det ha sin orsak däri att tjänsten innefattar sådana uppgifter, som ligga över vad som regelmässigt är förenat med byråchefstjänst. Där så är fallet, bör åt befattningen givas annan benämning.

Chefen för patent- och registreringsverket. Vad beträffar den löneställning, som synes påkallad för de nuvarande byråchefsbefattningarna vid ämbetsverket, må följande framhållas.

Befattningarna såsom *byråchef och ledamot av besvärsavdelningen* måste härvid anses stå i särställning. Besvärsavdelningen är andra instans i patentansökningsärenden. Den är helt fristående gentemot den första instansen, patentanmälningsavdelningarna, ehuru det egenartade förhållandet råder, att båda instanserna tillhöra samma ämbetsverk. Gemensamheten med ämbetsverket i övrigt visar sig framför allt däri, att besvärsavdelningens ordförande och dess rättskunnige ledamot även fullgöra andra funktioner inom ämbetsverket, varjämte besvärsavdelningen använder ämbetsverkets allmänna registrators- och kassakontor samt kansli m. m. Men de tekniska ledamöterna å besvärsavdelningen medverka icke i annan mån i ämbetsverkets övriga arbete än att de tillhöra ämbetsverkets plenum.

De kollegiala arbetsformerna och omröstningsreglerna å besvärsavdelningen skilja även denna avdelning från ämbetsverket i övrigt. De bidraga till att giva besvärsavdelningen den karaktär av förvaltningsdomstol, som den i realiteten får anses intaga.

De patentärenden, som från anmälningsavdelningarna föras vidare till besvärsavdelningen, bliva i huvudsak ett naturligt urval av de mest krävande och tveksamma patentansökningarna. Ett omfattande material har ej sällan redan samlats i ärendet vid dess behandling å vederbörande anmälningsavdelning, och det brukar avsevärt växa under handläggningen å besvärsavdelningen, särskilt i invändningsärenden. Stundom åberopas sakkunnigutlåtanden av olika slag, utredning om öppen utövning, som styrkes genom vittnesförhör vid in- eller utländsk domstol, eller annat sådant material. Ett betungande och krävande inslag i arbetet å besvärsavdelningen utgöres av de tämligen ofta förekommande muntliga förhören, där ibland ett flertal sakkunniga, ofta även utlänningar, uttala sig.

Å besvärsavdelningen granskas där anhängiga patentansökningar i sin helhet. Man nöjer sig alltså ej med en överprövning av de synpunkter, som legat till grund för anmälningsavdelningens avslags- eller underställningsbeslut. Stundom framdragas ex officio å besvärsavdelningen patenthinder, som tidigare icke i ärendet beaktats.

Den noggranna behandlingen, där varje ärende även genomgås av flera ledamöter, gör helt naturligt arbetet å besvärsavdelningen betungande. I detta sammanhang må

framhållas, att man vid besvärsavdelningens inrättande 1931 icke torde ha räknat med mer än 225 ärenden årligen, vilken beräkning ej alls hållit streck.

Besvärsavdelningen brukar utförligt motivera sina avgöranden, varigenom uppställandet och granskningen av besluten blir krävande. En sådan utförlighet har man ansett påkallad ej blott av hänsyn till sökande och invändare i det särskilda ärendet (ehuru erinras må, att ej sällan stora ekonomiska värden stå på spel för dem) utan även med tanke på att besvärsavdelningens praxis bör bli vägledande. Särskilt i betraktande av ämbetsverkets nuvarande organisation, där i första instans vid sidan av varandra stå tre anmälningsavdelningar och 56 tekniska ledamöter med vidsträckt egen beslutanderätt, måste det vara synnerligen önskvärt, att väl motiverade avgöranden från besvärsavdelningen kunna tjäna till ledning och medföra större enhetlighet.

I de ärenden, som föras vidare till regeringsrätten, har besvärsavdelningen att taga ställning till nytillkommet material och ytterligare motivera sin ståndpunkt. Såsom krävande må vidare framhållas de visserligen fåtaliga författningsärendena på patenträttens område.

Alldeles särskilt maktpåliggande är slutligen den arbetsuppgift, som åvilar besvärsavdelningen genom att den har att på begäran avgiva utlåtande till domstol i mål angående patent. Domstolsremisserna äro visserligen icke till antalet så många, men de avse i regel mål av mycket invecklad och svårbedömd art. De domstolsmål, i vilka besvärsavdelningens utlåtande påkallas, äro så gott som undantagslöst antingen anhängiga vid högsta domstolen eller bliva sedermera fullföljda dit. Utgången är som regel av synnerlig betydelse för det berörda industriområdets tekniska och ekonomiska utveckling. Ofta är utgången av en rättegång normgivande för en hel rad liknande fall inom samma industriområde.

Materialet i här ifrågavarande mål är i allmänhet synnerligen omfattande. Omfånget belöper sig gärna till flera tusental protokollssidor, och det kan sägas vara regeln, att ett stort antal framstående in- och utländska sakkunniga uttalat sig till förmån för båda parterna i rättegången. Den ståndpunkt, som intages av besvärsavdelningen såsom en opartisk instans, där patentteknisk och patenträttslig specialkunskap förefinnes, kommer därigenom att av domstolarna tillmätas stor betydelse och blir ofta avgörande för utgången. Besvärsavdelningens utlåtande i domstolsmål brukar vara mycket ingående och det därmed förbundna arbetet har under långa perioder krävt en teknisk ledamots nästan hela arbetstid.

Besvärsavdelningens arbete är sålunda mycket krävande, och de tekniska ledamotsbefattningarna å avdelningen förtjäna därför en väsentligt högre löneställning än för närvarande. Detta är motiverat jämväl ur en i viss mån annan synpunkt. Det måste ur det allmännas synpunkt vara i hög grad angeläget, att dessa befattningar innehavas av personer med framstående tekniska kunskaper, god specialisering inom patenttekniken och patenträtten, stor arbetsförmåga samt ett gott och vidsynt omdöme. Ämbetsverket har emellertid överhuvud taget beträffande den ingenjörutbildade personalen att kämpa med en hård konkurrens från industrien, särskilt storföretagens patentavdelningar, från patentombuden och från annan allmän tjänst, däribland de affärsdrivande verken. Nyrekryteringen möter därför ofta svårigheter, och ej sällan dragas dugliga krafter från ämbetsverket till annat håll, där bättre löneförmåner kunna erbjudas. För att få och behålla duglig ingenjörspersonal i de lägre graderna vid ämbetsverket skulle det vara av stort värde, om å besvärsavdelningen funnes tjänster i sådan högre löneställning, som kunde locka goda arbetsförmågor och sporra dem att inom ämbetsverket speciellt meritera sig för dessa tjänster. Och å andra sidan skulle det ur allmän synpunkt i vissa fall kunna vara önskvärt, om man vid ledighet å besvärsavdelningen ägde möjlighet att förvärva lämplig person utom ämbetsverket och ej vore helt hänvisad till rekrytering inom detsamma. Det har visat sig, att denna möjlighet är praktiskt sett utesluten med nuvarande löneförmåner.

Av det nu sagda framgår, att med de tekniska ledamotsbefattningarna å besvärsavdelningen äro förbundna uppgifter, som ligga väsentligt över vad som regelmässigt brukar vara förenat med byråchefsbefattning. En placering av dessa befattningar inom den ram, som i cirkulärskrivelsen uppdragits för vanliga byråchefsbefattningar, kan därför ej anses tillfyllest. A-planen i civila avlöningsreglementet medger överhuvudtaget icke en placering, som kan anses motsvara dessa tjänsters beskaffenhet. Med hänsyn till befattningarnas natur, särskilt den domstolsliknande karaktären av arbetet, synes å andra sidan icke vara lämpligt att göra dem till förordnandetjänster med placering enligt C-planen. Därför föreslås, att befattningarna placeras i lönegraden B 2.

Vilken lönegradsplacering som än väljes för befattningarna, bör den nuvarande onöjaktiga byråchefsbenedämningen utbytas mot en mera adekvat titel. Det gäller här befattningar, för vilka högre teknisk utbildning måste anses erforderlig såsom ett första villkor. Benämningen överingenjör synes under sådana förhållanden lämplig. Den användes på annat håll inom statsförvaltningen, sålunda vid statens vattenfallsverk å befattning i lönegraden C 10. Den förekom även inom patent- och registreringsverket, innan ämbetsverket 1914 omorganiserades. Skulle benämningen överingenjör ej finnas lämplig, torde för befattningarna möjligen kunna väljas titeln patenträttsråd. Den av särskilda sakkunniga 1930 för dessa befattningar föreslagna benämningen patentråd synes däremot icke vara att tillråda.

För övriga nuvarande byråchefsbefattningar föreslås ej någon förändring i nuvarande benämning eller en lönegradsplacering utanför A-planen. Det må dock i detta sammanhang framhållas, att i ämbetsverkets instruktion ej talas om byråer utan om avdelningar, och byråcheferna benämnas där även avdelningschefer. Den självständiga ställning, de såsom sådana intaga, är i viss mån karakteristisk för verkets organisation, som i detta hänseende icke torde hava många motsvarigheter inom den centrala statsförvaltningen, bortsett från de affärsdrivande verken. Vidare må här såsom gemensamt för alla nu ifrågakvarande befattningar framhållas, att rådgivning till allmänheten förekommer i avsevärd utsträckning.

Byråcheferna å patentanmälningsavdelningarna ha viktiga funktioner att fullgöra. Särskilt må framhållas betydelsen av en fortlöpande kontroll och ledning av det arbete, som utföres av de tekniska ledamöterna å avdelningen. Dessa ha i stor utsträckning självständig beslutanderätt i patentärenden, och det är därför synnerligen angeläget, att genom byråchefens försorg enhetlighet i ämbetsverkets praxis befrämjas. Detta sker både genom direkta anvisningar från byråchefens sida och genom att denne följer och för ledamöterna påvisar innebörden av högre instansers avgörande i patentärenden.

Byråchefen har vidare att direkt deltaga i handläggningen av ett avsevärt antal patentärenden, i regel de svårare och mer tveksamma, och han har därvid ensam beslutanderätt. I viss utsträckning kan hans beslut icke överklagas i administrativ ordning.

För dessa byråchefsbefattningar fordras därför väl kvalificerade personer, och här liksom beträffande de tekniska ledamotsbefattningarna å besvärsavdelningen gäller, att ämbetsverket har att möta konkurrens från annat håll om de dugliga förmågorna och att en placering av byråchefsbefattningarna i högre lönegrad skulle vara till gagn för rekryteringen av både dessa befattningar och andra tjänster inom ämbetsverket.

Å andra sidan bör finnas ett visst avstånd till de tekniska ledamotsbefattningarna å besvärsavdelningen, som få anses vara av mer krävande natur och till vilka befordran från här ifrågakvarande byråchefstjänster bör göras lockande. En placering av sistnämnda tjänster i lönegraden A 34 synes lämplig.

Innehavaren av *byråchefsbefattningen å administrativa och varumärkesavdelningen* har göromål av olikartad karaktär. Först må nämnas hans åligganden av mer allmänt administrativ karaktär, exempelvis såsom personalchef för ämbets-

verket närmast under generaldirektören och beträffande ämbetsverkets rätt omfattande ärenden av ekonomisk natur. Han har i samband med skrivelser till Kungl. Maj:t och myndigheter eller vid ifrågasatta ändringar i ämbetsverkets inre organisation och arbetssätt ej sällan att utföra omfattande och krävande utredningar. Därutöver har emellertid byråchefen funktioner av speciellt slag, av vilka särskilt må nämnas hans befattning med varumärkes- och mönsterärenden.

I varumärkesärendena har byråchefen ensam beslutanderätt, såframt registrering anses böra beviljas. Beslut härom kan icke överklagas i administrativ ordning, och det är att märka, att varumärkesärenden icke såsom patentärenden före avgörandet utläggas till allmänhetens granskning. Ej sällan uppkomma i varumärkesärendena tveksamma rättsliga och praktiska problem.

Byråchefens deltagande i patentärenden å besvärsavdelningen omfattar visserligen icke ett så stort antal ärenden, men ovan har framhållits den krävande beskaffenheten av de ärenden, som förekomma å besvärsavdelningen. Byråchefens medverkan därstädes påkallas övertvägande just i sådana fall, då mer komplicerade patenträttsliga frågor föreligga. Han har i de ärenden å besvärsavdelningen, i vars avgörande han deltagar, samma individuella beslutanderätt som övriga ledamöter å avdelningen. I detta sammanhang må nämnas, att arbetet inom besvärsavdelningen nyligen lagts till byråchefsbefattningen utan att därvid någon lindring i den övriga arbetsbördan skett.

Frånsett generaldirektören har över huvud taget byråchefen mer än andra tjänstemän inom ämbetsverket att medverka i avgörandena inom dess olika arbetsområden och följa hela dess verksamhet.

Byråchefen har, såsom av det ovanstående framgår, ej blott göromål av sådan beskaffenhet, som är vanlig för administrativa byråchefsbefattningar, utan därutöver specialfunktioner av krävande natur. I betraktande härav och med hänsyn även till att avståndet i lönehänseende ej böra vara för stort mellan besvärsavdelningens tekniska ledamöter och dess rättskunnige ledamot synes en placering av nu ifrågasatt byråchefsbefattning i lönegraden A 34 vara påkallad.

Byråchefen å bolagsavdelningen har att leda denna avdelnings arbete och att sörja för enhetlig praxis inom avdelningen, där flera ledamöter arbeta. Byråchefen har ensam beslutanderätt, såframt fråga ej är om att avslå registreringsansökning, vilket förhållandevis mycket sällan inträffar. Av byråchefen beslutad registrering kan ej överklagas i administrativ ordning.

Av byråchefens övriga arbete må särskilt nämnas, att han brukar närmast svara för uppsättande av ämbetsverkets utlåtanden i anledning av remisser från Kungl. Maj:t samt i författningsärenden inom avdelningens verksamhetsområde.

Vid bedömning av denna byråchefsbefattning synes hänsyn även kunna tagas till att ämbetsverkets befattning med bolagsärenden skulle bli åtskilligt utökad och mer krävande, om lagberedningens innevarande år framlagda förslag till ny aktiebolagslag genomföres.

Med hänsyn till det nu anförda synes en placering av denna byråchefsbefattning i lönegraden A 32 motiverad.

Cheferna för statens affärsdrivande verk (gemensam skrivelse). Styrelserna för statens affärsverk ha som bekant skyldighet söka åstadkomma, att effekten från allmänt samhällelig synpunkt av den omfattande och betydelsefulla ekonomiska verksamhet, som dessa verk bedriva, blir den gynnsammast möjliga, samtidigt som tillfredsställande avkastning ernås å de stora värden, som samma verks anläggningar och rörelser representera. Ansvaret härför vilar givetvis främst på verkscheferna men i andra hand också på cheferna för styrelsernas byråer, vilka var och en ha att svara för sin huvudgren av verksledningen.

Byråchefstjänsterna vid affärsverken rekryteras i regel inom vederbörande verk.

Löneskillnaden mellan lönegraden A 30 och de lönegrader, från vilka byråchefstjänsterna rekryteras, kan enligt vår bestämda uppfattning icke anses svara emot den med befordran till byråchefstjänst förenade stora ökningen i arbete och ansvar, i synnerhet om hänsyn tages till de ekonomiska uppoffringar, som ofta åtfölja en dylik befordran, t. ex. genom avstående från extra inkomster, som kunnat förvärfvas vid en mindre arbetsbörda, eller som följd av förflyttning från landsorten till Stockholm med dess höga levnadskostnader, vilka endast ofullständigt kompenseras genom ortsdifferentieringen av lönerna.

Då vi här framföra krav på en höjning av löneställningen för byråcheferna vid affärsverken, är motivet sålunda härför främst, att vi anse en sådan löneförbättring vara nödvändig, för såvitt affärsverken skola kunna nu och framdeles för ifrågavarande poster förvärva och där behålla personer med erforderliga kvalifikationer och sådan skicklighet som kräves, om högsta möjliga effektivitet inom verksledningen skall kunna förväntas.

Det nu sagda gäller jämväl i fråga om de konstituerade byråcheferna (tjänster å A-planen), vilkas antal torde komma att motsvara inemot hälften av det totala antalet av ifrågavarande chefsposter, även om samtliga de av oss föreslagna överflyttningarna till C-planen bliva genomförda.

Den sammanpressning av löneskalan, som ägt rum vid 1919 och 1939 års löne-regleringar, har nämligen medfört, att byråcheferna erhållit endast en mycket ofullständig kompensation för den efter 1914 inträdda levnadskostnadsstegringen. Samtidigt har ansvar och arbetsbörda för byråcheferna vid affärsverken undergått en stark ökning på grund av verkens expansion samt den allmänna tekniska och ekonomiska utvecklingen.

Med utgående från ovan anförda synpunkter äro vi av den bestämda meningen, att de konstituerade byråcheferna vid affärsverken icke böra vara placerade i lägre lönegrad än A 32. Den kostnadsökning, som en uppflyttning av dessa befattningar till nämnda lönegrad skulle innebära, är av försvinnande liten betydelse i förhållande till de fördelar, som vederbörande verk skulle vinna genom förbättrade möjligheter att på lämpligaste sätt besätta ifrågavarande ledande poster.

Vad beträffar frågan om vissa befattningars överflyttning till C-planen, ha tjänsteförteckningsakkunniga för affärsverken framhållit, att förordnandetjänster böra ifrågakomma särskilt i de fall, där det fullgoda handhavandet av de med tjänsten förenade uppgifterna är av omedelbar betydelse för verkets drift och det ekonomiska resultatet av densamma. Vi vilja instämma i detta uttalande och samtidigt framhålla, att den anförda karakteristiken passar in på snart sagt samtliga byråchefer vid statens affärsverk. Då emellertid bland dessa verks byråer endast en viss del skall utväljas, bör valet falla på dem, beträffande vilka en hög effektivitet kan sägas vara till alldeles särskilt stort gagn för respektive verks drift och hushållning.

Då vidare dels för en fullgod ledning av här senast avsedda verksamhetsgrenar måste kunna ställas krav på särskilt höga kvalifikationer, dels beträffande personer, som ifrågakomma till motsvarande byråchefsposter, kan råda konkurrens från privat och kommunal verksamhet, är det i fråga om desamma icke tillräckligt vare sig med placering i lönegraden A 32 eller med en löneställning motsvarande slutlönen (14 520 kronor) i nämnda lönegrad. Detta redan om det vore fråga om tjänster med konstitutorial. Härtill kommer att vid övergång till tjänst på förordnande en tämligen betydlig lönefyllnad bör lämnas såsom kompensation för den ändrade anställningsformen.

Vi anse därför, att de byråchefsbefattningar vid affärsverken, vilka inrättats eller komma att inrättas såsom förordnandetjänster, icke böra i något fall placeras i lägre lönegrad än C 8 (16 000 kronor) samt att för åtskilliga tjänster en än högre placering är motiverad, i likhet med vad som ägt rum vid den nyligen genomförda omorganisationen av telegrafverket och vattenfallsverket.

De sakkunniga.

I sitt den 13 februari 1939 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1939: 5) ha tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken, såsom redan i inledningen till detta kapitel omförmäls, i anslutning till dem lämnat uppdrag och inom ramen för meddelade direktiv gjort vissa uttalanden rörande möjligheterna och sättet för en differentiering av byråchefsbefattningar i allmänhet. Av dessa uttalanden framgår, att nämnda sakkunniga för dylika befattningar, förutom normalgraden A 30, ifrågasatt följande lönelägen, nämligen å A-planen lönegraderna A 31 och A 33 samt å C-planen lönegraderna C 6 och C 7. Någon ståndpunkt till frågan om en eventuell differentiering skulle ske genom anlåtande av löneplanerna A eller C togo de sakkunniga för affärsverken icke. Emellertid framhölls i betänkandet, att det funnes och även kunde komma att inrättas befattningar, som faktiskt låge på ett sådant plan, att den högsta av de ifrågasatta löneställningarna för byråchef icke kunde anses svara mot de med befattningen förenade arbetsuppgifterna. För sådana undantagsfall borde möjlighet förefinnas att bereda befattningshavaren något högre lön. Såsom förutsättning härför måste dock uppställas krav på att tjänsten visades ostridigt omfatta uppgifter, som låge väsentligt över vad som regelmässigt brukade vara förenat med byråchefsbefattning, samt att detta förhållande genom organisationsform och tjänstens benämning komme till uttryck. Benämningen byråchef borde sålunda icke få förekomma för dylik befattning.

I det utredningsuppdrag, som lämnats 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, ingår, såsom likaledes i det föregående omnämnts, att till prövning upptaga frågan om lönegradsplaceringen för såväl allmänna civilförvaltningens som affärsverkens byråchefer. Enligt de för utredningen meddelade direktiven bör härvid vad i ovannämnda betänkande och utlåtandena däröver anförts i fråga om byråchefstjänsters och därmed jämförliga befattningars differentiering och placering i lönehänseende vinna beaktande.

Av naturliga skäl med hänsyn till utredningsuppdragets innebörd komma nämnda uttalanden av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken att enligt sin ordalydelse avse byråchefer i egentlig mening. Till sitt innehåll kunna emellertid uttalandena tillämpas även å de till 30 lönegraden hänförliga rådstjänster, vilka liksom hovrättsrådsbefattningarna m. fl. tjänster inom såväl domstolsväsendet som administrationen icke ha karaktären av byråchefstjänster i egentlig mening. Vid sin hänvändelse till verkscheferna ansågo sig därför 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga böra rikta förfrågningar även till cheferna för sådana verk, inom vilka funnos till 30 lönegraden hänförliga rådstjänster av annat slag än byråchefstjänster i egentlig mening.

Den i det föregående omförmälda cirkulärskrivelsen har utgått till 40 verkschefer. Från samtliga ha svar inkommit.

I skrivelsen hemställde de sakkunniga om förslag av verkscheferna i fråga om lönegradsplaceringen av byråchefs- och rådstjänsterna i respektive verk. Sådana förslag ha avgivits av 37 verkschefer. Presidenterna i Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge samt chefen för medicinalstyrelsen ha däremot icke avgivit några förslag. Anledningen härtill har av presidenten

i Svea hovrätt med instämmande av presidenten i hovrätten över Skåne och Blekinge angivits vara den, att de, hur önskvärd en allmän revision av hovrättsrådets avlöningsförhållanden än finge anses vara, likväl i nuvarande tidsläge icke ansåge sig böra ifrågasätta, att spörsmålet ånyo upptoges i hela dess vidd. Chefen för medicinalstyrelsen åter har med hänsyn till förestående omorganisation av styrelsen ansett sig icke böra framlägga något förslag.

Av de 37 svarsskrivelser, som sålunda för respektive verk innefatta särskilda förslag beträffande byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering, ha i det föregående återgivits de huvudsakliga motiveringarna till förslagen från 28 verkschefer, av vilka de 5 affärsverkscheferna förenat sig i ett uttalande. Att resultatet av hänvändelsen till verkscheferna redovisats på detta utförliga sätt har sin grund däri, att de sakkunniga funnit angeläget att giva en i möjligaste mån representativ bild av den uppfattning, som i avseende å här ifrågavarande spörsmål är förhärskande.

Av nyssnämnda 37 svarsskrivelser kvarstå alltså 9, som icke återgivits i betänkandet. Beträffande 8 av dessa ha verkscheferna icke framlagt annan motivering för sina förslag än den, som följer av de i anledning av de sakkunnigas övriga frågor lämnade upplysningarna. Den återstående svarsskrivelsen, som avlåtits av chefen för statistiska centralbyrån, utmynnar i det uttalandet, att för ämbetsverkets vidkommande icke funnes någon anledning att föreslå vare sig differentiering eller uppflyttning av byråcheferna, det senare dock under den bestämda förutsättningen att icke byråchefer inom något eller några andra ämbetsverk med likartat arbete erhöles en förmånligare placering.

Avsikten med cirkulärskrivelsen till verkscheferna var att söka åstadkomma material för och verkschefernas medverkan till en differentiering av byråchefs- och rådstjänsterna. De sakkunniga måste emellertid konstatera, att sistnämnda syfte icke uppnåts. Det övertvägande antalet verkschefer har icke blott förklarat, att ifrågavarande befattningars lönegradsplacering är för låg och att alltså en allmän uppflyttning bör ske utan därjämte bestämt hävdad, att en differentiering av byråchefs- och rådstjänsterna vare sig inom ett verk eller olika verk emellan icke är möjlig. Endast i ett fåtal fall föreligga förslag till differentiering. Sålunda ha chefen för patent- och registreringsverket samt affärsverkscheferna — under uttalande dock av den uppfattningen att nuvarande lönegradsplacering av byråchefs- och rådstjänsterna i och för sig vore för låg — framlagt vissa differentieringsförslag. Därjämte ha t. f. chefen för socialstyrelsen samt cheferna för generaltullstyrelsen, lantbruksstyrelsen och lotsstyrelsen, ehuru de i princip avvisat differentieringstanken, sökt för sina verk åstadkomma en avvägning i lönehänseende byråcheferna emellan. T. f. chefen för riksräkenskapsverket slutligen har uttalat, att till de befattningar, åt vilka högre löneställning borde beredas därför att de ostridigt innefattade uppgifter utöver vad som regelmässigt brukade vara förenat med byråchefsbefattning, även borde räknas cheferna för organisatoriskt avgränsade större verksavdelningar, vilkas ledning äger att i vid om-

fattning självständigt avgöra ärendena inom sitt arbetsområde. För byråchefs-befattningar i vedertagen bemärkelse däremot har t. f. chefen för riksräkenskapsverket icke ansett sig kunna förorda någon differentiering av löneställningen i andra fall, än då med hänsyn till konkurrens med statliga befattningar eller med privat anställning allvarliga svårigheter uppstå att tillfredsställande rekrytera befattningarna ifråga.

Inför den meningsyttring, som sålunda kommit till uttryck i verkschefernas svar å cirkulärskrivelsen och som ytterligare understrukits vid överläggningarna inför de sakkunniga, torde vara uppenbart, att tanken på en allmän differentiering av byråchefs- och rådstjänsterna för närvarande icke kan realiseras.

I detta läge finna sig de sakkunniga förhindrade att framlägga förslag rörande en allmän differentiering av byråchefs- och rådstjänsterna. Å andra sidan utesluta de för utredningsarbetet meddelade direktiven en allmän uppflyttning av ifrågavarande befattningshavargrupp. De sakkunniga ha emellertid icke kunnat undgå att taga intryck av de allvarliga farhågor inför den kommande utvecklingen, som verkscheferna mot bakgrunden av den nuvarande lönegradsplaceringen av byråchefs- och rådstjänsterna såväl skriftligen som muntligen delgivit de sakkunniga. Med skärpa har framhållits, att det nuvarande löneläget icke i konkurrens med kommunal och enskild verksamhet skapar betryggande garantier åt statsverket för en tillfredsställande rekrytering av ifrågavarande tjänster. Utvecklingen har nämligen visat, att statstjänsten på grund av den jämförelsevis låga lönestandard för de högre befattningarna icke innebär tillräcklig lockelse för att statsverket, trots de obestridda fördelar som de statliga anställningsformerna och den med statsanställningen förenade pensionsrätten innebära, skall kunna förvärva och behålla de mest dugande krafterna. De sakkunniga äro av den uppfattningen, att största beaktande måste skänkas åt denna samstämmiga meningsyttring från dem, som närmast bära ansvaret för och utöva ledningen av arbetet inom de viktigaste områdena för den statliga verksamheten, och detta har för de sakkunniga varit ett avgörande motiv för att här beröra ifrågavarande spörsmål.

En återblick på den statliga löneutvecklingen under tiden från och med utbrottet av förra världskriget utvisar en fortgående försämring av löneställningen för byråchefer och med dem likställda befattningshavare i förhållande till befattningshavare med lägre placering å löneskalan. Till denna utveckling har medverkat den vidtagna maximeringen av de lönebelopp, å vilka procentuella tillägg, d. v. s. rörligt tillägg och för närvarande även kristillägg, utgå. Då problemets kärna i allt fall är avvägningen av löneinkomstens storlek, ha de sakkunniga, ehuru det faller utanför utredningsuppdraget, likväl ansett sig i sålunda förhandenvarande läge böra till övervägande framkasta den tanken, huruvida icke för att åstadkomma en åtminstone temporär förbättring av ifrågavarande befattningshavares löneläge en viss höjning av ifrågavarande maximering med avseende å rörligt tillägg och kristillägg — eventuellt om så anses lämpligare enbart beträffande det förra — borde och kunde vidtagas.

En omständighet, som i detta sammanhang är förtjänt av uppmärksamhet, är den för de dyrare ortsgrupperna i förhållande till de billigare mindre gynnsamma verkan, som de nuvarande maximeringsbestämmelserna medföra. Då den nuvarande maximigränsen går vid en årslön av 10 800 kronor, drabbas å dyraste ort befattningshavare med lön enligt 28 och högre löneklasser av maximeringen, medan å billigaste ort allenast befattningshavare med lön enligt 32 och högre löneklasser röna påverkan därav. Å exempelvis E-ort få befattningshavare med lön enligt 30 och högre löneklasser känning av maximeringen. I verkligheten har sålunda ortsdifferentieringen eliminerats inom den övre delen av A-planen.

Till belysning av storleksordningen av de kostnader, om vilka i förevarande hänseende kan bli fråga, vilja de sakkunniga framhålla, att en höjning av maximigränsen från 900 till 1 150 kronor för månad räknat skulle enligt beräkningar, som de sakkunniga låtit verkställa, för statsförvaltningen i dess helhet medföra en årlig kostnadsökning beträffande rörligt tillägg efter 15 procent med ungefär 600 000 kronor och beträffande kristillägg efter 12 procent med i runt tal 480 000 kronor.

Då de sakkunniga av förut angivna skäl icke komma att föreslå någon allmän differentiering av byråchefs- och rådsbefattningarna, följer härav, att några förslag att för placering av dylika tjänster såsom sådana utnyttja de vid den senaste avlöningsrevisionen tillkomna lönegraderna A 31—A 34 ej heller komma att framläggas i betänkandet. I de fall då de sakkunniga i det följande föreslå inplacering i någon av dessa lönegrader, ha dessa förslag allenast karaktären av evalvering i lönegrad av för närvarande utöver lön utgående arvoden eller naturaförmåner.

För affärsverkens del har vid nyligen verkställda omorganisationer av telegrafverket och vattenfallsstyrelsen ett icke obetydligt antal befattningar utbrutits ur byråchefsgraden och under annan benämning än byråchef överförts till löneplanen C. Jämväl för post-, järnvägs- och domänstyrelserna komma de sakkunniga att föreslå, att vissa dylika befattningar överföras till C-planen. I flertalet fall är därvid fråga om befattningar, som med hänsyn till uppgiftens art och till löneställningen böra erhålla ändrad benämning.

De sakkunniga dela den av t. f. chefen för riksräkenskapsverket uttalade meningen, att en löneställning ovanför byråchefs- och rådsgraden bör tillkomma cheferna för organisatoriskt avgränsade större verksavdelningar. I princip anse de sakkunniga, att den högre löneställningen kan beredas dylika avdelningschefer å antingen A-planen eller C-planen samt att befattningarna i sistnämnda fall kunna tillsättas antingen medelst förordnande på viss tid eller tillsvidare.

I fråga om byråchefstjänsterna kunna i avseende å rekryteringen särskiljas två huvudgrupper av tjänster, nämligen å ena sidan sådana, som företrädesvis rekryteras från den statliga befattningshavarkåren och därvid ofta från respektive verks egen kår, samt å andra sidan sådana, vilkas innehavare tidigare haft sin verksamhet förlagd utom den egentliga statstjänsten. I sistnämnda fall är tjänstens speciella karaktär sådan, att av dess innehavare

måste krävas praktisk erfarenhet av annat slag än den, som i regel kan förvärfvas i statstjänst, exempelvis praktisk erfarenhet från vissa näringsområden såsom jordbruk, sjöfart m. m. De rekryteringssvårigheter, som tidigare berörts, ha i dylika fall gjort sig gällande med särskild styrka. Enligt de sakkunnigas mening skulle vissa lättnader uppnås, om dessa tjänster kunde förvandlas till förordnandetjänster, tillsatta på viss tid. Härigenom skulle åstadkommas ett löneläge, vilket i betraktande jämväl av den pensionsrätt, som efter viss förordnandetid uppkommer, skulle kunna föranleda dugande män ur det praktiska livet att övergå i statens tjänst.

Detaljförslag.

Byråcheferna för lagärenden m. fl. i statsdepartementen. Befattningarna äro för närvarande placerade i lönegraden C 5. Tidigare var med befattningarna förenat ett arvode av 12 000 kronor.

Fråga om förbättrad löneställning för departementens lagbyråchefer har väckts i olika sammanhang. I en inom justitiedepartementet år 1936 utarbetad *promemoria angående ökning av antalet ordinarie befattningar inom departementen* berördes jämväl ifrågavarande spörsmål. Därvid förordades, att lagbyråchefsbefattningarna omändrades till ordinarie befattningar, hänförda till lönegraden B 30 med tillägg av visst arvode, exempelvis 1 800 à 2 100 kronor.

Över promemorian inhämtades yttranden av bland andra *statskontoret*, som därvid uttalade, att enligt ämbetsverkets mening starka skäl kunde anföras för en arvodeshöjning för lagbyråcheferna. De frågor, som avhandlades i promemorian, innefattade emellertid delvis spörsmål av ej oviktig principiell innebörd och betydande organisatorisk räckvidd, och de borde följaktligen, innan slutlig ståndpunkt kunde tagas till dem, bliva föremål för ingående prövning under hänsynstagande till olika synpunkter och möjliga konsekvenser på andra områden. Statskontoret förmenade därför, att ärendet borde uppmärksammas vid då pågående allmänna revision av gällande avlöningsförfattningar.

Enligt det av 1936 års lönekommitté framlagda förslaget till civilt avlöningsreglemente skulle byråchefer för lagärenden placeras i lönegraden C 5 med en årslön av 13 000 kronor.

Med anledning av lönekommitténs förslag anförde *dåvarande lagbyråcheferna i justitiedepartementet* samt *expeditionschefen i departementet* följande.

Lagbyråchefslönerna ha redan från början varit ställda i relation till lönerna för tjänstemän i rådsgraden. Då det med 12 000 kronor utgående arvodet fastställdes år 1921 för ledamoten å justitiedepartementets lagavdelning samt för lagbyråcheferna i social- och finansdepartementen, anförde chefen för finansdepartementet till motivering av arvodesbeloppet, att befattningarna utan tvivel vore att räkna till de såväl mera arbetstyngda som mera ansvarsfulla inom den centrala administrationen samt att det, med hänsyn till nödvändigheten att för dessa tjänster kunna påräkna fullt kvalificerade personer, givetvis vore av vikt att arvodesbeloppen ej tillmättes för

snävt. Departementschefen ansåg sig emellertid icke böra tillstyrka högre arvodesbelopp än 12 000 kronor, vilket belopp ungefär motsvarade slutavlöningen i rådsgraden. Denna slutlön utgjorde då 11 940 kronor.

Från och med budgetåret 1926/27 utökades justitiedepartementets lagavdelning med två extra ledamöter för lagärenden, vilkas avlöning bestämdes till samma belopp som den ordinarie ledamotens och lagbyråchefernas. Samtliga tre ledamotsbefattningarna uppfördes från och med budgetåret 1933/34 på ordinarie stat under beteckningen byråchef för lagärenden.

I det inbördes förhållandet mellan lagbyråchefs- och rådslönerna inträffade en rubbning år 1931 genom införandet av provisoriska dyrortstillägg, som kommit rådsbefattningarna men icke lagbyråchefs- och rådslöner till del. Slutlönen för rådsgraden i Stockholm ökades härigenom till 12 180 kronor. En ytterligare förskjutning inträdde genom 1935 års beslut angående höjning av det provisoriska dyrortstillägget i Stockholm med 120 kronor. Relationen mellan lagbyråchefs- och rådslöner för rådsgraden hade sålunda, efter att ursprungligen ha varit 12 000—11 940 kronor, blivit 12 000—12 300 kronor.

Den av lönekommittén föreslagna löneplaceringen av lagbyråchefstjänsterna torde av kommittén motiveras med att förslaget icke innefattar någon realprövning av löneställningen med hänsyn till avvägningen mellan olika befattningshavargrupper inbördes och att befattningarnas nuvarande relativa löneställning bibehållits. Rent siffermässigt kan den föreslagna relationen mellan lagbyråchefs- och rådslöner för rådsgraden förklaras med hänvisning till det nuvarande löneläget. Det synes emellertid vara anledning att framhålla, att den proportion mellan de båda lönegrupperna, som föreligger, står i uppenbar strid med den tanke som varit avgörande vid bestämmandet av lagbyråchefs- och rådslöner, nämligen att dessa löner ungefärligen skola motsvara rådsgradens slutlöner. Att lagbyråcheferna icke kommit i åtnjutande av de provisoriska dyrortstilläggen har sin grund i förhållanden av rent löneteknisk natur. Lagbyråcheferna ha i 5 § avlöningsreglementet sammanförts med vissa högre, genom förordnande tills vidare tillsatta befattningshavare, vilkas arvoden icke såsom lagbyråchefernas äro sammankopplade med löner enligt B-planen utan i stället bestämts i relation till lönebeloppen i A-planen. Då dessa högre tjänstemän, i likhet med dem som åtnjuta lön enligt A-planen, funnits icke böra få del av dyrortstillägget, ha även lagbyråcheferna kommit att uteslutas. Anmärkas bör att chefen för finansdepartementet vid framläggande av förslaget om provisoriska dyrortstillägg år 1931 särskilt framhållit, att den åtskillnad som gjorts mellan befattningshavare inom och utom B-planen icke skulle anses prejudicerande för lönespörsmålets fortsatta behandling.

Den relativa sänkning lagbyråchefs- och rådslönerna undergått genom 1931 och 1935 års beslut om provisoriska dyrortstillägg är i och för sig icke oväsentlig. Kommittéförslagets genomförande skulle medföra en ytterligare försämring och, genom lagbyråchefs- och rådslöners placering i paritet med näst högsta löneklassen i rådsgraden, innebära ett klart avsteg från principen om jämställighet med slutlönen i denna grad.

Med hänsyn till omnämnda förhållanden vill det synas som om man, även utan realprövning av löneställningen bör komma till det resultatet att lagbyråchefs- och rådslöner bör placeras i en högre löneklass än den föreslagna. Det är i fråga om dessa befattningar desto angelägnare att undvika en sänkning av arvodet i förhållande till rådsgraden, som lagbyråcheferna själva vid sidan om sin byråchefs- och rådslön oftast inneha fullmakt å befattning i rådsgraden (revisionssekreterare eller hovrättsråd). De av lagbyråcheferna, som å sistnämnda tjänst skulle uppburit lön enligt 32 löneklassen, kunna icke vid kvarstannande å byråchefstjänsten erhålla dem eljest tillkommande löneökning genom uppflyttning i löneklass. Synnerligen otillfredsställande är dessutom att lagbyråcheferna stundom äro sämre ställda i avlöningshänseende än ämbetsjurister som mer eller mindre tillfälligt biträda inom departementen vid beredning av lagärenden. Förslaget är ägnat att ytterligare framhåva

dessa oegentligheter. Särskilt anmärkningsvärt är att med förslagets ståndpunkt de för lagstiftningsarbete anlitade jurister, som icke äro lagbyråchefer, normalt skulle erhålla samma avlöning, som lagbyråcheferna. Om de förra å sin ordinarie tjänst äro placerade i 31 löneklassen, skulle de vid tjänstgöring i departementet enligt vanliga ersättningsgrunder t. o. m. erhålla en avlöning som ligger en hel A-löneklass högre än lagbyråchefernas. Utgår ersättningen enligt kommittékungörelsen, blir dispropotionen än mera framträdande.

Uttalandet utmynnade i en hemställan om placering av lagbyråchefsbefattningarna i lönegraden C 6.

Chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå handhar den centrala tekniska ledningen och kontrollen av brobyggnader och konstarbeten ingående i de allmänna vägarna och de enskilda järnvägarna ävensom av dylika företag inom städerna, vilka utföras med bidrag av statsmedel.

Brobyråns arbetsuppgifter och de ärenden, som handläggas å byrån, äro anslagsärenden m. m., ärenden rörande arbetsplaner och upphandling, arbetsritningar och tekniska utredningar, kontroll och besiktningar, vartill komma diverse arbetsuppgifter och ärenden.

Sedan år 1937 ha till brobyråns förenämnda normala arbetsuppgifter tillkommit vissa andra betydande uppgifter, betingade av företag, som utföras genom styrelsens direkta försorg. Hit höra vissa broföretag, bedrivna såsom statliga beredskapsarbeten, vissa broföretag av betydelse för riksförsvaret, upphandling av ersättningsbromaterial m. m. samt uppförande av förrådsbyggnader för denna material. De härmed förenade arbetsuppgifterna äro av enahanda karaktär som de normala arbetsuppgifterna, dock med den skillnaden att upphandling och kontroll helt och hållet ombesörjas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom brobyråns försorg. Den 1 juli 1941 pågingo arbeten av här ifrågavarande art med en sammanlagd beräknad kostnad av cirka 14 miljoner kronor.

Från och med budgetåret 1937/38 ha brobyråns normala arbetsuppgifter och handläggningen av därtill hörande ärenden fördelats på tre avdelningar.

Avdelning I handlägger anslagsärenden, ärenden föränledda av remisser m. m., ärenden rörande upphandling, ärenden rörande kontroll och besiktningar samt ärenden rörande upprättande av broliggare. Avdelningen ombesörjer vidare utförandet av röntgenundersökningar och i viss utsträckning kontroll, besiktningar och provbelastningar samt handhar och svarar för byråns instrumentuppsättning.

Avdelning II handhar granskning av arbetsplaner och arvodesräkningar m. m.

Avdelning III handhar granskning av arbetsritningar, utarbetandet av normalbestämmelser och upprättandet av standardritningar, tekniska utredningar m. m. Avdelningen ombesörjer i viss utsträckning kontroll, besiktningar och provbelastningar.

Ärenden rörande försvarsberedskapen handläggas på byråns olika avdelningar allt efter ärendets art.

Å avdelningarna tjänstgöra för närvarande — förutom ett kanslibitråde, ett kontorsbiträde, två e. o. kontorsbiträden och två extra kontorsbiträden — följande befattningshavare, nämligen

å *avdelning I*: en förste byråingenjör (Eo 26), vilken tjänstgör som föreståndare, en byråingenjör (A 21), en biträdande ingenjör (Eo 21) samt en chaufför och röntgenbiträde (tillfällig befattningshavare);

å *avdelning II*: en förste byråingenjör (A 26), fungerande såsom föreståndare, en byråingenjör (A 21) samt en ritare (Eo 15);

å *avdelning III*: en förste byråingenjör (tillfällig befattningshavare med avlöning enligt 24 löneklassen), vilken tjänstgör som föreståndare, en byråingenjör (A 21), tre biträdande ingenjörer (Eo 21) samt fem biträdande ingenjörer (tillfälliga befattningshavare med avlöning enligt 19 löneklassen).

Under brobyrån lyder ett varierande antal platskontrollanter vid sådana företag inom byråns arbetsområde, som utföras av vägdistrikten och av städerna (med bidrag av statsmedel). För närvarande utgör antalet sådana kontrollanter cirka 25.

Förutom nyssnämnda tre permanenta avdelningar äro sedan budgetåret 1937/38 inrättade tillfälliga avdelningar med de arbetsuppgifter, som betingas av förenämnda särskilda byggnadsverksamhet och särskilda uppdrag. För närvarande äro avdelningarna två till antalet och personaluppsättningen inalles följande, nämligen två avdelningsföreståndare, ingenjörer (tillfälliga befattningshavare med avlöning enligt 24 löneklassen), tio biträdande ingenjörer (tillfälliga befattningshavare med avlöning enligt 17—19 löneklasserna), två ritare (tillfälliga befattningshavare med ett arvode av 400 kronor per månad) samt ett kontorsbiträde (tillfällig befattningshavare med avlöning enligt 1 löneklassen).

För kontrollen å byggnadsplatserna av berörda företag, som utföras genom styrelsens direkta försorg, äro vidare för närvarande anställda tre avdelningsingenjörer (med avlöning varierande mellan 725 och 1 025 kronor per månad) samt tre biträdande ingenjörer (med avlöning varierande mellan 550 och 675 kronor per månad). Dessa befattningshavare äro direkt underställda byråchefen.

Sammanlagt utgör sålunda den nu angivna personalen 37 manliga och 7 kvinnliga befattningshavare.

Beträffande föredragningskyldigheten gäller, att byråchefen är ensam föredragande inför styrelsen. Vid förfall för byråchefen inträder en av avdelningsföreståndarna som tjänstförrättande byråchef. Avdelningsföreståndarna äro föredragande för byråchefen.

I flertalet å byrån förekommande ärenden meddelar byråchefen själv beslut utan föredragning inför styrelsen. Undantagna härifrån äro i stort sett endast följande slag av ärenden, nämligen remisser, ärenden rörande anslagsfrågor, ärenden rörande upphandling och godkännande av entreprenör samt ärenden rörande granskning av arbetsplaner.

Byråchefen underlydande befattningshavare ha ej någon självständig beslutanderätt.

Enligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gällande instruktion åligger det byråchefen, som tillika är broinspektör, att genom inspektionsresor utöva tillsyn över såväl det allmänna vägväsendet som de enskilda järnvägarna tillhörande broar och brobyggnadsarbeten. Denna inspektionsverksamhet är av mycket betydande omfattning. Under de gångna åren har sålunda antalet resor för enbart byråchefen och broinspektören uppgått till omkring 120 per år.

Byråchefen är vidare ledamot dels i den ständigt verksamma statliga delegation för de tekniska ämbetsverken, som omhänderhar utarbetandet av normalbestämmelser för betongkonstruktioner, dels ock i den statliga delegation, som för närvarande är sysselsatt med omarbetning av motsvarande bestämmelser för järnkonstruktioner. Det torde vara en tidsfråga när jämväl sistnämnda delegation får permanent karaktär. Ledamotskapet i ifrågavarande delegationer, vilket icke är förenat med någon ersättning, tager avsevärd tid i anspråk och medför, att byråchefens arbetstid för fullgörande av övriga, honom åliggande arbetsuppgifter, måste i motsvarande mån utsträckas.

Ordföranden å grupp i försäkringsrådet. I skrivelse till de sakkunniga den 22 juni 1939 har *försäkringsrådet* framlagt vissa löneförbättringsförslag.

Försäkringsrådet har därvid rörande organisationen och ärendenas handläggning inom rådet anfört i huvudsak följande.

Grunderna för försäkringsrådets organisation äro fastställda genom lagen den 29 juni 1917 om försäkringsrådet med däri den 24 maj 1918 vidtagen ändring.

Enligt nyssnämnda lag skall rådet bestå av minst sju ledamöter. Två av ledamöterna skola representera arbetsgivarna och två arbetarna. Dessa ledamöter jämte tre suppleanter för en var av dem förordnas av Kungl. Maj:t för två år i sänder efter förslag på sätt i lagen närmare bestämmes. Övriga ledamöter, av vilka en skall vara rådets chef, utnämnas omedelbart av Kungl. Maj:t. Minst två av dem skola vara lagkunniga män, vilka fullgjort vad författningar föreskriva om dem, som nyttjas i domarämbeten.

Ärenden, som enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete skola behandlas av försäkringsrådet, prövas och avgöras av fem ledamöter, eller av fyra, om de äro ense om slutet. Av dessa ledamöter skall en vara representant för arbetsgivarna och en för arbetarna samt de övriga vara av Kungl. Maj:t omedelbart tillsatta och bland dem minst en vara lagfaren. I behandlingen av viktigare ärenden enligt olycksfallsförsäkringslagen eller ärende av allmän betydelse skola deltaga minst sju ledamöter, av vilka två skola vara representanter för arbetsgivarna och två representanter för arbetarna samt av de övriga minst två vara lagfarna.

På sätt nu nämnts skola även övriga till rådet hörande ärenden handläggas.

Vidare föreskriver den för rådet den 18 juni 1927 fastställda arbetsordningen, att om rådets arbete är uppdelat på avdelningar och någon avdelning vid överläggning till avgörande av visst ärende finner å avdelningen rådande mening avvika från rättsgrundsats eller lagtolkning, som förut varit antagen av rådet, avdelningen må förordna, att ärendet i hela dess vidd eller, där sådant prövas kunna ske, allenast viss i ärendet uppkommen fråga skall avgöras av rådet i dess helhet (plenium).

Genom beslut vid 1939 års riksdag har försäkringsrådet erhållit en med hänsyn till sin funktion och arbetsbörda mera ändamålsenlig personalorganisation än tidigare. Antalet av Kungl. Maj:t omedelbart tillsatta ledamöter utgöres sålunda från och med den 1 juli 1939 av, förutom chefen, fem försäkringsråd och tre assessorer. Av dessa innehava tre, nämligen tre försäkringsråd, befattning å ordinarie stat.

Sedan den 1 september 1931 lottas till försäkringsrådet inkommande mål å fyra avdelningar. Vid målens föredragning och avgörande är rådet sedan nämnda dag uppdelat i två grupper. Dessa utgöra vardera en självständig domstol och motsvara begreppet avdelning i arbetsordningens bemärkelse. Från och med den 1 juli 1939 tjänstgöra å den ena gruppen rådets chef såsom ordförande, två försäkringsråd, en assessor, en representant för arbetsgivarna och en för arbetarna samt å den andra ett försäkringsråd såsom ordförande, de två återstående försäkringsråden, en assessor, en representant för arbetsgivarna och en för arbetarna. Den tredje assessorn tjänstgör å båda grupperna. För åstadkommande av önskvärd cirkulation av de i avgörandena deltagande ledamöterna sker efter vissa perioder växling av de i grupperna tjänstgörande ledamöterna med undantag av ordförandena. Föredragningen verkställs av försäkringsråden och assessorerna samt — i huvudsak — av sekreterarna. I plenum deltaga samtliga nu nämnda ledamöter med undantag av assessorerna.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut tjänstgöra härjämte såsom tillfälliga ledamöter två medicinskt sakkunniga vid handläggningen av ärenden, i vilka försäkringsrådet eljest skulle hava inhämtat utlåtande av dessa.

Inom vardera gruppen arbetas i olika kombinationer med 5 eller 4 ledamöter. Flertalet ärenden avgöras med 5 ledamöter.

Försäkringsrådet har huvudsakligen karaktär av dömande myndighet.

Antalet mål och ärenden, som försäkringsrådet har att behandla, håller sig vid omkring 6 000 för år, däri ej inräknat kungl. remisser och andra ärenden av mera allmän natur.

Försäkringsrådets avgöranden av socialförsäkringsrättsliga spörsmål få ofta stor principiell betydelse för den sociala olycksfallsförsäkringens omfattning genom vidsträckt prejudicerande verkan för ett mycket stort antal liknande fall.

Slutligen må erinras, att försäkringsrådet i samtliga fall, som kunna dragas under dess prövning, är sista instans. Före tillkomsten av försäkringsrådet hörde de spörsmål, varom nu är fråga, under de allmänna domstolarnas bedömande. Då värdet av det under rådets bedömande dragna tvisteföremålet ofta överstiger den summa revisibilis av 1 500 kronor, som stadgas i 30 kap. rättegångsbalken för rätt till fullföljande av talan mot utslag av hovrätt, lärer försäkringsrådet i de mål, som höra under dess kompetens, i ett stort antal fall kunna anses utöva den funktion, som eljest tillkommer högsta domstolen.

Försäkringsrådet har därefter beträffande ordföranden å grupp inom rådet anfört följande.

Försäkringsrådets chef är såsom förut angivits ordförande å den ena av de grupper, vari rådet för målens avgörande är indelat sedan den 1 september 1931. Gruppindelningen medför, att även viktiga och större mål i stor utsträckning komma att avgöras i chefens frånvaro, något som man icke torde hava räknat med vid rådets tillkomst. I chefens ställe tjänstgör ett försäkringsråd som ordförande å den grupp, där chefen icke är närvarande, och har han såsom ordförande för denna grupp ansetts skyldig att fylla de funktioner, som å den andra gruppen tillkomma chefen, och särskilt att tillse, att mål, vars avgörande innebär avvikelser från rådets praxis, blir hänskjutet till plenum.

Var och en av de fyra avdelningar, på vilka de inkommande målen lottas, förestås av ett försäkringsråd. Ett av dessa råd tjänstgör dessutom som gruppordförande. Det femte rådet förestår icke någon avdelning. Efter den utvidgade organisation, rådet erhållit från och med den 1 juli 1939, är det erforderligt, att det försäkringsråd, som är gruppordförande, på grund av det ökade ansvar och arbete, som kommer att åvila honom såsom sådan, befrias från föreståndarskap för avdelning.

Försäkringsrådet hemställer, att det försäkringsråd, som tjänstgör som ordförande å grupp, beredes högre löneställning än övriga försäkringsråd som kompensation för honom åvilande större ansvar och därav följande större arbetsböda. Därvid framhålles, att ordförande å division i hovrätt i denna egenskap uppbär ett särskilt årligt arvode å 2 500 kronor.

Avdelningschefsbefattningarna i skolöverstyrelsen. I folkundervisningskommitténs betänkande den 20 december 1912 med förslag till en gemensam skolöverstyrelse föreslogs, bland annat, att under ämbetsverkets chef skulle sortera närmast de två stora huvudavdelningarna läroverksavdelningen och folkskoleavdelningen med var sin avdelningschef, vilken tillika skulle vara ledamot på vederbörande avdelning. Förslaget i sin helhet, vilket framlades i proposition till 1913 års riksdag i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs riktlinjer, blev emellertid av riksdagen avslaget.

Vid 1918 års *lagtima riksdag* (propositionen nr 96, riksdagens skrivelse nr 248) beslöts inrättande från och med den 1 januari 1919 av en gemensam skolöverstyrelse såsom central ledning för folk- och yrkesundervisningen med två huvudavdelningar, folkskolavdelningen och yrkesskolavdelningen. Därvid föreskrevs, att vardera avdelningen skulle närmast sortera under en avdelningschef. Det låg nämligen enligt riksdagens uttalande i sakens natur, att ämbetsverkets chef icke ensam kunde medhinna handläggningen av samtliga förekommande ärenden. I sådant avseende måste nödvändigtvis biträde beredas honom därigenom att inom vardera avdelningen en av avdelningens ledamöter erhöles i uppdrag att utöva det närmaste inseendet över avdelningen och till den utsträckning, som kunde påfordras, inom avdelningen såsom avdelningschef företräda verkschefen. Avdelningscheferna skulle utöver lön enligt 30 lönegraden åtnjuta särskilt arvode av 500 kronor för år.

Enligt beslut vid 1919 års *lagtima riksdag* (propositionen nr 52, riksdagens skrivelse nr 8 A) om inrättande från och med den 1 januari 1920 av en för såväl läroverk som folkskolor och yrkesskolor gemensam överstyrelse skulle på nyss nämnt sätt inom en var av de tre särskilda avdelningarna en ledamot vara avdelningschef. Arvodet bestämdes liksom av 1918 års riksdag till 500 kronor årligen och har sedermera icke undergått någon ändring.

Enligt den för skolöverstyrelsen gällande instruktionen av den 31 oktober 1919 (nr 812), tillkommer avdelningschef att i generaldirektörens frånvaro i fråga om vederbörande avdelning fullgöra generaldirektörens tillhörande uppgifter. I övrigt åligger avdelningschef

att såsom generaldirektörens närmaste man öva inseende över avdelningen samt leda arbetet inom densamma;

att i generaldirektörens ställe och med den befogenhet, som eljest tillkommer denne, handlägga de ärenden eller de grupper av ärenden inom avdelningen, som enligt av generaldirektören, efter samråd med avdelningschefen, fastställda grunder ankomma på dennes handläggning; samt

att, i den mån icke av Kungl. Maj:t annorlunda bestämmes, fullgöra vad enligt instruktionen åligger undervisningsråd, dock att vid bestämmandet av de ärenden, som överlämnas till honom för föredragning eller avgörande, skälig hänsyn skall tagas till omfattningen av hans göromål såsom avdelningschef.

Avdelningschefen bör, såvitt möjligt, närvara vid föredragning av viktigare ärenden tillhörande övriga föredragande inom avdelningen.

I den praktiska tillämpningen tages större delen av avdelningschefens tid i anspråk för kontrollen över avdelningens arbete och för muntlig och skriftlig rådgivning inom avdelningens verksamhetsområde.

Avdelningschefen har sålunda att, då större utlåtanden skola föredragas, redan före föredragningen underkasta de uppsatta förslagsutlåtandena kritisk granskning och att före expeditionen kontrollera flertalet av de från avdelningen utgående skrivelserna. Förutom skyldigheten att närvara vid generaldirektörsföredragningar förekomma föredragningar inför avdelningschefen i en utsträckning, som i verkligheten överstiger de egentliga generaldirektörsföredragningarna.

Rådgivning förekommer i mycket stor utsträckning på grund av skriftliga förfrågningar, besök och i synnerhet telefonsamtal från skolledare, skolstyrelser och enskilda personer. Ofta måste i anledning av sådana hänvändelser undersökningar företagas rörande åsyftade ärenden och förhållanden.

Chefen för lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå. Rörande de arbetsuppgifter, som äro förenade med ifrågavarande befattning, samt de synpunkter beträffande befattningens lönegradsplacering, som framförts av chefen för lantbruksstyrelsen, få de sakkunniga hänvisa till den föregående redogörelsen.

Överfyringenjören. De arbetsuppgifter, som i huvudsak åligga överfyringenjören, äro angivna i § 4 arbetsordningen för lotsstyrelsen den 6 juni 1933. Dessa arbetsuppgifter äro mycket mångskiftande och olikartade och omfatta förutom en mångfald rent administrativa ärenden bland annat ett flertal tekniska specialområden, såsom torn- och husbyggnader av olika slag, hamnbyggnader och andra vattenarbeten, fyrfundament under vattnet m. m., fyr- och mistsignalapparater med därtill hörande apparatur i form av linser, ljus- och klippapparater, förbränningsmotorer för kraftalstring och mistsignalering, elektrisk utrustning av olika slag såsom ackumulatorer, generatorer, motorer och radioapparater för mist- och radiosignalering.

Överfyringenjören har icke blott att svara för att dessa lotsverkets alla anordningar runt landets kuster vidmakthållas i gott skick och fungera oklanderligt, utan han har därjämte att följa den tekniska utvecklingen inom sitt verksamhetsområde och tillse att de förändringar och nyanläggningar, som kunna vara betingade av denna, komma till utförande. Framhållas må bland annat att betongteknikens utveckling under senare år har möjliggjort uppförandet av bottenfasta fyrar även på för sjögång och is-skjutning utsatta platser. Fyrapparaturen och dithörande anordningar äro likaledes föremål för ständig utveckling. Vad radiofyrarna beträffar torde desamma efter det nu pågående krigets slut åstadkomma en väldig evolution på fyrväsendets område, icke minst i vårt land med dess långa kuster och svårnavigåbla skärgårdar.

Alla konstruktioner, ritningar och arbetsbeskrivningar för de olika byggnadsarbetena utarbetas på fyringenjörkontoret liksom flertalet byggnadsarbeten utföras genom fyringenjörkontorets försorg i egen regi, allt under överfyringenjörrens överinseende.

Chefen för försäkringsinspektionens tekniska och ekonomiska kontroll av livförsäkringsväsendet. I skrivelse den 3 september 1941 till Kungl. Maj:t framlade *försäkringsinspektionen* förslag till viss omorganisation av ämbetsverket från och med den 1 juli 1942. I samband därmed föreslog inspektionen ävenledes ändrad löneställning för vissa befattningshavare. Inspektionen anförde därvid bland annat följande.

Den kvalificerade personal, varöver inspektionen förfogar, utgöres av en byråchef för juridiska och administrativa frågor, en byråchef för försäkringstekniska frågor, en förste revisor för livförsäkring och en förste revisor för skadeförsäkring. För inspektionen framstår det såsom alltmåra nödvändigt att så vitt möjligt trygga rekryteringsmöjligheterna i fråga om inspektionens viktigare befattningar. Härvid får givetvis särskild uppmärksamhet ägnas de befattningar, beträffande vilkas innehavare erfarenhetsmässigt risken för ombyten är särskilt stor. Inspektionen har i fråga om vissa tjänster funnit den inom bank- och fondinspektionen tillämpade anordningen vara att föredraga framför den, som kommit till användning inom försäkringsinspektionen. Utom byråchefstjänsten i lönegraden A 30 finnes å bank- och fondinspektionens stat upptagna en förste byråinspektör för bankärenden, en förste byråinspektör för fondärenden och en förste byråinspektör för jordbrukskassärenden, samtliga placerade i lönegraden C 5. Med hänsyn till omfattningen av de båda viktigaste områdena för försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet, nämligen den tekniska och ekonomiska kontrollen av livförsäkringen och skadeförsäkringen, vill inspektionen i anslutning till den anordning, som vunnit tillämpning inom bank- och fondinspektionen, förorda, att det närmaste ansvaret härför, som nu vilar på en byråchef, fördelas på två befattningshavare, en för liv- och en för skadeförsäkringen. Dessa personer böra samtidigt vara ledamöter av inspektionen och benämnas byråchefer. Enligt inspektionens uppfattning bör den ledamot, som skulle svara för tillsynen över livförsäkringsverksamheten i landet, icke placeras lägre än i lönegraden A 33 alternativt C 7. Då inspektionens befattning med skadeförsäkringsbolagens verksamhet är mindre omfattande än i fråga om livförsäkringsbolagens, synes det skäligt, att ledamoten för skadeförsäkringen erhåller lägre placering i lönehänseende. För denna befattningshavare vill inspektionen under nuvarande förhållanden föreslå en placering i lönegraden A 30, alternativt C 5.

Försäkringsinspektionens förslag att den byråchef, som svarar för den tekniska och ekonomiska kontrollen över livförsäkringsväsendet, icke borde placeras i lägre lönegrad än A 33, alternativt C 7, har inspektionen utförligt motiverat med hänvisning till de komplicerade problem, denne befattningshavare har att handlägga, och de rekryteringssvårigheter, som med nuvarande lönegradsplacering gjort sig gällande. I sistnämnda hänseende anförde inspektionen följande.

Arbetet inom inspektionen är särskilt i vad det avser tillsynen av livförsäkringsrörelsen och den komplicerade tekniska apparat, som ligger till grund för denna verksamhet, av synnerligen speciell art. Detaljförtrogenhet med frågorna på detta område, som givetvis måste finnas hos tillsynsmyndigheten, kan endast förvärvas antingen genom tidigare lämplig anställning hos försäkringsbolag eller hos inspektionen. Det bör naturligtvis icke förekomma, att personer, som icke behärska eller

ha förmåga att bedöma hithörande frågor, erhålla uppdrag att företaga inspektioner hos försäkringsbolag, för vilken uppgift t. ex. vanlig revisorskompetens ofta icke är tillräcklig.

Vad den kvalificerade personalens rekrytering beträffar är det synnerligen vanskligt att basera denna på tidigare anställning hos försäkringsbolag av den anledningen, att löneförmånerna för dylika befattningshavare hos inspektionen ligga på ett väsentligt lägre plan än som tillämpas hos de enskilda företagen. Om vederbörande åter skall förvärva sin utbildning under arbete hos inspektionen, medför detta, att lång tid måste förflyta efter anställningen, innan befattningshavaren kan fylla de uppgifter, som äro knutna till befattningen. Under en dylik övergångsperiod måste därför, med hänsyn till det ringa antalet befattningshavare inom verket, den del av tillsynsverksamheten som just denne tjänsteman skall omhändervä, komma att inskränkas eller så gott som helt inställas. Det är under sådana förhållanden uppenbart, att relativt täta ombyten av högre tjänstemän med nödvändighet måste minska effektiviteten av inspektionens arbete, i all synnerhet om de nya befattningshavarna först genom arbete inom inspektionen måste förvärva sig den erfarenhet som kräves.

Även en annan omständighet är här av betydelse, nämligen den direkta konkurrensen från försäkringsbolagens sida, särskilt i fråga om de arbetskrafter inom inspektionen, som äro sysselsatta med den tekniska och ekonomiska kontrollen av bolagens verksamhet och som därför komma i närmare beröring med de olika företagens ledning. Till belysning härav kan nämnas, att samtliga tidigare innehavare av förste aktuarietjänsten (år 1935 omändrad till byråchefstjänst), utom en som avlidit under sin tjänstgöring inom försäkringsinspektionen, lämnat inspektionen för att övergå till anställning hos enskilda försäkringsbolag. Enbart under de fem sista åren ha en byråchef för försäkringstekniska frågor och en förste revisor för skadeförsäkring, alltså hälften av inspektionens högre befattningshavare, övergått till dylik anställning. För inspektionens verksamhet är det av avgörande betydelse att som ny innehavare av nämnda byråchefstjänst erhålla en person, som är fullt förtrogen med den försäkringsmatematiska apparaten och dess tillämpning på livförsäkringstekniken och som fullt behärskar de olika problemställningar som äro föremål för övervägande vid den sedan flera år pågående revisionen av de försäkringstekniska grunderna och som därtill har förutsättningar för att självständigt kunna undersöka och bedöma verkningarna i ekonomiskt avseende av olika lösningar på detta område. På grund av speciella förhållanden visade det sig vid detta tillfälle lyckligtvis möjligt förvärva en sådan person, fastän överflyttningen från den av honom tidigare beklädda aktuarietjänsten inom ett av våra större livförsäkringsbolag för honom medförde en högst betydande reduktion av inkomsterna.

För försäkringsinspektionen framstår det såsom alltmåra nödvändigt att såvitt möjligt trygga rekryteringsmöjligheterna i fråga om inspektionens viktigare befattningar. Härvid måste givetvis särskild uppmärksamhet ägnas de befattningar, beträffande vilkas innehavare enligt vad erfarenheten visat risken för ombyten är särskilt stor.

Över försäkringsinspektionens förslag avgåvos infordrade yttranden av statskontoret och av *allmänna lönenämnden*, vilken sistnämnda därvid anförde bland annat följande.

Enligt det föreliggande förslaget skall ansvaret för den tekniska och ekonomiska kontrollen av livförsäkringen och skadeförsäkringen, vilket för närvarande åvilar en byråchef, fördelas på två befattningshavare i byråchefsställning, vilka samtidigt böra vara ledamöter av inspektionen. Lönenämnden vill erinra, att frågan om byråchefers och därmed jämställda befattningshavares inplacering i löneskalan för närvarande är föremål för prövning av 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga. Enligt lönenämndens mening kan ställning till den föreslagna lönesättningen för nämnda båda befattningar icke tagas förrän resultatet av berörda sakkunnigas arbete föreligger.

I 1942 års statsverksproposition har *föredragande departementschefen* (tionde huvudtiteln, sid. 187) anfört bland annat följande.

Av vad försäkringsinspektionen anfört framgår, att dess arbetsbörda under senare år högst väsentligt ökat. Utredningen måste anses visa, att den nuvarande personalen icke är tillräcklig för de inspektionen åvilande uppgifterna. Skall inspektionen hava möjlighet att utöva en betryggande kontroll över försäkringsföretagens verksamhet, synes en väsentlig förstärkning av arbetskrafterna icke kunna undvikas.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrker jag, att åtgärder vidtagas i syfte att möjliggöra för försäkringsinspektionen att verkställa den förstärkning av arbetskrafterna, som erfordras för en tillfredsställande teknisk och ekonomisk kontroll över försäkringsväsendet. Jag biträder förslaget, att det närmaste ansvaret för berörda kontroll, vilket nu åvilar en byråchef, uppdelas på två befattningshavare i byråchefsställning, en för liv- och en för skadeförsäkringen. Av principiella skäl kan jag emellertid ej för närvarande förorda placering i högre lönegrad än A 30. Slutligt ställningstagande till detta spörsmål får, såsom lönenämnden erinrat, bliva beroende på prövning i ett större sammanhang.

Mot Kungl. Maj:ts i enlighet med föredragande departementschefens hemställan framlagda förslag har 1942 års riksdag icke framställt någon erinran.

Byråcheferna i generalpoststyrelsen. I skrivelse den 23 december 1941 till de sakkunniga har *chefen för postverket* anfört följande.

I särskild skrivelse till de sakkunniga ha cheferna för statens affärsdrivande verk som sin mening uttalat dels att konstituerade byråchefer i dessa verk icke böra placeras i lägre lönegrad än A 32, dels att — i anslutning till vad jämväl de sakkunniga framhållit — till förändring till förordnandetjänster böra ifrågakomma cheferna för de byråer, beträffande vilka en hög effektivitet kan sägas vara till alldeles särskilt stort gagn för respektive verks drift och hushållning.

Inom generalpoststyrelsen finnas två byråer, som till fullo fylla dessa krav, nämligen första och andra byrån.

Första byrån handlägger frågor om personal och trafik. Alla ärenden angående den i postverket anställda personalen, såväl den statsanställda som den avtalsanställda (bortsett från arbetarpersonalen vid den industriella verksamheten), handläggas på denna byrå. Denna personal, som på få undantag när sysselsättes i driftstjänsten, uppgår till i runt tal 18 500. Byrån handlägger alla frågor om dispositionen av denna personal för olika arbetsuppgifter och olika tjänsteställen, dess antagande, tjänstgöring och befordran. Då postverkets utgifter till väsentlig del utgöras av personalkostnader, torde det vara uppenbart, att det är av väsentlig betydelse, att personalen disponeras på ett ur driftens och ekonomiens synpunkt riktigt sätt, och att rätt man kommer på rätt plats. Liksom en mindre kunnig och vaksam handläggning av dessa frågor kan kosta postverket och staten mycket stora årliga utgifter, kunna sakkännedom och initiativ från ledningens sida åstadkomma mycket stora besparingar. Beträffande den avtalsanställda personalen, omkring 8 000 personer, handlägger byrån jämväl alla avlöningsfrågor, vilka i flertalet fall äro föremål för förhandlingar med respektive personalorganisationer. Att det härvid kräves andra förutsättningar än i vanligt administrativt statsarbete, torde ligga i öppen dag.

Byrån handlägger vidare alla frågor om postnätets omfattning och utbyggnad, således om inrättande och indragning av postanstalter och postlinjer. Uppgörelserna med trafikföretag om postbefordringen — med järnvägsförvaltningar, rederier, omnibusföretag och luftfartsbolag — träffas på föredragning av chefen för denna byrå.

Av de sammanlagda utgifterna för postverket faller ett belopp av ungefär 70 miljoner kronor, motsvarande 80 procent av utgifterna, på personal och trafik.

Byrån fyller i allt väsentligt de uppgifter, som böra ankomma på en driftsbyrå. En mindre ändring i fördelningen av arbetsuppgifterna mellan byråerna — en ändring som icke påkallar någon omorganisation — skulle än mer framhäva denna dess egenskap.

Det kan här framhållas, att innan frågan uppkom om en differentiering av byråchefstjänsterna eller om förändring av de högst kvalificerade byråchefstjänsterna till förordnandetjänster, generalpoststyrelsen upprepade gånger hos Kungl. Maj:t föreslagit uppdelning av denna byrå i en personal- och en trafikbyrå, bland annat på grund av de stora ekonomiska intressen båda dessa avdelningar inom byrån ha att tillvarataga. Förslagen ha emellertid icke bifallits.

Första byråns verksamhet är således i eminent grad av den art, att det fullgoda handhavandet av de med byråchefstjänsten förenade uppgifterna är av omedelbar betydelse för verkets drift och det ekonomiska resultatet av densamma.

Den nuvarande chefen för första byrån är generaldirektörens ställföreträdare. Denna anordning bör göras beständig. Med den allmänna kontakt, chefen för första byrån i denna sin egenskap äger med postverkets rörelse i dess helhet, har han de bästa förutsättningarna att, såsom instruktionen förutsätter, biträda generaldirektören vid utövningen av dennes ämbete och att vid behov utöva hans åligganden. För närvarande åtnjuter denne tjänsteman ett årligt arvode såsom ställföreträdare av 2 000 kronor. Vid inplacering å C-planen kan tjänsten såsom chef för byrån icke sättas lägre än i lönegraden C 8. Med tillägg av nämnda arvode skulle den årliga avlöningen bli 18 000 kronor, motsvarande lönegraden C 10. Befattningen bör placeras i denna lönegrad och benämnas överdirektör.

Styrelsens *andra byrå* handlägger frågor om postverkets fastigheter och inventarier, representerande ett bokfört värde av cirka 63 miljoner kronor, postlokaler, verkstadsdrift, tryckerier, stämpelväsendet, postverkets fartyg, upphandling för postverkets — och i viss utsträckning även för andra statsverks — behov av inventarier och förbrukningsartiklar, papper och dylikt, tillhandahållande av frimärken och statsstämplar m. m. Den vid verkstadsdriften anställda personalen är underställd chefen för byrån. Såsom framgår av denna uppräknig ligger byråns verksamhet på det praktiskt-ekonomiska planet. Befattningen såsom chef för byrån skiljer sig därför väsentligt från administrativa byråchefstjänster. Det ekonomiska utfallet av dessa viktiga verksamhetsgrenar är i hög grad beroende av hans affärsblick, intresse och vaksamhet. Det vore därför ur tjänstens synpunkt lämpligt att inordna befattningen som chef för denna byrå bland förordnandetjänsterna och placera den i lönegraden C 8. Såsom benämning föreslås förrådsdirektör.

Chefen för *bankavdelningen* är redan nu under benämning postsparbankschef inordnad å C-planen med en lön av 15 000 kronor (C 7).

Till bankavdelningens handläggning höra ärenden angående postsparbanken, postgiorörelsen, statens intressekontor, statens studielån m. m. Postsparbanken räknar för närvarande över 3 miljoner anslutna med ett insättartillgodohavande på över 700 miljoner kronor. Postgirot har cirka 140 000 anslutna och kontoinnehavarnas tillgodohavande uppgår till mer än 300 miljoner kronor. Bankavdelningen har sålunda det omedelbara ansvaret för anförtrodda medel på över en miljard kronor. Omsättningsbeloppet i postgiorörelsen överstiger i år 40 miljarder kronor. Personalen uppgår till cirka 1 800 personer.

Med hänsyn till den väldiga rörelse bankavdelningen handhar och det ansvar, som vilar på chefen för denna verksamhet, måste dennes avlöning, 15 000 kronor, betecknas som orimligt låg. Med utgångspunkt från ett lägsta arvode för förordnandetjänster i affärsverken av 16 000 kronor (C 8), bör postsparbankschefen enligt min mening placeras i lönegraden C 9. Det med tjänsten förenade arbetet och ansvaret borde visserligen berättiga postsparbankschefen till en ännu högre placering. Då emellertid även postsparbankschefen organisatoriskt måste vara underställd generaldirektörens ställföreträdare (vilken nu föreslås till överdirektör med placering i löne-

graden C 10), anser jag mig icke kunna föreslå honom till placering i högre lönegrad än den nyss nämnda.

I fråga om de byråchefstjänster, som skulle kvarstanna på A-planen, nämligen chefsbefattningarna på *tredje och fjärde byråerna*, tillåter jag mig framhålla följande.

Styrelsens tredje byrå handlägger ärenden angående postverkets organisation, internationella avtal, postavgifter och posttaxor. Den utarbetar vidare så gott som alla författningar avseende postverket, den handlägger reklimations- och ersättningsärenden, ärenden angående postregalet, tjänstebrevsrätten, tidningsrörelsen m. m. Ett viktigt område av byråns arbete utgör den mångsidiga verksamhet postverket utövar för statens räkning i form av skatteuppbörd, medverkan i statens upplåning, utbetalning av folkpensioner m. m. Det ankommer här på byrån att vidtaga de dispositioner, som erfordras för att inordna sådan speciell verksamhet i postverket. Under normala förhållanden intaga fördrag och överenskommelser, som för postverkets del gälla med främmande länder, en viktig plats i byråns verksamhet. Om byråchefstjänsterna uppdelas i sådana, vilkas verksamhet direkt påverkar det ekonomiska resultatet av rörelsen, och sådana med mera administrativ karaktär, måste tredje byrån hänföras till den senare gruppen.

Fjärde byrån slutligen, handlägger ärenden angående inkomstberäkning och driftkostnader för postverket, postverkets huvudränskaper, medelsförvaltning och kassaväsen samt kontroll däröver, revision, avräkningar med andra myndigheter och andra länders postverk, utbetalning av folkpensioner, postverkets pensionsfonder och understöds-kassor, läkarvård och åtskilliga andra frågor. Byrån har en mycket stor personal, cirka 250 tjänstemän.

Postverkets ständigt fortgående utveckling och tillkomsten av nya, för den egentliga posttjänsten främmande rörelsegrenar — i fråga om mångsidigheten i uppgifter torde postverket intaga en särställning bland statens verk — ställa stora krav på samtliga byråchefstjänster i generalpoststyrelsen. Om dem alla gäller, att deras verksamhet är av betydelse för verkets drift och det ekonomiska resultatet. Då emellertid icke alla byråchefstjänster i styrelsen torde kunna ifrågakomma till inplacering å C-planen, har jag här föreslagit, att endast de byråchefstjänster, beträffande vilka en hög effektivitet kan sägas vara till alldeles särskilt stort gagn för verkets drift och hushållning, nämligen byråchefstjänsterna på styrelsens första och andra byråer, överföras till denna löneplan. Enligt min bestämda uppfattning äro emellertid även byråchefstjänsterna på tredje och fjärde byråerna av den art, att de icke rättvisligen böra placeras i lägre lönegrad än A 32.

Chefen för postverket föreslår alltså, att chefen för generalpoststyrelsens första byrå under benämningen överdirektör uppflyttas till lönegraden C 10, att chefen för bankavdelningen med bibehållen benämning av postsparbankschef uppflyttas till lönegraden C 9, att chefen för styrelsens andra byrå under benämningen förrådsdirektör uppflyttas till lönegraden C 8 samt att cheferna för styrelsens tredje och fjärde byråer icke placeras lägre än i lönegraden A 32.

Byråcheferna i telegrafstyrelsen. I promemoria den 27 december 1941 till de sakkunniga har *chefen för telegrafverket* anfört följande.

Vid den omorganisation av telegrafverket, som efter föregående utredning av särskilt tillkallade sakkunniga beslöts vid 1941 års riksdag och som trädde i kraft från och med den 1 juli samma år, inrättades förordnandetjänster för cheferna för driftsbyrån, tekniska byrån och radiobyrån i telegrafstyrelsen. Chefen för driftsbyrån pla-

cerades därvid under benämningen överdirektör i lönegraden C 10, chefen för tekniska byrån under benämningen överingenjör i lönegraden C 10 samt chefen för radiobyrån under benämningen överingenjör i lönegraden C 7. Dessutom inräknades verkstadsdirektören, vilken redan tidigare varit placerad i lönegraden C 8, från samma tidpunkt bland styrelsens ledamöter.

De sakkunniga hade för sin del föreslagit, att chefen för radiobyrån skulle placeras i lönegraden C 8, samt att därutöver även befattningarna såsom chefer för ekonomibyran och förrådsbyrån skulle förvandlas till förordnandetjänster och under benämningarna ekonomidirektör respektive förrådsdirektör placeras i lönegraden C 8.

För att icke föregripa det åt 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga givna uppdraget att verkställa utredning angående löneställningen för samtliga byråchefer i den civila statsförvaltningen ansåg sig föredragande departementschefen (se proposition nr 148 till 1941 års riksdag, sid. 11—12) emellertid böra förorda viss försiktighet vid bedömandet av frågan om lönegradsplaceringar för cheferna för telegrafstyrelsens byråer. Departementschefen fann därför försiktigheten bjuda att tills vidare, i avvaktan på resultatet av tjänsteförteckningssakkunnigas arbete, bibehålla chefsbefattningarna för ekonomibyran och förrådsbyrån i lönegraden A 30 (sid. 18 respektive sid. 55). Av samma skäl ansåg sig departementschefen för det dåvarande icke böra ifrågasätta högre lönegradsplacering för chefen för radiobyrån än i lönegraden C 7 (sid. 49—50).

Statsutskottet anslöt sig i sitt över propositionen avgivna yttrande (nr 81, sid. 4) till departementschefens uppfattning om lämpligheten av ett uppskov med prövningen av löneställningen för här ifrågavarande chefsbefattningar, vilket också blev riksdagens beslut.

För egen del anser jag, att det av de sakkunniga framlagda förslaget i fråga om tjänste- och löneställning för cheferna för ekonomibyran, förrådsbyrån och radiobyrån bör genomföras. Till stöd härför ber jag få hänvisa till den av de sakkunniga anförda motiveringen, som vad beträffar ekonomibyran och dess chef återfinnes på sid. 63, vad angår förrådsbyrån och dess chef på sid. 97—101 samt beträffande radiobyrån och dess chef på sid. 90—92 i de sakkunnigas betänkande (statens ofentliga utredningar 1940: 27).

Om de sakkunnigas förslag beträffande cheferna för ekonomibyran och förrådsbyrån alltså skulle komma att genomföras, skulle å A-planen endast kvarstå chefen för kanslibyrån. Denna byrås arbetsuppgifter framgå av den i de sakkunnigas betänkande på sid. 67—69 lämnade redogörelsen. De sakkunniga ha där uttalat, att eftersom kanslibyrån icke till art och funktion kommer att skilja sig från byrå i allmänhet i de centrala ämbetsverken, borde chefen för byrån placeras i sedvanlig tjänste- och löneställning för sådan byråchef, d. v. s. i lönegraden A 30. I överensstämmelse med den uppfattning, som angivits i affärsverkschefernas gemensamma skrivelse till tjänsteförteckningssakkunniga, bör ifrågavarande befattning emellertid placeras i lönegraden A 32.

Chefen för telegrafverket hemställer alltså om uppflyttning av chefen för ekonomibyran från lönegraden A 30 till ekonomidirektör i lönegraden C 8, chefen för förrådsbyrån från byråchef i lönegraden A 30 till förrådsdirektör i lönegraden C 8, chefen för radiobyrån under bibehållen benämning av överingenjör från lönegraden C 7 till lönegraden C 8 samt chefen för kanslibyrån under bibehållen benämning av byråchef från lönegraden A 30 till lönegraden A 32. Därjämte har chefen för telegrafverket i skrivelse den 14 januari 1942 föreslagit uppflyttning av distriktscheferna från lönegraden C 8 till lönegraden C 9.

Byråcheferna i järnvägsstyrelsen. I promemoria den 23 december 1941 till de sakkunniga har *chefen för statens järnvägar* framlagt förslag rörande byråchefernas i järnvägsstyrelsen placering i lönehänseende. Chefen för järnvägsstyrelsen har därvid först givit en historisk återblick, som går tillbaka till affärsverkschefernas skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 mars 1930 med hemställan om utredning angående löneställning och anställningsform för byråcheferna i nämnda verk. I anslutning härtill ha följande allmänna synpunkter framförts.

Under det årtionde, som förflutit, sedan berörda första framställning avgavs, ha motiven för omvandling vunnit högst väsentligt ökad styrka. Den stora rörlighet, som utmärker vår tid, och det forcerade tempo, som kännetecknar nuvarande skede av samhällets utveckling i tekniskt och ekonomiskt hänseende, har avsevärt ökat de anspråk, som i det allmännas intresse måste ställas på funktionärer i ledande ställning vid de statliga affärsverken. För statens järnvägars del har omvandlingen blivit särskilt markerad genom framväxandet av de båda nya samfärdsmedlen, biltrafik och luftfart, och den därmed följande förlusten av järnvägarnas ensamställning, i vad gäller transporter till lands. Det genom konkurrensen försämrade ekonomiska läget har ökat betydelsen av en rationell och effektiv företagsledning. Det framstår som än mer nödvändigt än tidigare, att de nya möjligheter av teknisk, ekonomisk, organisatorisk eller annan art, som den snabbt fortskridande utvecklingen kan erbjuda, bliva beaktade och utnyttjade till verkets bästa. Ansvaret för att så sker måste till en väsentlig del påvila cheferna för järnvägsstyrelsens byråer. Av stor betydelse i detta sammanhang är givetvis också den expansion, som det statliga järnvägsnätet successivt undergått, på senare tid som en konsekvens av statsmakternas principbeslut vid 1939 års riksdag om ett allmänt förstatligande av de enskilda järnvägarna. Som ett mått på denna expansion kan nämnas, att den trafikerade väglängden, som år 1914 utgjorde 4 770 km, 1930 ökats till 6 580 km och nu uppgår till 10 350 km, allt i runda tal.

Sagda omvandling i skilda hänseenden har kommit den från förkrigstiden, d. v. s. tiden före år 1914, bestående anställningsformen och löneställningen för järnvägsstyrelsens ledamöter att framstå såsom alltmer otidsenliga. Under överläggningarna härom har framhållits, att formerna på sin tid lånats från de förvaltande ämbetsverken, varför desammas lämplighet för affärsverken med dessas i mångt och mycket skiljaktiga uppgifter väl från början varit omstridlig. Givetvis har varje anställningsform sina fördelar. Det skall således icke förnekas, att den säkerhet och självständighet, som innehavet av fullmakt eller konstitutorial skänker, kan vara av väsentlig betydelse icke blott för den enskilde utan också för det allmänna. Det är emellertid också uppenbart, att den bundenhet för verksledningen, som därmed uppstår, i vidriga fall kan på ett besvärande sätt minska effektiviteten.

Beträffande flertalet järnvägsfunktionärer i ledande ställning framstår den senare synpunkten såsom av dominerande betydelse, och kravet på effektivitet tillgodoses säkerligen bäst vid anpassning i möjlig mån av anställningsförhållandena till den enskilda affärsdriftens former, alltså om möjlighet finnes att å ena sidan med gynnsamma anställningsvillkor förvärva de för varje uppgift lämpligaste personerna, och å andra sidan att, om förhållandena så påkalla, utan alltför stora formella svårigheter åstadkomma erforderligt personbyte. Utan att närmare ingå på sagda ömtåliga spørsmål vill jag erinra om det kända förhållandet, att icke ens det bästa utgångsläge bjuder garantier mot en till för tidigt åldrande hänförlig sänkning av den andliga vitaliteten, vilken sänkning kan taga de mest skiftande uttryck och sålunda gälla exempelvis den intellektuella rörligheten, för-

mågan och viljan till initiativ eller känslan för nödig koordination. Snabba förändringar i tidsförhållandena kunna givetvis också nödvändiggöra en nyordning.

Möjlighet att med önskvärd smidighet möta alla dylika eventualiteter ernås genom övergång från anställning med fullmakt eller konstitutorial till anställning på förordnande för viss tid. Jag förutsätter då, dels att med den sistnämnda anställningsformen förenad minskad säkerhet för befattningshavaren kompenseras av en skäligen ökning i avlöningsförmånerna, så att exempelvis mot A 33 får svara helst C 9, dels en sådan ordning, att befattningshavare, vars förordnande upphör före pensionsålderns inträdande, beredes löne- eller pensionsförmåner av sådan storlek, att hänsyn till vederbörandes privatekonomi icke behöves stå som ett vägande motiv mot ett från verkets synpunkt önskvärt personbyte.

Vad beträffar skäligt belopp för nyssnämnda compensation synes en jämförelse mellan C-planen i vad gäller tjänstepensionsunderlaget giva en god ledning. Det visar sig då att enligt det i dagarna av riksdagen godkända tjänstepensionsreglementet A 30 nära motsvaras av C 7, A 31 av C 8 och A 33 av C 9, det sistnämnda t. o. m. med viss övervikt för A-planstjänsten.

Rörande frågan om en differentierad löneställning byråcheferna emellan anför chefen för statens järnvägar följande.

Tidigare framställningar ha avsett förändrad tjänste- och löneställning för samtliga byråchefer i järnvägsstyrelsen (chefen för militärbyrå, vilken icke är järnvägsanställd utan tillhör armén, ensam undantagen). Denna nya ställning har föreslagits markerad med titeln statsbanedirektör. Man har därvid påpekat vanskligheten att åstadkomma en differentiering. Jag hyser forfarande den meningen, att en allmän omändring vore väl motiverad och att densamma skulle vara den från verkets synpunkt fördelaktigaste lösningen. Å andra sidan kunna ju motiven för en ändring icke sägas vara alldeles lika starka i samtliga fall, och då enligt föreliggande uppgifter valet synes stå mellan en partiell reform och ett helt vidblivande av den hittillsvarande ordningen, synes mig inte tvekan kunna råda, att det förra alternativet bör föredragas.

Antalet byråer inom järnvägsstyrelsen är 14. Bland dessa intager militärbyrå, som nämnt, en särställning, i det att dess chef har sin fasta anställning vid försvarsväsendet. Även från två av övriga byråer, nämligen förrådsbyrå och verkstadsbyrå, kan man i detta sammanhang bortse, enär vederbörande chefer sedan länge — av speciella skäl — erhållit anställning på förordnande. Det urval, som nu måste företagas, skall alltså ske bland återstående 11 byråer. Att man därvid bör söka bedöma, i vad mån de av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken angivna villkoren äro uppfyllda beträffande respektive byråer, torde vara självfallet. Icke desto mindre måste urvalet givetvis bli vanskligt och olika meningar kunna råda både beträffande antalet av de byråer, som ändringen bör omfatta, och beträffande frågan vilka byråer, som böra givas företräde.

I viss mån kan byråns storlek och omfattningen av dess arbetsuppgifter lämna ledning, då det ju under i övrigt likartade förhållanden kan vålla större olägenheter vid ett stort än vid ett litet tjänsteställe, om chefen av en eller annan orsak blivit mindre lämpad för den honom påvilande maktpåliggande uppgiften. Mycket beror emellertid också på ärendenas svårighetsgrad, och synes man därvid få skilja mellan ärenden, som tillhöra verksledningen i egentlig mening, och normala rutinbetingade förvaltningsgöromål.

Efter att ha gjort vissa sammanställningar och noga övervägt skälen för och emot de ifrågakommande alternativen har jag kommit till uppfattningen att ändringen bör avse fem byråer nämligen, i bokstavsordning, bantekniska byrå, drifttjänstbyrå, ekonomibyrå, elektrotekniska byrå samt maskintekniska byrå.

Statens järnvägar äro ett verk med vittomfattande och mångsidiga tekniska uppgifter och på samma gång vårt lands största affärsföretag. Av medtagna fem byråer representera tre, som av benämningarna framgår, den tekniska sidan av järnvägsrörelsen, medan de båda övrigas verksamhet kan sägas tillhöra affärs-sidan eller hushållningen, detta ord taget i sin mest vidsträckta bemärkelse. Det kan i detta sammanhang framhållas, att även de nämnda tekniska byråernas insatser äro av mycket stor ekonomisk betydelse, det är nämligen sagda tre byråer, som disponera över den helt övervägande delen av de anslagsmedel, som av statsmakterna anvisas på kapitalbudgeten och på förnyelsefondsstaten, för närvarande över 100 miljoner kronor årligen.

Mellan nämnda tekniska byråer är omsorgen om statens järnvägars, till ett bruttobelopp av omkring 1 700 miljoner kronor bokförda, anläggningar för järnvägsrörelsen uppdelad sålunda, att elektrotekniska byrån svarar för de fasta anläggningar, som dess benämning anger, med ett anläggningsvärde av inemot 200 miljoner kronor, maskintekniska byrån för den rullande materielen och sjöfartsmaterielen, med ett anskaffningsvärde av c:a 400 miljoner kronor, medan de återstående fasta anläggningarna — till en byggnadskostnad av mer än 1 000 miljoner kronor — till helt övervägande del tillhöra bantekniska byråns domän. Anförda kapitalvärden kunna väl ej betraktas såsom direkta mått på omfattningen av vederbörande byråers arbetsuppgifter men synas väl ägnade att ge en föreställning om storleken av de värden det gäller.

Även om man håller sig till den årliga omslutningen, bli beloppen mycket betydande. Enbart statens järnvägars anpart av riksstatens kapitalbudget för innevarande budgetår uppgår till drygt 87 miljoner kronor. Härav kommer cirka 14 miljoner kronor på förvärv av enskilda järnvägar, och återstår alltså för byggnadsarbeten och anskaffningar, innebärande konstruktiva uppgifter, 73 miljoner kronor. Det kan tilläggas att just förvärvet av enskilda järnvägar för med sig en mångfald vanskliga konstruktiva uppgifter, ehuru dessa i regel ej framträda under det år, då järnvägen övertages. Vid sidan av nämnda kapitalbudget står den stat, som reglerar dispositionen av medel ur statens järnvägars förnyelsefond. Järnvägsstyrelsens nyligen avlåtna förslag till sådan disposition under år 1942 slutar på en summa av 36 miljoner kronor. I vad mån detta förslag kan komma att motsvaras av faktiska anvisningar och faktisk förbrukning, är vanskligt uttala sig om, det anförda beloppet ligger emellertid ganska nära den normala avsättningen till fonden, vilken för 1942 uppgår till 32 miljoner kronor.

Beträffande de till uppflyttning föreslagna byråchefstjänsterna anför chefen för statens järnvägar följande.

Enbart anförda kapital- och kostnadssiffror visa tydligt, att *bantekniska byrån* är alldeles särskilt omfattande. Samma intryck erhålles, vilka mätetal som än väljas. Med 107 tjänstemän, varav 51 i lägst 20 lönegraden, representerad av underingenjör, håller bantekniska byrån vad man kan benämna »tvåbyråstandard», d. v. s. den går väl upp mot de två näst största inom järnvägsstyrelsen. Jämförelser med andra affärsverk äro väl alltid vanskliga, men jag vill dock framhålla, att enligt här angiven måttstock järnvägsstyrelsens bantekniska byrå ligger långt före vattenfallsstyrelsens största byrå, den vattenbyggnadstekniska, vars chef är placerad i C 10, då denna enligt uppgift räknar 78 tjänstemän, varav 30 i lägst 20 lönegraden. Det enda exemplet på en ännu större byrå utgör veterligen telegrafstyrelsens tekniska byrå, med enligt uppgift 203 tjänstemän, varav 60 i lägst 20 lönegraden. Chefen för nämnda byrå bär — liksom nyss nämnda tjänstehavare inom vattenfallsstyrelsen — titeln överingenjör och är placerad i C 10.

Bantekniska byrån är icke blott av stort omfång utan också synnerligen vittförgrenad, då den är uppdelad i ej mindre än 8 avdelningar, nämligen i bokstavs-

ordning allmänna avdelningen, broavdelningen, geotekniska avdelningen, husbyggnadsavdelningen, signalavdelningen, spåravdelningen, värme- och sanitetsavdelningen samt äganderättsavdelningen. Varje avdelning förestås av en tjänsteman i 27 eller, i ett fall, 28 lönegraden.

Denna bantekniska byråns storlek och starka uppdelning medför att densamma ej rätt svarar mot det gängse byråbegreppet utan synes bilda ett komplex av högre ordning. Då det nu ej är fråga om en nyorganisation utan blott om ändrad tjänsteställning för byråns chef, synes ej nödvändigt här lämna redogörelse för varje avdelnings arbetsuppgifter, allra helst som dessa i huvudsak torde framgå av själva benämningen. Däremot må framhållas, att efter byggnadsbyråns år 1938 skedda indragning bantekniska byrån handlägger även ärenden rörande större nybyggnader, t. ex. dubbelspårsanläggningar vid statens järnvägar.

Då bantekniska byrån, vilken måttstock som än anlägges, synes väl tävla med förenämnda stora byråer inom andra affärsverk, torde en placering i C 10 få anses mycket väl motiverad. Tjänstetiteln synes här liksom för jämförliga tjänster i telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen böra vara överingenjör.

Liksom bantekniska byrån kan *drifttjänstbyrån* betecknas såsom en de mycket stora talens byrå. Jag syftar därvid icke på byråns egen tjänstemannastab, vilken jämfört med nyss anförda siffror är av relativt blygsam storlek — 35 befattningshavare, varav 13 i lägst 20 lönegraden — utan på förhållandena inom de linjeavdelningar, för vilkas ledning i ett flertal hänseenden drifttjänstbyrån har att svara. Till denna byrå äro nämligen förlagda de ytterst talrika och viktiga ärenden, som avse den för driften behövliga personalens anställande, befordran och numerär. Då det totala antalet personal för drift och underhåll för närvarande uppgår till över 40 000, med en avlöning pr år räknat av cirka 170 miljoner kronor, inses lätt, av vilken stor betydelse en god personalhushållning är för statens järnvägars ekonomi. Beträffande drifttjänstbyråns anpart i denna personalhushållning torde vara nog nämna, att av det totala personaltalet cirka $\frac{9}{10}$ eller omkring 36 000 personer i sagda hänseenden äro underställda drifttjänstbyrån. I anslutning härtill är åt drifttjänstbyrån anförtrord uppgiften att bereda såväl personal- som driftkostnadsstaterna för vad som motsvarar de tre förutvarande linjeavdelningarna, ban-, maskin- och trafikavdelningen, ävensom att övervaka att sagda kostnadsstater följas. Kostnadsstaterna röra sig om mycket stora belopp, enligt 1942 års numera fastställda förslag i starkt avrundade tal, för bantjänsten 55 miljoner kronor, för maskintjänsten 95 miljoner kronor och för trafiktjänsten 70 miljoner kronor d. v. s. tillhoppa för hela driftsavdelningen 220 miljoner kronor. Låt vara att i denna totalsumma ingår ett betydande belopp, cirka 25 miljoner kronor, för rörligt tillägg och kristillägg, om vilkas fortvaro man intet vet, vartill kommer inverkan av de höga materialpriserna, så anger summan i allt fall storleksordningen även för mer normala tider.

Drifttjänstbyrån har jämväl att svara för vad i arbetsordningen benämnes organisation och förvaltning inom drifttjänsten samt drifttjänstens ordnande genom reglementen och andra föreskrifter. Var och en av dessa och föregående rubriker innefattar en mångfald av arbetsuppgifter, vilket tagit sig uttryck i en faktisk ehuru icke formell uppdelning av byrån på avdelningar, sex till antalet, därav fyra underställda respektive överinspektörer — tjänstemän i 28 lönegraden — och de båda andra med chefer i sekreterargraderna. Tre av överinspektörerna representera var sin av de förenämnda stora linjeavdelningarna: ban-, maskin och trafikavdelningarna, i vad gäller drifttjänsten i allmänhet, den fjärde vad som sammanfattande benämnes säkerhetstjänsten, d. v. s. anordningar och anstalter, som avse trafiksäkerhetens tryggnad.

Utrustningen med fyra överinspektörer markerar drifttjänstbyråns centrala uppgift att vara en överinspektion för drifts- eller linjetjänstens alla grenar. Denna

verksamhet utövas givetvis i intim samverkan med vederbörande fackbyråer, alltså exempelvis vad bantjänsten angår med bantekniska byrån och i fråga om trafik-tjänsten med persontrafikbyrån och godstrafikbyrån, men det är i allt fall drift-tjänstbyrån, som har det primära ansvaret, detta jämväl för underhållet av banan med byggnader och anläggningar (huvudverkstäder och huvudförrådens anläggningar undantagna).

Drifttjänstbyrån har också att pröva behovet ur driftsynpunkt av ifrågasatta nya byggnader och anläggningar respektive av ändringar å befintliga sådana. Inspektionen samt beredningen av personal- och driftkostnadsstaterna innebär också, att på drifttjänstbyrån faller omsorgen att säkerställa en riktig personaldisposition, såväl numerärt som i fråga om tjänsteställning, ett rationellt utnyttjande av den anställda tjänstemanna- och arbetarpersonalen samt en tillfredsställande hushållning med driftsmaterialier, detta senare särskilt för de tekniska tjänstegrenarna. Även byråns administrativa uppgifter, alltså främst handläggningen av ärenden rörande personalens antagning, befordran och placering, stå givetvis i nära samband med inspektionsverksamheten, ehuru det på grund av ifrågavarande ärendegrupps mycket stora omfattning varit nödvändigt att avdela särskilda tjänstemän för densammans handläggning.

Med ledningen av drifttjänsten d. v. s. hela den verksamhet, vilken för den allmänna meningen framstår som »egentlig» järnvägstjänst, har följt, att drifttjänstbyrån, utan att formellt eller organisatoriskt ha någon särställning gentemot övriga byråer, kommit att, såsom järnvägsstyrelsen framhållit i sin underdåniga skrivelse den 22 december 1939 med förslag angående inrättande av högre tjänster, bliva så att säga en knutpunkt och en närmaste föreningslänk mellan styrelsen och linjeförvaltningarna ävensom mellan dessa senare inbördes.

I sagda skrivelse framhölls vidare, hurusom drifttjänstbyråns chef, med de arbetsuppgifter, som pålagts honom, med nödvändighet måste ej blott handlägga driftsavdelningens mångskiftande och betydelsefulla problem utan även samrådsvis taga ställning till de viktigare ärenden, som falla under annan byrås föredragning men jämväl nära beröra driften, vilket förhållande givetvis ofta inträffar. Detta drifttjänstbyråchefens deltagande i alla områden av statsbaneförvaltningen avseende ärenden av principiell betydelse eller i övrigt av större vikt har under de nära tio år, som byrån funnits till, blivit en regel med allt färre undantag.

Med denna ordning hade det också, fortsatte styrelsen, kommit att framstå såsom naturligt och givet, att vid generaldirektörens bortovaro chefen för drifttjänstbyrån borde fungera som hans ställföreträdare, samtidigt som nämnde byråchefens möjligheter till ett effektivt fyllande av denna funktion successivt blivit allt större. Styrelsens syfte vore nu att ernå en anpassning av instruktionen och de formellt organisatoriska bestämmelserna i övrigt efter de faktiska arbetsformer, vilka sålunda i praktiken utbildats. Enligt styrelsens mening borde sålunda åt chefen för drifttjänstbyrån givas ställningen såsom verkschefens närmaste medhjälpare och ställföreträdare, varmed skulle förenas rätten att efter generaldirektörens uppdrag av-göra vissa ärendegrupper, då så för lättande av verkschefens arbetsbörda kunde finnas av behovet påkallat. Då sålunda här ej vore fråga om endast ett sådant ställföreträdarskap, som förefinnes i vissa verk (numera också vid statens järnvägar), där åt viss styrelseledamot uppdragits att mot särskild ersättning vara verkschefens ställföreträdare, borde i nu föreliggande fall överdirektörsformen vara den riktiga.

Med stöd av det anförda hemställde styrelsen, att överdirektörsbefattningen måtte tillsättas med upphävande av den med befattningen förenade ställningen såsom sous-chef men med uppgift för innehavaren att vara chef för drifttjänstbyrån och därmed föredragande i järnvägsstyrelsen av de till nämnda byrå hörande ärendena samt tillika fungera såsom generaldirektörens ställföreträdare.

Då denna framställning icke föranledde någon åtgärd, ingick järnvägsstyrelsen den 22 juni 1940 med en anhållan att — såsom ett provisorium — ett särskilt arvode

skulle få utgå till den tjänsteman, som förordnades att vara generaldirektörens ställföreträdare. Sedan Kungl. Maj:t med bifall härtill bestämt arvodet till 2 500 kronor per år, förordnades byråchefen å drifttjänstbyrån att fungera såsom generaldirektörens ställföreträdare. Denne byråchefs sammanlagda löneförmåner överskrida således redan nu A-planen och motsvara närmast C 8.

Den successivt skärpta krisen och järnvägstrafikens därunder inträdda enorma stegring har kommit den sedan länge konstaterade disproportionen mellan drifttjänstbyråchefens ansvar och arbetsbörda å ena sidan samt hans tjänsteställning å andra sidan att framstå som allt mer påtaglig. — Då vidare enligt beslut av statsmakterna vid 1941 års riksdag en anordning motsvarande den av järnvägsstyrelsen år 1939 föreslagna åstadkommits inom telegrafstyrelsen, synes därmed vara skapat ett precedensfall ägnat att skingra eventuella tidigare betänkligheter mot ett realiserande av järnvägsstyrelsens förenämnda förslag.

Den sedan länge vakanta befattningen som överdirektör och souschef vid statens järnvägar är enligt avlöningsreglementet placerad i lönegraden C 11, och denna löneställning synes jämväl vara lämpligt vald för den nya överdirektörstjänsten.

I fråga om *ekonomibyråns* tjänsteuppgifter, vill jag först erinra om den säregna dubbelställning, som beteckningen statligt affärsverk angiver, och vilken ofta påpekats i den allmänna kommunikationspolitiska debatten. Statens järnvägar äro sålunda å ena sidan ett affärsföretag, å andra sidan en offentlig institution. Med denna dualism följer vad man kan benämna en dubbel målsättning, innebärande skyldighet för järnvägsstyrelsen att söka åstadkomma, att de allmänt samhällseliga verkningarna av den omfattande och mångsidiga affärsverksamhet, som styrelsen är satt att förvalta, bli de gynnsammaste möjliga, samtidigt som en tillfredsställande avkastning ernås i det stora i statens järnvägar investerade kapitalet.

Självfallet måste ett sådant avvägande mellan synpunkter, liggande så att säga på skilda plan, förorsaka verksledningen mångahanda vanskligheter. Härtill kommer, att särskilt den samhällseliga sidan i motivkretsen uppvisar en rik facettering, vilken starkt skiftar alltefter valet av utsiktspunkt och alltså bland annat blir beroende av på vilka transportprestationer uppmärksamheten inriktas.

Statens järnvägar ha sålunda — för att ange några viktigare synpunkter — att söka tillgodose skattebetalare, trafikanter och personal samt att med beaktande av lokala, regionala och riksintressen tjäna näringsliv, folkförsörjning, försvarsväsen och allmän livsföring med transporter av resande, styckegods och gods i vagnslastsändningar på korta, medellånga och stora avstånd, allt mot skäliga avgifter och till lägsta möjliga samhällseliga kostnad.

Av vikt är vidare, att verksamheten bedrivs i samverkan och konkurrens med andra järnvägsföretag, biltrafik, sjöfart och luftfart, samt att förenämnda samhällseliga önskemål skola tillgodoses utan eftersättande av det avkastningskrav, som av statsmakterna tid efter annan fastslagits, ävensom under noggrant beaktande av verkningarna på de till transportväsendet icke hörande delarna av samhällslivet.

De stora avgörandena inom järnvägspolitiken, liksom inom kommunikationspolitiken i allmänhet, träffas av Kungl. Maj:t och riksdagen. Den relativt självständiga ställning för de s. k. centrala verkens styrelser, vilken särtecknar den svenska statsförvaltningen, medför emellertid som konsekvens, att en stor del av ansvaret för järnvägspolitiken i praktiken kommer att påvila järnvägsstyrelsen. Styrelsen framträder därvid dels såsom förvaltare av statens mest omfattande affärsverksamhet, dels såsom en i kommunikationsfrågor och särskilt i spörsmål rörande transport-hushållningen sakkunnig central myndighet.

Omsorgen om järnvägspolitiken, eller med andra ord om järnvägsväsendets rationella och smidiga anpassning efter de ständigt skiftande tidsförhållandena, är givetvis — i den mån densamma faller inom järnvägsstyrelsens befogenhetsområde — en verkchefs centrala uppgift. Med ärendegruppens nyss antydda stora omfattning och vida förgrening ävensom de betydande dimensioner och den svårtillgänglighet,

som ofta förefinnes beträffande de enstaka ärendena, följer emellertid, att en betydande del av det faktiska ansvaret kommer att påvila dem, som ha att verkställa erforderliga utredningsarbeten samt svara för allt, som hör till ärendenas föredragning i styrelsen och vidareförande till högre instanser, d. v. s. på chefen för ekonomi-byrån och dennes närmare medarbetare. Följaktligen har ifrågavarande byråchefs-befattning i särskilt hög grad karaktär av förtroendetjänst, och värdet av byråns insatser kunna självfallet icke mätas genom en räkning av antalet ärenden eller av antalet byrån tillhörande tjänstemän.

Trots att ekonomi-byrån icke tillhör järnvägsstyrelsens största tjänsteställen — den kommer som nr 5 räknat efter totala personalantalet och som nr 6, om endast tjänstemän från och med 20 lönegraden medräknas, siffrorna ifråga äro 40 respektive 9 — synes byrån i fullt ut lika hög grad som någon av de större byråerna uppfylla den av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken angivna förutsättningen för byråchefs-befattningens omvandling till en förordnandetjänst, nämligen att det fullgoda handhavandet av de med tjänsten förenade uppgifterna skall vara av omedelbar betydelse — underförstått av särskilt stor betydelse — för verkets drift och det ekonomiska resultatet av densamma.

Berörda såsom järnvägspolitiska betecknade ärenden, vilka främst äro att beakta vid valet av anställningsform, äro självfallet icke särdeles mångtaliga, men i stället kan beslutet i ett enda sådant ärende vara av mycket stor ekonomisk innebörd eller medföra vittgående konsekvenser. Detta kan gälla frågor inom snart sagt alla här förekommande områden, t. ex. vid förvärvet av enskilda järnvägar, bestämmandet av taxesättningens ekonomiska grundvalar, reglering av fonderings- och avskrivningsförhållanden, ingåendet av långsiktiga trafikavtal eller ställningstagandet till företag inom andra samfärdselgrenar.

Att det på alla dessa områden till stor del är fråga om vad man kan benämna »engångsärenden», i viss mån om ett slags beredskapstjänst, gör det vanskligt att instruktionsmässigt reglera ekonomi-byråns tjänsteåligganden och svårt att i en kort redogörelse ge en klar föreställning om desamma, men denna omständighet kan ju endast öka förenämnda krav på andlig vitalitet såsom en ofrånkomlig förutsättning — av fullt ut samma vikt som den vetenskapliga och fackliga skolningen — för sagda ärendes vederbörliga handläggning.

Att jag i detta sammanhang låtit engångsärendena och jämväl beredskapssynpunkten träda i förgrunden, innebär givetvis icke, att jag skulle anse byråns löpande eller periodiskt återkommande ärenden vara i och för sig mindre viktiga. Det ligger fastmer i sakens natur, att för vårt lands största affärsföretag de reguljära finansiella och allmänna ekonomiska ärenden, vilka bilda den bestående stommen i komplexet av tjänsteåligganden för ekonomi-byrån, skola vara både omfattande och i alla hänseenden krävande.

Främst att nämna är därvid budgetarbetet, d. v. s. i första hand järnvägsstyrelsens bidrag till statsverkspropositionen, berörande dels den statliga driftbudgetens inkomstsida, dels den statliga kapitalbudgetens utgifter under rubrik statens järnvägar. Omslutningen av sistnämnda budgetdel, för innevarande år 87 miljoner kronor, har redan berörts på tal om de tekniska byråer, som närmast ha att svara för de i sinom tid beviljade medlens disposition.

Statens järnvägars egen driftbudget ingår i statsbudgeten endast med sitt nyssberörda inkomstsaldo, medan den utgiftssidan avseende detaljbudgeten, statens järnvägars driftkostnadsstat, fastställs av Kungl. Maj:t ensam och i konsekvens därmed icke befordras till trycket. Samma gäller om den jämväl förutnämnda staten för disposition av förnyelsefondsmedel. Sagda omständighet gör emellertid icke budgetarbetet mindre arbetskrävande eller maktpåliggande; det rör sig i båda fallen om en mångfald poster och mycket stora belopp. 1942 års förslag till driftkostnadsstat har en total omslutning av i runt tal 375 miljoner kronor, medan förslaget till förnyelsefondsstat, som nämnt, slutar på 36 miljoner kronor.

I samband med budgetarbetet står fördelningen av den av Kungl. Maj:t fastställda, hela statens järnvägar och hela året avseende driftkostnadsstaten på dels tjänsteställen, dels månader. Även de förutberäknade inkomsterna uppdelas månadsvis, i och för möjliggörande av jämförelser i detalj mellan förutberäknade och faktiskt bokförda belopp.

Såsom en relativt självständig, under ekonomibyråns föredragning hörande ärendesgrupp stå frågor rörande statens järnvägars bokföring och kassaväsen ävensom beträffande förvaltningen av under järnvägsstyrelsen ställda pensions- och andra fonder. Även dessa fonder ha en mycket betydande storlek, de båda pensionsfondernas omslutning uppgick enligt senaste bokslut till i runt tal 170 miljoner kronor, och förvaltningen av desamma kräver givetvis en hel del omsorg och arbete.

I detta sammanhang må nämnas, att ekonomibyrån svarar jämväl för den försäkringstekniska sidan av pensionsfondsförvaltningen, en uppgift, som torde bli mera krävande, allteftersom järnvägsförstatligandet fortskrider, då staten i samband därmed torde komma att övertaga vissa enskilda pensionskassors rättigheter och förpliktelser. Järnvägsförstatligandet medför för övrigt komplikationer även i fråga om den egentliga förvaltningen av värdeportföljen, då de tillkomna värdehandlingarna äro av en mängd olika slag (däribland ett stort antal aktier och andelar).

Slutligen må nämnas, att ekonomibyrån är föredragande för statens järnvägars förvaltningsberättelse, vilken utarbetas å det byrån underställda statistiska kontoret, och följaktligen också har att taga ställning rörande frågor om statens järnvägars statistik, som tid efter annan kunna uppkomma, och likaledes föredragande för utlåtanden beträffande överrevisorernas och statsrevisorernas berättelser.

Med hänsyn till de omständigheter, vilka nu berörts, torde en omändring av förevarande byråchefsbeftattning till förordnandetjänst få anses särdeles väl motiverad. Byråns centrala ställning samt ärendenas stora vikt synas motivera placering i lönegraden C 8. Såsom lämplig benämning föreslås ekonomidirektör.

De skäl, som ovan anförts för övergång till systemet med förordnande på viss tid, gälla i lika mån de tre förenämnda tekniska byråerna. För samtliga förefinnes nödvändigheten att följa med i fråga om den tekniska utvecklingen samt det ofrånkomliga kravet på effektivitet inom den huvudgren av verksledningen, som byrån representerar. Den ekonomiska omslutningen är också, som av förut anförda siffror framgår, i alla tre fallen högst betydande.

Vad beträffar arbetsuppgifternas vikt och svårighetsgrad, så torde det icke kunna sägas, att det byråerna emellan förefinnes någon artskillnad eller kvalitativ olikhet. Däremot är det ostridigt, att den *elektrotekniska byrån* står kvantitativt tillbaka för den bantekniska. Antalet tjänstemän är nämligen endast 33, varav 16 i lägst 20 lönegraden, medan motsvarande siffror för bantekniska byrån äro 107 och 51. Denna kvantitativa olikhet berör, som sagt, icke frågan om byråchefstjänstens överflyttning till C-planen men däremot valet av lönegrad, vilken i detta fall rättvisligen måste sättas lägre än den för bantekniska byrån föreslagna C 10. Å andra sidan torde icke böra läggas alltför stor vikt vid skillnaden i storlek. Häremot står nämligen för elektrotekniska byråns del, att densamma företräder teknisk sakkunskap på ett område, som icke tillhör de inom järnvägstjänsten traditionella, och som därtill är för utomstående skäligen svårtillgängligt. Detta gäller i ungefär lika mån båda de stora avdelningarna av byråns verksamhetsområde, d. v. s. såväl högspänningssom telefontekniken, i allt fall då ett självständigt bedömande kräves. Med hänsyn till sagda förhållande har förevarande byråchefsbeftattning i utpräglad grad karaktären av förtroendetjänst, vars innehavare till övervägande del måste taga det faktiska ansvaret för den tekniska hushållningen på ifrågavarande område, vilket, som nämnt, representerar mycket betydande och snabbt växande värden. Då byråns fackområde är säreget och därmed naturligt avgränsat, torde ingen närmare redogörelse därför erfordras. Jag vill endast påpeka, att byråns förutvarande avdelning för elektrolök och elektriska motorvagnar numera överflyttats till maskintekniska byrån,

dock att elektrotekniska byråns chef deltagar i alla beslut av väsentlig betydelse rörande frågor om elektromateriel.

Att beakta i detta sammanhang är också, att beträffande förevarande grupp av teknici råder stark konkurrens från industrins och andra privatföretags sida, och att därvid ofta bjudas löneförmåner, som ligga vida över de inom statstjänsten förekommande. En fördelaktig löneplacering av högsta tjänsten vid statens järnvägar inom denna tjänstegren torde därför kunna bli till nytta jämväl från allmän rekryteringssynpunkt.

I betraktande av nu berörda omständigheter, och med hänsyn tagen till att chefen för vattenfallsstyrelsens elektrobyggnadsbyrå placerats i lönegraden C 10 trots att ej heller sagda byrå är särdeles stor, synes mig i förevarande fall en placering i C 9 kunna vara väl försvarlig. Tjänstetiteln synes, oberoende av frågan om löneplacering, böra vara överingenjör.

Efter vad ovan anförts beträffande bantekniska och elektrotekniska byråerna, kan jag fatta mig kort i fråga om *maskintekniska byrån*, då denna kan anses intaga en mellanställning gentemot de båda förenämnda, detta vare sig man räknar efter storlek, kapitalvärden eller mångsidighet. Maskintekniska byrån har sålunda 55 tjänstemän mot 107 för bantekniska och 33 för elektrotekniska byrån, medan antalet tjänstemän från och med 20 graden (representerad av underingenjör) äro 26 respektive 51 och 16. Vad beträffar antalet avdelningar äro byråerna mera jämförbara, i det att bantekniska byrån har 8 sådana, elektrotekniska 5 och maskintekniska 6.

Ett uppräknande av dessa avdelningar ger en föreställning om byråns omfattande arbetsuppgifter. Avdelningarna benämnas motor- och ånglokavdelning, personvagnsavdelning, godsvagnsavdelning, elektrolokavdelning, avdelning för övertagen vagnmateriel samt kameralavdelning. För övrigt är maskintekniska byråns område — i likhet med elektrotekniska byråns — naturligt avgränsat, varför närmare redogörelse för arbetsuppgifterna icke är erforderlig. Avgränsningen ifråga torde bli fullt klar, om man erinrar, att »maskin» i detta sammanhang är nära nog liktydigt med fordon i allmänhet, inklusive fartyg, samt att, såsom ovan nämnts, de tekniska byråerna handhava jämväl vad man kan benämna den tekniska hushållningen inom respektive områden, alltså dispositionen av anslag för konstruktiva ändamål — främst på kapitalbudgeten och förnyelsefondsstaten men också på driftkostnadsstaten. Med denna disposition följer beredning i första hand av motsvarande delar i respektive stater.

Jag har redan framhållit, att man icke torde kunna få fram någon skillnad vad beträffar arbetsuppgifternas vikt och svårighetsgrad de tekniska byråerna emellan. Det framstår vid sådant förhållande som självfallet, att vid ett realiserande av vad ovan föreslagits i fråga om bantekniska och elektrotekniska byråerna jämväl byråchefsbefattningen på maskintekniska byrån bör omvandlas till en överingenjörs-tjänst ävensom att denna bör placeras i C 9.

Såsom inledningsvis omnämnts äro cheferna för två av styrelsens byråer, nämligen *verkstadsdirektören* och *förrådsdirektören*, redan placerade på C-planen. Placeringen ifråga motiverades på sin tid därmed, att cheferna ifråga — i motsats till övriga byråers chefer — förutom det egentliga chefskapet för respektive byråer även ha direkt förvaltningsansvar för och befälsuppgift över var sin särskilda avdelning av statsbaneförvaltningen.

Beträffande verkstads- och förrådsdirektörernas löneställning har järnvägsstyrelsen i sitt utlåtande av den 2 mars 1939 över tjänsteförteckningssakkunnigas vid affärsverken betänkande anfört följande:

»De sakkunniga hava i sitt förslag icke upptagit någon ändrad löneställning för verkstads- och förrådsdirektörerna vid statens järnvägar. Styrelsen har emellertid vid tidigare tillfällen haft anledning att hos Kungl. Maj:t göra framställning

om ändrad löneplacering för dessa tjänstemän. Vad den förra befattningen beträffar, må erinras om det beslut av 1917 års riksdag, varigenom inrättades en befattning som överingenjör och chef för statens järnvägars huvudverkstäder med ett arvode av 17 000 kronor. Sedan befattningen blivit vakant och chefskapet ifråga varit provisoriskt ordnat under några år, inrättades genom beslut vid 1928 års riksdag befattningen verkstadsdirektör. I fråga om arvodet åt ifrågavarande befattningshavare uttalade departementschefen vid anmälan av proposition till riksdagen (nr 118), att, ehuru det kunde ifrågasättas, huruvida icke befattningen fortfarande borde vara förenad med för densamma då stadgat arvode (17 000 kronor), han ansåge sig av sparsamhetsskäl böra föreslå, att arvodet bestämdes till 15 000 kronor, vilket ock blev riksdagens beslut. Efter denna tid har verkstadsdriften vid statens järnvägar varit stadd i en oavbrutet fortgående utveckling, i det att värdet av vid huvudverkstäderna utförda underhållsarbeten och tillverkningar stigit från omkring 19 miljoner kronor år 1926 till omkring 29 miljoner kronor år 1938. Det synes styrelsen därför vara fullt berättigat, att verkstadsdirektörens arvode nu åter höjes till samma nivå som fastställdes 1917 för överingenjören, d. v. s. — med hänsyn till dyrtidstilläggets inräknande — till 18 000 kronor eller att befattningen sålunda inplaceras i lönegraden C 10.

I fråga om förrådsdirektörsbefattningen har styrelsen tidigare uttalat, att denna tjänst, då den år 1932 inrättades, likställdes med verkstadsdirektörsbefattningen, och att någon anledning ej funnes till differentiering. Styrelsen skulle dock nu kunna nöja sig med att föreslå förrådsdirektörens uppflyttning till lönegraden C 9 (17 000 kronor).>

De nära tre år, som förflutit sedan nämnda styrelsens utlåtande avgavs, ha icke i någon mån minskat aktualiteten hos det här citerade. Tilläggas bör blott, att i samband med den sedermera skeddä betydande tillökningen av statens järnvägars bannät, här förevarande avdelningschefers och särskilt verkstadsdirektörens tjänsteområde undergått en väsentlig ytterligare utvidgning. Den av järnvägsstyrelsen år 1939 föreslagna uppflyttningen i lönegrad framstår därför numera såsom ännu starkare motiverad.

Chefen för statens järnvägar föreslår alltså uppflyttning från lönegraden A 30 av följande byråchefer, nämligen chefen för drifttjänstbyrån till överdirektör i lönegraden C 11, varvid nu utgående ställföreträdararvode skulle bortfalla, cheferna för bantekniska, elektrotekniska och maskintekniska byråerna till överingenjörer, den förstnämnde i lönegraden C 10 och de båda senare i lönegraden C 9, samt chefen för ekonomibyrån till ekonomidirektör i lönegraden C 8. Därjämte föreslår chefen för statens järnvägar uppflyttning av verkstads- och förrådsdirektörerna från lönegraden C 8 till lönegraderna C 10 respektive C 9.

Byråcheferna i vattenfallsstyrelsen. I promemoria den 9 januari 1942 till de sakkunniga har *chefen för statens vattenfallsverk* anfört i huvudsak följande.

Vid vattenfallsstyrelsens sex byråer finnas nu följande chefsbefattningar, nämligen överingenjör (C 10) vid vattenbyggnadstekniska byrån, överingenjör (C 10) vid elektrobyggnadsbyrån, driftdirektör (C 7) vid driftbyrån, byråchef (A 30) vid juridiska byrån, byråchef (A 30) vid kanslibyrån, byråchef (A 30) vid kommersiella byrån.

De båda överingenjörsbefattningarna och driftdirektörsbefattningen äro alltså redan nu förordnandetjänster. Placering av chefen för *driftbyrån* i lönegraden C 8 har tidigare påyrkats av vattenfallsstyrelsen, senast i styrelsens utlåtande den 28 februari

1939 över det betänkande, som avgivits av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken.

I anslutning till vad däri sagts, vill jag framhålla, att driftdirektören bör med hänsyn till omfattningen och arten av sina arbetsuppgifter erhålla en löneställning ungefär mitt emellan överingenjör och byråchef i A 32. Genom placering i C 8 bleve det även en lämplig relation till den för driftcheferna av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken föreslagna placeringen i C 6.

Från driftbyrån ledes icke endast samkörningen mellan vattenfallsverkets egna kraftverk utan jämväl samkörningen mellan dem och landets övriga såväl kommunala som enskilda kraftverk. Numera äro nämligen samtliga större kraftföretag inom landet sammankopplade. Denna sammankoppling har i väsentlig grad åvägabragts medels de statliga stamledningarna samt genom driftbyråns arbete och åtgärder. På grund av de stora avstånden mellan verken i Sverige, de stora kraftbelopp, som överföras, och den överbelastning av ledningarna, som mångenstädes måst tillgripas, äro samkörningsproblemen i Sverige ovanligt svårartade. Det krävs både djupgående insikter i de principiella samkörningsfrågorna och en intim kännedom om landets kraftanläggningar och om kraftuttagningen för att dels bemästra dessa problem, dels med ett minimum av förstärkningsåtgärder sätta ledningssystemet i stånd att överföra de ständigt ökade kraftbelopp, som inmatas i olika delar av Norrland och som i stort sett tillgodogöras i mellersta och södra Sverige. Redan de skyddssystem, som erfordras för en relativt störningsfri avkoppling av en skadad ledning i detta väldiga system av sammanhängande linjer, är en vetenskapsgren för sig.

Driftbyrån har ansvaret för belastningsfördelningen mellan kraftverken och för att vattenkraften utnyttjas på mest rationella sätt. I främsta rummet tillses, att sådan avrinning genom vattenfallen, som icke kan magasineras, blir fullt tillgodogjord. Därefter ordnas i samverkan med enskilda och kommunala kraftföretag samt vattenregleringsföreningarna sådan magasinering av vatten respektive sådan tappning ur magasinerna, som för landets kraftförsörjning är lämpligast. Tillsättning av ångkraft regleras, så att detta tillskott blir så litet som möjligt och koncentreras till de verk, som med hänsyn till bränsleförbrukning ge bäst resultat. Vid behov beordras avkoppling av sådan kraft, för vilken avkoppling är tillåten. Överskott vid viss anläggning dirigeras till andra anläggningar, där brist råder. Vid allmänt överskott på kraft levereras detta till elektriska ångpannor, smältverk eller dylikt. Det krävs ett mycket omfattande och högt kvalificerat arbete för åstadkommande av denna planmässiga kraftförsörjning. Driftdirektören måste i stor omfattning själv besluta om tillfälliga kraftleveranser och avkopplingar. Men jämväl avräkningen mellan de olika storföretagen och den därför erforderliga uppmätningen utgöra svårartade problem.

Till driftbyråns arbetsområde höra de utomordentligt viktiga kraftbalansutredningar, som kontinuerligt måste verkställas, för att krafttillgången skall motsvara behoven. För detta ändamål erfordras det en fortlöpande uppteckning och analys av belastningsresultaten såväl vid statens som övriga kraftverk samt en sakkunnig bedömning av utvecklingstendenserna. Därjämte krävs det dels en ingående kännedom om vad de förefintliga vattenkraftverken kunna prestera vid bästa utnyttjande men med de fluktuationer i vattentillgången, som föranledas av växlande nederbörd i olika delar av landet, dels kunskap om den ångkrafttillsats, som erfordras såsom komplement. Lämpliga avkopplingsbestämmelser skola jämväl kunna lämnas för sekunda kraft- och säsongkraftleveranser m. m. Kvaliteten av det stora arbete, som verkställts på detta område, åskådliggöres bäst av det faktum, att kraftförsörjningen kunnat upprätthållas under kriget utan nämnvärda restriktioner.

Driftbyrån medverkar i främsta ledet vid fastställandet av de nya kraftverk, de nya vattenregleringsanläggningar och de nya större kraftledningar och transformatorstationer eller de förstärkningar av dem, som erfordras för tillgodoseendet av de ständigt växande kraftbehoven. Driftbyrån gör sålunda de grundläggande utred-

ningarna rörande lämplig utbyggnadsvattenmängd vid nya kraftstationer och värdesätter produktionen vid olika till utbyggnad ifrågasatta vattenfall. För planerade regleringsföretag beräknar driftbyrån värdet av olika regleringsalternativ. För nya kraftöverföringar undersöker driftbyrån lämplig dimensionering i fråga om överföringsspänning och ledningsarea etc.

Av driftbyrån insamlas och bearbetas fel- och störningsstatistiken. Tillsammans med elektrobyggnadsbyrån utarbetar driftbyrån riktlinjer till förebyggande och oskadliggörande av dessa fel.

Säkerhetsföreskrifter för driftpersonalen vid arbete å eller invid högspänningsanläggningar äro utarbetade av driftbyrån, som övervakar deras tillämpning och verkställer erforderliga undersökningar vid olycksfall.

De för driften erforderliga kommunikationssystemen, trådlös telegrafi, telefoni över högspänningsledningarna såväl som vanlig telefoni, ävensom överföringen av mätvärden och signaler mellan verkets olika arbetsställen, handhavas likaledes av driftbyrån.

Till driftbyrån hör en undervisningsanstalt för utbildning av driftpersonal samt för utarbetning av handböcker, tekniska meddelanden till personalen m. m.

Driftbyrån har närmaste ansvaret för de åtgärder, som erfordras under krig eller vid krigsfara för upprätthållande av kraftförsörjningen, och har därigenom erhållit ett betydande tillskott till sina redan förut mycket omfattande uppgifter.

Driftdirektören måste sålunda äga särskilt höga kvalifikationer både i tekniskt avseende och i fråga om personlig förmåga att auktoritativt ordna samkörningen såväl inom vattenfallsverket som utåt med andra kraftföretag.

Genom det anförda anser jag det vara ådagalagt, att befattningen såsom driftdirektör och chef för vattenfallsstyrelsens driftbyrå bör placeras i lönegraden C 8.

Jämväl beträffande chefen för *kommersiella byrån* gäller, att en hög effektivitet är till alldeles särskilt stort gagn för statens vattenfallsverks affärsrörelse och ekonomi, varför även motsvarande byråchefsbefattning bör omändras till förordnandetjänst.

Kommersiella byråns arbete är uppdelat på två avdelningar, kraftförsäljningsavdelningen och ekonomiavdelningen. Till den förstnämnda avdelningen hör en av vattenfallsverkets viktigaste uppgifter, nämligen kraftförsäljningen och taxesättningen.

Vattenfallsstyrelsens kraftförsäljningsrörelse får sin särprägel genom att den i motsats till statlig och kommunal affärsverksamhet i allmänhet icke åtnjuter något skydd eller någon ensamrätt. Såväl därför som på grund av kraftprisets fundamentala betydelse för vissa industrier avse vattenfallsstyrelsens kraftavtal långfristiga uppgörelser på 10—40 år, medan städerna sälja kraft på vanligen korta avtal och statsverken i allmänhet ha rätt att justera sina taxor vid behov. Som vattenfallsstyrelsens avtal avse stora kapitalvärden, kräves det en synnerligen stor omsorg vid utarbetande av både normaltaxor och specialavtal. Dessa måste vara så utformade, att de kunna med lämpligt avvägt resultat för såväl vattenfallsstyrelsen som dess abonnenter tillämpas även vid fluktuerande penningvärden och växlande kostnader för kompletterande bränslekraft.

Redan normaltaxorna måste kontinuerligt anpassas efter utvecklingen. Förändringar i produktionskostnaderna på grund av nytillkommande kraftverk och vattenregleringar eller förändrade överförings- och belastningsförhållanden påverka självkostnaden och ha under åren 1920—1940 föranlett upprepade sänkningar av kraftpris samt ändringar i taxornas form. För att rätt kunna handhava kraftprisfrågan måste kommersiella byrån skaffa sig överblick över produktionsförhållandena icke endast vid de bestående anläggningarna utan jämväl vid framtida utbyggnader.

Vid sidan av normaltaxor och normalavtal, som vid tillämpningen i stort sett handhavas av de lokala organisationerna, erfordras det oavslåttligt för särskilda ändamål avtal av speciell karaktär med särskilda kraftpris och leveransvillkor. De

elektrokemiska, elektrotermiska och elektrometallurgiska industrierna kräva sålunda för sin existens lägre kraftpris än de normala; för kraftleverantören gäller det att i möjligaste mån kompensera dem genom industriernas förläggning till ur överföringssynpunkt lämpliga platser respektive genom avkopplingsrättigheter vid lågvatten eller under högbelastningstimmarna. Träsliperierna samt sågverks-, cellulosa- och fiberplatteindustrierna fordra liknande specialbehandling. Vid leverans av reservkraft till privata företag ordnas ofta i samband därmed kraftutbyte, som förutsätter en ömsesidig anpassning, speciella mätningmetoder och speciella villkor. Järnvägarna äro likaledes kraftkonsumenter av speciell art, som erfordra sin särskilda behandling.

Redan uppbyggnaden av normaltaxorna och normalavtalen kräver en ingående kännedom om den tekniska och ekonomiska utvecklingen på andra kraftframställningsområden än vattenkraftens, men i all synnerhet måste för bedömandet av kraftavsättningen, där vattenkraften möter konkurrens från speciellt värmekraftkällor under för denna särskilt gynnsamma omständigheter, en ingående kännedom om även dessa kraftframställningsområden krävas av den kommersiella byråns ledning.

Utän denna smidiga anpassning av krafttaxor och andra leveransvillkor efter olika speciella krav skulle kraftförsörjningen icke kunnat utvecklas så snabbt som hittills varit fallet. Av kommersiella byrån måste det fordras, att den kan leda denna utveckling och göra sig förtrogen med icke endast vattenfallsverkets egna och framtida produktionskostnader för kraft utan jämväl med förhållandena inom kommunikationer, industrier, jordbruk och hem, i den mån de påverkas av den elektriska kraftförsörjningen.

Större delen av de arbetsuppgifter, som åvila kommersiella byrån, äro av den beskaffenhet, att de av vederbörande byråchef kräva ett stort mått av tekniska, kommersiella och ekonomiska kunskaper samt av andlig vitalitet. Det fullgoda handhavandet av de med denna byråchefsbefattning förenade uppgifterna äro av den största betydelse för det ekonomiska resultatet av verkets rörelse. En person, som är väl kompetent att förestå den kommersiella byrån, blir naturligtvis eftersökt inom den privata verksamheten. Två av de män, som under de senaste decennierna handhaft kraftförsäljningen, ha också övergått till enskild tjänst. Man bör därför tillse, att chefen för kommersiella byrån får en icke alltför låg lön.

Jag får sålunda föreslå, att byråchefsbefattningen å vattenfallsstyrelsens kommersiella byrå omändras till en förordnandetjänst med placering i lönegraden C 8 och med tjänstetiteln ekonomidirektör.

De båda återstående byråchefstjänsterna i vattenfallsstyrelsen, å *juridiska byrån* och å *kanslibyrån*, kunna däremot även i fortsättningen tillsättas genom konstitutorial. Med hänsyn till arbetsuppgifternas art och omfattning anser jag emellertid, att dessa byråchefstjänster böra placeras i lönegraden A 32.

Chefen för statens vattenfallsverk föreslår alltså uppflyttning av driftdirektören (chef för driftbyrån) från lönegraden C 7 till lönegraden C 8, chefen för kommersiella byrån från lönegraden A 30 till ekonomidirektör i lönegraden C 8 samt cheferna för juridiska byrån och kanslibyrån från lönegraden A 30 till lönegraden A 32.

Byråcheferna i domänstyrelsen. I promemoria den 22 december 1941 har *chefen för domänverket* anfört bland annat följande.

I administrativt hänseende är riket beträffande förvaltningen av kronans skogar så uppdelat, att skogarna inom Norrland och Dalarna närmast lyda under *första skogsbyrån* och skogarna inom övriga delar av riket under *andra skogsbyrån*.

Inkomsterna för år från skogarna ha under perioden 1936—1940 i medeltal uppgått till för första byrån 29 553 415 kronor och för andra byrån 16 159 398 kronor.

Utgifterna för år under samma period ha i medeltal belöpt sig till för första byrån 21 508 906 kronor och för andra byrån 11 491 835 kronor.

Ärenden angående anslag till ifrågavarande utgifter åvila i huvudsak dessa två skogsbyråer.

I fråga om skogsförvaltningen sortera under första skogsbyrån 6 överjägmästare, 58 jägmästare, 56 revirassistenter, 251 kronojägare och omkring 100 extra kronojägare jämte annan lägre personal.

Under andra skogsbyrån sortera 4 överjägmästare, 44 jägmästare, 30 assistenter, 186 kronojägare och omkring 100 extra kronojägare jämte annan lägre personal.

Förutom ärenden, som beröra förvaltningen av inom respektive områden belägna skogar — såsom avverkning, skogs- och markvård, dikning och vägbyggnad (utom rent tekniska frågor), nyttjanderätter, personalens anställning och tjänstgöringsområden, arbetsavtal m. m. — handläggas av första skogsbyrån allmänna fiske- och fiskevårdsärenden, flottleds- och vattenrättsärenden ävensom ärenden angående kronotorp, skogstorp, odlingslägenheter och kolonisation m. m. samt av andra skogsbyrån ärenden rörande skogsundervisning och personalens vidare utbildning, allmänna jakt- och jaktvårdsärenden ävensom ärenden angående naturskydd och skogshushållning i allmänhet m. m.

Den främsta uppgift, som tillkommer ifrågavarande två skogsbyråer, är skötseln av statens skogar, till arealen uppgående till omkring 17 procent av hela rikets skogsbestånd. Skötseln av dessa skogar, från vilka domänfondens huvudsakliga inkomster härröra, får anses som det grundläggande för domänverkets drift. Cheferna för dessa byråer åvila sålunda uppgifter av största inflytande å vården av domänfondens skogsfastigheter och deras avkastning.

Skogstekniska byrån har mångsidiga uppgifter av teknisk natur, avseende skogsindelning, skogsuppskattning och avverkningsberäkning, värdering av skador (genom elektriska ledningar, väganläggningar, dämning, skogseld med mera), planläggning av väg- och vattenbyggnad, planläggning av dikning med mera. Härjämte har byrån såsom viktigaste uppgift att handlägga ärenden rörande inköp av fast egendom (huvudsakligen skogsfastigheter), försäljning av fast egendom under skogsförvaltningen, fastighetstaxering, virkesförrådsredovisning (avverkningsstatistik) och avverkningskontroll, skogsmatematiska frågor av allmän betydelse för verksamheten ävensom, i samråd med skogsbyråerna, frågor av skogspolitisk natur.

Under byrån sortera följande avdelningar.

En väg- och vattenbyggnadsavdelning. Avdelningen förestås av en byrådirektör (civilingenjör) i lönegraden A 28.

Två skogstaxatorsavdelningar för handläggning av ärenden rörande skogsindelning m. m. och värdering för markinköp. Vardera avdelningen förestås av en skogstaxator (jägmästare) i lönegraden A 24.

En avdelning för värdering för markförsäljning. Avdelningen förestås av en skogstaxator (jägmästare) i lönegraden A 24.

Två dikningsavdelningar. Vardera avdelningen förestås av en dikningsledare (jägmästare) i lönegraden A 24.

En avdelning för inventering av marker med otillfredsställande virkesavkastning. Å avdelningen tjänstgöra tre befattningshavare (jägmästare) i lönegraden A 24.

En kartavdelning.

Antalet befattningshavare å byrån utgör för närvarande 65.

Det är av utomordentlig vikt att till nu nämnda tre chefsbefattningar, vilkas innehavare med hänsyn till deras ställning inom verket bäst karakteriseras såsom skogsdirektörer, må, i tävlan med det enskilda skogsbruket, kunna förvärvas personer med erforderlig kompetens och med grundlig erfarenhet från praktisk skogsförvaltning.

Jordbruksbyrån handhar förvaltningen av statens jordbruksdomäner och utövar en omfattande utarrenderings- och försäljningsverksamhet.

Jordbruksdomänerna omfatta för närvarande en inägoareal av 66 926 hektar med ett taxeringsvärde av 67 888 000 kronor, vilken areal med ledning av upprättade arrendeavtal fördelar sig på 1 327 lotter. Byggnadsverksamheten har avseende å — förutom domänerna — cirka 3 500 jordbruk under styrelsens skogsförvaltning samt cirka 2 600 skogstorp, odlingslägenheter och kronotorp i de nordligaste delarna av landet. Byggnadsarbetena öka i omfattning och utgöra kostnaderna för närvarande omkring 3 000 000 kronor årligen.

Byrån arbetar på fyra avdelningar:

ett byggnadskontor för biträde vid handläggning av ärenden av byggnadsteknisk natur; kontoret förestås av en byrådirektör i lönegraden A 28; som biträden finnas anställda en byrådirektör i lönegraden A 26, en byråingenjör i lönegraden A 21, ingenjörer och ritare samt övrig kanslipersonal ävensom

tre avdelningar för biträde vid handläggning av övriga förekommande ärenden. Två av avdelningarna förestås av en sekreterare i lönegraden A 26 och den tredje avdelningen av en notarie i lönegraden A 21. Härutöver finnas anställda erforderliga notarier och annan kanslipersonal.

Hela antalet befattningshavare å byrån utgör för närvarande 38.

Byråchefen utövar ledningen av byråns arbetsuppgifter och föredrager i styrelsen ärenden av principiell innebörd och av större ekonomisk räckvidd. Härutöver äger byråchefen att utan föredragning besluta i flertalet av de till byråns handläggning överlämnade frågorna. Den övre värdegränsen för byråchefens beslutanderätt överstiger som regel icke 25 000 kronor.

Den byrådirektör, som förestår byggnadskontoret, sekreterarna och den notarie, som förestår en av byråns avdelningar, föredraga till dem hänskjutna ärenden antingen inför byråchefen eller inför styrelsens chef i närvaro av byråchefen.

Det lokala arbetet utföres med biträde av åtta domänintendenter ävensom av vederbörande revirförvaltningar.

Med hänsyn till de stora ekonomiska värden och till de ansvarsfulla avgöranden, varom här är fråga, är det en angelägenhet av särskild vikt att till chef för denna byrå må kunna erhållas en på förevarande områden väl förfaren kraft. Chefen för denna byrå benämnas lämpligen jordbruksdirektör.

Något preciserat förslag rörande ifrågavarande byråchefers lönegradsplacering innehåller promemorian icke.

De sakkunniga.

Flertalet av de förslag till förbättrad löneställning för byråchefs- och rådstjänster samt därmed likvärdiga befattningar, vilka framförts till de sakkunniga, äro av den beskaffenhet att de i enlighet med vad i det föregående närmare utvecklats icke kunna föranleda någon åtgärd från de sakkunnigas sida. Att i betänkandet upptaga dessa förslag till behandling i vidare mån än vad som skett vid återgivandet av verkschefernas uttalanden till de sakkunniga eller som i det följande i speciella fall kommer att ske, har icke ansetts erforderligt.

De förslag åter, för vilka under nu förevarande avsnitt av betänkandet lämnats en utförligare redogörelse, avse fall, där de av de sakkunniga förut angivna allmänna riktlinjerna för en förbättrad lönegradsplacering kunna vinna tillämpning. Ifrågavarande förslag upptaga sålunda befattningar, beträffande vilka den speciella rekryteringen och därmed förenade svårigheter kunna giva anledning till en placering å C-planen. Vidare inrymmas bland förslagen befattningar, vilka på grund av sin karaktär av avdelningschefs-

befattningar kunna föranleda förbättrad lönegradsplacering eller eljest med hänsyn till att arbetsuppgifterna ligga utanför vad som regelmässigt brukar vara förenat med byråchefsbefattning kunna förskylla förmånligare placering i lönehänseende, i flertalet fall genom överflyttning å C-planen.

Under närmast följande avdelning av betänkanudet komma de sakkunniga att behandla bland annat vissa med byråchefs- och rådstjänsterna likvärdiga befattningar. Vid bedömandet av de förslag, som föreligga beträffande dessa befattningar, komma de sakkunniga att följa samma allmänna riktlinjer som i fråga om de egentliga byråchefs- och rådstjänsterna. Ehuru denna uppdelning å olika avdelningar i betänkanudet endast har betydelse ur dispositionsmen icke ur bedömnings synpunkt, anse sig de sakkunniga böra framhålla, att gränsdragningen ej kan göras så klar, som av de olika kategoriernas rubricering kan synas framgå. Vissa av de behandlade befattningarna äro nämligen av den karaktär, att de på ungefärligen lika goda skäl skulle kunna hänföras till såväl den ena som den andra kategorien.

De sakkunniga ha i det föregående redogjort för vissa från befattningshavarhåll framförda önskemål beträffande lönegradsplaceringen av statsdepartementens byråchefer för lagärenden. För närvarande äro dessa befattningar, till antalet 5 (3 i justitiedepartementet, 1 i jordbruksdepartementet och 1 i folkhushållningsdepartementet), placerade i lönegraden C 5. Till samma lönegrad ha hänförts ytterligare 4 byråchefsbefattningar inom departementen (1 i försvarsdepartementet, 2 i finansdepartementet och 1 i folkhushållningsdepartementet), vilka icke ha karaktären av byråchefsbefattningar för lagärenden. Då löneställningen för samtliga ifrågavarande befattningar fastställts till belopp motsvarande den tidigare slutlönen i byråchefsgraden, innebär den nuvarande placeringen i förhållande härtill en försämring med 500 kronor. En placering i lönegraden C 6 åter skulle medföra en förbättring med samma belopp.

Spörsmålet om löneställningen för nämnda befattningar inom departementen kan i så måtto sägas ligga vid sidan om de av de sakkunniga i förevarande sammanhang behandlade förslagen, att förut angivna allmänna riktlinjer för de sakkunnigas bedömande av byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering icke kunna tillämpas å dessa befattningar. Här gäller nämligen att pröva, huruvida en å löneplanen C redan utmätt löneställning kan anses svara mot de med befattningarna förenade arbetsuppgifternas art och omfattning. Enligt de sakkunnigas mening kan så icke sägas vara fallet. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av de ersättningar, som utgå till befattningshavare ur domstolskarriären, vilka mera tillfälligt anlitas för lagstiftnings- eller liknande uppdrag, anse sig de sakkunniga böra tillstyrka en uppflyttning av ifrågavarande tjänster från lönegraden C 5 till lönegraden C 6.

På samma sätt ha de sakkunniga haft att bedöma de av cheferna för postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk framförda förslagen om förbättrad löneställning för postsparbankschefen, distriktscheferna vid telegrafverket, verkstads- och förrådsdirektörerna i järnvägsstyrelsen samt driftdirektören i vattenfallsstyrelsen.

I avseende å dessa befattningar vilja de sakkunniga erinra, att vid tjänsteförteckningsrevisionen för affärsverken föreslagits uppflyttning av postsparbankschefen från lönegraden C 7 till lönegraden C 8. De sakkunniga biträda detta förslag och anse sig alltså ej kunna förorda, att ytterligare höjning nu vidtages. I övrigt anse sig de sakkunniga icke kunna tillstyrka nu nämnda förslag i vidare mån, än att de sakkunniga föreslå uppflyttning av verkstadsdirektören i järnvägsstyrelsen från lönegraden C 8 till lönegraden C 9 och driftdirektören i vattenfallsstyrelsen från lönegraden C 7 till lönegraden C 8.

Beträffande nämnda verkstadsdirektörsbefattning vilja de sakkunniga framhålla, att mångsidigheten av de arbetsuppgifter, som äro förenade med befattningen, samt de ytterligare krav, som måste ställas på innehavaren på grund av den av järnvägsförstatligandet föranledda ökningen av antalet verkstäder vid statens järnvägar, enligt de sakkunnigas mening utgöra motiv för den föreslagna lönegradsplaceringen. Uppmärksammias bör, att de övertagna verkstäderna ofta äro i sådant skick, att de ställa betydande krav på ledaren av verkstadsdriften, icke minst i fråga om dennes organisationsförmåga.

Befattningen såsom driftdirektör i vattenfallsstyrelsen har visserligen erhållit sin nuvarande lönegradsplacering så sent som den 1 juli 1939, men de förändrade förhållanden, som därefter inträffat i fråga om samkörningen mellan vattenfallsverkets egna och landets övriga såväl kommunala som enskilda kraftverk, ha tillfört vattenfallsstyrelsens driftdirektörsbefattning i kvalitativt hänseende så pass vidgade arbetsuppgifter, att de sakkunniga finna en uppflyttning av befattningen till lönegraden C 8 befogad.

Till den grupp av befattningar, beträffande vilka de sakkunniga på grund av de speciella rekryteringsförhållandena och därmed förenade svårigheter anse sig böra förorda förbättrad löneställning, höra chefsbefattningarna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå samt lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå. Vidare hör hit den vid 1942 års riksdag från och med den 1 juli 1942 för försäkringsinspektionen beslutade nya byråchefsbefattningen för teknisk och ekonomisk kontroll av livförsäkringsväsendet. De sakkunniga vilja erinra, att sistnämnda befattning placerats i lönegraden A 30 i avvaktan på resultatet av pågående utredning rörande byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering. Därjämte ha de sakkunniga till samma grupp räknat överfyringenjörsbefattningen i lotsstyrelsen.

För samtliga nu uppräknade befattningar anse sig de sakkunniga böra föreslå inplacering i lönegraden C 7. Det må framhållas, att, såvitt de sakkunniga kunnat finna, chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå med avseende å sina ämbetsuppgifter icke röner någon påverkan av ett eventuellt förstatligande av vägväsendet. De sakkunniga äro emellertid av den uppfattningen, att en placering av byråchefen å nämnda byrå i lönegraden C 7 bör komma till stånd, vare sig det ifrågasatta förstatligandet genomföres eller ej. Vidare anse sig de sakkunniga böra såsom sin uppfattning uttala, att samtliga här åsyftade befattningar — med undantag av överfyringenjören — böra även efter överflyttningen å C-planen bibehållas vid benämningen byråchef.

Vid sin prövning av löneställningen för byråcheferna inom statsförvaltningen ha de sakkunniga med hänsyn till rekryteringsförhållandena funnit

en överflyttning till C-planen kunna ifrågasättas för ytterligare följande befattningar, nämligen cheferna för byggnadsstyrelsens utrednings-, stadsplane- och värmetekniska byråer samt cheferna för kommerskollegii sjöfarts- och industribyråer. Med hänsyn till den avvisande inställning gent emot en dylik åtgärd, som intagits av vederbörande verksledning, ha de sakkunniga emellertid ansett sig icke böra framlägga några förslag i berörda hänseenden. Även för lantbruksstyrelsens kulturtekniska byrå skulle kunna ifrågasättas en överflyttning av chefsbefattningen till C-planen. Då emellertid rekryteringsmöjligheterna för denna befattning kunna tänkas i förmånlig riktning påverkas av en reglering av lantbruksingenjörernas löneförhållanden, ha de sakkunniga ej heller i detta hänseende velat framlägga något förslag.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår ha de sakkunniga till prövning förehaft förslag om förbättrad löneställning för cheferna för skolöverstyrelsens läroverks-, folkskol- och yrkesskolavdelningar. Ifrågavarande befattningshavare åtnjuta för närvarande utöver lön enligt 30 lönegraden särskilt arvode å 500 kronor för år. Enligt de sakkunnigas mening synes befattningarnas karaktär av avdelningschefsbeftattningar böra komma till uttryck i tjänsteförteckningen. Därvid kan övervägas att placera befattningarna å antingen A-planen eller C-planen. Enär några särskilda förhållanden, som tala för en placering å C-planen, icke förefinnas, ha de sakkunniga ansett sig böra förorda en placering på A-planen, därvid i förhandenvärande läge, då någon allmän differentiering av byråchefsbeftattningarna icke lär komma till stånd, 32 lönegraden synts de sakkunniga väl svara mot de med befattningarna förenade arbetsuppgifternas art och omfattning.

I viss mån jämförlig med avdelningschefsbeftattning är befattningen såsom ordförande å den ena av de två grupper, på vilka försäkringsrådet arbetar. Å den andra gruppen ledes arbetet av ämbetsverkets chef. Man skulle sålunda kunna överväga att upptaga förstnämnda befattning i tjänsteförteckningen såsom en avdelningschefsbeftattning. Å andra sidan ligger nära till hands att, såsom försäkringsrådet också gjort, söka jämförelse med divisionsordförandena i hovrätt, vilka utöver lön enligt 30 lönegraden åtnjuta arvode av 2 500 kronor. Även om en dylik jämförelse icke är helt oberättigad, vill det dock synas som om så konstitutiv olikhet i arbetsuppgifter föreligger, att det ej framstår såsom befogat att åvägabrinda likställighet mellan nämnda befattningar och den nu avhandlade. Därest det skulle befinnas lämpligt att tillerkänna den befattningshavare, som jämte försäkringsrådets chef tjänstgör såsom gruppordförande, särskilt arvode, torde detta skäligen kunna bestämmas till 1 200 kronor. Skulle det åter befinnas, att befattningen bör upptagas i tjänsteförteckningen såsom avdelningschefsbeftattning, torde en placering i lönegraden A 32 i första hand kunna övervägas. Visserligen skulle därvid slutlönen något understiga den slutlön som skulle utgå vid bifall till de sakkunnigas förslag om särskilt arvode utöver lön enligt 30 lönegraden, men denna minskning finge därvid i enlighet med vad de sakkunniga i det följande komma att föreslå för andra befattningshavare utgöra kompensation för förbättrade pensionsförmåner. De sakkunniga tilltro sig emellertid icke att med säkerhet avgöra vilkendera av de an-

givna utvägarna, som med hänsyn till försäkringsrådets speciella förhållanden är att föredraga.

Vid samtliga affärsverk finnas befattningar å löneplanen C, vilka tillsättas medelst förordnanden på viss tid. Inom de senast omorganiserade verksstyrelserna, nämligen vattenfalls- och telegrafstyrelserna, är antalet dylika befattningar jämförelsevis stort. I övervägande antalet fall låta sig de sålunda å löneplanen C inplacerade befattningarna inordna under den av de sakkunniga angivna principen om förbättrad löneställning för befattningar, vilka på grund av de därmed förenade arbetsuppgifterna mera markerat skilja sig från byråchefsbefattningar i allmänhet. I samtliga fall — således även de beträffande vilka skillnaden i förhållande till byråchefs-befattningar i vedertagen bemärkelse är ingen eller ringa — tillkommer den med visstidsförordnande å C-planen förenade fördelen för verket att kunna från befattningen skilja innehavare, som av en eller annan anledning visat sig för uppgiften mindre lämpad.

Vid prövningen av föreliggande förslag till förbättrad löneställning för affärsverkens byråchefer har det för de sakkunniga icke minst med hänsyn till nyss antydda överflyttningar till C-planen av byråchefs-befattningar inom de senast omorganiserade verksstyrelserna framstått såsom en naturlig konsekvens, att liknande åtgärder i vidgad omfattning övervägas även för generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och domänstyrelsen. Vid avvägning av lönegradsplaceringen bör därvid tillses, att för ifrågavarande befattningshavare inom de sistnämnda verken utmättes en löneställning, som framstår såsom skälig vid jämförelse med den inplacering, som för de övriga affärsverkens vidkommande redan fastställts av statsmakterna.

Av den förebragta utredningen synes de sakkunniga framgå, att följande befattningar äro av den karaktär att de mera markerat skilja sig från byråchefs-befattningar i allmänhet, nämligen befattningarna såsom chef för generalpoststyrelsens första byrå (personal- och trafikbyrå) samt järnvägsstyrelsens drifttjänst-, bantekniska, elektrotekniska och maskintekniska byråer.

I enlighet med respektive verkschefers förslag anse sig de sakkunniga böra tillstyrka, att cheferna för generalpoststyrelsens första byrå och järnvägsstyrelsens drifttjänstbyrå under benämningen överdirektör hänföras till lönegraden C 10 respektive lönegraden C 11. Därvid bör dock såsom för närvarande gäller beträffande telegrafstyrelsen föreskrivas, att särskilt arvode icke skall utgå, därest ifrågavarande befattningshavare förordnas till ställföreträdare för verkschefen. De sakkunniga ha visserligen beträffande generalpoststyrelsen dryftat det alternativet att fortfarande räkna med ställföreträdararvode åt chefen för första byrån samt att föreslå en härav betingad lägre löneställning men funnit övervägande skäl tala för det nu framställda förslaget, vilket, såsom nämnts, till sin konstruktion överensstämmer med vad i fråga om telegrafstyrelsen redan beslutats. Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att den nuvarande, sedan flera år vakanta befattningen vid statens järnvägar såsom överdirektör och souschef i lönegraden C 11 vid genomförandet av de sakkunnigas förslag bör indragas.

Byråchefsbefattningarna å järnvägsstyrelsens ban-, elektro- och maskintekniska byråer synas till sin natur vara fullt jämförbara med de överingenjörsbefattningar i lönegraderna C 10 och C 8, vilka redan inrättats vid telegraf- och vattenfallsstyrelserna. Med hänsyn härtill äro de sakkunniga för sin del beredda att tillstyrka en uppflyttning av nämnda byråchefsbefattningar till överingenjörsbefattningar med placering därvid av chefen för bantekniska byrån i lönegraden C 10 och de bägge övriga i lönegraden C 8.

Såsom närmast jämförbara med byråchefsbefattningar i allmänhet torde man däremot ha att betrakta de till förbättrad löneställning föreslagna chefsbefattningarna för generalpoststyrelsens andra byrå (fastighets-, upphandlings- och stämpelärenden, verkstads- och tryckeridrift m. m.) samt för domänstyrelsens första och andra skogs-, skogstekniska och jordbruksbyråer. Med hänsyn till befattningarnas betydelse för affärsdriften vid respektive verk har det emellertid ansetts, att befattningarna borde överflyttas å löneplanen C på grund av de med en sådan placering förenade, förut berörda fördelarna. De sakkunniga, som för sin del icke ha något att häremot erinra, hålla emellertid före, att befattningarna vid överflyttningen å C-planen böra med bibehållen benämning av byråchef upptagas i den av de sakkunniga för sådan överflyttning tidigare förordade ställningen, nämligen lönegraden C 7.

Vid den från och med den 1 juli 1941 genomförda omorganisationen av telegrafverket blev enligt statsmakternas beslut den slutliga prövningen av löneställningen för vissa befattningar i telegrafstyrelsen uppskjuten i avvaktan på resultatet av utredningen rörande byråchefs- och rådstjänsternas lönegrads-placering. Detta gäller befattningarna såsom ekonomidirektör (chef för ekonomibyrån), förrådsdirektör (chef för förrådsbyrån och förrådsväsendet) samt överingenjör (chef för radiobyrån och radioväsendet). De bägge förstnämnda äro placerade i lönegraden A 30, den sistnämnda i lönegraden C 7. De sakkunniga för omorganisation av telegrafverket hade föreslagit, att samtliga dessa befattningar inplacerades i lönegraden C 8.

De sakkunniga, som ansett sig böra angiva sin ståndpunkt till ifrågavarande spörsmål, ha icke funnit anledning till erinran mot den föreslagna placeringen av förrådsdirektören och överingenjören i lönegraden C 8. En sådan placering synes väl överensstämma med vad de sakkunniga i övrigt föreslagit. Däremot äro de sakkunniga av den uppfattningen, att vid jämförelse med de resultat, till vilka de sakkunnigas utredning i övrigt lett, chefen för telegrafstyrelsens ekonomibyrå lämpligen bör kvarstå såsom byråchef i lönegraden A 30. Detsamma gäller beträffande chefen för vattenfallsstyrelsens kommersiella byrå. Även beträffande chefen för järnvägsstyrelsens ekonomibyrå torde övervägande skäl tala för befattningens bibehållande i lönegraden A 30, men skulle likväl en placering å C-planen anses böra ske, kunna de sakkunniga icke tillstyrka högre lönegrad än C 7.

Samtliga de av de sakkunniga under förevarande avdelning till överflyttning till C-planen föreslagna befattningarna böra tillsättas medelst förordnande på viss tid.

II. Med byråchefs- och rådstjänsterna likvärdiga tjänster jämte vissa andra befattningar eller grupper av befattningar.

Nedre justitierevisionens ordförande. Enligt den för nedre justitierevisionen gällande arbetsordningen förordnar Kungl. Maj:t en av de ordinarie revisionssekreterarna att tills vidare för en tid av högst fem år vara nedre justitierevisionens ordförande.

Vid ett flertal olika tillfällen har *nedre justitierevisionen* hemställt om förbättrad tjänsteställning för revisionens ordförande. Sålunda hemställde revisionen i skrivelse den 14 augusti 1926, att ordföranden måtte erhålla ställning såsom chef för ämbetsverket med fullmakt å ämbetet samt i lönehänseende likställas med chef för andra verk av motsvarande betydelse och storlek.

Frågan upptogs till behandling i *statsverkspropositionen till 1928 års riksdag* (andra huvudtiteln, sid. 6). Därvid ansågs emellertid annan åtgärd icke böra vidtagas än en höjning av det till ordföranden utgående arvodet. Föredragande departementschefen uttalade, att för ernående av kontinuitet i ledningen av nedre revisionens personal- och administrativa ärenden borde åt den befattning, med vilken följde skyldighet att i första hand ägna handläggning åt dessa ärenden, beredas sådan ställning i ekonomiskt avseende att för densamma kunde påräknas en person, som vore villig att kvarstanna i tjänsten för någon längre tid. För det dåvarande, framhöll departementschefen vidare, utginge arvode till ordföranden med 500 kronor för år räknat eller samma belopp som åtnjötes i arvode av ordförande å division i hovrätt. Arvodet till ordförande å hovrättsdivision komme emellertid att föreslås höjt till 2 500 kronor. Enahanda förhöjning syntes böra vidtagas beträffande arvodet till revisionens ordförande.

Vid ärendets behandling vid *1928 års riksdag* fastställdes arvodet till 1 500 kronor.

I enlighet med förslag i statsverkspropositionen till *1933 års riksdag* nedsattes arvodet till nedre justitierevisionens ordförande av besparingsskäl till 500 kronor, d. v. s. samma belopp som utgått före den år 1928 beslutade höjningen.

I skrivelse den 31 augusti 1936 angående anslag för budgetåret 1937/38 hemställde *nedre justitierevisionen* ånyo om förändrad tjänsteställning för revisionens ordförande. Under erinran att den för det dåvarande gällande instruktionen för ämbetsverket av den 23 september 1915 (nr 352) — frånsett ett par stadganden — icke innehölle några bestämmelser beträffande

ordföranden och honom tillkommande åligganden anförde revisionen huvudsakligen följande.

Den uppfattning angående ordförandens göromål, som kommit till uttryck i instruktionens bestämmelser eller snarare brist på bestämmelser, torde från början hava ägt fullt berättigande. Emellertid har till följd av det ökade arbetet, de ständiga växlingarna i personalbeståndet och de säregna arbetsförhållandena inom verket utvecklingen vid sidan av och delvis i strid med instruktionens stadganden lett därhän, att å ordföranden lagts en mångfald skiftande arbetsuppgifter. Enligt instruktionen har ordföranden ingen bestämd arbetstid å tjänsterummet; och tidigare hade ordföranden brukat infinna sig allenast en eller en och en halv timme om dagen för handläggning av de administrativa göromålen. Under de senaste åren har ordföranden emellertid varit nödsakad att för fullgörande av de uppgifter, som kommit att åvila honom, uppehålla sig inom ämbetsverket under hela den för en administrativ tjänsteman stadgade arbetstiden. De ofta förekommande ombytena av föredragande ha krävt mycken tid för de nytillträdandes instruering, den stora arbetsbalansen och det ökade antalet vidlyftiga mål ha nödvändiggjort ständiga förändringar i föredragningsordningen — ett arbete som är förenat med mycket besvär och omfattande förhandlingar med skilda personer — och vidare har översikten över arbetets behöriga fullgörande tagit avsevärd tid i anspråk. Ordföranden har därjämte måst ägna åtskilligt arbete åt besvarande av remisser samt för förhandlingar med justitiedepartementets tjänstemän och ledamöterna av högsta domstolen. Anförda förhållanden visa oförtydligt hän på nödvändigheten av att ordföranden erhåller en verklig chefsställning för verket. Men icke blott omfattningen av arbetet utan jämväl arbetets karaktär fordrar, att ordföranden utrustas med sådan befogenhet, att han på ett tillfredsställande sätt kan fullgöra förenämnda göromål; saken av dylik föreskrift har stundom verkat hämmande på ledningen av verket. Utom de skyldigheter, som enligt instruktionen åligga ordföranden, böra, bland annat, följande uppgifter överföras å honom, nämligen fördelning av mål och ärenden, fördelning av föredragningen, frågor om verkets ekonomi, tjänstemännens åligganden samt tjänstledighet och vikariat, beredning och föredragning av Kungl. Maj:ts remisser ävensom ansvar för arbetets behöriga utförande.

Under framhållande av olägenheten med täta ombyten å ordförandeposten samt av önskvärdheten att på denna post förordnades en person med ingående kännedom och erfarenhet om verkets arbetsuppgifter föreslog revisionen, att ordförandeposten gjordes till en självständig chefsbefattning samt att innehavaren av befattningen måtte erhålla expeditionschefs tjänsteställning och förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av fem år.

I utlåtande över revisionens ifrågavarande förslag uttalade *högsta domstolens ledamöter*, att förslaget syntes välgrundat och förty väl förtjänt av att vinna beaktande.

Jämväl *statskontoret* avgav utlåtande i ärendet samt anförde därvid följande.

Av vad i framställningen anförts och statskontoret i övrigt inhämtat finner ämbetsverket ådagalagt, att särskilt på senare tid ett allt starkare behov framträtt av att inom justitierevisionen inrättades en verklig chefsbefattning, vars innehavare bland annat skulle hava att ombesörja fördelningen av föredragningskyldigheten mellan revisionssekreterarna, att övervaka ärendenas beredning samt överhuvud att svara för arbetets jämna gång och behöriga utförande. Statskontoret föreställer sig, att en dylik effektiv ledning skall kunna bli av betydelse ej blott för revisionens egen verksamhet utan indirekt jämväl för högsta domstolens arbete.

Statskontoret erinrade vidare, att ämbetsverket i utlåtande samma dag förklarar sig — i likhet med 1936 års lönekommitté — icke kunna tillstyrka framkommet förslag om att utbyta de nuvarande ordförandetjänsterna å hovrätternas divisioner mot särskilda befattningar i lönegraden A 2, enär en sådan åtgärd skulle kunna föregripa den allmänna omprövning av lönesättningen för olika kategorier av statsanställda, som sagda kommitté fått i uppdrag att verkställa. Med hänsyn härtill fann sig statskontoret icke heller kunna förorda, att frågan om en reglering av ordförandens i justitierevisionens ställning då upptogs till definitivt avgörande. Däremot ville ämbetsverket icke motsätta sig att såsom en provisorisk anordning ordförandens arvode bestämdes till vad som utgått före den år 1933 vidtagna sänkningen. För den händelse förslag komme att avlåtas till 1937 års riksdag angående förbättring av divisionsordförandes i hovrätt löneförmåner, syntes arvodet till ordföranden i nedre justitierevisionen böra föreslås till samma belopp som avsåges att utgå till divisionsordförande.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd erinrade i utlåtande över förslaget, att frågor om ändrad lönegradsplacering i viss omfattning vore avsedda att bli föremål för omprövning av 1936 års lönekommitté. Till granskning i ett dylikt vidsträcktare sammanhang torde komma att upptagas frågor om byråchefers ävensom vissa verkschefers ställning i lönehänseende. Det syns under sådana förhållanden lönenämnden mest ändamålsenligt, att revisionens förslag om inrättande av en särskild befattning såsom chef för verket bleve föremål för prövning i samband med den allmänna översyn av likartade löneställningsfrågor, som sålunda kunde förväntas komma till stånd. Lönenämnden ville därför förorda, att framställningen överlämnades till 1936 års lönekommitté för att tagas i övervägande vid fullgörandet av kommitténs uppdrag.

I statsverkspropositionen till 1937 års riksdag uttalade departementschefen (andra huvudtiteln, sid. 17) bland annat följande.

I enlighet med vad statskontoret och lönenämnden anfört synes nedre justitierevisionens förslag om inrättande av en särskild befattning såsom chef för verket böra bli föremål för prövning i samband med den allmänna översyn av likartade löneställningsfrågor som kunde förväntas komma till stånd i första hand genom 1936 års lönekommitté. Emellertid torde en höjning — vilken icke föregriper den blivande prövningen av revisionens nyssnämnda förslag — nu böra företagas av det till ordföranden utgående arvodet. Med hänsyn till det omfattande och ansvarsfulla arbete, som är förenat med ordförandebefattningen, måste det utgående arvodet, 500 kronor, betecknas såsom mycket lågt. Detta omdöme gäller jämväl för den händelse åt ordföranden — vilket synes riktigt — beredes någon lättnad i den honom åliggande skyldigheten att verkställa föredragning i högsta domstolen. En höjning av arvodet från och med nästa budgetår är så mycket mera befogad som vissa reformer med syfte att nedbringa högsta domstolens arbetsbalans äro avsedda att vidtagas beträffande arbetet i justitierevisionen samt dessa reformer komma att medföra ökat arbete och ansvar för ordföranden. På grund av det anförda föreslår jag, att arvodet till revisionens ordförande bestämmas till 1 500 kronor eller samma belopp, som utgått före den år 1933 beslutade sänkningen av arvodet.

Vid ärendets riksdagsbehandling föranledde den sålunda föreslagna förhöjningen av arvodet till revisionens ordförande ingen erinran.

Sedermera uppdrog *Kungl. Maj:t* åt nedre justitierevisionens ordförande att utarbeta förslag till ny instruktion för nedre revisionen. Sedan detta uppdrag fullgjorts, fastställde Kungl. Maj:t den 23 april 1937 arbetsordning för nedre revisionen att vinna tillämpning från och med den 1 maj 1937. Genom olika bestämmelser i arbetsordningen fastställdes nu ordförandens åligganden, vilka tidigare grundats väsentligen på den praxis som utbildats under årens lopp, varjämte ett flertal nya uppgifter och befogenheter ålades honom.

I skrivelse den 30 augusti 1937 upprepade *nedre justitierevisionen* sitt förslag om inrättande av en särskild befattning såsom chef för revisionen. Därvid framhöll revisionen utöver de tidigare för detta förslag åberopade skälen, att den av 1937 års riksdag beslutade höjningen av ordförandearvodena i hovrätterna ytterligare aktualiserade förslaget. Jämväl i skrivelse den 24 augusti 1938 förnyade revisionen förslaget. Sedan detsamma icke föranlett annan åtgärd än uttalande från föredragande departementschefens sida om att frågan borde upptagas i samband med tjänsteförteckningsrevisionen har nedre justitierevisionen slutligen i skrivelse den 29 juni 1939 till de sakkunniga understrukit angelägenheten av att frågan om ordförandens tjänsteställning måtte upptagas till slutlig prövning.

Vattenrättsingenjörerna. Frågan om vattenrättsingenjörernas löneställning behandlades av särskilda av dåvarande chefen för justitiedepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts den 21 februari 1930 lämnade bemyndigande tillkallade *sakkunniga*. Dessa betonade, att det, därest syftet med den tekniska sakkunskapens insättande i vattendomstolorna verkligen skulle vinnas, vore av synnerlig vikt att för samma befattningar kunna erhålla ingenjörer, som i avseende å teoretisk och praktisk duglighet stode på höjden inom sitt fack. I betraktande härav borde löneinkomsten för en vattenrättsingenjör uppgå till minst 16 000 kronor årligen.

De sakkunniga förordade, att allmänna avlöningsreglementet bleve tillämpligt å vattendomstolornas befattningshavare. Vid ett inordnande av de särskilda befattningarna i reglementet mötte emellertid i fråga om bland annat vattenrättsingenjörerna vissa svårigheter, beroende därpå att någon motsvarande befattning för det dåvarande icke upptoges i tjänsteförteckningen. Med hänsyn härtill föreslogo de sakkunniga, att den av dem förordade lönestandard åstadkommes på det sätt, att det för vattenrättsingenjörerna då gällande systemet med — utöver den fasta lönen — dagarvode för varje dags tjänstgöring i vattendomstolen m. m. för dem bibehölles. Befattningen såsom vattenrättsingenjör skulle enligt de sakkunniga hänföras till lönegraden B 30 (avlöning å G-ort lägst 10 500 kronor högst 11 940 kronor). Med utgångspunkt härifrån och då antalet uppburna dagarvoden kunde komma att utgöra för vattenrättsingenjör cirka 80 om året, hemställde de sakkunniga, att dagarvodet bestämdes till ett belopp av 50 kronor. Härigenom skulle de sammanlagda löneförmånerna å G-ort, dyrtidstillägg oberäknat, komma att för

vattenrättsingenjör uppgå till lägst 14 500 kronor och högst 15 940 kronor. De sakkunniga anförde i detta sammanhang, att emot anordningen med dagarvoden måhända skulle kunna riktas den anmärkningen, att vederbörande vattenrättsingenjör kunde tänkas bliva frestad att för erhållande av större löneinkomster begagna flera dagar till domstolssammanträden och undersökningsförrättningar än med en klok planering av arbetet strängt taget vore behöfligt. De sakkunniga voro dock för sin del övertygade om att någon risk härför icke föreläge. Ville man emellertid förebygga all frestelse i nämnda hänseende, kunde detta lämpligen ske genom fastställande av visst maximum för år räknat beträffande antalet dagarvoden. De sakkunniga föreslogo härutinnan såsom ett maximum 90 dagarvoden.

Över de sakkunnigas betänkande avgåvos utlåtanden av bland andra vattenöverdomstolen, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, lantbruksstyrelsen och statskontoret.

Beträffande de föreslagna avlöningsförmånerna åt vattendomstolarnas personal framställdes i de avgivna yttrandena erinringar i olika avseenden, vilka hänförde sig än till den föreslagna lönenivån, än till sättet för densammas uppnående.

I fråga om vattenrättsingenjörerna gjorde vattenöverdomstolen och lönenämnden framför allt gällande, att den föreslagna löneställningen vore för hög.

Vattenöverdomstolen anförde för sin del i huvudsak följande.

Beträffande vattenrättsingenjörsbefattningarna delar vattenöverdomstolen det i betänkandet uttalade önskemålet, att till innehavare av dessa befattningar måtte erhållas ingenjörer, som i avseende å teoretisk och praktisk duglighet kunna sägas stå på höjden inom sitt fack. Att i strävan efter att nå detta mål söka i lönehänseende konkurrera med industrien anser vattenöverdomstolen dock uteslutet. Det föreslagna ungefärliga löneminimum, 16 000 kronor om året, anser vattenöverdomstolen alltför högt, sett i relation till de för statliga domarbefattningar utgående lönerna överhuvudtaget. Att vidare tillägga vattenrättsingenjörerna löneförmåner avsevärt överstigande exempelvis vad som tillkommer byråchef anser vattenöverdomstolen icke kunna ifrågakomma. Vattenöverdomstolen finner sig sålunda icke kunna förorda förslaget om dagarvoden åt vattenrättsingenjör men har icke något att erinra emot att han i lönehänseende placeras i lönegraden B 30.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd yttrade följande.

Även om man för rekrytering av vattenrättsingenjörstjänsterna torde hava att möta konkurrens från enskilda industriföretag, håller dock lönenämnden före, att de för vattenrättsingenjörerna föreslagna löneförmånerna måste anses för högt tilltagna. Med denna löneställning skulle bisittarna i vattendomstolarna bliva betydligt gynnsammare ställda i lönehänseende än till och med divisionsordförandena i hovrätterna. Då följaktligen nämnden funnit en nedsättning i de föreslagna löneinkomsterna påkallad och nämnden tillika anser det under förhandenvarande förhållanden icke böra ifrågakomma att inplacera vattenrättsingenjörerna i högre lönegrad än den 30:e i ändamål att undvika avlöningsförstärkning genom dagarvoden, vill nämnden förorda sådan ändring i förslaget, att dagarvodet bestämmes att utgå såsom hittills med ett belopp av 25 kronor, dock att sådan arvodesersättning får beräknas allenast, då befattningshavaren jämlikt 11 kap. 45 § 2 mom. vattenlagen utför undersökning utom den ort, där domstolen har sitt säte.

Jämväl *lantbruksstyrelsen* ansåg de för vattenrättsingenjörerna föreslagna lönerna för höga och framhöll härutinnan bland annat följande.

Genom en kombination av fast lön och dagarvoden skulle till vattenrättsingenjörerna enligt förslaget komma att utgå en avlöning av statsmedel, som högst väsentligt, eller med 4 000 à 5 000 kronor för år, skulle överstiga vad befattningshavare i motsvarande lönegrad enligt avlöningsreglementets löneplan (B 30) ägde att uppbära. Därutöver borde, enligt de sakkunnigas åsikt, möjligheten för vattenrättsingenjörerna att ytterligare skaffa sig någon extra inkomst icke vara dem alldeles betagen. Lantbruksstyrelsen anser för sin del det kunna ifrågasättas, huruvida med hänsyn till därmed följande konsekvenser införandet av ett dylikt avlöningssystem såsom påbyggnad på den för ordinarie befattningshavare i statens tjänst eljest gällande allmänna löneplanen är att tillråda. Med fullt erkännande av vattenrättsingenjörstjänsternas stora betydelse för fyllandet av vattendomstolarnas arbetsuppgifter finner lantbruksstyrelsen i övrigt de skäl knappast bärande, vilka av de sakkunniga anförts till stöd för att nämnda tjänster skulle sättas i en särskild beträffande möjligheten att rekryteras med särskilt kvalificerade personer. I fråga om andra statstjänster på samma plats i avlöningsreglementet, vilka äro förenade med minst samma eller större ansvar än de nu ifrågavarande, och på vilkas innehavare torde böra ställas minst lika höga kompetenskrav som på vattenrättsingenjörerna, saknas nämligen motsvarande möjlighet att genom extra lönetillskott göra tjänsterna mera lockande.

Statskontoret hade däremot intet att erinra mot storleken av det för vattenrättsingenjörerna föreslagna totala lönebeloppet men uttalade sig mot löneförstärkning i form av dagarvoden, därvid statskontoret betecknade det som en mindre lämplig anordning, att ordinarie statstjänsteman erhöle dagarvode för närvaro vid de sammanträden, han på grund av sin tjänst vore skyldig att bevista. Löneförmånerna borde i stället utgå antingen sålunda, att till den av de sakkunniga föreslagna fasta lönen enligt lönegraden B 30 lades avlöningsförstärkning med visst belopp, förslagsvis 2 400 kronor till de vid Norrbygdens vattendomstol anställda ingenjörerna och 3 000 kronor till övriga ingenjörer, eller ock sålunda att avlöningen till vattenrättsingenjörerna bestämdes skola utgöra visst belopp, fördelat i lön och tjänstgöringspenningar. I sistnämnda fall syntes avlöningen kunna fastställas till 15 000 kronor, därav 3 996 kronor borde anses såsom tjänstgöringspenningar.

Frågan förelades *1932 års riksdag* (propositionen nr 164), därvid föredragande departementschefen förklarade sig vara med de sakkunniga ense därom, att allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente borde äga tillämpning å vattendomstolarnas ordinarie personal. Därefter anförde departementschefen i huvudsak följande.

Vad härefter angår vattenrättsingenjörernas avlöning hava vattenöverdomstolen, allmänna civilförvaltningens lönenämnd och lantbruksstyrelsen på olika grunder förklarat sig anse den av de sakkunniga för dem föreslagna lönenivån för hög, medan statskontoret lämnat densamma utan erinran. För min del anser jag mig böra ansluta mig till den mening, som av vattenöverdomstolen med flera myndigheter gjorts gällande. Samtliga hörda myndigheter synas vara ense därom, att för vattenrättsingenjörerna högre fast lön än enligt lönegraden B 30 icke bör fastställas. Jag delar denna uppfattning. Därjämte anser jag emellertid, att någon avlöningsförstärkning bör förekomma och synes mig denna lämpligen kunna åstadkommas därigenom att, såsom lönenämnden tillstyrkt, ett dagarvode å 25

kronor, tillerkännes vattenrättsingenjören vid undersökning jämlikt 11 kap. 45 § 2 mom. vattenlagen. Den löneökning tjänst innehavaren härigenom erhåller torde kunna beräknas uppgå till högst 700 kronor. Sistnämnda avlöningsform — vilken redan tillämpas i fråga om vattenrättsingenjörerna — inger enligt min mening i fråga om dem inga principiella betänkligheter.

Riksdagen (skrivelsen nr 237) fann ej anledning till erinran mot att allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente skulle komma till tillämpning å vattendomstolarnas ordinarie personal. Skäl till ändring av de föreslagna lönegraderna syntes ej heller riksdagen föreligga. Däremot ansåg riksdagen onödigt, att vattenrättsingenjörerna skulle vid undersökningar jämlikt 11 kap. 45 § 2 mom. vattenlagen komma i åtnjutande av dagarvode. Med allt erkännande av vattenrättsingenjörstjänsternas betydelse för fyllande av vattendomstolarnas arbetsuppgifter syntes riksdagen de skäl knappast bärande, vilka anförts till stöd för att nämnda tjänster skulle sättas i en särställning beträffande möjligheten att rekrytera desamma med särskilt kvalificerade personer.

I särskilda skrivelser till de sakkunniga ha *samtliga vattenrättsdomare* föreslagit uppflyttning av vattenrättsingenjörerna till lönegraden A 34.

Vattenrättsingenjörerna ha i skrivelse i juni 1939 till de sakkunniga erinrat, att de sakkunniga för vattendomstolarnas omorganisation i sitt år 1931 avgivna betänkande uttalat sig för en avlöning motsvarande inplacering i den högsta då förefintliga lönegraden, B 30, med tillägg av vissa dagarvoden, varvid beräknats att totala lönebeloppet inklusive dyrtidstillägg för befattningshavare i Stockholm skulle uppgå till högst 16 152 kronor i lägsta och 17 592 kronor i högsta löneklassen. Kungl. Maj:t hade emellertid i proposition till 1932 års riksdag nedsatt dagarvodena till ett mindre belopp än vad av nämnda sakkunniga föreslagits, medan riksdagen helt slopat desamma.

I skrivelsen understrykes, att anledningen till det av de sakkunniga framlagda förslaget om särskilda dagarvoden hade varit den, att den högsta i dåvarande löneordning för tjänstemän, som icke vore i chefsställning, förekommande lönen ansetts otillräcklig med hänsyn till de krav, som måste ställas på befattningshavarnas kvalifikationer. Det torde väl därför, framhålles vidare, icke råda något tvivel därom, att om det vid tidpunkten för frågans avgörande funnits flera lönegrader än trettio, vattenrättsingenjörerna skulle ha placerats i sådan högre lönegrad, som kunde ansetts motsvara skäliga löneförmåner. När nu löneplanen blivit påbyggd med ytterligare fyra lönegrader upp till A 34, anse vattenrättsingenjörerna starka skäl föreligga för att befattningarna i samband med den allmänna revisionen av tjänsteförteckningen uppflyttades i någon av dessa nytillkomna lönegrader, så att befattningshavarna erhöle de löneförmåner som från början varit avsedda.

Slutligen ha vattenrättsingenjörerna i april 1942 inkommit med ytterligare en skrivelse, vari framhållits, att vissa nya arbetsuppgifter tillkommit samt att även konkurrensskäl gjorde en förbättrad löneställning behöflig.

Styresmannen för armémuseum. I skrivelse till Kungl. Maj:t i november 1932 föreslog *chefen för generalstaben* en omorganisation av armémuseum.

I samband med frågan om styresmannens avlöning framhölls därvid bland annat följande.

Kraven på en styresman för armémuseet äro ganska betydande. För att förvärva erforderliga insikter i hithörande frågor är det nödvändigt, att styresmannen redan i ett tidigt skede helt går in för denna uppgift. Är han aktiv officer, blir ett avstående från den militära karriären bland annat en följd av ett sådant beslut. För att vid museet kunna fästa verkliga kapaciteter är det därför ofrånkomligt, att styresmannabefattningen giver en tryggad och relativt förmånlig framtid. Under sådana förhållanden torde icke löneförmånerna kunna sättas lägre än för officer i 5 lönegraden.

Genom beslut den 25 januari 1933 uppdrogs därefter åt chefen för generalstaben att i samråd med vissa myndigheter m. fl. verkställa utredning och inkomma med förslag till slutlig organisation av arméns troféer. Den 27 april samma år avgav chefen för generalstaben betänkande i ämnet, vilket utmynnade i ett fullständigt förslag till organisation av museets verksamhet jämte instruktion för detsamma.

Den 30 juli 1935 avgav *1930 års försvarskommission* betänkande med förslag till ordnande av försvarsväsendet. Enligt försvarskommissionens mening borde frågan om armémuseum erhålla sin lösning i samband med en omorganisation av försvarsväsendet. Då den museala verksamheten ingrepe på många och vitt skilda områden och museet vid nyförvärv med erforderlig styrka måste kunna företräda sina intressen, borde det enligt kommissionen erhålla en i möjligaste mån självständig ställning. Detta berättigade önskemål kunde enligt kommissionens åsikt lämpligen vinnas genom att armémuseum, som lydde under arméförvaltningen och närmast under dess artilleridepartement, direkt underställdes chefen för armén enligt närmare instruktion, som det borde ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

Beträffande armémuseets ekonomiska förhållanden syntes det kommissionen önskvärt, att museet erhöle en fast anslagsstat, som säkerställde dess verksamhet. Kommissionen föreslog för styresmannen lönegraden B 27.

Arméförvaltningen anförde i yttrande över kommissionens förslag, att ämbetsverket beträffande avlöningen åt styresmannen förutsatte, att, därest styresmannen vore officer på aktiv stat, övergångsstat, reservstat eller i reserven, han skulle äga att i stället för lön åtnjuta allenast lönefyllnad till så stort belopp, att detsamma jämte vad han åtnjöte i lön eller pension såsom officer uppginge till belopp, motsvarande lönen i högsta löneklassen i lönegraden B 27.

Frågan förelades *1936 års riksdag*, därvid föredragande departementschefen uttalade (propositionen nr 225), att han icke funne skäl att föreslå någon förändring i fråga om armémuseets ställning till arméförvaltningen. De förhållanden, under vilka armémuseum bedreve sin verksamhet, kunde emellertid enligt departementschefen icke betraktas såsom tillfredsställande. Beträffande personalfrågan hade departementschefen av ekonomiska hänsyn ansett sig böra undersöka, huruvida icke, åtminstone tills vidare, vissa modifikationerna skulle kunna åstadkommas i försvarskommissionens förslag, bland annat beträffande styresmannen. Enligt departementschefens åsikt borde

denne utgöras av en föreståndare och uppbördsman, pensionerad officer, med ett arvode av 3 600 kronor för år.

Riksdagen intog emellertid (särskilda utskottets utlåtande nr 1, riksdagens skrivelse nr 327) den ståndpunkten, att försvarskommissionens förslag beträffande armémuseum borde i full utsträckning genomföras. I enlighet härmed beräknades i staten för armémuseum bland annat en styresman i lönegraden B 27.

I skrivelse den 15 juni 1939 till de sakkunniga har *styresmannen för armémuseum* framhållit, att en jämförelse med förhållandena vid andra museer gåve vid handen, att såväl föreståndaren för statens etnografiska museum som samtliga avdelningsföreståndare vid naturhistoriska riksmuseet och likaledes den under chefen för statens historiska museum — riksantikvarien — lydande museidirektören äro placerade i lönegraden B 30. En uppflyttning av styresmannen för armémuseum i sistnämnda lönegrad syntes därför ej blott i hög grad önskvärd utan även nödvändig för att locka en verklig förmåga att för den ifrågavarande museimannabefattningen släppa sin militära karriär.

Befattningarna såsom byrådirektör och ledamot i riksförsäkringsanstalten. I det betänkande, som ålderdomsförsäkringskommittén avgav den 19 oktober 1915 och som låg till grund för den sedermera antagna lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, beräknades, att sju byråchefsbefattningar skulle vara erforderliga för riksförsäkringsanstalten. I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 april 1916 med förslag till stat för anstalten under 1917 och 1918 anslöt sig riksförsäkringsanstalten till denna uppfattning men föreslog för organiserandet 1917 en begränsning av antalet byråchefer till sex, vilka borde uppföras å ordinarie stat. I samband med framläggande för 1916 års riksdag av proposition (nr 111) med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete föreslog emellertid Kungl. Maj:t i särskild proposition (nr 250), bland annat, att å ordinarie stat skulle upptagas tre byråchefer samt att för år 1917 skulle beräknas arvoden å extra stat för ytterligare tre byråchefer. Riksdagen, som biföll förslaget om uppförande av tre byråchefer å ordinarie stat, ansåg däremot, att å extra stat icke borde uppföras några tjänstebefattningar i tredje lönegraden (dåvarande byråchefsgarden), enär därigenom den blivande utredningen rörande anstaltens behov av befattningshavare i olika grader skulle föregripas.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 september 1916 hemställde riksförsäkringsanstalten om uppförande å ordinarie stat av ytterligare tre byråchefsbefattningar, varjämte en byråchefsbefattning å extra stat borde beräknas för den frivilliga försäkringen. Kungl. Maj:t föreslog emellertid i statsverkspropositionen till 1917 års riksdag, att anstalten skulle äga att å extra stat för år 1918 antaga ytterligare två befattningshavare i tredje lönegraden. Föredragande departementschefen framhöll därvid, bland annat, att det givetvis måste medföra avsevärda olägenheter för anstaltens rekrytering, att ej heller för år 1918 några befattningshavare anställdes i tredje lönegraden utöver

de å ordinarie staten uppförda. Det syntes under alla förhållanden uppenbart, att riksförsäkringsanstaltens arbetsmängd efter den nya lagens tillkomst bleve så omfattande, att en bestående uppdelning av anstaltens verksamhet å minst fem byråer erfordrades. Riksdagen ansåg emellertid, att av skäl, som av 1916 års riksdag uttalats, några tjänstebefattningar av tredje graden icke borde uppföras å den extra staten.

I anledning av hemställan från riksförsäkringsanstalten föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1919 års *lagtima riksdag* uppförande å extra stat av en byråchefsbefattning, avsedd för anstaltens försäkringsbyrå. Riksdagen, som icke hade något att erinra mot detta förslag, beviljade medel för ändamålet.

Riksförsäkringsanstalten avgav i skrivelse den 30 augusti 1919 förslag angående anstaltens försättande på ordinarie stat i större utsträckning, vilket förslag bland annat innefattade uppförande av ytterligare två byråchefsbefattningar å sådan stat jämte en dylik befattning å extra stat. I statsverkspropositionen till 1920 års *riksdag* uttalade emellertid vederbörande departementschef att, enär ett genomförande av allmän sjukförsäkring kunde komma att i vissa hänseenden påverka riksförsäkringsanstaltens organisation, med prövningen av anstaltens nyssnämnda framställning borde tills vidare anstå. Riksförsäkringsanstalten upprepade i skrivelse den 15 juni 1920 sin framställning i ämnet, men densamma föranledde ej heller då någon åtgärd.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 december 1917 gjorde riksförsäkringsanstalten framställning om förordnande av fyra tillfälliga ledamöter, som skulle tjänstgöra som chefer å de fyra byråer, vilka ej förestodes av byråchefer. Enligt beslut den 31 december 1917 förordnade Kungl. Maj:t i anledning härav fyra tjänstemän hos anstalten att tills vidare under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 juni 1918 vara tillfälliga ledamöter hos anstalten. Förordnande av tillfälliga ledamöter skedde därefter i en följd och till samma antal intill utgången av år 1919. Från och med år 1920, då byråchefsbefattningen å extra stat tillkom, till och med utgången av första halvåret 1931 ha de tillfälliga ledamöterna varit tre till antalet. De tillfälliga ledamöterna ha städse haft samma befogenheter och åligganden som byråchefer.

Förslag rörande viss förändring i ställning och avlöningsförhållanden för de tillfälliga ledamöterna framlades av *riksförsäkringsanstalten* i skrivelse den 18 september 1930. Anstalten meddelade därvid, att anstalten, vars byråindelning i stort sett varit oförändrad alltsedan år 1918, enligt den för anstalten gällande arbetsordningen bestode av följande sju byråer, nämligen administrativa byrån, försäkringsbyrån, försäkringsmatematiska och statistiska byrån, första, andra och tredje skaderegleringsbyråerna samt byrån för försäkringsplikts- och fiskarförsäkringsärenden. Av dessa byråer förestodes andra och tredje skaderegleringsbyråerna samt byrån för försäkringsplikts- och fiskarförsäkringsärenden av tillfälliga ledamöter. Rörande de arbetsuppgifter, som enligt arbetsordningen tillkomme sistnämnda tre byråer, lämnade anstalten följande redogörelse.

Andra skaderegleringsbyrån handlägger ärenden rörande:

- 1) ersättning enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag och lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar till i statens tjänst anställda arbetare, utom till officerare, underofficerare och vederlikar;
- 2) invaliditets- och dödsfallsersättningar och i samband därmed utgivna ersättningar för läkarvård, proteser o. dyl. enligt samma lagar till övriga arbetare utom i fråga om första tillerkännande av invaliditetsersättning åt arbetare i jordbruk och hushåll (sistnämnda ärenden tillhörde första skaderegleringsbyrån);
- 3) ersättning enligt 1901 års olycksfallsersättningslag;
- 4) utbetalande av ersättningar för utländska försäkringsinrättnings räkning; samt
- 5) utlåtanden till domstolar eller myndigheter rörande invaliditetsersättning.

Å *tredje skaderegleringsbyrån* handläggas ärenden rörande:

- 1) ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;
- 2) ersättning enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag till officerare, underofficerare eller deras vederlikar; samt
- 3) ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig.

Byrån för försäkringsplikts- och fiskarförsäkringsärenden handlägger:

- 1) frågor, huruvida försäkringsplikt enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag föreligger och vem denna åvilar samt huruvida person, som skadats genom olycksfall eller ådragit sig yrkessjukdom, är att anse såsom arbetare enligt nämnda lag och vem som är att betrakta såsom skadad arbetares arbetsgivare samt frågor rörande omfattningen av frivillig försäkring för olycksfall utom arbete; samt
- 2) samtliga fiskarförsäkringen rörande ärenden, som icke äro av försäkrings-teknisk eller statistisk art. (Till byrån hörde jämväl ärenden rörande de särskilda ombuden för fiskarförsäkringen.)

Beträffande arbetet å sistnämnda byrå anförde anstalten vidare, att försäkringspliktsärendena ofta vore av mycket svårlöst natur och krävde ingående utredningar samt att de vore av stor ekonomisk betydelse för försäkringsanstaltens verksamhet. Under hänvisning till de lämnade uppgifterna framhöll anstalten, att arbetet å samtliga ifrågavarande tre byråer under de senare åren varit stort i ständig ökning. År 1928 hade dåvarande chefen för anstalten företagit en undersökning för utrönande om möjligen någon av dessa byråer skulle kunna indragas. Undersökningen hade emellertid givit till resultat, att med hänsyn till ärendenas mängd och beskaffenhet sådan indragning icke borde ske.

Enligt av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser ägde tillfällig ledamot i anstalten — utöver lön å egen befattning — uppbära särskild vikariatsersättning med belopp, motsvarande vad i sådant hänseende tillkomme honom vid förordnande å byråchefsbefattning, ävensom åtnjuta semester enligt för byråchef fastställda grunder. På grund av nyssnämnda bestämmelser åtnjote de tre tillfälliga ledamöterna i anstalten, vilka då vore sekreterare hos anstalten, utöver sekreteraravlöningen en särskild ersättning, beräknad efter 3 kronor om dagen.

Anstalten föreslog, att de tre tillfälliga ledamotsbefattningarna måtte från och med budgetåret 1931/32 ersättas med en byråchefs- och två byrådirektörsbefattningar å extra stat. Till stöd för detta förslag anförde anstalten bland annat följande.

Sedan den nuvarande ordningen med tillfälliga ledamöter såsom chefer för vissa byråer ägt bestånd i mer än tolv år, under vilken tid anstaltens arbetsbörda varit i stark ökning, finner anstalten det uppenbart, att ifrågavarande ledamöter böra erhålla en ställning, som motsvarar de befogenheter och det ansvar, som åvilar dem. Därest ledamöterna i riksförsäkringsanstalten fortfarande skola hava avsevärt sämre ställning än motsvarande befattningshavare i andra ämbetsverk, kommer detta att försvåra möjligheterna för anstalten att förvärva och bibehålla dugliga arbetskrafter för de högre tjänsterna. Den starka avgången från anstalten under de senaste åren av kvalificerade tjänstemän är ägnad att ingiva allvarliga betänkligheter. Dessutom synes det vara av rättvisa och billighet påkallat, att ifrågavarande tillfälliga ledamöter, av vilka en varit förordnad sedan år 1918 och de övriga från respektive 1921 och 1927, erhålla någon förbättring i sin ställning.

Med hänsyn till de kvalificerade och ekonomiskt betydelsefulla ärenden, som handläggas av ifrågavarande ledamöter, är det utan tvivel motiverat, att samtliga på sätt tidigare föreslagits, erhålla byråchefers ställning. Emellertid anser sig anstalten böra tills vidare inskränka sig till att föreslå en byråchefsbefattning, avsedd för andra skaderegleringsbyrån, och två byrådirektörsbefattningar i 28 lönegraden, avsedda för de båda övriga byråerna. Därvid har riksförsäkringsanstalten tagit hänsyn till att, med den fördelning av ärendena mellan byråerna, som för närvarande tillämpas och visat sig mest ändamålsenlig, å andra skaderegleringsbyrån handläggas en större mängd ärenden av stor ekonomisk betydelse. I anledning därav är också på denna byrå alltsedan byråns tillkomst placerad en sekreterare såsom ledamotens närmaste man.

De föreslagna nya befattningarna synas tills vidare böra uppföras å extra stat.

I anledning av riksförsäkringsanstaltens framställning avgåvos infordrade utlåtanden av statskontoret och av allmänna civilförvaltningens lönenämnd.

Statskontoret anförde i huvudsak följande.

Vidkommande framställningen i vad den avser uppförande å extra stat av en byråchefsbefattning (B 30), avsedd för andra skaderegleringsbyrån, och två byrådirektörsbefattningar (B 28), avsedda för tredje skaderegleringsbyrån och byrån för försäkringsplikts- och fiskarförsäkringsärenden måste givetvis betänkligheter möta att, utan samband med en allmän översyn av riksförsäkringsanstaltens personalbestånd, nu upptaga denna fråga till särskild prövning. För den händelse emellertid Kungl. Maj:t skulle finna dessa betänkligheter icke böra vara utslagsgivande, vill statskontoret i ärendet anföra följande.

Statskontoret finner det i och för sig berättigat, att de sekreterare i lönegraden B 24, vilka innehava förordnanden som tillfälliga ledamöter, erhålla en med hänsyn till deras ställning som ledamöter av ämbetsverket och ledare av arbetet å självständiga byråer bättre avvägd placering å löneplanen. I betraktande av de uttalanden, som gjorts av 1916 och 1917 års riksdagar i anledning av då föreliggande förslag att å extra stat uppföra tjänstebefattningar i dåvarande tredje lönegraden, nuvarande lönegraden B 30, anser sig statskontoret dock icke kunna biträda framställningen om inrättande av en dylik befattning för andra skaderegleringsbyråns vidkommande. Statskontoret anser sig därför allenast kunna — under förut angiven förutsättning — på så sätt förorda bifall till framställningen i denna del, att i stället för de tre tillfälliga ledamötsbefattningarna inrättas byrådirektörstjänster å extra stat.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd uttalade, bland annat, följande.

Då riksförsäkringsanstaltens organisations- och personalförhållanden ännu icke varit föremål för någon mera genomgående undersökning ur besparingssynpunkt, finner visserligen lönenämnden någon tvekan kunna råda, huruvida anstaltens

förslag om uppflyttning i lönegrad av anstaltens tillfälliga ledamöter bör upptagas till omedelbart avgörande. Då emellertid nämnden i likhet med statskontoret finner det berättigat, att ifrågavarande befattningshavare erhålla en med hänsyn till deras ställning såsom ledamöter av ämbetsverket och ledare av arbetet å självständiga byråer bättre avvägd placering å löneplanen, har nämnden funnit sig icke böra framställa någon erinran mot att åtgärder i den av ämbetsverket angivna riktningen vidtagas.

Nämnden får i anslutning till vad statskontoret anfört förorda, att å extra stat uppföras — i stället för föreslagna en byråchefs- och två byrådirektörsbefattningar — tre byrådirektörstjänster med placering i 28 lönegraden.

I det vid statsverkspropositionen till *1931 års riksdag* fogade statsrådsprotokollet uttalade föredragande departementschefen (femte huvudtiteln, sid. 76 och 77) bland annat följande.

Vad beträffar anstaltens förslag rörande omreglering av de tre befattningarna såsom tillfälliga ledamöter, finner jag det i likhet med riksförsäkringsanstalten skäligt och riktigt, att de tre tillfälliga ledamöterna i anstalten nu erhålla en tjänsteställning, som bättre än den hittillsvarande svarar mot de kvalificerade och omfattande arbetsuppgifter, vilka tillkomma dessa befattningshavare. Med hänsyn därtill att riksdagen år 1919 medgivit inrättande av en extra byråchefsbefattning, avsedd att ersätta en tidigare befintlig ledamotsbefattning, synas av statskontoret åberopade uttalanden av 1916 och 1917 års riksdagar mot nyinrättande av tredje gradsbefattningar icke i och för sig utgöra något skäl mot tillfällig ledamots placering såsom extra byråchef. Enär emellertid tillräckliga skäl icke föreligga för att i detta sammanhang göra sådan åtskillnad, att ledamoten å andra skaderegleringsbyrån skulle placeras i högre lönegrad än de andra ifrågavarande ledamöterna, får jag i anslutning till vad statskontoret och lönenämnden i sina yttranden hemställt förorda inrättande från och med budgetåret 1931/32 av tre befattningar å extra stat i lönegraden B 28 och med beteckningen ledamot och byrådirektör, på sätt förekommer exempelvis i försäkringsinspektionen.

Kungl. Maj:ts förslag bifölls sedermera av riksdagen (skrivelsen nr 5 A).

I skrivelse den 30 augusti 1935 hemställde *riksförsäkringsanstalten*, att från och med budgetåret 1936/37 måtte till ordinarie stat överföras 67 befattningar, bland dem två byrådirektörstjänster i lönegraden B 28.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt *1936 års riksdag*, att av de 67 ifrågavarande befattningarna till ordinarie stat överföra 30, däribland 1 ledamot och byrådirektör i lönegraden B 28.

I skrivelse den 31 augusti 1936 angående avlöningsanslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1937/38 framlade *riksförsäkringsanstalten* förslag om överförande till ordinarie stat av de befattningar, som för framtiden kunde beräknas bliva stadigvarande erforderliga. Därvid anförde anstalten bland annat, att så länge frågan om organisationen av den sociala olycksfallsförsäkringen befunnit sig på utredningsstadiet och man kunnat förvänta ett förslag till mer eller mindre genomgripande omläggning, det kunde varit förklarligt, att man uppskjutit överförandet till ordinarie stat även av de befattningar, vilka för anstalten betecknade ett stadigvarande behov. Sedan chefen för socialdepartementet, efter det en särskild utredning år 1936 avslutats, uttalat, att tillräcklig anledning icke föreläge att för det dåvarande vidtagna åtgärder för åvägbringande av en centralisering av olycksfallsför-

säkringen, förefunnes icke längre skäl till dröjsmål med att giva befattningshavarna i anstalten samma ställning som andra tjänstemän. I anslutning därtill hemställde anstalten om inrättande av vissa nya tjänster och uppflyttning i högre lönegrad av andra tjänster. Sålunda uttalade anstalten bland annat, att anstalten i princip städe ansett, att cheferna för de olika byråerna borde hava byråchefs ställning och avlöning. Med hänsyn till den stora omfattningen av de olika chefernas högt kvalificerade och ekonomiskt betydelsefulla åligganden och oavsett att de olika byråerna vore av mycket skiftande storleksordning syntes det anstalten oundgängligt, att samtliga byråer till chefer erhöles personer i byråchefs ställning.

Över anstaltens förslag avgåvos utlåtanden av statskontoret och allmänna civilförvaltningens lönenämnd.

Statskontoret anförde bland annat följande.

Starka skäl synas tala för att riksförsäkringsanstaltens organisation och personalbestånd underkastas en allmän översyn, innan i allmänhet ställning tages till spörsmålet om uppflyttning av tjänster till högre lönegrad och om inrättande av nya högre befattningar. Ämbetsverket vill för sin del förorda, att en dylik översyn kommer till stånd.

Med den ståndpunkt statskontoret sålunda anser sig böra intaga till organisationsfrågan i allmänhet kan ämbetsverket icke tillstyrka lönegradsuppflyttningen av tjänster i annan mån än då detta — med hänsyn till särskilda omständigheter — kan ske inom ramen av gällande organisation och utan föregripande av en kommande granskning. Däremot synes hinder icke böra möta mot att det påbörjade utbytet av icke-ordinarie tjänster mot ordinarie sådana fullföljas.

Lönenämnden framhöll till en början, att nämnden hade svårt att bilda sig en uppfattning om, huru många nya ordinarie befattningar, som lämpligen borde inrättas vid anstalten. Av riksförsäkringsanstaltens framställning syntes emellertid framgå, att anstaltens verksamhet under de senaste åren starkt ökats. En ytterligare utökning av arbetsuppgifterna syntes dessutom bliva en följd av den år 1936 beslutade utvidgningen av olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringens tillämpningsområden. Med hänsyn därtill hade lönenämnden icke funnit anledning framställa erinran mot att förhållandet mellan ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare inom anstalten avvägdes i överensstämmelse med anstaltens förslag.

Frågan förelades *1937 års riksdag*, därvid föredragande departementschefen vid anmälan av propositionen nr 266 uttalade, att han vore av den uppfattningen, att en allmän undersökning rörande anstaltens organisation och personalbehov borde äga rum. Detta syntes så mycket mera påkallat som såväl i anstaltens skrivelse som i lönenämndens häröver avgivna utlåtande dryftats ett flertal organisatoriska spörsmål, till vilka ställning måste tagas innan personalbeståndet kunde mera definitivt fixeras. Departementschefen hade därför för avsikt att vidtaga åtgärder för att en dylik undersökning inom den närmaste tiden måtte komma till stånd. Innan den sålunda avsedda prövningen verkställts, ansåge departementschefen det icke lämpligt att vidtaga några mera vittgående förändringar med avseende å anstaltens personal.

Med hänsyn därtill föreslogs — fränsett de förändringar, som sammanhängde med arbetarskyddsbyråns överflyttning från socialstyrelsen till anstalten — i huvudsak endast uppförande å ordinarie stat av 37 icke-ordinarie befattningar, däribland en befattning som ledamot och byrådirektör i lönegraden B 28.

Vad sålunda föreslagits bifölls av riksdagen.

I skrivelse den 28 augusti 1937 hemställde *riksförsäkringsanstalten* härfter om uppförande å ordinarie stat av de tjänster, vilka anstalten hösten 1936 begärt men icke erhållit.

Vid ärendets behandling vid 1938 års riksdag anförde föredragande departementschefen (proposition nr 231), att den allmänna omprövning rörande anstaltens personalförhållanden och organisation, vilken borde äga rum, ännu icke hunnit verkställas. Departementschefen hade därför endast i ganska begränsad omfattning ansett sig kunna biträda anstaltens begäran om förstärkning av det ordinarie personalbeståndet. I propositionen hade emellertid — fränsett arbetarskyddsbyrån — förordats bland annat att från extra till ordinarie stat skulle överflyttas 1 befattning såsom ledamot och byrådirektör i lönegraden B 28.

Berörda förslag bifölls av 1938 års riksdag.

I skrivelse den 31 augusti 1938 gjorde *riksförsäkringsanstalten* framställning om avlöningsanslag för anstalten för budgetåret 1939/40. Anstalten lämnade däri först vissa uppgifter till belysande av anstaltens verksamhet under de senaste åren. Härfter uttalade anstalten bland annat följande.

I sin år 1936 gjorda framställning hade anstalten avsett att bringa sin personal i någorlunda samma ställning som personalen i andra statsverk med liknande arbetsuppgifter. Det kan icke anses rättvist och billigt att personalens berättigade krav i detta hänseende skola anstå år efter år.

Sedan år 1936 har anstaltens verksamhet i allmänhet erhållit en avsevärt större omfattning. Numera anser anstalten på grund härav, att ytterligare ett antal ordinarie tjänster erfordras. Anstalten vill emellertid i avvaktan på den förbehåddade översynen inskränka sig till att fullfölja sin år 1936 gjorda framställning om ytterligare ordinarie tjänster och placering i högre lönegrad av andra ordinarie tjänster, i den mån framställningen icke bifallits av 1937 och 1938 års riksdagar.

Anstalten föreslog alltså, att vissa nya ordinarie tjänster inrättades, däribland 3 byråchefer (B 30) såsom chefer för andra och tredje skaderegleringsbyrån samt å byrån för försäkringsplikts- och fiskarförsäkringsärenden. I stället skulle tre befattningar som ledamöter och byrådirektörer (B 28) in dragas.

I statsverkspropositionen till 1939 års riksdag uttalade departementschefen (femte huvudtiteln, sid. 58), att den avsedda allmänna granskningen av riks-försäkringsanstaltens organisation och personalförhållanden av olika skäl ännu icke kunnat äga rum. Innan så skett, torde det emellertid icke vara lämpligt att företaga uppflyttningar i lönegrad av anstaltens ordinarie personal eller att i full utsträckning tillmötesgå anstaltens krav på en utökning av det ordinarie personalbeståndet.

I skrivelse den 21 juni 1939 till de sakkunniga har *riksförsäkringsanstalten* framhållit, att det visserligen skulle kunna göras gällande, att inrättande av ytterligare ett antal byråchefsbefattningar borde anstå till dess undersökningen om anstaltens organisation ägt rum, men att, då ifrågavarande byråer bestått sedan 1918, det syntes befogat att antaga att någon mera väsentlig förändring i detta avseende ej komme att äga rum, i synnerhet som anstaltens arbetsbörda sedan dess mångdubblats. Riksförsäkringsanstalten ansåge sig därför kunna föreslå, att ifrågavarande tre byrådirektörsbefattningar utbyttes mot byråchefsbefattningar.

Byrådirektören å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå. I anledning av framställning den 17 september 1935 av byggnadsstyrelsen förändrades från och med den 1 juli 1936 den på byggnadsbyrån placerade intendentstjänsten i lönegraden A 26 till en byrådirektörstjänst i lönegraden A 28. I nämnda skrivelse anförde byggnadsstyrelsen härom följande.

Den i personalförteckningen upptagna byggnadschefen, avlönad med årligt arvode av 15 000 kronor, är chef för styrelsens byggnadsbyrå. Såsom sin närmaste man har denne en intendent i lönegraden B 26, som biträder byggnadschefen med mera kvalificerade uppgifter och som närmast chefen svarar för byråns arbete samt i dennes frånvaro fungerar såsom ställföreträdare.

Med hänsyn till att byggnadschefen ofta vistas på resor för inspektioner av den genom byrån omhändertagna, omfattande och över hela landet spridda byggnadsverksamheten, blir intendents syssla särdeles ansvarsfull och betungande. Härtill kommer, att denne befattningshavare är att betrakta såsom hela verkets konstruktionschef. Han har sålunda att svara för icke blott de konstruktioner, som samhöra med byggnadsbyråns byggnadsföretag, utan honom åligger även att på eget ansvar granska och avgiva utlåtanden över sådana konstruktioner, som förekomma i samband med de på styrelsens övriga tekniska byråer föreliggande ärenden. Antalet dylika konstruktionsärenden befinner sig i oavbruten stegring och uppgick under år 1934 till över 200. På byggnadsbyråns intendent har sålunda successivt lagts en allt större arbetsbörda liksom ock ett betydande ansvar i hans egenskap av byggnadschefens ställföreträdare vid den närmaste ledningen av den omfattande byggnadsverksamhet, som anförtros byggnadsbyrån, och genom den därmed samhörande skyldigheten att på eget ansvar fatta beslut och lämna besked i en mångfald viktiga detaljfrågor.

Med hänsyn till dessa omständigheter synes det byggnadsstyrelsen, att intendenten skäligen bör beredas en ställning och en avlöning, som bättre än hittills varit fallet överensstämmer med det betydande arbete och det stora ansvar, som åvilar befattningens innehavare.

Det torde i sådant avseende även vara att beakta, att byggnadschefen, såsom nämnts, åtnjuter icke oväsentligt högre lön än styrelsens övriga byråchefer, varför en viss konsekvens torde få anses ligga däri, att hans ställföreträdare, vilken jämväl bör vara en speciellt kvalificerad tekniker — den nuvarande tjänstens innehavare är en civilingenjör med allmänt erkänd, hög vetenskaplig kompetens — åtnjuter högre lön än intendenterna å övriga byråer.

I anslutning härtill föreslog styrelsen, att intendentsbefattningen förändrades till en förste byrådirektörsbefattning i lönegraden B 30.

Härutöver har byggnadsstyrelsen i promemoria i april 1942 till de sakkunniga anfört huvudsakligen följande.

Byrådirektören tjänstgör såsom byggnadschefens ställföreträdare och tjänstens nuvarande innehavare är dessutom föreståndare för byråns avdelning för byggnadskonstruktioner och material.

I sin egenskap av avdelningsföreståndare handlägger byrådirektören alla ärenden rörande byggnadskonstruktioner och material, som ifrågakomma vid de byggnader, vilka uppföras genom byggnadsbyråns försorg, men är därjämte sakkunnig rådgivare i dylika frågor för styrelsens övriga byråer. Sålunda ingå i hans åligganden bland annat att verkställa byggnadsteknisk granskning av till styrelsen remitterade förslag till kyrkor, skolor, sjukhus m. m. samt att utföra utredningar i samband med sådana ärenden av byggnadsteknisk art, varöver styrelsen har att yttra sig. Han tjänstgör vidare såsom styrelsens representant i kommittéer, vilka ha att verkställa utredningar och forskningar samt upprätta föreskrifter och bestämmelser på det byggnadstekniska området. Bland utredningar, som pågå, må nämnas revision av gällande stalliga cement- och betong- samt järnbestämmelser, upprättande av förslag till nya svetsningsbestämmelser samt föreskrifter rörande leverans av byggnadsvirke, byggnadspapp etc. Byrådirektören handhar därjämte styrelsens byggnadstekniska laboratorium och dess samlingar av byggnadsmaterial.

Beträffande byrådirektörens tjänstgöring såsom byggnadschefens ställföreträdare må anföras följande.

Den byggnadsbyrån underställda personalen utgör för närvarande 72 personer, som tjänstgöra på byrån, vartill kommer personalen på arbetsplatserna, nämligen för närvarande för entreprenadarbetena 14 kontrollanter samt vid de byggen, som utföras i styrelsens egen regi, 5 arbetschefer med dessa underställda tekniska och övriga tjänstemän. Omfattningen av byråns arbeten belysas av att under de tre budgetåren 1938—1941 totala kostnaderna för de genom byråns försorg verkställda byggnadsarbetena uppgingo till cirka 9 920 000, 14 600 000 och 17 300 000 kronor.

Byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå torde i fråga om göromålens art närmast kunna jämföras med vattenfallsstyrelsens vattenbyggnadstekniska byrå med en byråpersonal av 82 tjänstemän och genom vars försorg under budgetåren 1938—1941 utförts arbeten för 11 300 000 respektive 20 700 000 och 13 300 000 kronor. Chefen för denna byrå är överingenjör och hans närmaste man å byrån förste byrådirektör.

Nuvarande byggnadschefen har med instämmande i det anförda framhållit, att byrådirektörstjänsten, som för närvarande innehaves av föreståndaren för konstruktionsavdelningen, framdeles skulle kunna tänkas bliva besatt av någon av föreståndarna för egenregi- eller entreprenadavdelningarna samt att även i dylikt fall tjänstens placering i lönegraden A 30 väl motiverades med hänsyn till ställföreträdarskapet och de kvalificerade åliggandena i övrigt.

Föreståndaren för livrustkammaren. I augusti 1925 gjorde *intendenten och föreståndaren för livrustkammaren* — efter att under de senare åren ha gjort upprepade framställningar om en fastare organisation av livrustkammaren och i samband därmed om en lönereglering för institutionens personal — förnyad framställning i ämnet.

I fråga om föreståndarens löneställning erinras till en början att intendenten och föreståndaren för det dåvarande åtnjöte avlöningsförmåner, motsvarande dem, som förut tillkomme den s. k. andra gradens tjänstemän, t. ex. antikvarierna vid historiska museet och intentionerna vid national-

museum, d. v. s. en grundlön av 5 800 kronor jämte två ålderstillägg å 500 kronor och tillfällig löneförbättring å 1 000 kronor.

Även om samlingen icke vore så stor som samtliga nationalmusei samlingar tillsammans, vore den med sina omkring 8 000 inventarienummer, varav flera innehölle flera hundra undernummer, dock väsentligt större än en underavdelning i nämnda museum. Tjänsteansvaret vore emellertid större än en avdelningsföreståndares vid nationalmuseum, i det att ledandet av en fristående samling innebure ett ökat arbete med arbetsledning och ett väsentligt större expeditionsarbete. Vore samlingen i sin nuvarande omfattning ännu måhända för liten för att dess ledare skulle kunna hänföras till chefsställning i lönerementets avdelning A, syntes hans ställning åtminstone motsvara en avdelningschef inom centralt ämbetsverk eller enligt gällande lönerement lönegraden B 30.

Statskontoret ansåg sig i utlåtande över framställningen icke kunna tillstyrka, att anslag till livrustkammaren uppfördes å ordinarie stat. Enligt statskontorets mening kunde en samling av så relativt liten omfattning som livrustkammaren knappast komma att fortfara såsom fristående institution, utan finge det anses sannolikt, att densamma komme att förr eller senare, när förhållandena så medgåve, sammanföras med någon annan liknande samling, exempelvis samlingarna i statens historiska museum.

Beträffande föreståndarens löneställning ansåg statskontoret, att någon ändring för det dåvarande icke borde vidtagas, utan syntes han med bibehållande av titeln intendent och föreståndare böra hänföras till lönegraden B 26, d. v. s. samma lönegrad, som intendenterna vid nationalmuseum och antikvarierna vid statens historiska museum.

Nordiska museets nämnd franhöll i utlåtande i ärendet, att den kompetens, som måste fordras av föreståndaren för denna ömtåliga samling och det ansvar för vården av en av landets värdefullaste historiska samlingar, som åvilade honom, syntes fullt ut berättiga innehavaren av denna befattning till en avlöning efter lönegraden B 30.

I statsverkspropositionen till 1926 års riksdag anförde departementschefen (åttonde huvudtiteln, sid. 49) bland annat följande.

En reglering och ett ordnande av avlönings- och anslagsförhållandena vid livrustkammaren synas mig i hög grad önskliga även med hänsyn till det tillfälliga och invecklade sätt, varpå avlöningarna för närvarande utgå, då ett flertal olika anslag måste tagas i anspråk härför. Däremot finner jag mig icke kunna tillstyrka, att anslagen till livrustkammaren bliva uppförda å ordinarie stat. Jag har icke kunnat undgå att taga intryck av den utav statskontoret i frågan hävdade uppfattningen. Spörsmålet om livrustkammarens ställning i en blivande museiorganisation är en fråga av rätt komplicerad beskaffenhet, och det synes mig icke lämpligt att försvara densamma lösning genom fastknytande av de härför utgående anslagen till ordinarie stat. I en punkt anser jag dock icke ett föregripande av detta spörsmål kunna tänkas, nämligen i avseende å föreståndarens ställning. Jag är därför böjd föreslå, att dennes befattning uppföres å ordinarie stat men att övriga avlöningar och anslag tills vidare utgå å extra stat.

För egen del hyser jag den uppfattningen, att det förefinnes en bestämd skillnad i tjänstansvar och arbetsuppgifter mellan befattningen som chef för den visserligen

begränsade men utomordentligt dyrbara och betydelsefulla samling, som inrymmes i livrustkammaren, samt avdelningscheferna inom nationalmuseum och historiska museet. Så som förhållandena under senaste årtionde utvecklats sig, har föreståndaren för livrustkammaren kommit att intaga en relativt fristående ställning i förhållande till övriga museichefer och livrustkammaren jämväl att representera ett avskilt och självständigt område inom vår museiorganisation. Jag anser starka skäl tala för att föreståndaren för livrustkammaren erhåller en något högre löneställning än förbemälda avdelningschefer och vill för honom föreslå lönegraden B 27.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts i enlighet med departementschefens hemställan framlagda förslag.

I skrivelse till de sakkunniga den 28 juni 1939 har *föreståndaren för livrustkammaren* anfört bland annat följande.

Beträffande föreståndarens ställning och placering i lönehänseende bör bringas i erinring svenska museimannaföreningens framställning den 8 oktober 1937 till Kungl. Maj:t rörande de statliga museitjänstemännens löneförhållanden, i vilken skrivelse bland annat föreslagits en uppflyttning av föreståndaren för livrustkammaren och styresmannen för armémuseum till samma lönegrad, B 30, som innehaves av föreståndaren för statens etnografiska museum. En omplacering av föreståndarbefattningen är också beaktansvärd ur många synpunkter. Framst bör måhända beaktas den erforderliga kompetensen, som skall omfatta behärskandet av ämnena vapen- och dräkthistoria, allmän kultur- och konsthistoria samt dessutom förutsätta museal ämbetsmannautbildning. Härtill kommer det stora ansvar, som medföljer chefskapet över de unika och såväl historiskt som materiellt ytterst dyrbara samlingar, vilka ingå i livrustkammaren. Att en omprövning av föreståndarens ställning sedan länge varit påkallad, framgår vidare därav, att nordiska museets nämnd redan i samband med föreståndarbefattningens överförande å ordinarie stat tillstyrkt, att föreståndaren måtte erhålla titeln överintendent.

I anslutning till det anförda hemställer föreståndaren, att befattningen som föreståndare för livrustkammaren uppflyttades till 30 lönegraden under benämningen överintendent.

Professorerna i lönegraden A 30. Genom den år 1925 företagna löne regleringen för professorerna vid universiteten och karolinska institutet bestämdes avlöningen för dessa befattningshavare i enlighet med av Kungl. Maj:t i proposition nr 115 till 1925 års riksdag framlagt förslag till 12 000 kronor, därav 8 000 kronor lön och 4 000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte rätt till ett ålderstillägg å 1 000 kronor efter fem år.

I sin skrivelse (nr 261) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag uttalade 1925 års riksdag i huvudsak följande.

Riksdagen anser sig icke kunna frigöra sig från en viss tvekan i fråga om lämpligheten att beträffande universitetens lärarkårer avvika från de på statens skilda förvaltningsområden gällande nya löneprinciperna. Vad som för riksdagen härvid i främsta rummet varit ägnat att ingiva betänkligheter, har varit hänsynen till de ännu oreglerade grupper av befattningshavare, vilka på grund av sin egenskap av lärare vid olika slag av läroanstalter och på grund av därav betingade tjänsteförhållanden kunna anses intaga en ställning, vilken i avseende å de yttre betingelserna möjligen kan synas i viss mån likartad med den, som universitetsprofessorerna intaga. Genom att för de sistnämnda ett särskilt lönesystem upprätthålles, anser riksdagen lätteligen anspråk kunna resas från olika lärarkårer på delaktighet i detta lönesystem eller i detta systems allmänna grundsatser. Även om riksdagen ej varit

blind för de invändningar, som från konsekvensernas synpunkt sålunda kunna resas mot förslaget, har riksdagen emellertid av den i ärendet åvägabragta utredningen bibringats den uppfattningen, att i det föreliggande fallet grundade skäl föreligga för en avvikelse från de allmänt vedertagna nya löneprinciperna. Med hänsyn till befodringsförhållandena och kompetensvillkoren samt till tjänstgöringen och framför allt till det vetenskapliga arbetet, som företrädesvis kännetecknar universitetsprofessorernas gärning, intaga universitetens lärare en särställning, som näppeligen torde hava sin motsvarighet på andra områden och som synes kunna motivera det förslag, som av Kungl. Maj:t framlagts. Härtill komma ock, såsom av utredningen i ärendet framgår, de svårigheter, som mött att å universitetsprofessorerna tillämpa det civila avlöningsreglementets grunder. Då riksdagen sålunda med hänsyn till universitetens särställning funnit skäl föreligga att bifalla Kungl. Maj:ts förslag om särskilda avlöningsbestämmelser för universitetens lärare, har riksdagen samtidigt velat med styrka betona, att ett bifall till detta förslag icke får tagas till intäkt för anspråk, som kunna från andra lärarkårers sida resas i fråga om löneroglering efter de för universitetsprofessorerna ifrågasatta avlöningsgrunderna.

I statsverkspropositionen till 1926 års riksdag anförde chefen för ecklesiastikdepartementet vid behandlingen av frågan om löneställning för fackhögskolornas professorer (åttonde huvudtiteln, sid. 62) bland annat följande.

Såsom högskolornas lönerogleringskommitté framhållit, äro universiteten och karolinska institutet de mest betydelsefulla härdarna för landets vetenskapliga odling; mellan universiteten och flertalet fackhögskolor, säger kommittén, råder ej någon fullständig jämbördighet. Jag har vid framläggande av förslag till löneroglering för universiteten vid 1925 års riksdag förklarat mig biträda denna allmänna uppfattning och utförligt motiverat denna min ståndpunkt. Universitetsprofessorerna äro vidare ej endast självständigt och för egen del vetenskapligt arbetande, deras uppgift är i lika hög grad att fostra och dana dem, som en gång skola uppbära vårt lands vetenskapliga odling, och dem, som sedan gå ut såsom lärare och ledare av det vetenskapliga arbetet vid olika speciella fackhögskolor och vetenskapliga institutioner. Denna sistnämnda omständighet sätter utom allt tvivel universitetsprofessorn i en alldeles särskild ställning. Under ledningen av och samarbetet med de självständigt arbetande unga forskarna måste han städse vara i starkt intellektuell verksamhet och alltjämt tillgodogöra sig sin vetenskaps nyaste landvinningar. Någon full motsvarighet härutinnan torde icke finnas vid andra högskolor i landet. Det må vidare erinras om de högre universitetsexamina, som fordra av eleverna självständigt vetenskapligt arbete, och om de talrika doktorsavhandlingar, som se dagen vid våra universitet.

I full övertygelse om det berättigade i universitetslärarnas särskilda ställning, tillstyrkte jag för dem år 1925 särskilda avlöningsbestämmelser, vilka ock blevo av Kungl. Maj:t och riksdagen godtagna. Härigenom åsyftade jag att utåt markera den särställning, som jag anser böra intagas av bärarna av det vetenskapliga arbetet vid universiteten.

Då det gäller att bedöma frågan, huruvida de befattningshavare, vilka tillföre varit i lönehänseende likställda med universitetsprofessorerna, böra bibehållas vid denna likställighet, har jag ej kunnat undgå att uppmärksamma, hurusom ovan angivna omständigheter icke — eller i varje fall icke i samma grad — äro tillfinnandes vid andra fackhögskolor och vetenskapliga institutioner. Redan i dessa omständigheter synes mig anledning föreligga att frånga den hittillsvarande likställigheten. Härtill kommer ock riksdagens ovanberörda uttalande, som närmast pekar hän på bibehållande av en särställning för universitetens professorer. Jag har följaktligen kommit till den uppfattningen, att i fråga om de lönerogleringar, jag i det följande har att behandla, de allmänna löneprinciperna böra komma till tillämpning, vilka nu gälla inom de största delarna av förvaltningen och vilka innefattas i det civila av-

löningsreglementet. Lämpligheten av att göra detta reglemente tillämpligt å universitetslärarna kunde mycket starkt ifrågasättas. I viss mån skulle väl detsamma kunna göras gällande även i fråga om åtskilliga av de befattningshavare, jag i det följande avser, men synes mig denna omständighet icke kunna tillmätas avgörande betydelse.

I detta sammanhang torde jag böra beröra ytterligare ett spörsmål. Då jag den 2 januari 1925 i inledningen till mitt anförande rörande anslagen under åttonde huvudtiteln uttalade mig angående en blivande lönereglering för universiteten och andra vetenskapliga institutioner, anförde jag bland annat:

'De befattningshavare, vilkas lönefråga härvid träder i förgrunden, äro professorerna och de med dem jämförliga tjänst innehavarna vid de olika högskolorna och institutionerna. Som bekant råder för närvarande en viss gallring i lönehänseende mellan olika slag av professorer, och kommittén har i sina förslag i stort sett bibehållit den nuvarande differentieringen i detta hänseende. Tvekan synes mig emellertid alltjämt kunna råda, huruvida den löneställning, som olika befattningshavare vid ifrågavarande institutioner nu intaga eller som blivit för dem föreslagen, vid jämförelse såväl mellan dessa befattningshavare inbördes som med motsvarande funktionärer vid universiteten är på alla punkter lämplig och väl avvägd. I detta hänseende torde en närmare undersökning få anses påkallad, och det synes mig angeläget, att den ram, inom vilken denna undersökning har att röra sig, bliver så vid som möjligt. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att ett löneregleringsförslag nu bör taga sikte endast på befattningshavarna vid universiteten och karolinska institutet samt att en närmare omprövning bör ägnas spörsmålet, i vilket förhållande i lönehänseende de vid fackhögskolorna och de vetenskapliga institutionerna utom universiteten anställda befattningshavarna, i främsta rummet professorerna och de med dem jämförliga tjänst innehavarna, böra ställas såväl inbördes som gent emot universitetens befattningshavare.'

Såsom framgår av vad under denna punkt redan anförts, anser jag, att universiteten och karolinska institutet intaga en sådan särställning, att med dem icke bör vid genomförande av ny lönereglering likställas någon av de övriga vetenskapliga institutionerna. Beträffande åter den löneställning, som befattningshavarna vid dessa sistnämnda institutioner böra intaga inbördes, har ett ytterligare övervägande av detta spörsmål bibragt mig den övertygelsen, att den av kommittén i huvudsaklig anslutning till nuvarande förhållanden upptagna differentieringen i detta hänseende är i stort sett lämplig och väl motiverad. I de förslag jag i det följande framlägger har jag därför med allenast ett fåtal undantag biträtt vad kommittén i sådant avseende förordat.

Vid riksdagsbehandlingen av frågan yrkades motionsvis (I: 43, 76, 92 och 143 samt II: 85, 97, 134) likställighet i lönehänseende med universitetsprofessorerna för professorerna vid tekniska högskolan, intendenterna vid riksmuseet samt professorer och avdelningsföreståndare vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, skogsförsöksanstalten, skogshögskolan, veterinärhögskolan och veterinärbakteriologiska anstalten.

Efter gemensam votering beslöt riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande den ifrågasatta löneregleringen för vissa professorer och föreståndare vid institutioner lydande under socialdepartementet anförde chefen för nämnda departement till 1926 års statsverksproposition (femte huvudtiteln, sid. 120) bland annat följande.

Vad angår de allmänna grunderna för löneregleringen torde i detta avseende böra tillämpas de principer, som angivas av chefen för ecklesiastikdepartementet i fråga

om ny definitiv löneroglering för befattningshavare vid vissa under nämnda departement lydande fackhögskolor och vetenskapliga anstalter. Beträffande löneställningen för professorer och föreståndare vid de under socialdepartementet lydande institutionerna kunna visserligen ur de vetenskapliga kvalifikationernas synpunkt fullgiltiga skäl anföras för att bereda föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium universitetsprofessors löneställning. Jag har emellertid icke ansett mig kunna för denna enda befattnings skull avvika från de grundsatser rörande professorers placering i lönehänseende, som komma att vinna tillämpning inom övriga områden av statsförvaltningen.

I enlighet med Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut hänfördes till lönegraden B 30 följande kategorier av professorer, vilka tidigare varit i lönehänseende likställda med professorerna vid universiteten och karolinska institutet, nämligen föreståndare för statens bakteriologiska laboratorium, föreståndare för statens rättskemiska laboratorium, professor och avdelningsföreståndare vid naturhistoriska riksmuseet, professor vid tekniska högskolan, avdelningsföreståndare vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, professor vid veterinärhögskolan, föreståndare för statens veterinärbakteriologiska anstalt, professor vid skogshögskolan samt avdelningsföreståndare vid statens skogsförsöksanstalt.

När naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning år 1935 skildes från riksmuseet under namn av statens etnografiska museum, bibehölls placeringen av dess föreståndare i lönegraden B 30. Efter 1936 ha vidare i lönegraden B 30 placerats följande kategorier av befattningshavare, nämligen professor vid den år 1932 nyinrättade lantbrukshögskolan, föreståndare för statens centrala frökontrollanstalt (inrättad år 1927), professor vid Chalmers tekniska högskola (år 1937) samt professor vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut (år 1933).

Föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium har genom beslut vid 1937 års riksdag uppflyttats till lönegraden A 1. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1937/38 i fråga om bakteriologiska laboratoriet anförde medicinalstyrelsen (femte huvudtiteln, sid. 143) bland annat följande.

Skäl tala för att de befattningar såsom föreståndare och laborator vid laboratoriet, vilka befattningars behöriga rekrytering är av synnerligen stor betydelse för laboratoriets möjligheter att fylla sina viktigare arbetsuppgifter, erhålla högre löneställning. Styrelsen anser sig därför kunna förorda föreståndarens förslag om laboratorernas placering såsom avdelningsföreståndare i lönegraden B 29. Föreståndaren synes i samband därmed böra placeras i lönegraden A 1. Om dessa befattningshavare erhålla en dylik löneplacering, torde man kunna förutsätta, att de komma att kvarstå på sina befattningar under jämförelsevis lång tidsperiod och att den erfarenhet, de därunder vunnit, skall vara till gagn för laboratoriet.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd hade icke något att erinra mot den för föreståndarbefattningen vid laboratoriet föreslagna placeringen i lönegraden A 1. Lönenämnden hölle före, att den omständigheten, att frågor om avlöningsförhållandena för vissa verkschefer och befattningshavare i byråchefsgården torde komma att bliva föremål för omprövning av 1936 års lönekommitté, icke borde stå hindrande i vägen för att föreståndaren för laboratoriet omedelbart inplacerades i nämnda lönegrad.

Statskontoret uttalade i denna fråga följande.

Beträffande föreståndaren vill statskontoret icke förneka, att vissa skäl tala för tjänstens placering i lönegraden A 1, men med hänsyn till att föreståndarbefattningarna vid vissa andra laboratorier och vetenskapliga anstalter äro placerade i lönegraden B 30, vill det förefalla ämbetsverket lämpligast, att frågan om föreståndarens lönegradsplacering tages under omprövning i samband med pågående utredning rörande revision av gällande avlöningsförfattningar.

Föredragande departementschefen anförde följande.

Vad till en början angår befattningen såsom laboratoriets föreståndare, har medicinalstyrelsen föreslagit, att denna, som hänförs till lönegraden B 30, förändras till en tjänst i lönegraden A 1. Förslaget har vunnit stöd hos lönenämnden, medan statskontoret, oaktat vissa skäl funnits tala för en sådan åtgärd, ansett frågan böra omprövas i samband med nu pågående avlöningsrevision. Jag finner tillräckliga skäl anförda för att chefstjänsten, i betraktande av laboratoriets viktiga och omfattande uppgifter, placeras på sätt medicinalstyrelsen föreslagit.

Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

I skrivelse den 11 maj 1937 till Kungl. Maj:t, vilken skrivelse överlämnats till 1936 års lönekommitté och därefter till de sakkunniga, ha vissa till 30 lönegraden hänfödda professorer gjort framställning om likställighet i lönehänseende med universitetsprofessorerna.

Överlantmätarna. I enlighet med beslut under åren 1908 och 1909 genomgick rikets lantmäteriväsende så genomgripande förändringar, att de nuvarande förhållandena på området kunna anses datera sig från denna tid.

Förutom lantmäteristyrelsen omorganiserades sålunda enligt beslut vid 1908 års riksdag förste lantmätartjänsterna. I stället för att dessa tjänstemän förut varit sysselsatta med praktisk lantmäteriverksamhet och endast vid sidan därav omhänderhaft skötseln av länets lantmäterikontor med tillhörande arkiv, förändrades de till chefer för lantmäteripersonalen i länet och fingo sin verksamhet nästan uteslutande förlagd till lantmäterikontoren, varemot de icke skulle få utföra lantmäteriförrättningar åt enskilda. Samtidigt reglerades lönerna. Påföljande år fortsattes omorganisationen av lantmäteristaten i orterna.

Under tiden efter 1909 vidtogos åtskilliga förändringar i de sålunda beslutade anordningarna. Den för lantmäterikontorens del mest genomgripande torde varit den i enlighet med beslut vid 1920 års riksdag genomförda. Till grund för den av Kungl. Maj:t då framlagda propositionen i ämnet låg ett av 1917 års *lantmäterikommission* den 30 november 1918 avgivet betänkande med förslag angående vissa organisations- och löneregleringsfrågor beträffande lantmäteriväsendet.

I fråga om förste lantmätarna eller, såsom de av kommissionen benämndes, överlantmätarna ansåg kommissionen, att det dessa befattningshavare påvilande arbetet vore både kvalitativt och kvantitativt av den beskaffenhet, att befattningarna borde uppföras såsom tredjegradstjänster. Däremot fann sig kommissionen icke böra förorda ett framkommet förslag om gradering av förekommande tjänstgöringspenningar i vidare mån, än att två överlantmäta-

re borde erhålla något högre sådana. Enligt kommissionens mening skulle ortstillägg utgå till vissa överlantmätare.

Föredragande departementschefen, som fann förhöjda tjänstgöringspenningar böra utgå till allenast en överlantmätare samt att viss mindre ändring borde ske beträffande ortstilläggen, anslöt sig i övrigt till kommissionen.

Enligt 1920 års riksdagsbeslut skulle överlantmätaren i Stockholms län uppbära tillhopa 8 100 kronor, därav lön 5 000 kronor, tjänstgöringspenningar 2 500 kronor samt ortstillägg 600 kronor. Till envar av överlantmäterna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län skulle utgå tillhopa 7 800 kronor, därav lön 5 000 kronor, tjänstgöringspenningar 2 500 kronor samt ortstillägg 300 kronor. Till överlantmätaren i Kopparbergs län skulle utgå tillhopa 7 900 kronor, därav lön 5 000 kronor och tjänstgöringspenningar 2 900 kronor. Till övriga överlantmätare slutligen skulle utgå tillhopa 7 500 kronor, därav lön 5 000 kronor och tjänstgöringspenningar 2 500 kronor. Därjämte skulle överlantmätare åtnjuta ett ålderstillägg till lönen å 600 kronor efter 5 år.

Villkor och bestämmelser för åtnjutande av ifrågavarande avlöningar blevo av Kungl. Maj:t fastställda genom kungörelse den 22 juni 1920 (nr 378).

Frågan om ny löneroglering för lantmäterikontoren blev sedermera föremål för utredning av *särskilda, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 8 maj 1925 tillkallade sakkunniga*, vilka den 9 september 1925 avgåvo betänkande och förslag i ämnet.

De sakkunniga erinrade till en början, hurusom vid bedömandet av det föreliggande spörsmålet om löneroglering för lantmäterikontoren icke finge förbises den kraftiga utveckling, som lantmäteriväsendet på senare tid genomgått, och att jämsides med den alltjämt fortskridande ökade fastighetsbildningen kraven på ett tidsenligt jorddelningsväsende jämväl vuxit. Reformarbetet å detta område kännetecknades sålunda, bland annat, av genomförandet av en helt ny jord- och fastighetsregisterlagstiftning. Självklart måste denna alltjämt fortgående nydaning av landets jorddelningsväsende i synnerlig grad återverka på arbetet å lantmäterikontoren, å vilka, i deras egenskap av centralpunkt för lantmäteriororganisationen inom länen, i första hand vilade alla de nya omfattande uppgifter, varmed de skedda reformernas genomförande och tillämpning vore förknippade.

Efter att hava framhållit, att överlantmäterna i sin ställning såsom chefer för lärens lantmäterikontor och jorddelningsväsendet inom länen borde i lönehänseende jämställas med befattningshavare i tredje normalgraden och att detta redan tidigare vore av statsmakterna fastslaget, ansågo de sakkunniga dock, att vid en blivande inplacering av överlantmäterna i det nya lönesystemet hänsyn borde tagas till de högst väsentliga skiljaktigheterna beträffande arbetets omfattning i de olika länen. Med fasthållande av att en, låt vara mindre, åtskillnad i lönehänseende mellan överlantmäterna inom de olika länen vore rättvis och av förhållandena påkallad, utgingo de sakkunniga ifrån, att överlantmäterna borde normalt placeras i lönegraden B 30.

De sakkunniga föreslogo sålunda, att 20 överlantmätarbefattningar skulle placeras i lönegraden B 30, medan de övriga 4 skulle placeras i lönegraden B 29, samt att avlöningsförstärkning därjämte skulle utgå till 8 av de förstnämnda med 600 kronor samt till 1 av dem med 1 200 kronor.

Lantmäteristyrelsen avgav utlåtande över de sakkunnigas förslag den 8 ok-

tober 1925. I fråga om överlantmätarnas löneförmåner höll styrelsen före, att samtliga överlantmätare borde inplaceras i lönegraden B 30. Styrelsen uttalade sig vidare för, att överlantmätare därutöver tilldelades viss avlöningsförstärkning.

I utlåtande den 2 november 1925 anförde *statskontoret* bland annat, att ämbetsverket för sin del ansåge, att den ställning överlantmätarna erhållit vid 1920 års lönereglering eller som befattningshavare av tredje normalgraden, d. v. s. byråchefsggraden, vilken även ledamöterna av lantmäteristylelsen tillhörde, allt fortfarande vore lämpligt avvägd. Statskontoret, som icke funne tillräckliga skäl föreligga för den av de sakkunniga föreslagna differentieringen av överlantmätarbefattningarna, förordade att endast i undantagsfall avlöningsförstärkning, utöver avlöningen i lönegraden B 30, borde utgå samt ifrågasatte om icke avlöningsförstärkning borde inskränkas till tre län.

På grund av den verkställda utredningen avlät Kungl. Maj:t proposition till 1926 års riksdag (statsverkspropositionen, IX huvudtiteln, punkt 127). *Föredragande departementschefen* förklarade sig icke kunna biträda de sakkunnigas förslag om differentiering av överlantmätarnas löneförmåner, utan förordade att samtliga överlantmätarbefattningar — utom den i Gotlands län — skulle erhålla lön efter lönegraden B 30, samt tillstyrkte, att överlantmätarna i åtta län erhöle en årlig avlöningsförstärkning om 600 kronor och i ett län en dylik om 1 200 kronor. Överlantmätarbefattningen i Gotlands län föreslogs uppförd å övergångsstat.

Jordbruksutskottet föreslog i sitt utlåtande (nr 15), att överlantmätarna i Stockholms, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län hänfördes till lönegraden B 30 och samtliga övriga — utom den i Gotlands län, vilken skulle uppföras å övergångsstat — till lönegraden B 29. Någon särskild avlöningsförstärkning ansåg sig utskottet icke kunna förorda.

Vid *ärendets behandling i kamrarna* bifölls ett under debatten framställt yrkande, gående ut på bifall till utskottets förslag med den ändringen, att överlantmätaren i Kopparbergs län skulle tills vidare uppbära avlöningsförstärkning med 900 kronor. Riksdagen avlät skrivelse (nr 75) i enlighet härmed.

I skrivelse den 6 november 1929 anförde *lantmäteristylelsen* bland annat följande.

Då genom den från och med år 1928 ikraftträdde nya jorddelningslagstiftningen helt nya ävensom ökade uppgifter av synnerligen krävande art pålagts överlantmätarna, uppgifter som enligt lantmäteristylelsens mening väl motiverade en löneförbättring för rikets samtliga överlantmätare och under alla förhållanden åtminstone en placering av samtliga tjänster i lönegraden B 30, ansåg sig styrelsen böra göra framställning i sistnämnda hänseende, och hemställde alltså i skrivelse den 10 september 1928, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1929 års riksdag att bestämma sådan ändring i staten för lantmäterikontoren, att däri upptagna och i lönegraden B 29 placerade överlantmätarbefattningar från och med den 1 juli 1929 måtte uppflyttas till placering i lönegraden B 30.

Sedan såväl statskontoret som allmänna civilförvaltningens lönenämnd, denna dock icke enhälligt, tillstyrkt lantmäteristyrelsens hemställan, ansåg sig emellertid föredragande departementschefen, enär närmare erfarenhet då ännu icke hunnit vinnas rörande de verkningar, den nya jorddelningslagstiftningen komme att medföra med avseende å överlantmätarnas arbetsbörda och ställning i övrigt, icke kunna förorda någon förändring för det dåvarande av överlantmätarnas avlöningsförmåner. Vid sådant förhållande och ehuru ytterligare ökad arbetsbörda för överlantmätarna till fullo bestyrker den av styrelsen i förenämnda skrivelse den 10 september 1928 framförda meningen, har lantmäteristyrelsen med hänsyn till departementschefens uttalande ansett sig icke böra redan detta år ånyo upptaga ifrågavarande lönespörsmål.

I skrivelse den 10 april 1931 anhöll *styrelsen för föreningen Sveriges överlantmätare*, att lantmäteristyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att då gällande lönestat för överlantmätarna måtte göras till föremål för fullständig omprövning i syfte att överlantmätarna åter måtte tillerkännas likställighet i lönehänseende med landskamrerarna och att således samtliga överlantmätarbefattningar inplacerades i lönegraden B 30 av gällande avlöningsreglemente samt tilldelades fast avlöningsförstärkning till belopp, som anslöte sig till vad som gällde för landskamrerarna. I enlighet med styrelsens hemställan överlämnades ärendet till särskilda utredningsmän för biträde inom jordbruksdepartementet med utredning och upprättande av förslag rörande den i länen sysselsatta lantmäteripersonalens anställnings- och avlöningsförhållanden.

I sitt den 26 november 1931 avgivna *betänkande angående lönereglering för viss lantmäteripersonal m. m.* anförde nämnda utredningsmän bland annat följande.

Vid bedömandet av frågan om överlantmätarnas löneställning bör uppmärksammas, att den nya jorddelningslagstiftningen tillfört överlantmätarna vissa nya arbetsuppgifter samt givit dem en mera självständig ställning än den, de tidigare ägt. Verkningarna av denna lagstiftning kunna emellertid ännu icke med full säkerhet bedömas. Härtill kommer, att den arbetsökning, som under de senaste åren gjort sig förnimbar på lantmäterikontoren i länen och föranlett anställandet därstädes av ytterligare personal, icke med säkerhet kan anses komma att i framtiden göra sig gällande på samma sätt som nu är fallet. Redan av dessa anledningar synes det de sakkunniga vara tveksamt, huruvida tidpunkten ännu är inne för att till slutlig prövning upptaga spörsmålet om förändring beträffande överlantmätarnas ställning i avlöningshänseende.

De sakkunniga vilja bringa i erinran, att 1926 års lönereglering för överlantmätarna i de medelstora och mindre länen medförde en sänkning av det för dem tidigare fastställda pensionsunderlaget. Då befordran till överlantmätare sker till befattning, som vid visst tillfälle är ledig, men förflyttning till högre överlantmätartjänst enligt praxis icke äger rum, kan med fog göras gällande, att nuvarande ordning icke kan anses vara fullt rationell och att den giver anledning till berättigade anmärkningar. Skulle emellertid samtliga överlantmätartjänster möjligen med undantag av den i Gotlands län, placeras i lönegraden B 30, läser å andra sidan den olägenheten uppstå, att överlantmätarna i de mest arbetstyngda länen knappast kunde anses erhålla gottgörelse för det merarbete, som otvivelaktigt åligger dem i förhållande till överlantmätare i andra län. En anordning med tillerkännande åt förstnämnda överlantmätare av avlöningsförstärkning och med fastställande av samma pensionsunderlag för alla överlantmätare skulle givetvis i någon mån utjämna nuvarande olägenheter.

Emellertid har riksdagen så pass sent som år 1926 i huvudsak avvisat tanken på införandet av avlöningsförstärkning för vissa överlantmätare samtidigt som riksdagen genomförde en uppdelning av överlantmätarbefattningarna å lönegraderna B 29 och B 30.

De skäl, som jordbruksutskottet därvid anförde mot upptagandet av avlöningsförstärkning, synas de sakkunniga allt fortfarande äga giltighet och torde icke rubbas av den omständigheten, att överlantmätaren i Kopparbergs län med hänsyn till inom detta län rådande särskilda förhållanden tillerkändes viss avlöningsförstärkning. På grund härav och med den allmänna utgångspunkt, som de sakkunniga haft för sitt bedömande av de för närvarande aktuella lönespörsmålen inom lantmäteristaten, hava de icke ansett sig hava tillräckliga skäl för att nu framlägga förslag till förändring i gällande lönestat för överlantmätarna. Jämväl lösningen av spörsmålet om definitivt ordnande av avlöningsförhållandena för överlantmätaren i Gotlands län torde vid sådant förhållande böra anstå.

Över de sakkunnigas förslag avgav *lantmäteristyrelsen* den 5 oktober 1936 infordrat utlåtande, i vilket föreslogs placering av rikets samtliga 24 överlantmätare i lönegraden B 30.

Rörande uppflyttningen av överlantmätarna till 30 lönegraden framhöll styrelsen bland annat följande.

En invändning mot detta förslag hade varit, att detsamma medförde, att överlantmätarna i de mest arbetstyngda länen knappast kunde anses erhålla gottgörelse för det merarbete, som ålåg dem i jämförelse med övriga överlantmätare. Denna invändning borde icke hindra förslaget genomförande, helst erfarenheten med full tydlighet visat, att arbetsbördan å rikets alla lantmäterikontor vore av den omfattning, att arbetet toge överlantmätarens hela arbetstid i anspråk. Rent kvalitativt sett ställde arbetet samma stora krav på tjänsteinnehavaren, och befattningarna vore såväl i fråga om arbetsuppgifternas karaktär som tjänsteställning och därmed följande ansvar i stort sett ensartade. Ej heller kunde bortses från, att överlantmätarna å de mera arbetstyngda lantmäterikontoren genom tillgång i större utsträckning på såväl lantmäteriuutbildad som övrig biträdeshjälp hade möjlighet att på ett bättre och mera rationellt sätt ordna och fördela arbetet, än vad å de mindre kontoren med dessas fåtaliga biträdespersonal i allmänhet låte sig göra. Det förtjänade även framhållas, att det särskilt genom den skedda jorddelningslagstiftningens tillkomst i hög grad krävande arbetet å kontoren gjort det nödvändigt att söka överlantmätarna icke såsom tillförne bland de äldre distriktslantmätarna, för vilka ett fysiskt mindre ansträngande kontorsarbete kunde tänkas verka lockande, utan bland relativt yngre sådana, där en dylik inställning knappast kunde förutsättas. Utvecklingen hade för övrigt numera lett därhän, att det ofta nog kunde vålla större svårigheter vid besättandet av överlantmätarbefattning i lönegraden B 29 än sådan i B 30, då ju i allt fall den förstnämnda medförde icke blott den lägre lönen utan jämväl den mindre pensionen.

I 1937 års statsverksproposition (nionde huvudtiteln, sid. 385) uttalade *föredragande departementschefen* bland annat, att med hänsyn till den revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila statsförvaltningen, som påginge, någon löneroglering för lantmäterikontorens personal icke för det dåvarande borde ifrågakomma samt att han sålunda icke vore beredd att tillstyrka den föreslagna uppflyttningen av samtliga överlantmätare i lönegraden B 30.

Motsvarande uttalande gjordes i 1938 års statsverksproposition (nionde huvudtiteln, sid. 344).

I proposition, nr 97, till 1939 års lagtima riksdag angående anslag till lantmäteriväsendet anförde departementschefen i fråga om överlantmätarnas lönefråga bland annat följande.

I de över lantmätarelönesakkunnigas betänkande och lantmäteristyrelsens ytt-
rande avgivna utlåtandena rörande överlantmätarnas löneställning hade i allmänhet
tillstyrkts en placering av överlantmätarna i 30 lönegraden. I fråga om överlant-
mätaren i Gotlands län hade allmänna civilförvaltningens lönenämnd förordat den-
nes placering i 28 lönegraden. Styrelserna för föreningen Sveriges överlantmätare
och Sveriges lantmätareförening hade däremot ansett, att även denne befattnings-
havare borde erhålla lön enligt lönegraden B 30.

Frågan om överlantmätarnas placering i lönegrad torde emellertid böra behandlas
i samband med den allmänna översyn av statstjänstemännens lönegradsplacering,
som komme att verkställas, varför ändring i deras löneställning ej för närvarande
torde böra vidtagas. I fråga om befattningen såsom överlantmätare i Gotlands län,
vilken vore uppförd på övergångsstat, torde denna på sätt lantmäteristyrelsen för-
ordat ånyo böra upptagas å ordinarie stat och därvid i lönehänseende placeras i 29
lönegraden.

Vad departementschefen sålunda föreslagit lämnades av riksdagen utan
erinran (jordbruksutskottets utlåtande nr 35; riksdagens skrivelse nr 183).

I skrivelse den 7 juli 1939 till de sakkunniga har lantmäteristyrelsen an-
fört i huvudsak följande.

Av landets 24 överlantmätare äro 9 placerade i lönegraden A 30 och 15 i löne-
graden A 29. Överlantmätaren i Kopparbergs län äger utöver lön enligt förstnämnda
lönegrad tills vidare uppbära avlöningsförstärkning med 900 kronor för år.

I fråga om överlantmätarnas avlöningsförhållanden tillåter sig styrelsen hänvisa
till vad styrelsen i utlåtande den 5 oktober 1936 uttalat i anledning av lantmätar-
lönesakkunnigas betänkande. Styrelsen har i nämnda utlåtande stannat vid att för-
orda samtliga överlantmätares placering i 30 lönegraden, och finner styrelsen nu
icke anledning att frångå detta förslag i vidare mån än att styrelsen anser sig
böra föreslå ett lönetillägg å 900 kronor beträffande överlantmätartjänsten i Väs-
ternorrlands län.

Styrelsen vill emellertid erinra om att den stegrade arbetsbördan å lantmäteri-
kontoren samt den alltmera ökade betydelsen av överlantmätarnas uppsikt med jord-
delningsväsendet i orterna ytterligare understrukt nödvändigheten av att samtliga
de till lönegraden A 29 hänförda befattningarna uppflyttas till lönegraden A 30.

Beträffande Västernorrlands län må framhållas följande. Antalet lantmäteridistrikt
inom nämnda län med dess — efter nyinrättandet av två distrikt år 1937 — 18 är
större än i något av rikets övriga län. Närmast kommer Kopparbergs län med 15
distrikt. Av de övriga länen har icke något mera än 13 distrikt. Behovet av med
lantmäteriverksamhet å distrikten sysselsatt personal har sedan åtskilliga år visat
sig vara störst inom Västernorrlands län. Vid beaktande av, att lantmäterikontorens
arbetsmängd direkt påverkas av verksamheten i distrikten, och att fastighetsför-
hållandena inom Västernorrlands län i stor utsträckning äro särskilt invecklade samt
lantmäteriförrättningarna därför besvärliga, kommer givetvis å överlantmätaren,
som utom annat har att granska och i visst fall fastställa förrättningarna, att vila
en särskilt stor arbetsbörda med krävande uppgifter. Antalet av den å lantmäteri-
kontoren tjänstgörande personalen är störst beträffande kontoret i Kopparbergs län
med dess — förutom överlantmätaren — 24 befattningshavare. Närmast föl-
jer Västernorrlands län med 20, Stockholms län med 15 och Gävleborgs län med
13 befattningshavare.

Det sagda torde giva vid handen, att å överlantmätaren i Västernorrlands län —

i likhet med vad gäller Kopparbergs län — måste ställas särskilda krav. Lantmäteristyrelsen håller ock före, att jämväl överlantmätaren i Västernorrlands län bör erhålla avlöningsförstärkning med 900 kronor för år.

Föreningen *Sveriges överlantmätare* har i skrivelse den 2 oktober 1939 till de sakkunniga bland annat framhållit, att överlantmätarnas bevisligen ovanligt tunga arbetsbörda och stora ledaransvar syntes utgöra synnerligen starka och bärande skäl för att samtliga överlantmätare inplacerades i samma lönegrad som byråcheferna i lantmäteristyrelsen.

Avdelningscheferna i statens provningsanstalt. Förslag angående inrättande av en statens provningsanstalt framlades av Kungl. Maj:t i propositionen nr 165 till 1919 års riksdag. I fråga om avlöningsstaten för den nya anstalten anslöt propositionen sig till ett av 1902 års löneregeringskommitté i utlåtande den 25 november 1918 framlagt förslag. Kungl. Maj:ts förslag vann riksdagens bifall.

Den av 1919 års riksdag godkända avlöningsstaten upptog bland ordinarie tjänstemän vid anstalten ävenledes 5 avdelningschefer. Avlöningen till avdelningscheferna utgick med belopp, motsvarande avlöningen till tjänstemän i dåvarande tredje normalgraden.

På grundval av ett av 1902 års löneregeringskommitté den 19 november 1921 avgivet förslag beslöts vid 1922 års riksdag löneroglering för befattningshavarna vid provningsanstalten. Härvid bestämdes antalet ordinarie befattningar vid anstalten och lönegraderna för dessa. Vad vissa av ifrågavarande tjänster angår, innebar det sätt, varpå desamma vid 1922 års löneroglering inordnades i det nya lönesystemet, en lägre lönegradsplacering än som i allmänhet tillämpats vid genomförandet av 1921 års löneroglering för befattningshavare vid statsdepartementen m. fl. verk. Under det att tjänster tillhörande tredje normalgraden i regel hänfördes till lönegraden B 20 (nuvarande A 30), blevo sålunda avdelningschefstjänsterna i provningsanstalten ej placerade i högre lönegrad än B 19 (nuvarande A 29).

I propositionen nr 197 till 1928 års riksdag framhöll föredragande departementschefen, att 1926 års *besparingssakkunniga* i ett den 17 februari 1928 avgivet betänkande framlagt resultatet av en utav de sakkunniga beträffande statens provningsanstalt verkställd utredning. I fråga om anstaltens organisation föreslog de sakkunniga vissa ändringar. Bland annat ansågo de sakkunniga det kunna ifrågasättas, huruvida icke befattningarna såsom avdelningschef erhållit en något högre löneställning än som kunde anses av förhållandena påkallad. De sakkunniga ville för sin del hemställa, att vid inträffande ledighet å avdelningschefstjänst toges under övertvägande, om icke ifrågavarande befattningar lämpligen kunde placeras såsom byrådirektörer i 28 lönegraden.

De sakkunnigas betänkande utmynnade i följande uttalande.

Ingen av de tjänster, som beröras av de sakkunnigas gjorda uttalanden, är för närvarande ledig. Med hänsyn till tjänsteinnehavarnas levnadsålder kan icke heller — med undantag för befattningen såsom instrumentmakare — någon av dessa

tjänster förväntas under de närmaste åren bliva ledig. Under sådana förhållanden och med hänsyn jämväl till anstaltens särställning i budgethänseende ha de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att de förändringar beträffande ordinarie befattningar, som i det föregående ifrågasatts, nu anmärkas i staten för anstalten.

Över de sakkunnigas betänkande avgåvos infortrade utlåtanden av statskontoret och av statens provningsanstalt.

Statskontoret anförde för sin del bland annat, att då de förändringar i personaluppsättning och löneförhållanden, som av de sakkunniga ifrågasatts, enligt förslaget skulle upptagas till avgörande först i mån av framdeles inträffande ledigheter och dessa frågor genom ändringar i arbetets art och omfattning givetvis då kunde befinna sig i ett i viss mån annat läge, statskontoret icke ansett sig i denna del böra göra något uttalande.

Statens provningsanstalt anförde följande.

Beträffande avdelningscheferna ha besparingsakkunniga ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke dessa erhållit en något högre löneställning än som kunde anses av förhållandena påkallad, och ha de sakkunniga hemställt att vid inträffande ledighet måtte tagas under överbägande, om icke ifrågavarande befattningar lämpligen kunde placeras såsom byrådirektörer i 28 lönegraden.

Enär dessa befattningars kvalificerade besättande är av vital betydelse för såväl det sakliga som ekonomiska resultatet av provningsanstaltens verksamhet, vill styrelsen med någon utförlighet redan vid detta tillfälle behandla denna fråga. 1917 års kommitterade hade i sitt den 31 oktober 1917 avgivna betänkande och förslag till organisation av statens provningsanstalt anfört bland annat, att de ledande tjänstemännens kvalifikationer måste vara synnerligen höga, för att anstalten skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter och fylla de stora fordringar, som med säkerhet komma att ställas på densamma, när den erhållit ändamålsenlig byggnad och utrustning och att det vore tydligt, att avlöningarna åtminstone icke borde sättas lägre än dem, som redan äro gällande vid de statens institutioner, som äro med den nya anstalten jämförbara. 1917 års kommitterade hade därför föreslagit, att avdelningschef vid statens provningsanstalt skulle motsvara byråchef i patent- och registreringsverket och av skäl, som av kommitterade framhållits hava minst samma lön (tredje normalgraden). Över detta kommitterades förslag hade yttrande avgivits av bland andra fullmäktige i järnkotoret, Sveriges kemiska industrikontor, Sveriges industriförbund och kommerskollegium, vilka samtliga ansett, att de av de kommitterade föreslagna lönerna för den ledande personalen vore väl låga. 1902 års löneregleringskommitté i sitt utlåtande över kommitterades förenämnda förslag hade intet att erinra mot de föreslagna avlöningsförmånerna för avdelningscheferna. Sedan Kungl. Maj:t förordat det av löneregleringskommittén godkända förslaget, hade 1919 års riksdag beslutat i enlighet därmed och sedermera hade avdelningscheferna erhållit samma tillfälliga löneförbättring som övriga tredje gradens tjänstemän.

När sedan 1902 års löneregleringskommitté i sitt den 19 november 1921 avgivna förslag till ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid statens provningsanstalt föreslagit, att avdelningscheferna skulle placeras i lönegraden B 19, hade styrelsen för provningsanstalten i skrivelse av den 21 december 1921 framhållit, att vägande sakliga skäl motiverade, att dessa befattningshavare hänfördes till lönegraden B 20, och hade styrelsen därvid anfört bland annat följande:

Styrelsen önskar härmed framhålla, att de motiv, som såväl av de kommitterade som av åberopade myndigheter och korporationer framhållits för att dessa befattningshavare måtte erhålla goda avlöningsförmåner, fortfarande hava orubbad giltighet. Den invändningen har gjorts, att under nuvarande industriella depressions-

tid någon risk icke föreligger, att dessa befattningshavare lämna anstalten, och att någon större svårighet ej torde föreligga att till den av löneregringskommittén nu förordade lönegraden erhålla tillräckligt kvalificerade personer. Denna invändning är dock icke hållbar, ty den industriella depressionen i nuvarande omfattning är tillfällig och måste efter ett fåtal år efterträdas av normal verksamhet, under det att löneregleringen avser att vara definitiv och kommer att taga sin början, när industrikonjunkturerna kunna antagas förbättras. Vid den nödvändiga utvecklingen av svensk förädlingsindustri till allt högre kvalitet komma då såväl anspråken på provningsanstaltens sakkunskap och medverkan att stegas som även efterfrågan från industriens sida på just denna grupp sakkunniga att, såsom anstaltens egen erfarenhet visat, bliva i ökad grad kännbar. Styrelsen vill framhålla, att dessa befattningshavare hava mycket krävande arbetsuppgifter och att nyttan och effektiviteten av anstaltens arbete i väsentlig grad beror på avdelningschefernas kvalifikationer. Avdelningscheferna hava hittills tillerkänts byråchefers lön och styrelsen anser, att de fortfarande böra hava motsvarande avlöningsförmåner och tjänsteställning och att de i likhet med vad som redan beslutats för byråcheferna i patent- och registreringsverket böra placeras i lönegraden B 20.

Slutligen kan häremot invändas, att det statsfinansiella läget numera är så mycket allvarligare, att särskilda besparingar böra göras på de verk, som nu senare skola löneregras. Härtill önskar styrelsen erinra, att anstaltens utgifter till största del skola täckas av dess inkomster från betalande uppdragsgivare. Dessa inkomster beräknas att under de närmaste åren uppgå till 250 000 à 300 000 kronor per år, och enär anstalten ingalunda har någon monopolställning, utan det stora flertalet uppdrag äro frivilliga, kommer inkomsten i avsevärd grad att bero av avdelningschefernas initiativ, kunskaper och duglighet.

Med stöd av den givna motiveringen hade styrelsen hemställt, att avdelningscheferna vid statens provningsanstalt måtte placeras i lönegraden B 20.

I enlighet med 1902 års löneregringskommittés förslag hade 1922 års riksdag beslutat att avdelningscheferna skulle placeras i lönegraden B 19. Vid den förändrade lydelse, som avlöningsreglementet erhållit år 1925, hade avdelningscheferna där-efter placerats i oförändrad löneställning i lönegraden B 29.

Erfarenheterna av provningsanstaltens verksamhet under de gångna 8 åren hade endast bekräftat styrelsens ovan uttalade åsikter.

Skillnaden i lönen mellan B 29 och B 28 är visserligen endast 480 kronor men tillämpad på en hel grupp av befattningshavare, som är utsatt för konkurrerande efterfrågan utifrån, kommer skillnaden i lön och tjänsteställning dock att medföra sänkning av den kvalitativa nivån. Styrelsen är övertygad därom, att om avlöningsförmånerna för den ledande personalen sänkes, varigenom automatiskt vid nyanställning denna personals duglighet och skicklighet skulle komma att ligga på ett lägre plan, detta indirekt skulle medföra mycket större försämring av anstaltens ekonomi, än vad som motiverar den skenbara besparingen, varför styrelsen bestämt måste avråda från en sådan åtgärd; tvärtom är styrelsen fortfarande efter ytterligare vunnen erfarenhet om anstaltens arbete av den uppfattningen, att det skulle bidraga till förbättring av anstaltens ekonomi, om avdelningscheferna placerades i lönegraden B 30.

Föredragande departementschefen erinrade vid anmälan av förenämnda proposition, att, då de ordinarie befattningshavarna vid statens provningsanstalt — lika med ordinarie statspersonal i allmänhet — vore berättigade att, såvida icke frivillig avgång ur tjänsten ägde rum, uppbära sin avlöning till dess pensionsåldern uppnåddes eller annan befattning i statens tjänst erhöles, även vid ett omedelbart genomförande i full utsträckning av de sakkunnigas förslag någon besparingseffekt icke för det dåvarande vore möjlig

att uppnå. För tillvaratagande av de framtida besparingsmöjligheter, som kunde komma att erbjuda sig, syntes det departementschefen emellertid lämpligt, att oaktat de dåvarande personalförhållandena lade hinder i vägen för uppnående av omedelbara utgiftsminskningar, sådana befattningar, vilka, enligt vad den verkställda utredningen givit vid handen, torde kunna ersättas med icke-ordinarie arbetskrafter, redan nu uteslötes ur förteckningen å ordinarie tjänster och de nuvarande tjänstinnehavarna upptoges å en särskild övergångsstat.

Under återopande av vad sålunda i skilda hänseenden anförts, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att besluta, att antalet ordinarie avdelningschefsbefattningar hos statens provningsanstalt skulle från och med den 1 juli 1928 vara bestämt till fem samt att nämnda befattningar skulle hänföras till lönegrad B 29.

Riksdagen beslöt i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Den 1 juni 1939 ingick *styrelsen för statens provningsanstalt* till Kungl. Maj:t med yttrande över framställningar från personalföreningarna vid provningsanstalten, som dessa inlämnat till styrelsen med anledning av 1936 års lönekommittés revision av avlöningsbestämmelserna. I detta yttrande, som sedermera överlämnats till 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, anförde styrelsen i fråga om avdelningscheferna bland annat följande.

Såväl i sin skrivelse den 21 december 1921 med anledning av 1902 års lönekommittés betänkande rörande provningsanstalten som även i sitt utlåtande den 2 mars 1928 med anledning av 1926 års besparings-sakkunnigas förslag har styrelsen utförligt motiverat och hävdadt, att avdelningscheferna måtte jämföras med byråcheferna i patent- och registreringsverket och sålunda placeras i 30 lönegraden. Styrelsens inställning härvidlag betingas av nödvändigheten för anstalten att för de ledande befattningarna kunna behålla och förvärva tillräckligt högt kvalificerade sakkunniga.

Styrelsen måste ånyo framhålla, att vid den med nödvändighet alltjämt fortgående utvecklingen av svensk industri till allt högre kvalitet och högre precision anspråken på provningsanstaltens medverkan och dess tekniska och vetenskapliga sakkunskap alltmer stegrats. Även bör erinras om, att anstaltens intyg och utlåtanden i avsevärd omfattning tjäna som vittnesmål vid rättsförhandlingar och domstolsutslag och därvid avkrävas och måste fylla hög grad av tillförlitlighet. Samtidigt bör framhållas, hurusom både från industrien och från de tekniska ämbetsverkens sida efterfrågan på just dessa slag av sakkunniga alltmera ökat och anspråken skärpts.

Såsom av styrelsen och av anstaltens chef upprepade gånger uttalats och av statskontoret i dess utredning den 3 juni 1932 bekräftats, förbättras anstaltens ekonomi och minskas dess kostnad för statsverket, om, under för övrigt likartade förhållanden, uppdragsmängden ökas och inkomsterna därigenom stegas. Anstaltens arbete är emellertid svårt och känsligt och enär anstalten icke har någon monopolställning är arbetsmängdens storlek beroende på allmänhetens förtroende till arbetsresultatens kvalitet och tillförlitlighet. Den ledande personalens initiativ och skicklighet spelar härvid en utslagsgivande roll. Vid tjänster av ifrågavarande slag är möjligheten och sannolikheten att förvärva och behålla skickliga innehavare större vid en högre lönenivå än vid en lägre, och styrelsen anser, att den kostnadsökning, som betingas av dessa tjänsters uppflyttning i högre lönegrad, bör kunna beräknas komma att kompenseras genom en ökning på inkomstsidan.

Av anförda skäl hemställer styrelsen, att avdelningscheferna måtte placeras i 30 lönegraden.

De sakkunniga.

Bland de befattningar, som av de sakkunniga upptagits till behandling under förevarande avdelning av betänkandet, äro vissa av den karaktär, att det enligt de sakkunnigas mening bör övervägas att utbyta dem mot befattningar å löneplanen C, tillsatta medelst förordnande på viss tid. Detta gäller befattningarna såsom byrådirektör å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå och avdelningschef hos statens provningsanstalt. För överflyttning till C-planen talar härvid i främsta rummet den konkurrens, som från enskild företagsverksamhet obestriddligen gör sig gällande beträffande kvalificerade teknici å förevarande områden. På sätt förut i detta betänkande utvecklats torde nämligen anledning förefinnas att antaga, att befattningarna vid inträffande vakans skulle efter en inplacering å C-planen kunna lättare på önskvärt sätt besättas.

Byrådirektören å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå är placerad i lönegraden A 28. Vid den av de sakkunniga förordade överflyttningen å C-planen torde befattningen böra upptagas i lönegraden C 5. De sakkunniga vilja erinra, att chefen för byggnadsbyrån inplacerats i lönegraden C 8. En placering av byrådirektören i lönegraden C 5 innebär alltså ett bibehållande i stort sett av den relation i lönehänseende, som för närvarande består mellan chefen å byggnadsbyrån och dennes närmaste man.

Vid statens provningsanstalt finnas 5 befattningar såsom avdelningschef, samtliga placerade i lönegraden A 29. Med hänsyn till denna placering kan enligt de sakkunnigas mening vid ett överförande till löneplanen C övervägas att hänföra befattningarna till endera av lönegraderna C 5 eller C 6. De sakkunniga ha vid detta övervägande stannat för lönegraden C 5. För denna placering talar den omständigheten, att de med ifrågavarande befattningar jämförbara avdelningschefsbefattningarna vid flygtekniska försöksanstalten hänförts till lönegraden C 5. De sakkunniga vilja också erinra, att, såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, delade meningar tidigare gjort sig gällande i fråga om avdelningschefsbefattningarnas lönegradsplacering, därvid från olika håll yrkats nedflyttning av befattningarna till lönegraden A 28. Visserligen ha de sakkunniga icke haft anledning att mot varandra närmare väga lönelägena A 28 och A 29 för provningsanstaltens avdelningschefer, men mot bakgrunden av tidigare förda diskussioner och framförallt vid jämförelse med löneställningen för flygtekniska försöksanstaltens avdelningschefer ha de sakkunniga funnit en placering av ifrågavarande befattningshavare hos statens provningsanstalt i lönegraden C 5 motiverad.

De särskilda sakkunniga för revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk föreslogo bland annat överförande till C-planen av befattningarna såsom driftchef vid statens vattenfallsverk och överjägmästare vid domänverket. För de förra befattningarna föreslogs lönegraden C 6 och för de senare lönegraden C 5, därvid överjägmästarna i de mera svårskötta distrikten skulle erhålla särskilt lönetillägg med 1 000 kronor. Nämda sakkunniga hade därjämte övervägt placering av jämväl postdi-

rektörerna i lönegraden C 5 men icke framlagt något förslag härutinnan med hänsyn till att generalpoststyrelsen ansett sig icke kunna godtaga en sådan löneställning. I utlåtande över ifrågavarande förslag uttalade kommunikationsverkens lönenämnd, att förslagen borde upptagas till övervägande, sedan ställning tagits till frågan angående differentiering av byråchefstjänsterna. Till denna uppfattning har Kungl. Maj:t anslutit sig i propositioner till 1942 års riksdag.

De sakkunniga dela den vid tjänsteförteckningsrevisionen för affärsverken framförda uppfattningen, att driftcheferna vid statens vattenfallsverk och överjägmästarna vid domänverket böra överflyttas till löneplanen C. Den föreslagna placeringen å nämnda löneplan överensstämmer jämväl med de sakkunnigas uppfattning. De sakkunniga vilja emellertid i anledning av uttalande av kommunikationsverkens lönenämnd rörande det mindre lämpliga med särskilda lönetillägg till vissa överjägmästare framkasta den tanken till övervägande, huruvida icke vid en placering av överjägmästare på C-planen befattningarna borde hänföras till samma lönegrad, därvid lönegraden C 6 närmast synes böra ifrågakomma.

I skrivelse den 13 februari 1942 till de sakkunniga har chefen för postverket hemställt, att de sakkunniga måtte föreslå förändring av postdirektörstjänsterna till förordnandetjänster på viss tid med placering i lönegraden C 7. Chefen för postverket har därvid bland annat hänvisat till att distriktscheferna vid telegrafverket och statens järnvägar äro placerade i lönegraderna C 8 respektive C 9.

För egen del anse sig de sakkunniga böra medverka till att postdirektörsbefattningarna överflyttas till C-planen. I förhållande till de resultat, var till, enligt vad i det föregående anförts, de sakkunniga kommit beträffande vissa för närvarande såsom byråchefer placerade befattningar i generalpoststyrelsen, anse sig de sakkunniga emellertid icke kunna förorda högre löneställning för ifrågavarande befattningar än lönegraden C 6.

Även i fråga om befattningen såsom ordförande i nedre justitierevisionen synas vissa skäl, ehuru av annan art, tala för inplacering å C-planen. För närvarande har ordföranden i nedre justitierevisionen att jämte göromål av verkschefsnatur fullgöra viss föredragning i högsta domstolen. Arten och omfattningen av verkschefsgöromålen synes de sakkunniga icke vara sådan, att för deras handhavande bör inrättas en särskild befattning med karaktär av sluttjänst. Ordföranden i nedre justitierevisionen torde, om man vill avveckla det nu utgående ordförandearvodet, böra inordnas i löneplanen på sådant sätt, att övergång till annan befattning inom domstolsväsendet kan ifrågakomma. Ur dessa synpunkter synes det de sakkunniga lämpligt, att för ordföranden inrättas en befattning å C-planen, tillsatt medelst förordnande tillsvidare. Såsom lämpligt löneläge vilja de sakkunniga föreslå lönegraden C 7. Avlöningsförmånerna skulle därvid med hänsyn till nu utgående tilläggsarvode komma att motsvara vad som enligt gällande bestämmelser tillkommer ordförande i nedre justitierevisionen, vilken uppnått slutlön såsom hovrättsråd eller revisionssekreterare.

Av landets 24 överlantmätare äro för närvarande 9 placerade i lönegraden A 30 och 15 i lönegraden A 29. De skäl, som av chefen för lantmåteristyrelsen anförts för placering av samtliga överlantmätare i lönegraden A 30, synas de sakkunniga övertygande. Erinras må att differentiering å olika lönelägen icke förekommer för exempelvis förste provinsialläkarna och länsveterinärerna, vilka liksom överlantmätarna ha länet till arbetsområde. Huruvida särskilt arvode alltjämt bör tillkomma överlantmätaren i Kopparbergs län, anse sig de sakkunniga icke böra uttala sig om.

De av de sakkunniga i övrigt under förevarande avdelning av betänkandet omförmälda önskemålen om förbättrad löneställning ha av olika skäl synts böra föranleda den i det föregående lämnade redogörelsen. De äro dock icke av den art, att de sakkunniga anse sig kunna framlägga några förslag till ändrad löneställning. I vissa fall sammanhänger detta med pågående eller förutsatta utredningar.

De sakkunniga vilja sålunda erinra om uttalande vid 1941 års riksdag (skrivelsen nr 8) angående utredning rörande koncentration av den museala verksamheten i Stockholm. Innan sådan utredning slutförts, lärer frågan om ändrad löneställning för föreståndaren för livrustkammaren icke böra avgöras. Även om utredningen icke skulle beröra armémuseum, synas skäl likväl tala för att löneställningen för styresmannen för museet icke upptages till behandling förrän i samband med den prövning av chefslönerna vid den museala verksamheten i övrigt i Stockholm, som resultatet av berörda utredning kan föranleda.

Med avseende å de byrådirektörer och ledamöter i riksförsäkringsanstalten, vilka tjänstgöra såsom föreståndare för andra respektive tredje skaderegleringsbyråerna samt för byrån för försäkringsplikts- och fiskarförsäkringsärenden, anse sig de sakkunniga med hänsyn till den inom besparingsberedningen pågående undersökningen rörande anstaltens kontorsorganisation förhindrade att framlägga något förslag. De sakkunniga vilja dock såsom sin uppfattning uttala, att därest berörda undersökning kommer att giva till resultat, att den nuvarande organisationen av ifrågavarande byråer lämnas orubbad, några bärande motiv för ytterligare uppskov med uppflyttning av ifrågavarande byrådirektörstjänster till byråchefsgården knappast förefinnas.

Av den förut lämnade redogörelsen för utvecklingen av vattenrättsingenjörernas löneplaceringsfråga framgår, att den nuvarande placeringen i lönegraden A 30 överensstämmer med uppfattningen hos flertalet av de myndigheter, som yttrade sig, då denna placering tillkom. Ur rekryteringssynpunkt äro dessa befattningar jämförliga med åtskilliga, beträffande vilka i det föregående föreslagits överflyttning till löneplanen C, och skäl kunna alltså tala för en dylik åtgärd även i detta fall, varvid en placering i lönegraden C 7 närmast borde ifrågakomma. Om emellertid en sådan placering med hänsyn till befattningarnas karaktär av domartjänster skulle befinnas vara mindre lämplig, anse sig de sakkunniga — som icke föreslå någon förändring av de nu till 30 lönegraden hänförliga domarbefattningar, vilka ej äro förenade med

fyllnadsarvodet — ej heller kunna ifrågasätta förändrad löneställning för vattenrättsingenjörerna.

Vid 1925 och 1926 års lönerogleringar uppdrogs en bestämd skillnad mellan å ena sidan professorer vid universiteten och karolinska institutet och å andra sidan professorer vid fackhögskolor samt vetenskapliga institutioner och anstalter. Denna skillnad har därefter bibehållits med allenast det undantaget att föreståndaren för statens bakteriologiska laboratorium uppflyttats från lönegraden A 30 till lönegraden B 1. De sakkunniga vilja erinra, att redan vid nämnda löneroglering ifrågasattes, huruvida icke bakteriologiska laboratoriets föreståndare borde erhålla en högre löneställning än 30 lönegraden. Enligt de sakkunnigas mening måste den sedermera vidtagna uppflyttningen i lönehänseende av nämnde föreståndare betraktas som en isolerad företeelse, av vilken några konsekvenser icke få dragas. Med hänsyn härtill och då de sakkunniga icke funnit anledning förorda ett frångående av den ståndpunkt, vid vilken man i förenämnda sammanhang efter ingående prövning stannade, anse sig de sakkunniga icke böra tillstyrka de förslag, som från skilda håll framförts om förbättrad löneställning för professorerna vid fackhögskolor samt vetenskapliga institutioner och anstalter.

Från tre länsstyrelser ävensom från personalhåll har hos de sakkunniga gjorts framställning om förbättrad löneställning för landsfogdarna. Då befattningarna i fråga relativt sent erhållit sin nuvarande lönegradsplacering och de sakkunniga dessutom ej kunna bedöma, i vad mån en processreform kan påverka dessa befattningshavares uppgifter, ha de sakkunniga icke funnit anledning ingå på detta lönespörsmål.

Vidare må nämnas, att till de sakkunniga jämväl ingivits förslag om uppflyttning av musikaliska akademiens sekreterare från 26 till 30 lönegraden. Denna fråga synes emellertid lämpligen böra upptagas i samband med spörsmålet om reglering av befattningen såsom direktör för musikhögskolan.

Av de av de sakkunniga under förevarande avdelning till överflyttning till C-planen föreslagna befattningarna skulle, såsom förut framhållits, ordföranden i nedre justitierevisionen tillsättas medelst förordnande tillsvidare medan övriga befattningar böra tillsättas medelst förordnande på viss tid.

III. Vissa evalveringsspörsmål.

Ordförandena och vice ordförandena å hovrättsdivision. Under tiden närmast före 1921 års löneroglering ägde hovrättsråd åtnjuta en begynnelselön av 8 100 kronor, vartill efter 5 år kunde komma ett ålderstillägg å 600 kronor. Därjämte var hovrättsråd enligt beslut vid 1919 års riksdag tillförsäkrad tillfällig löneförbättring med 1 000 kronor för år. Ordförande å division uppbar härutöver ett särskilt arvode av 500 kronor med undantag för ordföranden å den division i Svea hovrätt, som tillika är krigshovrätt. Sistnämnda ordförande uppbar ett särskilt arvode av 1 000 kronor.

Vid 1921 års riksdag behandlades det av 1902 års lönerogleringskommitté den 3 november 1920 avgivna betänkandet (del 62) med utredning och förslag beträffande ny definitiv löneroglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk. Betänkandet avsåg även hovrätterna (sid. 5, 95—96, 105, 106, 135—137). Hovrättsråd skulle enligt kommitténs förslag hänföras till lönegraden B 20 (numera A 30).

Kungl. Maj:ts på betänkandet grundade förslag (proposition nr 1, för flera huvudtitlar gemensamma frågor) blev med vissa jämkningar av riksdagen bifallet (riksdagens skrivelser nr 55 och 135).

Vid 1928 års riksdag behandlades ett av särskilda sakkunniga den 30 oktober 1926 avgivet betänkande angående hovrätternas löneförhållanden och därmed sammanhängande spörsmål (statens offentliga utredningar 1926: 20).

I sakkunnigbetänkandet berördes åtskilliga organisatoriska frågor samt vissa allmänna grunder för lönesättningen, beträffande vilka här torde få hänvisas till betänkandet (sid. 24—26 och 118—129).

Beträffande lönebeloppen anfördes följande.

De sakkunniga hava i den allmänna motiveringen angivit de skäl, som tala för att en avsevärd höjning av hovrättsrådets löner bör genomföras. Vid överbägande av lönefrågan hava de sakkunniga i första hand fäst avseende vid att härads hövdingarna i flera av rikets domsagor åtnjuta inkomster som, i många fall synnerligen avsevärt, överstiga hovrättsrådets löneförmåner. Såvitt de sakkunniga kunnat utröna, hava härads hövdingarna i minst en fjärdedel av rikets domsagor en nettoinkomst, som uppgår till eller överstiger 15 000 kronor. I något mer än ett tiotal av dessa domsagor överstiga nettoinkomsterna 20 000 kronor. I ett betydande antal rådhusrätter åtnjuta borgmästaren och vissa rådmän inkomster, som likaledes uppgå till eller överstiga 15 000 kronor. De sakkunniga hava vidare ansett, att jämförelse bör sökas med vissa å rikets stat upptagna arvodestjänster, och därvid i första hand haft i åtanke vattenrättsdomarna, vilkas arvode belöper sig till 15 000 kronor.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finna de sakkunniga, att lönen för hovrättsråd, som ej är ordförande å division, bör sättas till 15 000 kronor å dyraste ort. Be-

stämtes lönen till lägre belopp, torde därigenom äventyras ett av syftemålen med den nu ifrågasatta omorganisationen av hovrätterna, nämligen ernåendet av en kvalitativ förstärkning av hovrätternas sammansättning. Det bliver nämligen för dylikt fall ej möjligt för hovrätterna att tävla med domsagorna om de mera framstående domarkrafterna.

Vad angår de hovrättsrådsämbeten, med vilka följer ordförandeskap å division, torde med hänsyn till de höga krav, som böra ställas å dessa befattningshavares kompetens, löneförmånerna böra sättas högre än lönen för andra hovrättsråd. Även för närvarande gäller ju, att divisionsordförandena åtnjuta visst lönetillskott. Och enligt vad för de sakkunniga är känt, har även processkommissionen den uppfattningen, att högre lön bör utgå till ordförande än andra ledamöter. Nu utgående lönetillskott för ordförande belöper sig till 500 kronor om året. Efter de sakkunnigas mening torde för framtiden skillnaden mellan ifrågavarande lönesatser böra sättas till 1 000 kronor.

För fastställande av lönernas belopp bör tillämpas den i det civila avlöningsreglementets löneplan upptagna indelning i ortsgrupper och i övrigt de grunder, som gälla i fråga om löneberäkningen i avdelningen A av reglementet.

I enlighet härmed föreslå de sakkunniga, att den årliga avlöningen för hovrättsråden måtte bestämmas dels i Svea hovrätt, tillhörande ortsgruppen G, för hovrättsråd, som tillika är ordförande å division, till 16 020 kronor samt för annat hovrättsråd till 15 000 kronor, dels i Göta hovrätt, tillhörande ortsgruppen D, för hovrättsråd, som tillika är ordförande å division, till 15 120 kronor samt för annat hovrättsråd till 14 100 kronor, dels i hovrätten över Skåne och Blekinge, tillhörande ortsgruppen E, för hovrättsråd, som tillika är ordförande å division, till 15 420 kronor samt för annat hovrättsråd till 14 400 kronor. Denna hemställan avser icke krigshovrättsrådet.

Såsom förut nämnts, åtnjuta divisionsordförandena utöver hovrättsrådslönen ett arvode, som utgår till ordföranden å Svea hovrätts sjunde division, vilken tillika är ordförande i krigshovrätten, med 1 000 kronor samt till en var av övriga divisionsordförande med 500 kronor om året. Dessa arvoden utgå från ett i staten för varje hovrätt upptaget särskilt anslag. Av berörda, ordföranden å Svea hovrätts sjunde division tillkommande arvode å 1 000 kronor torde hälften få anses motsvara arvode för detta ordförandeskap och hälften arvode för ordförandeskapet i krigshovrätten. Att de divisionsordförandena nu tillkommande arvoden å 500 kronor icke vidare skola utgå är uppenbart. Och ehuru de sakkunniga icke i övrigt upptagit till behandling frågan om krigshovrättens löneförhållanden, anse de sig dock böra föreslå, att med hänsyn till den allmänna ökning av hovrättsrådets avlöning, varom de sakkunniga hemställt, något särskilt arvode icke vidare måtte utgå till ordföranden å sjunde divisionen för hans ordförandeskap i krigshovrätten.

Över betänkandet hade yttranden avgivits av hovrätterna, högsta domstolens ledamöter och statskontoret, vilka samtliga avstyrkte, att betänkandet, så vitt det avsåg omorganisation av hovrätterna, lades till grund för förslag i ämnet. Hovrätterna och högsta domstolens ledamöter ansågo dock, att en löneroglering för den dömande personalen i hovrätterna borde genomföras. De sakkunnigas förslag blev i huvudsakliga delar tillstyrkt i Svea hovrätt av presidenten och nio hovrättsråd, i Göta hovrätt av tio hovrättsråd och i hovrätten över Skåne och Blekinge av t. f. presidenten och tre hovrättsråd. Beträffande det närmare innehållet i de avgivna yttrandena torde här böra nämnas följande.

Statskontoret ansåg de föreslagna lönerna för hovrättsråden ej oväsentligt för höga. Ett system med ålderstillägg fann statskontoret lämpligare än det av de sak-

kunniga föreslagna systemet, och ansåg statskontoret en begynnelse-lön för hovrättsråden å dyraste ort av 12 060 kronor med tre ålderstillägg å 480 kronor, efter respektive 3, 6 och 9 år, och sålunda en slutlön av 13 500 kronor vara lämpligt tillmätt; därjämte borde till divisionsordförande utgå ett arvode å 1 000 kronor. Därest emellertid det av de sakkunniga framlagda organisationsförslaget tills vidare uppsköttes, fann statskontoret det befogat, att divisionsordförandena och de äldre hovrättsråden såsom ett provisorium erhöles någon förbättring i sina löneförmåner.

I lönefrågan avgavs yttrande jämväl av allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som därvid förklarade sig, med allt beaktande av de skäl som talade för en avsevärd höjning av dessa befattningshavares nuvarande löner, dock icke kunnat tillstyrka, att lönerna för hovrättsråden bestämdes till så höga belopp, som av de sakkunniga föreslagits, utan hemställde om vissa jämkningar i de av de sakkunniga föreslagna beloppen. Lönenämnden föreslog sålunda, att avlöningen å dyraste ort måtte bestämmas att utgå till hovrättsråd, som tillika vore ordförande å division, med 15 000 kronor och till annat hovrättsråd med 14 040 kronor.

Föredragande departementschefen berörde i statsverkspropositionen vissa organisatoriska spörsmål samt anförde beträffande lönefrågan i huvudsak följande (andra huvudtiteln, sid. 35—38).

Hovrättsrådsämbetena voro under tiden närmast före 1921 års löneroglering i lönehänseende likställda med de s. k. tredjegradstjänsterna. Vid genomförandet av lönerogleringen sistnämnda år för befattningshavare vid statsdepartementen och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, bibehöllos hovrättsrådsbefattningarna i lönehänseende likställda med övriga rådsämbeten vid de centrala ämbetsverken. Lönerogleringskommittén uttalade visserligen, att någon tvekan varit för handen, huruvida hovrätterna bort medtagas i den ifrågasatta lönerogleringen, enär dessa i annat sammanhang plägat skiljas från och strängt taget ej vore att hänföra till centrala ämbetsverk i egentlig mening. Kommittén hade dock ansett sig icke böra utesluta dessa. Hovrättsråden inbegrepos sålunda i 1921 års löneroglering och hänfördes därvid till 20 lönegraden i det då antagna civila avlöningsreglementet, motsvarande 30 lönegraden i nu gällande avlöningsreglemente.

Såsom de sakkunniga framhållit, har det visat sig förenat med alltjämt ökade svårigheter att förmå mera dugande jurister att kvarstanna i hovrätterna. Och att för hovrätterna utifrån förvärva kvalificerade jurister med större erfarenhet är numera knappast möjligt. Orsaken är utan tvivel att finna däri, att hovrättsrådets löneställning så avsevärt understiger den, som tillkommer innehavare av andra domartjänster. Framför allt har disproportionen mellan hovrättsrådets och häradshövdingarnas löneförmåner verkat därhän, att ordinarie revisionssekreterare numera sällan eller aldrig söker sig tillbaka till hovrätten. Av ekonomiska skäl föredrager en revisionssekreterare ett häradshövdingämbete.

Det är tydligt, att en dylik utveckling i fråga om rekryteringen av domartjänsterna i hovrätterna måste, därest den kommer att fortsätta, sätta spår i form av en försämrad rättskipning vid dessa domstolar. Högsta domstolens ledamöter hava ock härom uttalat, att, även om en nedgång i hovrätternas rättskipning ännu ej gjort sig märkbar, det dock vore obestriddigt, att särskilt de allt mer ökade svårigheterna att för hovrätterna bevara framstående krafter innefattade en allvarlig fara för rättskipningens tillfredsställande utövande i framtiden. Det synes mig därför ofrånkomligt att, i syfte att göra hovrättsrådsämbetena mera eftersträfvade än vad för närvarande kan sägas vara fallet, åtgärder vidtagas för att bereda innehavarna av dessa ämbeten en förbättrad löneställning. En sådan löneförbättring torde dock ej behöva omfatta samtliga hovrättsrådsämbeten. Dels tjänstgöra de yngre hovrättsråden i regel ej i hovrätterna — och för rättskipningens upprätthållande på en tillfredsställande nivå synes ej heller vid bibehållande av hovrätternas nuvarande organisation

vara erforderligt att så sker — dels torde även en ökning av löneförmånerna för vissa av hovrättsråden å varje division otvivelaktigt vara ägnad att till hovrätterna draga dugande krafter i tillräcklig omfattning för att rättskipningens befogade krav skola kunna anses tryggade.

Om en sålunda åvägabragt förbättring av vissa hovrättsråds löneförmåner är påkallad med hänsyn till behovet att säkerställa en tillfredsställande rekrytering av hovrättsrådsämbetena, så är den jämväl ur annan synpunkt motiverad.

Såsom jag redan erinrat, har uti särskild proposition till riksdagen framlagts förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser rörande fattande av beslut om kommunikation av i hovrätt anförda besvär och vissa andra beslut under rättegången, att dessa frågor skola kunna hänskjutas till prövning av en ledamot å vederbörande division. Då ordförandens arbetsbörda skulle bliva alltför betungande, därest han utöver honom nu åliggande göromål finge sig ålagt att jämväl utföra ifrågavarande förberedande prövning beträffande samtliga en division tillfallande mål, där dylik prövning kan ifrågakomma, har föreslagits, att ordföranden och den därefter näst främste ledamoten å divisionen skulle sines emellan dela berörda arbete. Den senare skulle erhålla ställning av vice ordförande å divisionen. Då den förberedande prövningen av besvär i och för eventuell kommunikation skall försiggå å annan tid än ordinarie sessionstid, vållas därav givetvis en ökad tunga för de två ledamöter å vederbörande division, som få denna uppgift sig tillagd. Men därjämte måste ifrågavarande omläggning av arbetssättet leda till, att den ordinarie sessionstid, som vid nu tillämpade arbetsmetoder åtgår för föredragning andra gången av mål, vilka redan föredragits en gång i och för beslut om kommunikation, kan disponeras för föredragning av andra mål. Den föreslagna omläggningen av arbetssättet lär sålunda resultera i en ökning av årliga antalet till slutligt avgörande föredragna mål.

Det synes mig endast skäligt, att ersättning medgives för den ökade arbetsprestation, som sålunda skulle komma att avkrävas ifrågavarande hovrättsledamöter. Denna ersättning har synt mig böra utgå i form av arvoden till ordförandena och vice ordförandena å hovrätternas divisioner. Antalet arvoden å de ordinarie divisionerna bör sålunda utgöra i Svea hovrätt 8 ordförandearvoden och 8 viceordförandearvoden, i Göta hovrätt 4 ordförandearvoden och 4 viceordförandearvoden samt i hovrätten över Skåne och Blekinge, där enligt gällande föreskrifter presidenten i viss utsträckning tjänstgör såsom divisionsordförande, 1 ordförandearvode och 2 vice ordförandearvoden.

Divisionsordförande åtnjuter för närvarande i denna sin egenskap ett särskilt arvode av 500 kronor för år. Detta arvode har utgått med oförändrat belopp alltsedan det tillkom vid den år 1909 för hovrätternas befattningshavare genomförda löneregleringen. Det synes påtagligt, att nämnda belopp numera utgör en alltför ringa ersättning redan för det särskilda arbete, som enligt gällande arbetsordningar åvilar ordförande. Ett tillfredsställande arbetsresultat å divisionen beror i hög grad av ordförandens förmåga att leda divisionens förhandlingar. Statskontoret har ock, under förutsättning att begynnelselönen för hovrättsråd fastställdes till 12 060 kronor med tre ålderstillägg å 480 kronor efter respektive 3, 6 och 9 år och att slutlönen sålunda bleve 13 500 kronor, förordat att till divisionsordförande utginge ett särskilt arvode, vars belopp enligt statskontorets förmenande borde bestämmas till 1 000 kronor. Jag har vid överbägande av på arvodesfrågan inverkan, av mig här övan angivna omständigheter kommit till den slutsats, att, vid oförändrad löneställning i övrigt för hovrättsråden, det till divisionsordförande utgående arvodet skäligen bör höjas till 2 500 kronor. Vid bifall härtill skulle sammanlagda beloppet av divisionsordförande å dyraste ort tillkommande avlöningsförmåner, fränsett dyrtidstillägg, komma att uppgå till 14 440 kronor, d. v. s. icke fullt det belopp, som av statskontoret förordats såsom slutlön jämte ordförandearvode. I fråga om beloppet av det särskilda arvode, som bör utgå till vice ordförandena, har jag ansett

1 500 kronor utgöra en lämpligt avvägd summa. Sammanlagda beloppet av de ordinarie avlöningsförmånerna å dyraste ort för hovrättsråd, som kommer i åtnjutande av detta arvode, skulle då bli 13 440 kronor eller i det närmaste samma belopp, vartill statskontoret under angiven förutsättning ansett slutlönen för hovrättsråd böra bestämmas.

För den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande i krigshovrätten och till vilken nu utgår ett arvode av 1 000 kronor, synes ordförandearvodet böra fastställas till 3 000 kronor.

Riksdagen uttalade bland annat följande (skrivelse nr 293, sid. 4—5).

Av skäl, som i statsrådsprotokollet angivits, delar riksdagen departementschefens uppfattning därom att den omorganisation av hovrätternas verksamhet, som i det i statsrådsprotokollet omförmälta, den 30 oktober 1926 avgivna betänkandet åsyftas, icke bör för närvarande genomföras. Vad särskilt hovrätternas löneförhållanden beträffar, anser riksdagen i likhet med departementschefen, att med hänsyn främst till den förestående processreformen en löneroglering vid nuvarande tidpunkt icke bör ifrågakomma. Lönerogleringsfrågan synes riksdagen böra upptagas till definitiv prövning först i samband med en eventuell organisationsförändring.

I sammanhang med behandlingen av frågorna om anslag till hovrätterna har departementschefen, såsom av den i ärendet lämnade redogörelsen framgår, till prövning upptagit spörsmålet om utseende av särskild vice ordförande å division.

Om, såsom ovan nämnts, en löneroglering för hovrätterna nu icke ansetts böra genomföras, har Eders Kungl. Maj:t emellertid på anförda skäl föreslagit en arvodesförhöjning för divisionsordförandena med 2 000 kronor om året eller från 500 kronor till 2 500 kronor samt att särskilt arvode å 1 500 kronor om året måtte beviljas vice ordförande å division. För den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande i krigshovrätten, och till vilken nu utgår ett arvode av 1 000 kronor, har ordförandearvodet ansetts böra fastställas till 3 000 kronor.

Såsom stöd härför har departementschefen i första rummet framhållit, att det syntes honom ofrånkomligt, att, i syfte att göra hovrättsrådsämbetena mera eftersträfvansvärda än vad för närvarande kunde sägas vara fallet, åtgärder vidtoges för att bereda innehavarna av dessa ämbeten en förbättrad löneställning. Löneförbättringen skulle dock ej omfatta samtliga hovrättsrådsämbeten utan endast, såsom nämnts, divisionsordförandena och vice ordförandena.

Innan den avsedda regleringen av lantdomarnas löner kommit till stånd och över huvud taget innan meningarna rörande processreformen blivit mera stadgade, anser sig riksdagen emellertid för sin del icke kunna medgiva, att en förbättring i löneförmånerna, på sätt Eders Kungl. Maj:t föreslagit, nu genomföres. Enligt riksdagens mening måste man vid bestämmandet av löneförmånerna inom en viss gren av statlig verksamhet icke enbart bedöma frågan med hänsyn till förhållandena inom denna, utan måste hänsyn jämväl tagas till de löner, staten består sina funktionärer inom andra verksamhetsområden. Riksdagen vill ock framhålla, att en förbättring av löneförmånerna i enlighet med Eders Kungl. Maj:t:s förslag måste anses verka prejudicerande på en kommande löneroglering för hovrätterna.

Om riksdagen av nu angivna skäl alltså funnit sig icke böra bifalla Eders Kungl. Maj:t:s ifrågavarande förslag, har riksdagen emellertid ansett skäligt, att divisionsordförandena och vice ordförandena med hänsyn till den ökade arbetskvantitet, förenämnda omläggning av arbetssättet inom hovrättsdivisionerna antages medföra för dessa, beredas någon ersättning för den ökade arbetsprestation, som sålunda kommer att åligga ifrågavarande hovrättsledamöter. Tills vidare och intill dess erfarenhet vunnits rörande omfattningen av detta merarbete, har riksdagen ansett sig böra medgiva, att ersättningen, vilken synes riksdagen böra utgå i form av arvode, bestämmas till 1 000 kronor för divisionsordförande och till 500 kronor för vice ordförande. De nu för divisionsordförandena fastställda särskilda arvoden hava

sålunda höjts till 1 500 kronor. Till divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande å krigshovrättsavdelningen, har nu utgående arvode höjts till 2 000 kronor. Genom den föreslagna åtgärden har riksdagen därjämte velat öppna vidgade möjligheter för Eders Kungl. Maj:t att för ovanberörda uppdrag förvärva de i varje särskilt fall mest skickade.

Sedan 1935 års riksdag i princip beslutat inrättandet av en hovrätt för Övre Norrland förelades 1936 års riksdag definitivt förslag i ärendet. Föredragande departementschefen anförde därvid i statsverkspropositionen (andra huvudtiteln, sid. 25) följande.

Hovrättens för Övre Norrland organisation torde till sina grunddrag vara fastslagen genom föregående års riksdagsbeslut om hovrättens inrättande. Sålunda läres få anses avgjort, att hovrätten skall stå under ledning av en president, att vid hovrätten skola finnas fem hovrättsråd samt vidare att vid hovrätten skall finnas anställd icke dömande personal i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angavs i propositionen till 1935 års riksdag.

Enligt vad som uttalades i 1935 års proposition skulle i avlöningsstaten för Norrlandshovrätten upptagas ett ordförandearvode å 2 000 kronor och ett viceordförandearvode å 1 000 kronor, innebärande en förhöjning med 500 kronor i förhållande till vad som i motsvarande hänseende gäller vid övriga hovrätter. Varken statskontoret eller lönenämnden har ansett sig kunna tillstyrka detta förslag. Båda dessa myndigheter hava ansett, att presidenten skulle kunna i huvudsak fullgöra ordförandeskapet å hovrättens division, men de hava förklarat sig vilja förorda ett särskilt arvode åt vice ordföranden å divisionen, enligt statskontorets förslag till belopp av 1 000 kronor och enligt lönenämndens till belopp av 1 500 kronor. Jag vill emellertid erinra därom att på ordföranden och vice ordföranden ankomma bland annat vissa göromål med avseende å kommunikation av besvärsmål, vilka icke lämpligen kunna överflyttas på presidenten och vilka vid införandet av de nuvarande ordförande- och vice ordförandearvodena särskilt åberopades såsom motiveering för desamma. Det blir också i den norrländska hovrätten lika angeläget som i rikets övriga hovrätter att presidenten får tillräcklig tid till sitt förfogande för göromål av mera administrativ natur berörande hovrätten underlydande domstolar. Presidenten kan sålunda beräknas bliva icke obetydligt upptagen av inspektionsresor för att öva tillsyn särskilt över de nya fastighetsböckernas uppläggande. Med hänsyn till den begränsade personaltillgången i den nya hovrätten är det dessutom av vikt att presidenten icke alltför mycket betungas genom obligatoriskt deltagande i hovrättens dagliga sessioner utan har möjlighet att vid tillfällig anhopning av mål åtaga sig strängare tjänstgöring till förhindrande av att arbetsbalans uppstår. I denna hovrätt torde också den väsentliga arbetsbördan i fråga om tillsynen över de unga aspiranternas utbildning komma att vila å presidenten. Slutligen synes mig ett upptagande av arvoden till såväl ordförande som vice ordförande vara av vikt med hänsyn bland annat till angelägenheten av att kunna till den nya hovrätten förvärva ett par äldre och mera erfarna ledamöter från någon av de övriga hovrätterna. Emellertid är jag beredd att såtillvida ändra det tidigare framlagda förslaget härutinnan att arvodena synas kunna bestämmas till samma belopp som gälla i övriga hovrätter eller sålunda 1 500 respektive 500 kronor.

Riksdagen uttalade bland annat följande (skrivelsen nr 2).

Den föreslagna organisationen av hovrätten för Övre Norrland har givit riksdagen anledning till erinran allenast i fråga om de föreslagna arvodena till ordförande och vice ordförande å hovrättens division. Riksdagen vill i avseende härå till en början erinra, att sammansatta stats- och första lagutskottet vid 1935 års riksdag, i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 2 bland annat framhållit, att det möjligen

kunde ifrågasättas, huruvida det vore erforderligt att medgiva särskilda arvoden åt såväl ordförande som vice ordförande å hovrättens division, då presidenten i den föreslagna hovrätten i viss icke så ringa utsträckning torde komma att deltaga i målens avgörande. Vidare må framhållas, att statskontoret i utlåtande över en inom justitiedepartementet i oktober 1935 upprättad promemoria rörande hovrättens organisation uttalat, att någon särskild ordförande vid sidan av presidenten knappast kunde vara erforderlig. Då emellertid presidenten i synnerhet under första tiden efter hovrättens inrättande i viss omfattning torde komma att tagas i anspråk för andra uppgifter än den dömande verksamheten, har statskontoret ansett sig icke böra göra erinran mot att arvodet till vice ordföranden å divisionen tills vidare utginge med 1 000 kronor. Jämväl allmänna civilförvaltningens lönenämnd har ansett, att presidenten skulle kunna i huvudsak fullgöra ordförandeskapet å divisionen men förordat ett särskilt arvode åt vice ordföranden å 1 500 kronor.

Av det anförda framgår, att betänkligheter från skilda håll framkommit gentemot en anordning med särskilda arvoden åt ordförande och vice ordförande å hovrättens division. Jämväl riksdagen delar dessa betänkligheter. Enligt riksdagens förmenande torde det vara möjligt att utan allvarligare olägenheter ordna hovrättens arbete så, att presidenten i viss utsträckning fungerar såsom ordförande. Åt särskild ledamot å divisionen bör emellertid uppdragas att vid förhinder för presidenten tjänstgöra såsom ordförande, varjämte de uppgifter, som i övrigt åvila ordförande och vice ordförande å divisionerna i rikets hovrätter, böra fördelas mellan presidenten och nämnda ledamot på sätt, som befinnes lämpligt. Till ledamoten synes böra utgå ett årligt arvode av 1 500 kronor.

Vid 1937 års riksdag vidtogs viss höjning av divisions- och vicedivisionsordförandearvodena. Föredragande departementschefen anförde därvid i statsverkspropositionen huvudsakligen följande (andra huvudtiteln, sid. 26—33).

Då av olika skäl icke torde kunna ifrågakomma att för närvarande genomföra någon mera allmän lönereglering för hovrätterna, samt det tydligen — med hänsyn jämväl till den nyligen genomförda lagstiftningen om muntliga förhör i hovrätterna — är mest angeläget att sörja för att tillgång finnes på lämpliga personer för ordförande- och viceordförandeposterna, har den nu verkställda utredningen inriktats på att åstadkomma förbättrad löneställning för dessa befattningar. Utredningen utmynnar i att ordförandebefattningarna, som nu tillsätts på förordnande på viss tid, skulle omvandlas till särskilda tjänster tills vidare placerade i lönegraden A 2. Beträffande vice ordförandebefattningarna föreslås däremot allenast en höjning av det nu utgående arvodet.

Såsom framhållits av såväl 1936 års lönekommitté som statskontoret och allmänna civilförvaltningens lönenämnd synes icke någon sådan åtgärd böra vidtagas som skulle kunna komma att föregripa den lönekommittén anbefallda allmänna omprövningen av lönesättningen för statliga befattningshavare, vilken otvivelaktigt måste beröra jämväl hovrättsrådstjänsterna. Jag har därför funnit mig icke kunna biträda förslaget om ordförandebefattningarnas uppförande såsom särskilda tjänster i lönegraden A 2. Över huvud taget synes det mindre lämpligt att redan nu inrätta dessa befattningar såsom särskilda tjänster. För närvarande torde ingen annan åtgärd böra vidtagas än en höjning av de särskilda arvodena. För att någon effekt skall kunna nås, bör höjningen ej göras lägre än 1 000 kronor för ordförandena. Ordförandearvodet skulle således komma att utgöra 2 500 kronor och för den divisionsordförande i Svea hovrätt som tillika är ordförande i krigshovrätten 3 000 kronor. För vice ordförandena finner jag mig böra föreslå en höjning med 500 kronor till 1 000 kronor.

Efter genomförandet av detta förslag bör vid meddelande av ordförandeförordnanden tillses, att för befattningarna utväljas sådana hovrättsråd, som besitta för

ordförandebefattningen nödig, framstående skicklighet och jämväl i övrigt äga sådana egenskaper att de kunna antagas skola komma att på ett i allo tillfredsställande sätt fylla de stora krav som, ej minst efter genomförandet av den nya lagstiftningen angående muntliga förhör, måste ställas på ordföranden å en hovrättsdivision. Då hovrättsråd avgår, bör, om förhållandena därtill giva anledning, beaktas den möjlighet som kan finnas att såsom efterträdare förvärva någon som är skickad att jämväl tjänstgöra såsom divisionsordförande.

Såsom förut anförts har under senare år en ökning inträtt i divisionsordförandenas uppgifter, och en ytterligare utveckling i denna riktning är att emotse som en följd av den nya lagstiftningen angående muntliga förhör. Det synes därför lämpligt att, i likhet med vad i allmänhet gäller om chefsbefattningar, förordnande meddelas å ordförandebefattningarna, utan att förslag därtill avgivits. Förslag synes ej heller böra förekomma, då förordnande skall meddelas av vice ordförande. Ur arbetsordningarna för de tre äldre hovrätterna bör alltså utgå vad nu stadgas därom att presidenten, samtidigt med att han hos Kungl. Maj:t gör anmälan om ledighet å ordförande- eller vice ordförandebefattning, skall avgiva förslag till förordnandet.

Riksdagen biföll propositionens förslag (skrivelse nr 2, sid. 5 och 6).

Landskamrerarna och landssekreterarna. Enligt den av 1908 års riksdag fastställda avlöningsstaten för landsstaten utgingo följande löneförmåner till landssekreterare och landskamrerare, nämligen *lön* 5 000 kronor, *tjänstgöringspenningar* i Malmöhus samt i Göteborgs och Bohus län 2,900 kronor, i Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Stockholms, Södermanlands, Kronobergs, Västerbottens och Norrbottens län 2 500 kronor samt i Uppsala, Blekinge, Gotlands, Hallands, Västmanlands och Jämtlands län 2 100 kronor, *ortstillägg* i Stockholms län 600 kronor samt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län 300 kronor ävensom *ålderstillägg* efter 5 år 600 kronor. För avlöningsförmånernas åtnjutande gällde, bland annat, att vederbörande var skyldig att, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underkasta sig upphörande av eller minskning i extra inkomster, som kunde åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed.

När 1917 års riksdag fattade beslut om fögderiförvaltningens omorganisation — landsfogde och landsfiskal trädde då i stället för dittillsvarande kronofogde och kronolänsman — skapades även en ny organisation av länsstyrelserna (propositionen nr 211, andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, riksdagens skrivelse nr 216). Sålunda inrättades — till lättande av landssekreterares och landskamrerares arbetsbörda — i alla län utom Gotlands län länsassessorsbefattningar och utökades jämväl i övrigt antalet ordinarie tjänster.

Beträffande landssekreterares och landskamrerares löneställning vidtogs i samband med omorganisationen ingen annan ändring än att i fråga om tjänstgöringspenningarna den lägsta gruppen jämställdes med mellangruppen.

Från och med år 1919 utgick till landssekreterare och landskamrerare tillfällig löneförbättring med 1 000 kronor per år eller samma belopp som för tredje gradens tjänstemän inom den civila centralförvaltningen.

Sedan riksdagen genom särskilda beslut medgivit, att ortstillägg finge utgå till landssekreterarna och landskamrerarna i Göteborgs och Bohus län samt Västernorrlands län, uppgingo löneförmånerna för landssekreterare och landskamrerare vid tiden närmast före 1925 års löneroglering till följande belopp, nämligen *lön* 5 000 kronor, *tjänstgöringspenningar* i Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län 2 900 kronor och i övriga län 2 500 kronor, *ålderstillägg* efter 5 år 600 kronor, *tillfälligt lönetillägg* 1 000 kronor ävensom *ortstillägg* till ifrågavarande tjänstemän i Stockholms län 600 kronor samt i Göteborgs och Bohus län, Västernorrlands län, Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län 300 kronor. Härtill kommo sportler.

Den 11 maj 1923 avgav 1902 års lönerogleringskommitté utlåtande angående ny definitiv löneroglering för befattningshavare vid länsstyrelserna. Efter det yttranden över förslaget avgivits av samtliga länsstyrelser och vissa andra myndigheter, uppdrog chefen för socialdepartementet åt 1924 års landsstatslönesakkunniga att biträda med överarbetning av förslaget. De sakkunniga avgåvo utlåtande och förslag den 30 september 1924.

Lönerogleringskommittén berörde till en början frågan om de till landsstatens tjänstemän utgående sportlerna och uttalade härom, att för länsstyrelsernas vidkommande indragningen borde omfatta sportlerna i deras helhet samt att tjänstemännen, i den mån de ansågos böra erhålla andel av sportlerna, borde få uppbära denna andel från statsverket. Kommittén anförde bland annat följande.

Frågan i vad mån tjänstemän hos länsstyrelserna skulle få behålla sportler syntes kommittén böra, vad anginge landssekreterare och landskamrerare, ses i samband med vilken placering i löneplanen, de komma att erhålla vid den nya lönerogleringen. Nämda tjänstemän hade hittills i avseende å den fasta avlöningen ansetts böra närmast jämställas med tredje gradens tjänstemän vid centrala ämbetsverk, och då dessa vid senaste lönerogleringen placerats i 20 lönegraden under avdelningen B i löneplanen, hade kommittén ansett landssekreterare och landskamrerare icke kunna uppföras i högre lönegrad. Då kommittén å andra sidan funne särskilda omständigheter påkalla förhöjning för bemälda avdelningschefers del av den enligt nyssnämnda lönegrad utgående avlöningen, hade kommittén trott denna fråga bäst kunna lösas genom att tjänstemännens hos länsstyrelserna till statsverket indragna sportler i viss utsträckning användes till erforderlig förstärkning av avdelningschefernas löneförmåner.

Denna löneökning påkallades mindre av behovet av en allmän höjning av löneförmånerna än för åstadkommandet av en reglering av dessa efter befattningarnas i de skilda länen större eller mindre besvärlighet, så att icke rekryteringen av de besvärligare komme att äventyras, ett ändamål, som enligt kommitténs mening sportlerna i sin mån hittills tjänat ehuru på ett mindre tillfredsställande sätt, enär de utginge oberoende av de faktorer, som i främsta rummet graderade befattningarna i nämnda hänseende.

Tjänstebefattningarnas gradering efter deras besvärlighet hade visserligen genom den år 1917 beslutade lönerogleringen i stort sett upphört, vad anginge den fasta avlöningen, då ingen annan skiljaktighet i denna befattningshavarna emellan förefunnes, än att tjänstgöringspenningarna till landssekreterare och landskamrerare i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län utginge med 400 kronor högre belopp än i övriga län. Genom att sportlerna verkat reglerande hade likväl en gradering bestått, och en sådan kunde enligt kommitténs mening icke heller för framtiden undvaras.

Enligt kommitténs mening borde vidare den provision å försålda stämplat, som enligt gällande föreskrifter tillkomme tjänstemän vid landsstaten på grund av deras tjänsteställning, icke beröras av sportlernas indragning till statsverket. Även i andra fall, där sportlerna indragits, hade denna provision fått av vederbörande tjänstemän behållas.

Rörande landssekreterares och landskamrerares löneställning anförde kommittén, att kommittén ansåge avdelningscheferna hos länsstyrelserna icke böra uppföras i högre lönegrad än den 20:e men å andra sidan funne särskilda omständigheter påkalla förhöjning av den enligt samma lönegrad utgående avlöningen i form av avlöningsförstärkning.

Beträffande storleken av den ifrågasatta avlöningsförstärkningen uttalade kommittén bland annat följande.

Då löneförstärkningen huvudsakligast erfordras till åstadkommandet av en reglering av avlöningsförmånerna efter befattningarnas större eller mindre besvärlighet, så att för de besvärligare må kunna påräknas de bäst kvalificerade tjänstemännen, blir det för frågans lösning i första hand nödvändigt att verkställa en jämförande undersökning av befattningarna och att i särskilda grupper sammanföra dem, som i avseende å besvärlighet och således även löneförstärkning böra likställas. Vid denna gruppering, som, enär landssekreterar- och landskamrerarbefattningarna i samma län ansetts böra i nyss angivna avseenden jämföras, kommer att omfatta länen, har kommittén sökt taga tillbörlig hänsyn till de förhållanden, som särskilt kunna anses utgöra en måttstock för avdelningschefernas arbetsbörda. Undersökningen har visat, att länen i förevarande avseende böra indelas i fem grupper.

Till *1:sta gruppen*, varmed här avses den minst besvärliga, har icke kunnat hänföras annat län än Gotlands, vilket givetvis även i nu förevarande avseende intager en särställning. En liknande särställning fastän i motsatt riktning intager Malmöhus län, som därför hänförs till *5:te gruppen*. Dit har ock Göteborgs och Bohus län ansetts böra räknas, då detta för närvarande med hänsyn till folkmängden är i fråga om tjänstgöringspenningarna för avdelningscheferna jämfällt med Malmöhus län. De återstående tre grupperna hava ansetts böra omfatta:

2:dra gruppen: Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Blekinge, Hallands, Västmanlands och Jämtlands län,

3:dje gruppen: Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Skaraborgs, Örebro, Västerbottens och Norrbottens län samt

4:de gruppen: Stockholms, Östergötlands, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län.

Med beaktande av förhållandena under tiden 1911—1920 ansåg kommittén avlöningsförstärkningen skäligen kunna, för år räknat, fastställas till följande belopp, nämligen för 1:a befattningsgruppen till högst 500 kronor, för 2:a befattningsgruppen till högst 1 500 kronor, för 3:e befattningsgruppen till högst 2 500 kronor, för 4:e befattningsgruppen till högst 3 500 kronor samt för 5:e befattningsgruppen till högst 4 000 kronor.

I de yttranden, som avgåvos över kommitténs betänkande, möttes förslaget rörande sportlernas indragning från flera håll med erinringar. En del länsstyrelser ifrågasatte sålunda, huruvida icke sportelsystemet, eventuellt med vissa jämkningar i de för sportlernas beräkande gällande reglerna, alltjämt borde kvarstå.

Vidkommande frågan om landssekreterares och landskamrerares löneställning samt storleken av den föreslagna löneförstärkningen må framhållas, att

vissa länsstyrelser ansågo intet vara att i och för sig invända mot en placering i 20 lönegraden, att vissa andra länsstyrelser funno denna placering allt för låg, att länsstyrelsen i Malmöhus län ansåg landssekreterare- och landskamrerarebefattningarna i fråga om göromålsens art och betydelse samt arbetsbördans storlek kunna fullt jämföras med många befattningar, vilka hänförts till lönegraden A 1 (nuvarande B 1), att länsstyrelserna i allmänhet funnit den förordade löneförstärkningen allt för lågt beräknad samt att av länsstyrelserna och vissa andra myndigheter förordats, att löneförstärkningen skulle bestämmas till fasta belopp och icke, såsom kommittén föreslagit, till högst vissa belopp.

Med hänsyn till de erinringar, som riktats mot kommittéförslaget beträffande sportlernas indragning, och då de till indragning föreslagna sportlerna, vad landssekreterare och landskamrerare anginge, i åtskilliga fall uppgått till mycket betydande belopp, upptogo 1924 års landsstatslönesakkunniga sportelfrågan till en ingående behandling.

Beträffande landssekreterarnas och landskamrerarnas löneställning erinrade de sakkunniga, hurusom i annat sammanhang fråga blivit väckt om utbyggande av den dåvarande löneplanen, avdelning B, med vissa nya lönegrader. Sålunda hade av statskontoret i utlåtande den 26 maj 1922 angående löneregleringen för universiteten ifrågasatts, att innehavare av professorsbefattning skulle hänföras till en nyinrättad lönegrad, vilken borde betecknas såsom den 22:a. I det förslag till revision av gällande avlöningsbestämmelser för statsdepartement med flera verk, som den 8 november 1923 avgivits av en inom finansdepartementet tillkallad sakkunnig, hade avdelningen B av löneplanen på enahanda sätt utbyggt.

Landsstatslönesakkunniga erinrade — för att redan från början giva en antydning om den övre gräns, som vid fastställandet av landssekreterarnas och landskamrerarnas avlöningsförmåner icke syntes kunna överskridas — om beloppen av de löner, som enligt det för statsdepartement m. fl. verk då gällande avlöningsreglementet utgingo till vissa tjänstemän i chefs- och därmed jämförlig ställning ävensom därom, att av löneregleringskommittén i särskilt utlåtande den 15 februari 1923 avgivits förslag beträffande lönereglering för landshövdingarna i riket, enligt vilket innehavare av landshövdingbefattning skulle tillsättas genom förordnande tills vidare och såsom avlöning åtnjuta, förutom bostadsförmån m. m., arvode å högst 19 000 och lägst 17 000 kronor.

Beträffande behovet av avlöningsförstärkning anförde landsstatslönesakkunniga följande.

De sakkunniga anse det på grund av vad nu anförts påtagligt, att om sportlerna bortfalla en placering av landssekreterarna och landskamrerarna i 20 lönegraden icke kan anses tillfredsställande. Och även om dessa tjänstemän hänföras till den ifrågasatta nya, såsom den 22 betecknade lönegraden, måste det utan tvivel, på grund av vikten och omfattningen av deras göromål samt med hänsyn till deras ämbetsställning över huvud, anses påkallat, att någon förstärkning av den fasta lön, som skulle utgå inom nämnda lönegrad, beredes ifrågavarande befattningshavare. Till jämförelse må erinras, hurusom vid vissa centrala ämbetsverk — generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen — chefs-

ställföreträdare i sådan egenskap äga tillgodonjuta utöver byråchefsvlöning särskilda arvoden (2 000 respektive 1 000 kronor). Vid statens järnvägar förekomma, med ställning mellan generaldirektören och byråcheferna, dels en överdirektör och souschef och dels en överdirektör samt en eller två överingenjörer. Dessa befattningshavare uppbära sin avlöning i form av årliga arvoden, utgörande för överdirektören och souschefen 18 000 kronor och för envar av de övriga 17 000 kronor.

Enligt lönerogleringskommitténs förslag skulle en avlöningsförstärkning beredas länsstyrelsernas avdelningschefer på det sätt, att viss del av de till statsverket indragna sportlerna, intill för de olika länen angivna maximibelopp, toges i anspråk för ändamålet. Denna anordning har i ett flertal av de inkomna yttrandena mött invändningar. Såsom ock av kommittén själv påpekats, äro de av kommittén härutinnan verkställda beräkningarna i stor utsträckning grundade på mycket osäkra faktorer. Det har vidare framhållits, att den särskilda redovisning av vissa influtna sportelinkomster, som ett bifall till kommitténs förslag skulle nödvändiggöra, knappast kunde anses erforderlig, helst som avlöningsförstärkningens maximibelopp icke vore högre satt, än att detsamma, åtminstone med nu gällande stämpelavgifter, syntes i regel komma att utgå.

De sakkunniga för sin del finna det önskvärt, att en enklare anordning än den av kommittén föreslagna i detta avseende kommer till stånd. Mot kommitténs förslag, vilket innebär, att stämpelförsäljningens storlek skulle läggas till grund för avlöningsförstärkningens beräkning, må för övrigt framhållas, att de sportler, som enligt kommitténs förslag skulle till statsverket indragas, endast i begränsad omfattning härleda sig från sådan verksamhet, i vilken stämpelförsäljning för närvarande förekommer. Såväl landssekreterarna som landskamrerna hava givetvis en mångfald tjänstegöromål, vilka icke på något sätt inverka på eller eljest stå i samband med stämpelförsäljningens storlek. Stämpelförsäljningsbeloppet kan därför knappast sägas vara någon tillförlitlig mätare på vederbörande tjänstemans arbetsmängd. Det olämpliga i en anordning, som ställer avlöningsförstärkning i samband med vad som inflyter genom stämpelförsäljning, framgår även därav, att eventuella ändringar i stämpelavgifternas belopp givetvis komma att inverka på beloppet av försålda stämplor.

Enligt de sakkunnigas mening bör den avlöningsförstärkning, som anses erforderlig för länsstyrelsernas avdelningschefer, utgå med bestämda årliga belopp oberoende såväl utav storleken av tidigare åtnjutna sportler som ock av stämpelförsäljningens omfattning.

Rörande avlöningsförstärkningens belopp uttalade landsstatslönesakkunniga följande.

Fastställandet av dessa belopp i de olika länen är givetvis en synnerligen vansklig uppgift. Lönerogleringskommittén har föreslagit, att den ifrågavarande avlöningsförstärkning skulle för olika grupper av län utgå med högst respektive 500, 1 500, 2 500, 3 500 och 4 000 kronor. I de från länsstyrelserna inkomna yttrandena hava yrkanden framställts dels om en mera allmän höjning av beloppen, dels ock om en utjämning av den olikhet, som i detta avseende skulle komma att råda mellan de olika länen.

De sakkunniga anse härutinnan, att en så genomgående differentiering i fråga om beloppet av avlöningsförstärkning inom olika länsstyrelser som den av lönerogleringskommittén föreslagna icke bör ifrågakomma. Ur allmän lönerogleringssynpunkt samt jämväl av praktiska skäl måste det enligt de sakkunnigas mening befinnas önskvärt, att avlöningsförstärkning till de befattningshavare, om vilka här är fråga, såsom regel kommer att utgå med ett för de särskilda länen lika belopp. Undantag torde härvid böra göras allenast beträffande ett fåtal län, varest förhållandena i alldeles särskild grad kunna anses motivera en höjning eller sänk-

ning av det för länen i allmänhet fastställda beloppet. Vad det stora flertalet län angår, synas nämligen de skiljaktigheter i fråga om arbetsmängd m. m., som otvivelaktigt förekomma — och som mer eller mindre äga sin motsvarighet inom andra, enhetligt reglerade förvaltningsområden — icke utgöra tillräcklig anledning till införande av en gradering utav den avlöningsförstärkning, som skulle tillkomma avdelningscheferna. I detta sammanhang bör måhända ock framhållas, att då den samlade arbetskvantiteten inom en länsstyrelse eller någon av dess avdelningar avsevärt ökas, detta väl i allmänhet har till följd, att ett större antal biträden anställas till hjälp för tjänstemännen i överordnad ställning, varigenom dessa, åtminstone i någon mån, erhålla kompensation för den ökade arbetsbördan.

Under erinran att en placering av landssekreterarna och landskamrerarna i den nya 22 lönegraden skulle innebära en höjning av den fasta lönen med i runt tal 1 000 kronor, skulle de sakkunniga för sin del vilja föreslå, att avlöningsförstärkningen fastställes att såsom regel utgöra 2 500 kronor, med undantag för å ena sidan, Stockholm, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, där beloppet synes kunna fixeras till 3 500 kronor, samt å andra sidan Gotlands län, där ett belopp av 1 500 kronor torde kunna anses lämpligt.

De föreslagna löneförmånerna uppgå visserligen icke i något fall till vad som enligt det ännu icke slutligt prövade förslaget om häradshövdingarnas lönereglering skulle tillkomma häradshövdingarna i ett fåtal av de största domsagorna, men torde kunna anses stå i någorlunda lämpligt förhållande till de lönebelopp, som, på sätt i det föregående erinrats, utgå till en del befattningshavare vid de redan nyreglerade verken. Det bör vid denna jämförelse tagas i betraktande, att landssekreterare och landskamrerare fortfarande skulle kunna komma i åtnjutande av någon särskild inkomst i form av provision för stämpelförsäljning.

För att de dåvarande innehavarna av landssekreterar- och landskamrerarbefattningarna icke genom övergången till det nya avlöningssystemet skulle lida en allt för stor inkomstminskning föreslago landsstatslönesakkunniga, att personliga lönetillägg skulle utgå till dem.

Vid 1925 års riksdag framlades förslag i ämnet. Föredragande departementschefen anförde bland annat följande (propositionen nr 183).

Den av de sakkunniga föreslagna metoden för bestämmande av löneförmånerna för landssekreterare och landskamrerare kan jag i stort sett godtaga, ehuru med reservation beträffande vissa punkter.

Vad till en början beträffar de till ifrågavarande avdelningschefer, liksom till vissa andra tjänstemän hos länsstyrelserna, hittills utgående sportlerna, anser jag i likhet med såväl kommittén som de sakkunniga, att dessa — med undantag av provisionen för stämpelförsäljning — böra i samband med löneregleringen indragas till statsverket.

Såsom kompensation för indragna sportler torde landssekreterarna och landskamrerarna under den av de sakkunniga angivna förutsättningen böra uppbära personliga lönetillägg, vilka tillägg synas böra minskas och successivt avskrivras i enlighet med de sakkunnigas förslag.

I fråga om den fasta lönenivån för landssekreterare och landskamrerare kan det, enligt mitt förmenande, även med fullt beaktande av dessa avdelningschefer ledande ställning inom länsstyrelsen samt deras mångsidiga och högt kvalificerade arbetsuppgifter, icke anses tillräckligt motiverat att för dem bestämma en högre placering å löneskalan än som ansetts böra tillkomma de med bemälda avdelningschefer tidigare i sådant hänseende jämställda byråcheferna inom den allmänna civilförvaltningen. Härvid måste enligt mitt förmenande även tagas i betraktande, att om, såsom jag har för avsikt att föreslå, en fast avlöningsförstärkning utöver

själva lönen beredes länsstyrelsernas avdelningschefer, den sammanlagda fasta avlöningen för ifrågavarande befattningshavare vid en ännu högre placering å löneskalan skulle komma att allt för mycket överstiga eller närma sig lönerna eller arvodena till vissa tjänstemän, vilka innehava chefsställning direkt under Kungl. Maj:t eller tillhöra de grupper av befattningshavare, som tillsätts genom förordnande enligt andra kapitlet i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451). Jag anser sålunda, att lönen till landssekreterare och landskamrerare bör, på sätt löneregleringskommittén föreslagit, utgå enligt den hittillsvarande lönegraden B 20, vilken lönegrad, enligt de av riksdagen i anledning av förslag uti innevarande års statsverksproposition antagna ändringarna i nyssberörda avlöningsreglemente, kommer att erhålla beteckningen B 30.

I betraktande såväl av avdelningschefernas inom länsstyrelserna ämbetsställning och arbetsuppgifter över huvud, som ock av deras tidigare inkomster i tjänsten, anser jag emellertid, i likhet med de sakkunniga, att, på det att löneregleringen för dessa befattningshavare icke må bliva alltför ogynnsam, någon fast avlöningsförstärkning bör beredas dem utöver själva lönen och oberoende av huruvida sådan ersättning för indragna sportler, som av mig nyss föreslagits kommer att utgå eller icke. En dylik avlöningsförstärkning torde, för att tillräckligt fylla sitt ändamål, icke böra bestämmas lägre än de sakkunniga föreslagit. Utöver dem enligt avlöningsreglementet tillkommande lön torde landssekreterare och landskamrerare sålunda böra uppbära avlöningsförstärkning med följande belopp för år räknat, nämligen i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län 3 500 kronor, i Gotlands län 1 500 kronor samt i övriga län 2 500 kronor.

Riksdagen uttalade i huvudsak följande (skrivelsen nr 333).

Vad landssekreterarnas och landskamrerarnas löneställning beträffar, har riksdagen först till behandling upptagit spörsmålet, huruvida och i vad mån ifrågavarande befattningshavare m. fl. tjänstemän hos länsstyrelserna jämväl hädanefter böra bibehållas vid dem nu tillkommande rätt till sportler eller huruvida icke denna förmån bör i samband med löneregleringen upphöra och sportlerna indragas till statsverket.

Vid det övervägande, riksdagen ägnat detta spörsmål, har riksdagen icke funnit skäl föreligga att frångå den väg, varpå man vid löneregleringar under senare åren slagit in, eller att sportlerna i samband med lönereglering bortfalla eller indragas till statsverket. I enlighet med vad Eders Kungl. Maj:t föreslagit, synes riksdagen sålunda lämpligt att även i samband med förevarande lönereglering indragning av utgående sportler vidtagas. I likhet med Eders Kungl. Maj:t anser dock riksdagen, att den provision å försälda stämplat, som enligt gällande föreskrifter tillkomma tjänstemän vid landsstaten på grund av deras tjänsteställning, icke bör beröras av denna indragning.

Vidkommande härefter den fasta lönenivån för landssekreterarna och landskamrerarna har riksdagen i likhet med departementschefen ansett tillfyllest, att lönen för befattningshavarna ifråga bestämmas i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag och att de sålunda hänföras till lönegraden B 30 i den av riksdagen godkända nya löneplanen.

Utöver den fasta lönen torde på skäl, departementschefen anfört, en fast avlöningsförstärkning böra beredas avdelningscheferna hos länsstyrelserna och detta oberoende av huruvida ersättning för indragna inkomster kommer att utgå eller ej. Enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag, som ansluter sig till det av landsstatslönesakkunniga härutinnan framlagda, skulle avlöningsförstärkningen till landssekreterare och landskamrerare utgå, för år räknat, med 3 500 kronor i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, med 1 500 kronor i Gotlands län samt med 2 500 kronor i övriga län. Riksdagen har efter övervägande ansett sig böra bifalla Eders Kungl. Maj:ts förslag härutinnan.

Riksdagens beslut angående löneställningen fattades alltså i överensstämmelse med departementschefens hemställan.

Vid 1937 års riksdag beslöts viss omorganisation av länsstyrelserna (propositionen nr 178, riksdagens skrivelse nr 389). Till grund för Kungl. Maj:ts förslag låg ett av den s. k. länsstyrelseutredningen utarbetat betänkande (statens offentliga utredningar 1936: 56). Vid omorganisationen upptogs icke spörsmålet om länsssekreterares och landskamrerares löneställning till prövning. Anledningen härtill var den då pågående allmänna översynen av avlöningsbestämmelserna och lönegradsplaceringen för statens befattningshavare.

Överläkarna vid statens sinnessjukhus. I sammanhang med fastställande av avlöningsstat för läkar- och kontorspersonalen samt avlöningsreglemente för sjukvårds- och ekonomipersonalen den 28 juni 1918 anbefalldes Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen att verkställa utredning i vissa av 1918 års riksdag angivna avseenden och därefter till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag, vartill samma utredning kunde föranleda. Sedan till medicinalstyrelsen därjämte remitterats vissa framställningar från personalhåll, avgav styrelsen den 9 november 1918 yttrande i ärendet. Genom remiss den 24 februari 1919 överlämnades till 1902 års löne regleringskommitté medicinalstyrelsens nyssberörda yttrande jämte vissa andra handlingar i ämnet för avgivande av utlåtande. Kommittén avgav den 31 oktober 1921 betänkande (del 65) med utredning och förslag beträffande ny definitiv löne reglering för befattningshavare vid statens hospital och asyl. Ärendet underställdes 1922 års riksdag genom proposition nr 146.

Rörande överläkarnas och läkarens vid Visby hospital löne förmåner — frånsett dyrtidstillägg — vid tiden för kommittébetänkandets tillkomst må sammanfattningsvis meddelas följande.

Överläkarna vid Uppsala hospital och asyl, Strängnäs hospital, Nyköpings hospital, Vadstena hospital och asyl, Växjö hospital, Västerviks hospital, Lunds hospital och asyl, Vänersborgs hospital och asyl, Kristinehamns hospital, Sätters hospital och Östersunds hospital hade en begynnelseavlönning av 7 500 kronor och en slutavlönning, efter fem år, av 8 100 kronor, vartill kom tillfällig löne förbättring för överläkaren vid Uppsala hospital och asyl å 375 kronor, för överläkaren vid Lunds hospital och asyl å 500 kronor samt för en var av de övriga nu nämnda överläkarna å 1 000 kronor. Överläkaren vid Uppsala hospital och asyl uppbar såsom professor i psykiatri vid Uppsala universitet ett arvode av 2 500 kronor jämte tillfällig löne förbättring å 625 kronor. Överläkaren vid Lunds hospital och asyl uppbar för undervisning i psykiatri vid Lunds universitet ett arvode av 2 000 kronor jämte tillfällig löne förbättring å 500 kronor. Överläkaren vid Göteborgs hospital, Härnösands hospital samt Piteå hospital och asyl åtnjöto en begynnelseavlönning av 7 000 kronor och en slutavlönning, efter fem år, av 7 600 kronor samt därjämte tillfällig löne förbättring å 1 000 kronor. Överläkaren vid Stockholms hospital var tillika professor i psykiatri vid

karolinska institutet och åtnjöt i sådan egenskap en begynnelseavlöning av 4 000 kronor och en slutavlöning, efter fem år, av 4 600 kronor, varjämte utgick tillfällig löneförbättring med 900 kronor. Läkaren vid Visby hospital uppbar en begynnelseavlöning av 5 500 kronor och en slutavlöning, efter fem år, av 6 100 kronor.

Ifrågavarande befattningshavare åtnjöto vidare såsom naturaförmåner boställsvåning med bränsle ävensom elektrisk belysning, där sådan anordnats, med skyldighet emellertid för läkarna att själva bekosta armatur och lampor; ägande dock vid Visby hospital läkaren icke rätt till några naturaförmåner.

Såsom villkor för löneförmånernas åtnjutande stadgades, bland annat, att överläkare icke finge utom hospital och asyl samt läkaren vid Visby hospital icke utom Visby stad utöva enskild praktik mot betalning, utom vad rörde nerv- eller sinnessjukdomar.

Kommittén uttalade i förenämnda betänkande bland annat följande.

Såsom framgår av kommitténs den 3 november 1920 avgivna betänkande, delen LXII, innefattande utredning och förslag beträffande ny definitiv löne reglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk, har kommittén förutsatt, att det i nämnda betänkande framlagda förslag till avlöningsreglemente skulle successivt träda i tillämpning vid olika verk inom den civila statsförvaltningen.

Sedan sagda reglements förslag vid 1921 års riksdag blivit i allt väsentligt godkänt att tillämpas vid statsdepartementen, flertalet centrala ämbetsverk samt fångvårdsstaten, beträffande diplomatisk och konsulär personal, ävensom vid statens tvångsarbetsanstalter, har kommittén ansett samma reglemente böra gälla jämväl för hospitalspersonalen. Erinras må härvid emellertid, att i den kungörelse, som angiver de verk, å vilkas befattningshavare det nya reglementet skall äga tillämpning, jämväl finnas intagna vissa speciella avlöningsbestämmelser, avseende befattningshavare vid särskilda verk. Jämväl i fråga om hospitalspersonalen torde dylika speciella bestämmelser bli erforderliga.

Vid uppgörandet av förslag huru ordinarie tjänster vid hospitalen borde placeras i lönegrader å den nya löneplanen har kommittén sökt åstadkomma ett värdesättande mellan de olika tjänsterna inbördes med hänsyn till arbetsuppgifternas art och ansvar ävensom, där sådant lämpligen kunnat ske, likställighet mellan, å ena sidan, tjänster vid hospitalen och, å andra sidan, nyreglerade närmast jämförliga tjänster.

Vid en dylik jämförelse med befattningshavare vid andra verk har emellertid beträffande flertalet tjänstemän vid hospitalen hänsyn tagits till de särskilda förhållanden, under vilka deras tjänstgöring äger rum, samt de särskilda kvalifikationer, som måste ställas å dylika befattningshavare.

Ett förhållande, som tillvinner sig särskild betydelse vid det nya avlöningssystemets tillämpande på nu ifrågavarande kår, är att befattningshavarna enligt gällande stat njuta förmånen av fri bostad med värme och elektrisk belysning, en förmån, som med hänsyn till de synnerligen goda bostäderna måste skattas högt. Skulle för denna förmån ersättning lämnas av de högre befattningshavarna bland läkarna — överläkarna — komme dessa i en icke obetydligt sämre ställning än den nuvarande.

På denna grund anser kommittén sig böra föreslå, att överläkarna bibehållas vid sin rätt uti nyssberörda hänseende och placeras, överläkarna vid de större hospitalen i lönegraden B 19 och vid de mindre i B 18, men — med hänsyn till bostadsförmånen — med pensionsunderlagen och därå grundade pensionsavgifter efter närmast högre klasser.

I likhet med medicinalstyrelsen anser kommittén, att avlöningen till de befattningar som överläkare, med vilka är förenad professur i psykiatri, bör utgå i form av lön jämte bostadsförmån för överläkarbefattningen och arvode för professuren, varvid avlöningen för överläkarbefattningen bör utgå enligt lönegraden B 19.

Överläkarbefattningen vid Nyköpings hospital med ett antal platser av 206 är för närvarande avlönad med 7 500 kronor jämte ålderstillägg eller samma belopp, som är fastställt för överläkare vid de stora hospitalen, beroende på att vid hospitalet icke finnes någon underordnad läkarbefattning. Det synes emellertid kommittén, att med de avlöningsförmåner, som kommittén föreslagit för överläkare av 2:a klass, dessa böra vara tillräckliga för nämnda befattning.

Under det att biträdande läkare för närvarande har en kontant avlöning å stat av 5 000 kronor utan ålderstillägg, men med rätt till naturaförmåner, åtnjuter läkaren vid Visby hospital en kontant avlöning av 5 500 kronor jämte ålderstillägg å 600 kronor efter fem år, men icke några naturaförmåner.

Kommittén har ansett läkaren vid Visby hospital skäligen kunna, vid befattningens inpassande i det nya lönesystemet, placeras i lönegraden B 16 eller samma lönegrad som hospitalsläkare av 2:a klass.

Såsom kommittén tänkt sig läkarpersonalens placering i olika lönegrader, skulle, vad överläkaren angår, i 1:a klass komma de, som för närvarande i kontant begynnelseavlöning hava 7 500 kronor (jämte 600 kronor i ålderstillägg), med frånräknande av överläkartjänsten vid Nyköpings hospital, men med tillförande, av angiven anledning, av den vid Stockholms hospital, alltså tillhoppa ett antal av 11.

Till 2:a klass skulle höra de, som för närvarande i kontant begynnelseavlöning hava 7 000 kronor, jämte överläkartjänsten i Nyköping, alltså 4.

Härtill skulle slutligen komma läkartjänsten vid Visby hospital.

Beträffande bostadsförmånen uttalade kommittén bland annat följande.

Enligt 22 § i förenämnda avlöningsreglemente gäller såsom allmän regel, att den tjänsteman, åt vilken såsom bostad anvisas lägenhet, som disponeras av statsverket, skall därför på angivet sätt erlagga ersättning, däri inbegripen gottgörelse för centraluppvärmning, om sådan finnes anordnad. Likaså skall enligt 23 § i angivna fall och på angivet sätt erläggas ersättning för eljest erforderligt bränsle.

Såsom kommittén i sitt betänkande delen LXII angående statsdepartement m. fl. verk (sid. 60, 61) erinrat, givas emellertid inom vissa grenar av förvaltningen sådana förhållanden, som kunna motivera en begränsning av nyssberörda allmänna regel beträffande tjänstebostad, vare sig så att bostaden bör upplåtas utan ersättning eller mot en efter andra grunder än för flertalet befattningshavare beräknad ersättning. Beträffande överläkarna vid hospital och asylers föreliggande sådana särskilda förhållanden, att de enligt kommitténs mening fortfarande böra jämte kontant avlöning bibehållas vid fri bostadsförmån. Övriga befattningshavare vid hospital och asylers skulle däremot, vid tillämpning av det nya avlöningssystemet, ej vidare åtnjuta fria naturaförmåner. Med överläkares bostadsförmån är ock förenad förmånen av bränsle ävensom elektrisk belysning, där sådan anordnats, med skyldighet emellertid för dem att själva bekosta armatur och lampor. Även denna förmån skulle, enligt kommitténs mening, bibehållas.

Jämte de närmare föreskrifter, som äro eller varda meddelade rörande bostadslägenhetens begagnande, torde även beträffande överläkarna böra gälla vad i nämnda 22 § c) och d) finnes för innehavare av tjänstebostad eller, om han avlidit, hans dödsbo föreskrivet angående avträdande av bostad samt i fråga om upplåtande av nödigt utrymme i bostaden för vikarie eller efterträdare.

För närvarande är föreskrivet, att överläkare, som åtnjtit tjänstledighet under längre tid än ett år i följd på grund av sjukdom av sådan art, att han finnes för

framtiden till tjänstgöring oförmögen, skall vara skyldig att, efter medicinalstyrelsens omprövning, avstå från honom tillkommande bostad och övriga naturaförmåner mot en kontant ersättning av 1 500 kronor för år. En bestämmelse i sådant hänseende synes fortfarande vara av behovet påkallad, dock torde, med avseende å bostadsförmånernas olika inbördes värden vid olika hospital, lämpligen böra åt Kungl. Maj:t överlämnas att bestämma det ersättningsbelopp, som i förekommande särskilda fall må anses skäligt.

Föredragande departementschefen anförde bland annat följande.

Vad till en början överläkarbefattningarna beträffar, har löneregleringskommittén föreslagit, att överläkarna vid de större hospitalen måtte, med bibehållande av dem för närvarande tillkommande förmåner av fri bostad och bränsle samt elektrisk belysning, placeras i lönegraden B 19 och att överläkarna vid de mindre hospitalen måtte, likaledes med bibehållande av nämnda förmåner, placeras i lönegraden B 18 — men, i betraktande av bostadsförmånen, med pensionsunderlagen och därå grundade pensionsavgifter efter närmast högre klasser. Reservationsvis har inom kommittén föreslagits, att överläkarna vid de större hospitalen i Uppsala, Strängnäs, Vadstena, Västervik, Växjö, Lund, Vänersborg, Kristinehamn, Säter och Östersund måtte placeras såsom överläkare av 1:a klass i lönegraden B 20 samt att överläkarna vid de mindre hospitalen i Stockholm, Nyköping, Göteborg, Härnösand och Piteå måtte såsom överläkare av 2:a klass hänföras till lönegraden B 19, samtliga, såsom av kommittén föreslagits, med bibehållna naturaförmåner. En av reservationerna har emellertid därvid förutsatt, att överläkaren vid Stockholms hospital skulle förmedelst sin avlöning jämväl såsom professor vid karolinska institutet i allt fall erhålla högre avlöning än de övriga hospitalsöverläkarna. Likaledes har reservationsvis yrkande framställts om att samtliga överläkare måtte pensioneras efter 20 lönegraden.

Vid det överbäggande, jag ägnat spörsmålet om överläkarnas placering i den nya löneplanen, har jag — med allt beaktande av såväl de mycket höga krav, som måste ställas å dessa befattningshavare, som den betydelse, deras avlöningsförhållanden kunna hava för vinnande av goda krafter åt hospitalsläkarbanan — dock funnit mig icke böra föreslå någon förhöjning av de utav löneregleringskommittén ifrågasatta avlönings- och pensionsförmånerna, och får jag sålunda tillstyrka kommitténs förslag härutinnan. I likhet med löneregleringskommittén anser jag därvid, att, ehuru Stockholms hospital i fråga om patientantalet tillhör de mindre, överläkarbefattningen därstädes likväl bör med hänsyn till den mycket livliga omsättningen av sjuka vid hospitalet hänföras till lönegraden B 19 samt att överläkaren vid Nyköpings hospital, vilken för närvarande åtnjuter samma avlöning, som är fastställd för överläkare vid de större hospitalen, bör kunna klassificeras såsom överläkare av 2:a klass.

Under det att biträdande läkare för närvarande har en kontant avlöning å stat av 5 000 kronor utan ålderstillägg, men med rätt till naturaförmåner, åtnjuter läkaren vid Visby hospital en kontant avlöning av 5 500 kronor jämte ålderstillägg å 600 kronor efter fem år, men icke några naturaförmåner. Kommittén har ansett läkaren vid Visby hospital skäligen kunna, vid befattningens inpassande i det nya lönesystemet, placeras i lönegraden B 16 eller samma lönegrad som hospitalsläkare av 2:a klass. Mot detta kommitténs förslag har jag ej funnit anledning till erinran.

Beträffande bestämmelsen om vissa läkares praktik synes någon ändring icke böra vidtagas.

Med överläkares bostadsförmåner är ock förenad förmånen av bränsle ävensom elektrisk belysning, där sådan anordnats, med skyldighet emellertid för honom att själv bekosta armatur och lampor. Även denna förmån bör enligt min mening bibehållas.

Departementschefen föreslog vidare, att i pensionshänseende för överläkarna av 1:a klass skulle gälla samma särskilda pensionsunderlag som för tjänstemän, tillhörande lönegraden B 20 i förenämnda avlöningsreglemente, eller 6 996 kronor, samt för överläkare av 2:a klass samma särskilda pensionsunderlag som för tjänstemän, tillhörande lönegraden B 19, eller 6 684 kronor, och att i följd därav pensionsavgiften skulle, för år räknat, utgå för överläkare av 1:a klass med 420 kronor och för överläkare av 2:a klass med 399 kronor.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag i här berörda delar och beslöt alltså, att 1921 års avlöningsreglemente skulle från och med den 1 januari 1923 äga tillämpning å befattningshavare vid hospital och asyler. I den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen upptogos överläkare av 1:a klass i lönegraden B 19, överläkare av 2:a klass i lönegraden B 18, hospitalsläkare av 1:a klass i lönegraden B 18, hospitalsläkare av 2:a klass i lönegraden B 16 och läkare vid Visby hospital i lönegraden B 16.

I enlighet med beslut vid 1925 års riksdag ändrades avlöningsreglementet från och med den 1 juli 1925. I tjänsteförteckningen upptogos därvid överläkare av 1:a klass i lönegraden B 29, överläkare av 2:a klass i lönegraden B 28, hospitalsläkare av 1:a klass i lönegraden B 28, hospitalsläkare av 2:a klass i lönegraden B 26 och läkare vid Visby hospital i lönegraden B 26.

För 1929 års riksdag framlades förslag om inrättande av 1 överläkare av 3:e klass vid den nya anstalten i Sala för asociala imbecilla.

Beträffande personalbehovet vid anstalten för budgetåret 1929/30 samt överläkarens ställning uttalade medicinalstyrelsen i sin anslagsframställning med avseende å nämnda budgetår, bland annat följande (statsverkspropositionen, femte huvudtiteln, sid. 222—223).

I en av styrelsen preliminärt gjord beräkning av anstaltens personalbehov, vilken beräkning återopats i propositionen nr 165 år 1928 (sid. 105) har styrelsen föreslagit, att överläkaren skulle, med hänsyn till att han borde tillförsäkras rätt att utöva även annan enskild praktik inom Sala stad än rörande nerv- och sinnessjukdomar, placeras i lönegraden B 27 eller således något lägre än andra överläkare vid hospital. Styrelsen vidhåller vad styrelsen sålunda föreslagit. Den av styrelsen föreslagna överläkarbefattningen i lönegraden B 27 synes lämpligen böra benämnas överläkare av 3:e klass. Utöver den i nämnda lönegrad utgående avlöningen bör dylik överläkare åtnjuta den förmån av fri bostad m. m., som tillerkänts övriga överläkare vid hospital. Beträffande dylik överläkares rätt till praktik bör gälla motsvarande föreskrift, som meddelats för läkaren vid Visby hospital.

Föredragande departementschefen anförde följande (femte huvudtiteln, sid. 224—226).

De av medicinalstyrelsen i här berörda avseenden framställda förslagen finner jag mig böra tillstyrka. Beträffande skälen för detta ståndpunktstagande samt i fråga om vissa förhållanden, som eljest synas vara av betydelse vid bedömning av förslagen, ber jag att — utöver vad medicinalstyrelsen yttrat — få anföra följande.

Med avseende å personalen vid anstalten i Sala torde, utöver vad förut anförts, böra framhållas följande. Denna anstalt är avsedd icke för sinnessjuka barn utan

för manliga asociala imbecilla, d. v. s. en grupp av sinnesslöa, vilken enligt nu gällande bestämmelser är berättigad till inträde vid statens hospital. I förenämnda proposition nr 165 till 1928 års riksdag framhöll föredragande departementschefen (sid. 75 och 76), att anstalten borde — liksom den för kvinnliga asociala imbecilla avsedda anstalten i Örebro — organiseras i huvudsak på sätt gäller beträffande hospital och asyler samt att personalen borde i avlönings- och anställningshänseende få anses tillhöra befattningshavare vid hospital och asyler. Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran. Då den sålunda tilltänkta anordningen, vilken i medicinalstyrelsens förslag förutsatts, synes mig vara ur olika synpunkter lämplig, tillstyrker jag, att riksdagens beslut i fråga om en dylik anordning inhämtas. — Vad angår överläkaren vid Salaanstalten bygger den av medicinalstyrelsen förordade lägre löneställningen på förutsättningen, att medgivande lämnas av överläkaren att — i analogi med vad som gäller beträffande läkaren vid Visby hospital — inom Sala stad utöva jämväl annan enskild praktik än rörande nerv- och sinnessjukdomar. Härför erfordras viss ändring i de av 1922 års riksdag antagna särskilda bestämmelserna beträffande hospitalens befattningshavare, i vilket avseende jag i det följande kommer att framställa förslag.

Riksdagen uttalade bland annat följande (skrivelsen nr 5 A, sid. 23—24).

Vad angår det föreslagna antalet befattningar vid Salaanstalten, skulle enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag vid sagda anstalt inrättas en överläkartjänst av 3:e klass, vilken tjänst hänförs till lönegraden B 27. Som nämnts, har motionsvis ifrågasatts, att överläkartjänsten vid anstalten skulle hänföras till 2:a klassen och såsom sådan placeras i lönegraden B 28. Frågan om den rätta placeringen av denna tjänst har synts riksdagen synnerligen tvivelaktig. Å ena sidan tala för en högre placering av tjänsten ifråga än den, Eders Kungl. Maj:t föreslagit, de av motionären härför anförda skälen, men å andra sidan synes riksdagen försiktigheten bjuda, att, innan erfarenhet vunnits rörande det arbete, som kommer att påvåla läkaren, befattningen ifråga hänföres till den av Eders Kungl. Maj:t föreslagna lönegraden. I avvaktan på erfarenhet härom anser riksdagen alltså, att befattningen bör hänföras till lönegraden B 27. Riksdagen håller tillika före, att det bör tagas under övervägande, huruvida icke överläkaren vid nu ifrågavarande anstalt jämväl bör med fördel kunna vara rådgivande psykiatriker vid Salbohedsanstalten för sinnesslöa gossar. Innan sådant övervägande ägt rum, anser riksdagen icke lämpligt, att läkarna i fråga om rätt att utöva privat praktik ställes i bättre ställning än överläkarna vid hospitalen i allmänhet, och detta desto mera som under första beläggningstiden överläkarens arbete vid anstalten torde bliva särskilt krävande.

Riksdagen förklarade alltså, att befattningshavare vid den av 1928 års riksdag beslutade anstalten i Sala för manliga asociala imbecilla skulle i anställnings-, avlönings- och pensionshänseende anses tillhöra personalen vid hospital och asyler, samt upptog i personalförteckningen 1 ny överläkartjänst av 3:e klass för anstalten.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i enlighet med departementschefens förslag gjorda hemställan beslöts vid 1930 års riksdag, att överläkaren vid Örebroanstalten skulle placeras i lönegraden B 27, varjämte riksdagen beträffande befattningshavarna vid anstalten förklarade, att de skulle i anställnings-, avlönings- och pensionshänseende anses tillhöra personalen vid statens sinnessjukhus.

Vid samma riksdag behandlades ett av medicinalstyrelsen i anledning av betänkande av 1926 års sinnessjuksakkunniga framlagt förslag angående vissa nya överläkartjänster av 2:a klass. Över förslaget hade utlåtande avgivits

av allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Föredragande departementschefen anförde följande (statsverkspropositionen, femte huvudtiteln).

Mot medicinalstyrelsens nu föreliggande förslag om uppdelning av de större sinnessjukhusen på flera avdelningar med var sin överläkare, vilket förslag helt och hållet överensstämmer med vad som förordats i Kungl. Maj:ts proposition nr 89 till 1929 års riksdag och av riksdagen godkänts, har jag icke något att erinra. Även styrelsens förslag med avseende å de nya överläkarnas avlöningsställning anser jag mig, även med beaktande av den av riksdagen uttalade tvekan huruvida dessa överläkare borde helt likställas med nuvarande överläkare av 2:a klass, böra biträda. Till stöd härför vill jag särskilt framhålla, att vid ett bifall till detta förslag likställighet med sistnämnda läkare visserligen formellt men knappast reellt sett skulle komma till stånd. De fria tjänstebostäder, vilka innehavas av sjukhuscheferna vid de mindre hospitalen, torde nämligen såväl beträffande storlek som även i andra avseenden vara överlägsna de bostäder, vilka nu vid de större sinnessjukhusen mot hyra upplåtas till hospitalsläkare av 1:a klass och vilka enligt förslaget skulle tillkomma de nya överläkarna. Härtill kommer att, såsom ock medicinalstyrelsen antytt, en överläkare, som icke tillika är sjukhuschef, i regel icke kan vid sidan av tjänsten påräkna någon nämnvärd enskild praktik, i varje fall icke i samma utsträckning som sjukhuscheferna vid de mindre hospitalen. Även i detta hänseende komma de hittillsvarande överläkarna av 2:a klass således att i förhållande till de nya överläkarna intaga en förmånligare position. Den skillnad, som riksdagen ansett böra upprätthållas mellan de nuvarande överläkarna av 2:a klass och de nya överläkarna, kommer alltså i realiteten att bestå, även om den icke skulle komma till uttryck i formliga avlöningsbestämmelser. Ytterligare en omständighet torde i detta sammanhang böra påpekas, vilken visserligen icke innebär någon olikhet i avseende å lönevillkor vid jämförelse mellan ifrågavarande två överläkar-grupper, men vilken beträffande de nya överläkarna kan medföra minskning i nuvarande inkomstmöjligheter. Enligt gällande avlöningsbestämmelser är nämligen rätten att utöva enskild praktik för överläkare men däremot icke för exempelvis hospitalsläkare av 1:a klass begränsad till att — utom vederbörande anstalt — omfatta nerv- och sinnessjukdomar. Någon ändring härutinnan är icke ifrågasatt i detta sammanhang.

Därest förevarande förslag bifalles, torde i förteckningen över antalet ordinarie befattningar vid statens sinnessjukhus böra upptagas 13 förste läkare och 16 överläkare av 2:a klass.

Riksdagen uttalade i frågan följande (skrivelsen nr 299, sid. 5).

Vidkommande härefter Eders Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av vissa nya överläkartjänster vid statens sinnessjukhus vill riksdagen erinra om att, då denna fråga vid sistlidet års riksdag förelåg till prövning, riksdagen fann sig icke kunna ansluta sig till departementschefens mening, att de ifrågasatta nya tjänsterna borde i lönehänseende fullt likställas med överläkare av andra klass, vilka senare handhade såväl sjukvårdsledningen som den administrativa ledningen vid respektive hospital. Med hänsyn härtill har riksdagen nu ansett, att 12 till uppförande i lönegraden B 28 avsedda överläkartjänster böra hänföras till lönegraden B 27 och sålunda upptagas såsom överläkartjänster av 3:e klass. Skäl härtill synes och föreligga i det förhållandet, att de två överläkarna vid Sala- och Örebroanstalterna, vilka tillika äro sjukhuschefer, äro placerade i sistnämnda lönegrad. Antalet överläkartjänster av 2:a klass — i Eders Kungl. Maj:ts förslag upptaget till 16 — skulle alltså begränsas till 4, under det att överläkartjänsterna av 3:e klass skulle ökas från 2 till 14. Det torde böra ankomma på Eders Kungl. Maj:t att utfärda de övergångs- och tillämpningsbestämmelser, som i anledning härav må anses erforderliga.

Efter ändringar år 1930 i den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen upptog denna överläkare av 1:a klass i lönegraden B 29, förste läkare i lönegraden B 28, överläkare av 2:a klass i lönegraden B 28, överläkare av 3:e klass i lönegraden B 27, andre läkare i lönegraden B 26 och läkare vid Visby sinnessjukhus i lönegraden B 26.

Härutinnan har, förutom de förändringar av löneplanens benämning som skett i samband med antagandet av civila avlöningsreglementet, icke vidtagits annan ändring än att läkaren vid Visby sinnessjukhus (S:t Olofs sjukhus) jämlikt beslut av 1935 års riksdag uppflyttats till överläkare av andra klass.

Löneplanen A i civila avlöningsreglementet har i förhållande till motsvarande löneplan i därförut gällande avlöningsreglemente för allmänna civilförvaltningen utbyggt med fyra lönegrader, nämligen lönegraderna A 31 till A 34. I sitt den 16 december 1937 avgivna betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente (statens offentliga utredningar 1937: 48) framhöll 1936 års lönekommitté, att denna utbyggnad ansetts behövlig bland annat för att bereda möjlighet till en lämplig inplacering av vissa i allmänna civilförvaltningens dåvarande löneplan B upptagna befattningar, vid vilka utöver lön utginge särskild avlöningsförstärkning eller med vilka vore förenad rätt till naturaförmåner, vilkas avveckling kunde befinnas önskvärd. De förslag till utnyttjande av de nya lönegraderna, vilka de sakkunniga nu gå att framlägga, böra ses mot bakgrunden av vad 1936 års lönekommitté sålunda uttalat.

De sakkunniga.

Ett studium av löneplanen A ger vid handen, att skillnaden mellan lönebeloppen i 30 lönegradens löneklasser och motsvarande löneklasser i 34 lönegraden utgör i runt tal 2 000 kronor. Häri ligger en begränsning av de möjligheter, som vid en evalvering i egentlig mening stå till buds. Den omständigheten att med ett flertal befattningar äro förenade avlöningsförstärkning eller särskilda arvoden å 2 500 kronor eller högre belopp, kräver emellertid ett ställningstagande till frågan huru evalveringen i dylika fall bör ske. Å ena sidan kan sägas, att det en gång bestämda, samlade lönebeloppet ej bör minskas och att följaktligen utöver det belopp, som kan evalveras inom ramen av slutlöneklassen för lönegraden A 34, eller 2 000 kronor, bör utgå särskild avlöningsförstärkning eller särskilt arvode. Å andra sidan kan göras gällande, att det överskjutande beloppet bör vid evalveringen helt eller delvis bortfalla, i vilket avseende särskilt kan åberopas, att evalveringen medför överförande till fast lön av en tilläggsförmån, som ej är befattningshavaren garanterad och ej heller är pensionsgrundande.

De sakkunniga ha för sin del ansett sig böra intaga sistnämnda ståndpunkt. Det förnämsta stödet härför ha de sakkunniga funnit i det förhållandet, att den högre lönegradsplaceringen medför förbättrade pensionsförmåner, vilka enligt den statliga tjänste- och familjepensioneringens allmänna konstruktion högst väsentligt överstiga befattningshavarens egen prestation i form av pensionsavdrag. De sakkunniga finna det så mycket mindre oberättigat, att

med viss befattning förenad avlöningsförstärkning eller särskilt arvode undergår minskning vid sådan förmåns evalvering i lönegrad som de sakkunniga måste antaga, att 1936 års lönekommitté vid framläggandet av sitt förslag i fråga om löneplanens spännvidd i förhållande till beloppen av utgående avlöningsförstärkningar tagit hänsyn just till den ökade pensionsförmån, som jämte löneökningen skulle bli följden av avlöningsförstärkningens omvandling till fast lön. Det synes emellertid de sakkunniga lämpligt att begränsa denna minskning till 500 kronor. I de fall, då avlöningsförstärkningen eller arvodet uppgår till högre belopp än 2 500 kronor, skulle den av de sakkunniga ifrågasatta evalveringsprincipen giva till resultat inplacering i lönegraden A 34 samt därutöver särskild avlöningsförstärkning eller särskilt arvode motsvarande det belopp, varmed den evalverade avlöningsförstärkningen eller arvodet överstiger 2 500 kronor.

På motsvarande sätt bör förfaras i de fall, då med tjänst i 30 lönegraden är förenad viss naturaförmån, därvid naturaförmånens uppskattade värde bör läggas till grund för evalveringen.

De siffror, som i det föregående anförts beträffande tjänster förenade med avlöningsförstärkning utöver lön, utgå från en jämförelse mellan slutlönelägena å ena sidan enligt nuvarande lönegrader med tillägg av avlöningsförstärkningens belopp och å andra sidan enligt de ifrågasatta nya lönegraderna. De sakkunniga förbise ej, att siffrorna ställa sig annorlunda, om med hänsyn till lönetursreglernas inverkan jämförelsen i det särskilda fallet sker mellan å ena sidan det samlade beloppet av lön enligt någon av de högsta löneklasserna i nuvarande lönegrad jämte avlöningsförstärkning och å andra sidan lön enligt den nya lönegradens lägsta eller näst lägsta löneklass. Vid en evalvering med utnyttjande av de nya lönegraderna inom löneplan A kan emellertid en dylik ojämnhet icke undvikas, och de sakkunniga anse för sin del principiellt riktigt, att evalveringen sker med utgångspunkt från löneskillnaden i slutlönelägena. Här berörda förhållanden böra emellertid beaktas vid utfärdande av övergångsbestämmelser i anslutning till den nya lönegradsplaceringen. Övergångsbestämmelserna torde böra så utformas, att nuvarande innehavare av vederbörande befattning icke behöver vidkännas annan avlöningsminskning än den, som följer av höjda pensionsavdrag. I detta sammanhang må beträffande landskamrerar- och landssekreterarbefattningar erinras om föreskrifterna i 52 § 12 mom. 3 punkten civila avlöningsreglementet rörande reglering av avlöningsförstärkning.

För närvarande åtnjuta ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision särskilda arvoden utöver lön enligt lönegraden A 30 med 2 500 respektive 1 000 kronor. Arvodet till den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande å krigshovrättsavdelningen, utgår med 3 000 kronor. Av de under kapitel I återgivna uttalandena från hovrättspresidenterna framgår, att presidenterna i Svea och Göta hovrätter samt hovrätten över Skåne och Blekinge, med beaktande av begränsningen i de sakkunnigas uppdrag, såsom lägsta avlöning föreslagit för divisionsordförande lönegraden B 2 och för vice divisionsordförande lönegraden A 32. Till ordföranden å krigshovrättsavdel-

ningen skulle därvid utgå särskilt arvode å 500 kronor. Presidenten i hovrätten för Övre Norrland har angivit enahanda löneställningar, därest frågan allenast gällde det sätt, varpå hovrättsrådstjänsterna med nu utgående avlöningsförmåner borde bättre än för närvarande inpassas i civila avlöningsreglementets system. Skulle det åter gälla att i och för sig, utan bundenhet vid utgående löner, bedöma den löneställning, som bör tillkomma ifrågavarande befattningshavare, har presidenten ansett, att lönerna till ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision böra bestämmas till omkring 19 000 respektive 17 000 kronor samt för annat hovrättsråd till omkring 15 000 kronor.

Fremst med hänsyn till det läge, vari arbetet med den pågående processreformen befinner sig, kan tvekan råda, huruvida löneförhållandena för ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision nu böra upptagas till bedömande. I varje fall anse sig de sakkunniga sakna anledning att för vice ordförandenas del ifrågasätta ändring av nu gällande ordning med särskilt arvode utöver lönen. Innan vice ordförandenas uppgifter i den nya rättegångsordningen blivit fastställda, är det enligt de sakkunnigas uppfattning icke tillrådligt att för befattningshavarna ifråga tillskapa högre pensionsberättigande tjänst än den de för närvarande inneha. Härtill kommer, att vice ordförandenas ställning i nu gällande rättegångsordning är sådan, att det enligt de sakkunnigas mening vid i övrigt oförändrade förhållanden kan ifrågasättas, huruvida icke den nuvarande anordningen med särskilt arvode utöver hovrättsrådslönen är den för dessa befattningshavare med hänsyn till arbetsuppgiftens art mest ändamålsenliga. Att ordförandebefattningarna åter förändras till ordinarie tjänster synes de sakkunniga mera naturligt. Då några betänkligheter härutinnan med hänsyn till befattningarnas ställning i en ny rättegångsordning knappast behöva hysas, vilja de sakkunniga föreslå, att en dylik omvandling av befattningarna såsom ordförande å hovrättsdivision nu sker. I anslutning till förut angiven princip skulle härvid dessa befattningar placeras i lönegraden A 34, vilket efter de sakkunnigas uppfattning åt ifrågavarande befattningshavare giver en i jämförelse med andra befattningshavares placering skälig löneställning. De sakkunniga anse följaktligen, att vid en ur här anförda synpunkter vidtagen avvägning bärande skäl för divisionsordförandenas inplacering i löneplanen B ej föreligga.

Till den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika är ordförande å krigshovrättsavdelningen, bör efter evalveringen utgå särskilt arvode å 500 kronor.

För närvarande åtnjuta samtliga landskamrerare och landssekreterare särskild avlöningsförstärkning utöver lön enligt 30 lönegraden. Nämda avlöningsförstärkning uppgår till 3 500 kronor i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, 1 500 kronor i Gotlands län samt 2 500 kronor i övriga län. I flertalet län äro alltså länsstyrelsernas avdelningschefer i fråga om de totala avlöningsförmånerna likställda med divisionsordförandena i hovrätterna. Enligt de sakkunnigas mening kan det vid en avveckling av avlöningsförstärkningen genom ny lönegradsplacering ej ifrågakomma, att av-

delningscheferna skulle sättas i sämre ställning än divisionsordförandena. I enlighet med vad förut anförts föreslå de sakkunniga alltså, att ifrågavarande befattningshavare placeras i lönegraden A 34 med undantag av avdelningscheferna i Gotlands län, vilka torde böra placeras i lönegraden A 32. Till landskamrerarna och landssekreterarna i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län bör därvid utöver lön enligt 34 lönegraden utgå särskild avlöningsförstärkning med 1 000 kronor.

Ehuru de sakkunniga i förevarande sammanhang begränsat sig till att framlägga förslag rörande evalvering i lönegrad av nu utgående avlöningsförstärkning till landskamrerare och landssekreterare, ha de sakkunniga likväl icke kunnat undgå att finna, att vissa skäl tala för att en och samma löneställning fastställdes för avdelningscheferna i samtliga län. Såsom främsta motiv härför vilja de sakkunniga framhålla den omständigheten, att avdelningscheferna i de största och mest arbetstyngda länsstyrelserna ha icke blott ordinarie utan även extra ordinarie länsassessorer såsom kvalificerade biträden. Vid den minsta länsstyrelsen åter, nämligen länsstyrelsen i Gotlands län, finnes icke någon befattningshavare med länsassessors tjänsteställning.

De sakkunniga vilja vidare erinra, att vid årets riksdag beslutats viss omorganisation av överståthållarämbetet. I fråga om löneställningen för chefen för ämbetets politi- respektive kansliavdelning har därvid uttalats, att spørgsmålet icke borde definitivt lösas förr än slutlig ställning tagits till frågan om löne reglering för landskamrerare och landssekreterare. I avbidan härå ha befattningarna placerats i lönegraden A 30. Enligt det till grund för omorganisationen liggande sakkunnigförslaget skulle emellertid med befattningarna förenas avlöningsförstärkning med 3 500 kronor.

I och för sig synes det de sakkunniga icke klart ådagalagt, att ifrågavarande avdelningschefer böra erhålla en förhöjd löneställning. Det vill synas som om förefintligheten av underståthållarbefattningen icke tillräckligt beaktats vid den tidigare utredningen. I varje fall hysa de sakkunniga synnerlig tvekan, huruvida nämnda befattningar i överståthållarämbetet äro jämförbara med landssekreterar- och landskamrerarbefattningarna i de tre län, i vilka den särskilda avlöningsförstärkningen för närvarande utgår med 3 500 kronor. Innan någon ändring i löneställningen vidtages torde fördenskill böra undersökas, i vilken utsträckning förefintligheten av underståthållarbefattningen inverkar å arten och omfattningen av arbetsuppgifterna för överståthållarämbetets ifrågavarande avdelningschefer i förhållande till arten och omfattningen av de arbetsuppgifter, som åvila länsstyrelsernas avdelningschefer.

Vid statens sinnessjukhus finnas för närvarande 15 överläkare av 1:a klass (lönegraden A 29), 7 överläkare av 2:a klass (lönegraden A 28) och 19 överläkare av 3:e klass (lönegraden A 27), av vilka sistnämnda två äro sjukhuschefer. Samtliga dessa befattningshavare åtnjuta förmånen av fri tjänstebostad, vari innefattas såväl bränsle som elektrisk belysning.

Till ledning vid uppskattningen av värdet av ifrågavarande naturaförmåner kan tjäna Kungl Maj:ts beslut rörande hyresersättning till chefen för

statens anstalt för fallandesjuka, vilken såsom överläkare av 2:a klass är placerad i lönegraden A 28. Nämda hyresersättning utgår med 2 500 kronor. Enligt uppgifter, som de sakkunniga införskaffat från medicinalstyrelsen, kan värdet av förevarande vid statens sinnessjukhus utgående naturaförmåner genomsnittligt uppskattas till ungefärligen samma belopp beträffande överläkarna av 1:a och 2:a klass samt de överläkare av 3:e klass, som äro sjukhuschefer. För de överläkare av 3:e klass åter, som icke äro sjukhuschefer, utgör förmånens uppskattade värde i runt tal 2 000 kronor. Med hänsyn härtill anse sig de sakkunniga vid evalveringen av ifrågavarande naturaförmåner kunna utgå från 2 500 respektive 2 000 kronor såsom uppskattade värden för samtliga sinnessjukhus. Enligt förut angivna allmänna evalveringsprinciper erhållas härvid följande lönegradsplaceringar, nämligen för överläkare av 1:a klass lönegraden A 33, för överläkare av 2:a klass lönegraden A 32, för överläkare av 3:e klass, som är sjukhuschef, lönegraden A 31 och för överläkare av 3:e klass, som icke är sjukhuschef, lönegraden A 30.

Vid Lövstahemmet, statligt skyddshem för själsligt abnorma manliga skyddshemselever, åtnjuter chefen, tillika läkare, förutom lön enligt lönegraden A 28 förmånen av fri bostad. Ifrågavarande förmån synes böra evalveras genom befattningens placering i lönegraden A 32.

Efter genomförandet av de sakkunnigas förslag bör befattningshavare, som förut åtnjutit fri tjänstebostad, erlagga ersättning för bostadens begagnande enligt härför meddelade föreskrifter. I anslutning till vad förut anförts bör emellertid för de befattningshavare, som vid förslaget genomförande äro innehavare av överläkarbefattningar, övergångsvis så länge vederbörande är innehavare av befattning i samma lönegrad gälla, att hyresersättningen icke får överstiga beträffande de till placering i lönegraderna A 31—A 33 föreslagna befattningarna 2 000 kronor och beträffande de till placering i lönegraden A 30 föreslagna befattningarna 1 500 kronor.

IV. Inordnande under civila avlöningsreglementet av justitieråden och regeringsråden.

För den tidigare behandlingen av justitierådens och — efter regeringsrättens tillkomst år 1909 — regeringsrådets avlöningsförhållanden lämnades i 1926 års statsverksproposition, andra huvudtiteln, punkten 8 (sid. 27—33) en redogörelse, till vilken de sakkunniga tillåta sig hänvisa. Här torde vara tillräckligt att erinra om följande.

I samband med den löneroglering, som vid 1921 års riksdag beslöts för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. verk, inordnades justitie- och regeringsråden under det avlöningsreglemente, som då antogs för ifrågavarande verk. De hänfördes därvid enligt förslag av 1902 års lönerogleringskommitté till 4 lönegraden av den i avlöningsreglementet intagna löneplanen A, i vilken lönegrad lönebeloppet å dyraste ort (G-ort) var 18 000 kronor. Vid frågans behandling i 1921 års statsverksproposition framhöll chefen för finansdepartementet bland annat, att med hänsyn till den särställning bland statstjänstemännen, som justitie- och regeringsråden intoge, den föreslagna avlöningen möjligen vore för knapp och att frågan om löneställningen framdeles borde bliva föremål för förnyat övervägande.

Sedan allmänna civilförvaltningens lönenämnd därefter erhållit uppdrag att verkställa utredning angående avlöningsförmånerna för högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter, avgav lönenämnden den 5 december 1921 förslag i ämnet. Förslaget gick ut på att i de fastställda lönebeloppen skulle vidtagas den jämkning, som erfordrades för att utjämna en vid 1921 års löneroglering uppkommen förskjutning i lönerelationen mellan dessa befattningar och övriga till löneplanen A hänfödda tjänster. Nämnden förordade med denna utgångspunkt ett lönebelopp av 20 040 kronor.

Lönenämndens förslag blev ej föremål för beslut från statsmakternas sida. I stället tillkallades den 20 juni 1925 särskilda sakkunniga för lönefrågans behandling. Dessa sakkunniga avgåvo den 11 september 1925 betänkande och förslag i ämnet. Förslaget innebar, att ledamöterna av högsta domstolen och regeringsrätten skulle undantagas från tillämpningen av allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente. Såsom skäl härför angåvo de sakkunniga i huvudsak, att flertalet av avlöningsreglementets bestämmelser saknade reellt underlag beträffande de avsedda befattningarna, att på grund härav i reglementet givna föreskrifter i flera fall måste genom särbestämmelser sättas ur kraft för befattningshavarna, för vilka bestämmelser härutinnan vore givna i grundlag och i allmän civillag, samt att särskilda avlöningsvillkor funnes stadgade eller för framtiden vore erforderliga för justitie- och regeringsråd.

Lönebeloppet ansågo de sakkunniga med hänsyn till ämbetenas vikt och därmed förenat ansträngande arbete böra bestämmas till 21 000 kronor.

Sedan tillstyrkande utlåtanden avgivits av statskontoret och allmänna civilförvaltningens lönenämnd, gjordes i 1926 års statsverksproposition framställning i ämnet i överensstämmelse med sakkunnigförslaget. Riksdagen biföll framställningen.

I samband med löneregeringsbeslutet fastställdes för justitie- och regeringsråden nya avlöningsvillkor, vilka delvis inneburo en skärpning av tidigare gällande föreskrifter. Sålunda stadgades, att med justitie- eller regeringsrådsämbete ej finge förenas uppdrag såsom skiljeman. Avlöningsvillkoren fastställdes av Kungl. Maj:t genom beslut den 11 juni 1926.

Enligt av chefen för finansdepartementet under hand givna direktiv ha de sakkunniga haft att pröva frågan om justitie- och regeringsrådsbefattningarnas inordnande under civila avlöningsreglementet. I anslutning till vad redan 1936 års lönekommitté förutsatte i sitt betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente finna de sakkunniga för sin del lämplighetsskäl tala för att ett sådant inordnande kommer till stånd.

De sakkunniga.

Vad angår frågan om den plats i avlöningsreglementet, som bör avses för bestämmelser om ifrågavarande befattningshavares löneförhållanden, äro de sakkunniga av den uppfattningen, att samma skäl, som av 1925 års sakkunniga anfördes för befattningarnas undantagande från tillämpningen av allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente, med styrka tala för befattningarnas införande under reglementets 3 avd., avsedd för tjänstemän med lön enligt särskild löneplan eller eljest enligt särskilda bestämmelser. Framhållas må för övrigt, att den för tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning avsedda löneplanen B icke utan utbyggnad kan komma till användning för befattningarna i fråga. De sakkunniga förordade alltså, att bestämmelser i ämnet införas under 3 avd., därvid bestämmelserna med beteckningen 58 a § böra erhålla plats omedelbart under avdelningens rubrik.

Vidkommande lönebeloppet må erinras, att vid civila avlöningsreglementets tillkomst någon realprövning beträffande löneställningen för cheftjänstemän i allmänhet icke ägde rum. Lönerna för dessa tjänstemän bestämdes vid 1938 års löneroglering regelmässigt allenast genom en uppräknig av tidigare fastställda belopp med provisorisk avlöningsförstärkning och 10 procent dyrtidstillägg, varefter sålunda erhållna siffror avjämnades till närmaste tusental kronor. Denna metod, som nu bör komma till användning i fråga om högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter, leder i fråga om dessa befattningshavare till ett lönebelopp av 22 000 kronor. Å detta belopp bör utgå rörligt tillägg — under nuvarande förhållanden jämväl kristillägg — enligt samma bestämmelser, som gälla för övriga i civila avlöningsreglementet avsedda befattningshavare.

Med den inplacering i avlöningsreglementet, som de sakkunniga föreslå, bliva bestämmelserna i reglementets 1 avd. i tillämpliga delar gällande för justitie- och regeringsråd. I fråga om tjänsteförening erfordras emellertid

särskilda föreskrifter, ersättande de i 4 § 2 mom. reglementet innefattade. I detta avseende anse de sakkunniga någon ändring i sak av nu gällande avlöningsvillkor ej böra ske.

Av de under 2 avd. av reglementet intagna bestämmelserna behöver med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena endast ett fåtal göras tillämpliga å justitie- och regeringsråden. Då den med befattningarna förenade tjänstgöringsskyldigheten m. m. regleras genom lag, tarvas sålunda icke några föreskrifter om semester, tjänstledighet eller dylikt. Ståndpunkt bör emellertid tagas till frågan, huruvida de i 2 avd. 5 kap. innefattade bestämmelserna om sjukvård och begravningshjälp böra bliva gällande för befattningshavarna i fråga. Nämnade bestämmelser äro med ett undantag tillämpliga å samtliga under avlöningsreglementet lydande tjänstemän, sålunda även å chefstjänstemän, vare sig dessa tillsättas medelst fullmakt eller förordnande. Undantaget utgöres av landshövdingarna. Några motiv för landshövdingarnas undantagsställning i detta avseende anfördes icke i den proposition (nr 37/1939), vari förslag till löneroglering för dem framlades. De sakkunniga äro för sin del av den uppfattningen, att bärande skäl saknas för att från rätt till sjukvård och begravningshjälp undantaga vare sig justitie- och regeringsråd eller landshövdingar. De sakkunniga upptaga därför i sitt förslag till avlöningsbestämmelser för justitie- och regeringsråden föreskrifter, genom vilka 32—40 §§ avlöningsreglementet göras tillämpliga å dessa befattningshavare, och anse sig tillika böra förorda, att för landshövdingarnas vidkommande ändring i avlöningsreglementet av samma innebörd kommer till stånd.

De sakkunniga foga såsom bilaga till betänkandet (*Bilaga A*) förslag till erforderliga författningsbestämmelser beträffande justitie- och regeringsrådets löneförhållanden. Någon detaljmotivering till författningsförslaget utöver vad här ovan anförts torde icke vara erforderlig.

V. Inordnande under civila avlöningsreglementet av professorerna vid universiteten och karolinska institutet.

I proposition nr 115 till 1925 års riksdag framlades förslag till lönereglering för universitetens professorer m. fl. befattningshavare. Till prövning förelåg då ett av högskolornas löneregleringskommitté framlagt förslag, vilket gick ut på att professorerna skulle inordnas under det för kommunikationsverken år 1919 antagna och till allmänna civilförvaltningen år 1921 överförda lönesystemet. Mot detta förslag hade starka invändningar framställts av universitetsmyndigheterna, och även statskontoret hade i avgivnet utlåtande uttalat vissa betänkligheter emot tillämpning av ifrågavarande lönesystem på universitetsprofessorerna.

Föredragande departementschefen yttrade för egen del till nämnda proposition i fråga om sättet för professorernas avlöning huvudsakligen följande.

Det lönesystem, som kommittén ifrågasatt för universitetens befattningshavare, har utarbetats med hänsyn till de vid kommunikationsverken rådande anställnings- och tjänstgöringsförhållandena och sedermera kommit att tillämpas på andra grenar av förvaltningen. Visserligen är organisationen av statens olika förvaltningsgrenar synnerligen växlande allt efter de förhållanden, som känneteckna vederbörande förvaltningsområde, men i fråga om de kårer, å vilka systemet hittills vunnit tillämpning, kunna dock vissa gemensamma utgångspunkter sägas vara för handen. Helt olika synas mig förhållandena ställa sig i avseende å befattningshavarna vid de institutioner, om vilka nu är fråga. Genom sina uppgifter, genom sitt därav betingade arbetsätt och hela sin organisation avvika universiteten bestämt från alla de statsinstitutioner och ämbetsverk, för vilka det nu åsyftade lönesystemet visat sig lämpligt.

Kommittén har emellertid ej förbisett, att vissa olägenheter äro förenade med ett inordnande av befattningshavarna vid universiteten och likartade institutioner i det civila avlöningsreglementet, men anser, att dessa olägenheter kunna övervinnas, om i särskilda författningar de avvikande bestämmelser meddelades som för vissa befattningshavare kunde finnas erforderliga. Jag ser häri ett erkännansvärt försök från kommitténs sida att avhjälpa förefintliga svårigheter. Denna anordning innebär dock i själva verket icke något annat än ett på grund av förhållandena ofrånkomligt komplement till avlöningsreglementet. Sagda reglemente i dess helhet skulle enligt kommitténs mening jämte ifrågavarande kompletterande föreskrifter varda tillämpligt på universiteten och närbesläktade institutioner. Vid ett detaljerat studium av detta förslag kan man emellertid ej undgå att finna, att dessa principer stå i föga god överensstämmelse med de vetenskapliga institutionernas verksamhet och uppgift samt äro ägnade att göra hithörande förhållanden mera komplicerade än nödvändigt är.

Den kritik, som från myndigheternas sida riktats mot det nya avlöningssystemets tillämpning å befattningshavarna vid universiteten och karolinska institutet, har närmast haft i åtanke professorerna vid universiteten och dem, vilka hava en ställning och en verksamhet jämförbar eller närbesläktad med professorernas, med

andra ord lärarna vid högskolorna och de vetenskapliga institutionerna. Då jag haft att taga ställning till denna fråga, har även jag haft tanken riktad närmast på dem, som representera undervisningen och den vetenskapliga verksamheten.

Vid ett noggrant övervägande av detta spörsmål och med hänsyn till vad däri förekommit och anförts har jag funnit övertygande skäl tala för en sådan anordning, att beträffande professorerna och andra med dem i avseende å verksamheten jämförliga befattningshavare ett särskilt löneschema utarbetas och särskilda lönebestämmelser komma till tillämpning, varvid hänsyn tages till ifrågavarande tjänst innehavares ämbetsuppgifter, till universitetens betydelse för den andliga odlingen i landet samt överhuvud till den särställning, desamma intaga i förhållande till de statliga förvaltningsområdena.

I fråga om löneställningen för professorerna hade kommittén föreslagit en inplacering i lönegraden B 20 (nuvarande A 30). Härom anförde departementschefen i huvudsak följande.

Kommittén framhåller visserligen till en början, att ytterst betydelsefulla arbetsuppgifter åvila lärarkåren — och framför allt professorerna vid universiteten — och säger, att en väsentlig höjning av universitetslärarnas löneförmåner betingas av omsorgen om universitetslärarkårens rekrytering. Men då till förmån för en högre löneställning för professorerna anförts, att det åvilade dem ett självständigt ansvar i avseende å den undervisning de upprätthålla och den vetenskapliga verksamhet de idka, framhåller kommittén, att ett liknande ansvar åligger många tjänstemän i väsentligt lägre löneställning än universitetsprofessorerna, utan att detta ansetts behöva medföra någon särskilt hög placering å löneskalan. Det synes mig emellertid att en förväxling här ägt rum. Jag frånser nu helt det för alla statens tjänstemän gemensamma ansvaret, som ligger i ett pliktroget utövande av föreskriven tjänstgöring. Så till vida förefinnes fog för angivna grundsats, som en lägre avlönad tjänsteman kan hava ett juridiskt och ekonomiskt ansvar av betydande mått, som ej är tillfinnandes i avseende å professors ämbetsutövning; en pliktförsummelse av en sådan tjänsteman kan hava de allvarligaste påföljder såväl för honom själv som för det allmänna. Men då från universitetens sida talas om professorsämbetets ansvar, är det fråga om ett ansvar av en helt annan art. Just i förpliktelsen — säger det större akademiska konsistoriet i Uppsala — att ständigt hålla sig i nivå med vetenskapens aktuella läge och själv verksamt befordra dess utveckling ligger det särskilda och egenartade ansvar, som åligger en universitetsprofessor. Ansvaret gentemot såväl det egna landet som utlandet för forskningen och den vetenskapliga utbildningen vid våra universitet innebär redan i och för sig en allvarlig fordran, och plikten till ett självständigt utövande av vetenskaplig verksamhet måste över huvud anses som en förutsättning för de uppgifter, som tillkomma den akademiske läraren. För egen del vill jag i universitetsprofessorns ansvarsmedvetenhet och plikt känsla för sitt kall se en av de väsentligaste betingelserna för de insatser, ett land kan göra i det internationella kulturarbetet och den allmänna utvecklingen.

Det skäl för en högre löneställning, som man velat finna i universitetsprofessorernas långvariga och dyrbara utbildning, anser kommittén numera äga mindre betydelse än förr. Kommittén hänvisar till förefintliga docentstipendier, ersättningar till professorsvikarier ävensom till de i vissa fakulteter förekommande laborator- och liknande befattningar samt håller före, att om de avlöningsförmåner, som i angivna fall förekomma, beredas aspiranter till professur, det numera ej finnes samma skäl som tidigare att vid professorsavlönningens bestämmande taga hänsyn till en långvarig, oavlönad studietid. I likhet med vad av de akademiska myndigheterna tacksamt erkännes, vill jag ej förneka, att mycket blivit från statsmakternas sida åtgjort till förbättrande av de obefordrade akademiska lärarnas ekonomiska ställ-

ning. Men man synes mig dock överskatta betydelsen av dessa förmåner, då den uppfattningen göres gällande, att väsentlig hänsyn bör tagas till desamma vid bedömning av frågan om professorernas långvariga och dyrbara utbildning. Enligt min uppfattning föreligger grundad anledning för det påståendet, att i verkligheten förhållandena i dessa avseenden te sig helt annorlunda. Jag anser mig kunna helt frånse ersätningarna för professorsvikariat och laborators- och dylika befattningar, vilka i förevarande hänseende sakna all betydelse och fäster mig allenast vid vad som sagts om docentstipendierna. Dessa stipendier utgå nu med 5 000 kronor och hava av kommittén föreslagits höjda till 6 000 kronor. Tiden för innehavandet av dylikt stipendium är begränsad till 6 år, men kan efter Kungl. Maj:ts medgivande i särskilda undantagsfall utsträckas med ytterligare ett år. Det plägar emellertid ingalunda vara så, att innehavandet av docentstipendium omedelbart åtföljes av ett avlönat professorsvikariat och sedermera av utnämning till professor. Vore så förhållandet, hade kommittén fullt fog för sitt antagande. Vanligen förflyter emellertid en understundom lång tid, innan docenten efter det tiden för besittandet av docentstipendium utgått kommer i åtnjutande av professorsvikariat eller i bästa fall av professor. Förhållandena äro här så växlande och beroende av yttre och oberäkneliga faktorer, att några regler i dessa hänseenden icke kunna uppställas. Man kan i allt fall med säkerhet utgå från det förhållandet såsom det normala, att docenten, innan han erhåller professur, i flera år går utan någon som helst inkomst från universitetet, ett förhållande, som drabbar vederbörande så mycket hårdare, i den mån han förut varit i åtnjutande av docentstipendium och under just tiden därefter är i och för speciminering i behov av möjlighet till resor, bokinköp och överhuvud ett från förvärvsbekymmer befriad liv. Följden härav är normalt skuldsättning, vilken blir så mycket större och för den framtida ekonomien mera tryckande, ju längre den lönlösa väntetiden är. Detta förhållande är egenartat för universitetet och saknar motstycken inom förvaltningen.

I nära samband med den dyrbara och långvariga utbildningen står frågan om de osäkra befordringarna på den akademiska lärarbanan. Kommittén erkänner osäkerheten i befordringsutsikterna men anser å andra sidan, att inga större svårigheter möta för en förbigående docent att vinna befordran på annat håll inom statsförvaltningen och kan följaktligen i denna omständighet icke se något skäl för höjning av professorernas löneställning. I stort sett kan detta uttalande äga sin giltighet i så måtto, som många av filosofiska fakultetens docenter kunna beredas plats vid de allmänna läroverken. Men erinras bör dels att det inom samma fakultet gives ett ej ringa antal ämnen, som ej äro representerade vid läroverken, dels ock att ett lektorat ej alltid med ens står till buds ävensom att vederbörande docent först äger att genom eventuella kompletteringar och genom provårstjänstgöring vinna erforderlig lektorskompetens.

Då det framhålles, att professorerna även efter sin befordran äro nödgade att underkasta sig betydande kostnader för utövande av tjänsten, såsom för studieresor och anskaffande av litteratur m. m., erinrar kommittén därom, att staten årligen anslår betydande belopp till resestipendier, bibliotekens bokinköp och vetenskapliga verks utgivande m. m., vilka förmåner komma ej blott de obefordrade vetenskapsmännen utan även professorerna till godo. Detta argument mot en förbättrad löneställning för professorerna har blivit av de akademiska myndigheterna till fullo belyst. Från universitetshåll göres enligt min mening med fullt fog gällande, att angivna förmåner ej tillnärmelsevis hava den betydelse, man velat tillmäta desamma.

Vad vidare beträffar professorernas i jämförelse med andra statstjänstemän självständigare ställning och deras rätt till avsevärda ferier, synes mig kommitténs yttrande härutinnan, därest det skall utgöra ett skäl för tillbakavisande av förmånligare avlöningsvillkor för professorerna, vara grundat på en uppfattning om professorsämbetets uppgift och verksamhet, vilken jag för min del har svårt att

dela. Jag anser det obehövt att närmare utveckla, att vetenskapsmannens kall med nödvändighet fordrar en viss frihet och obundenhet och att de s. k. ferierna för den akademiska läraren utgöra hans måhända bästa tid för vetenskapligt arbete och på intet sätt kunna jämföras med statstjänstemännens semester.

Vid en noggrann prövning av de skäl, som kommittén andragit till stöd för sin uppfattning, har jag icke funnit desamma äga den vikt, att de böra bliva avgörande för frågans bedömning. Man bör framför allt uppmärksamma den egenartade beskaffenheten av universitetslärarens verksamhet och icke genom att inpressa professorerna i det för förvaltningen gällande lönesystemet för uniformitetens och enhetlighetens skull offra den hänsyn, som med ofrånkomlighet måste tagas till de särskilda villkor, som reglera universitetsarbetet. Universiteten äro enligt statuterna under Kungl. Maj:ts beskydd stående institutioner för vetenskaplig forskning och undervisning, och deras lärare kunna icke i avseende å tjänsteställning och arbetsuppgifter jämföras med administrationens tjänstemän. Professorn intager gentemot den civila ämbetsmannen en väsentligen olika ställning, i ty att han har en dubbel uppgift att fylla, nämligen att vara dels lärare i sitt ämne, dels forskare och vetenskapsman. I synnerhet i den senare egenskapen framträder skillnaden starkast. Han har att i denna vara en vetenskapens förkovrare; i själva verket har han därigenom en uppgift, som oavlåtligt både påkallar hans intresse och tager hans arbetskraft i anspråk.

Ett inordnande av professorerna i det för förvaltningen gällande löneschemat torde bestämt vara att avråda. Jag har förut angivit svårigheterna att i avseende å professorerna tillämpa det nu ifrågasatta avlöningssystemet och uttalat mig för en särskilt med hänsyn till dem uppgjord löneplan. Vad som nu uttalats och anförts bestyrker enligt min mening ytterligare det riktiga i en dylik anordning. Universitetsprofessorernas löneställning bör underkastas en fristående och självständig värdesättning, och den logiska konsekvensen synes mig fordra, att för dem skapas en särskild löneskala.

Den frågan uppställer sig då, efter vilka grunder och på vad sätt universitetsprofessorernas avlöning bör beräknas. Kommittén har såsom ovan framhållits, föreslagit en begynnelselön av 10 500 kronor och en slutlön efter nio år av 11 940 kronor, det vill säga samma lön, som tillkommer ämbetsman i rådsgraden i Stockholm. I sina yttranden över kommittéförslaget hade de flesta av de akademiska myndigheterna uttalat sig till förmån för en avlöning av 12 600 kronor jämte ett åldersstillägg å 900 kronor efter fem år, varigenom slutlönen skulle uppgå till 13 500 kronor. Kanslern har betecknat detta såsom den minsta lönestandard, som kan betraktas som tillfredsställande och rättvis. Statskontorets förslag, som inbegriper ett påbyggande av den för förvaltningen gällande löneplanen, innebär för professor i högsta ortsggrupp en begynnelselön av 11 460 kronor och en slutlön av 12 900 kronor.

I anslutning till vad jag nu anfört och med hänsyn till det verkliga behov av förbättrade avlöningsförmåner, som förefinnas för professorerna och utan vars tillgodoseende universiteten näppeligen kunna fylla sina betydelsefulla uppgifter, anser jag, i likhet med samtliga de myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, att åt professorerna bör beredas en löneställning, som är förmånligare än den kommittén tänkt sig.

Den löneskala, jag anser böra fastställas för universitetsprofessorer, bör givetvis vara avpassad efter universitetens behov. Jag vill tillstyrka, att densamma liksom nu innefattar endast två lönegrader, det vill säga en begynnelselön med ett åldersstillägg. Den akademiska läraren når vid relativt sen ålder befördran till professor och professorsämbetet är universitetsbanans på en gång första och sista ordinarie befattning. Ålderstillägget bör beräknas förhållandevis högt, så att åtkomsten av detsamma för befattningshavaren giver intryck av en verklig löneförhöjning. Tiden, inom vilken vederbörande bör komma i åtnjutande av ålderstillägg, synes, såsom

nu är fallet, böra bestämmas till fem år. Vad därefter beträffar själva lönebeloppets storlek, skulle jag helst vara böjd tillstyrka en begynnelselön i enlighet med vad majoriteten av de akademiska myndigheterna begärt. Då jag emellertid icke kan förorda ett sådant förslag, är det uteslutande hänsynen till de statsfinansiella förhållandena, som förmått mig stanna vid ett lägre belopp. Jag vill föreslå, att avlöningen för universitetsprofessor bestämmas till 12 000 kronor, därav 8 000 kronor lön och 4 000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte rätt till ett ålderstillägg å 1 000 kronor efter fem år. Någon särskild titel ortstillägg finner jag icke erforderlig, liksom jag i likhet med kommittén och i huvudsak på de av kommittén anförda skäl ej heller funnit en differentiering i ortsgrupper behöfvlig eller önskvärd. Samtidigt vill jag emellertid med styrka betona, att angivna belopp innebär enligt min uppfattning den lägsta löneställning, som man rimligtvis kan ifrågasätta i nu förevarande hänseende.

Riksdagen förklarade sig i sin skrivelse i ämnet (nr 261) icke kunna frigöra sig från en viss tvekan i fråga om lämpligheten att beträffande universitetens lärarkårer avvika från de på statens skilda förvaltningsområden numera gällande nya löneprinciperna. Vad som för riksdagen härvid i främsta rummet varit ägnat att ingiva betänkligheter hade varit hänsynen till de ännu oreglerade grupper av befattningshavare, vilka på grund av sin egenkap av lärare vid olika slag av läroanstalter och på grund av därav betingade tjänsteförhållanden kunde anses intaga en ställning, vilken i avseende å de yttre betingelserna möjligen kunde synas i viss mån likartad med den, som universitetsprofessorerna intoge. Genom att för de sistnämnda ett särskilt lönesystem upprätthölles, ansåge riksdagen lätteligen anspråk kunna resas från olika lärarkårer om delaktighet i detta lönesystem eller i detta systems allmänna grundsatsar. Även om riksdagen ej varit blind för de invändningar, som från konsekvensernas synpunkt sålunda kunde resas mot förslaget, hade riksdagen emellertid av den i ärendet åvägabragta utredningen bibringats den uppfattningen, att i det föreliggande fallet grundade skäl förelåge för en avvikelse från de allmänt vedertagna nya löneprinciperna. Med hänsyn till befodringsförhållandena och kompetensvillkoren samt till tjänstgöringen och framför allt till det vetenskapliga arbete, som företrädesvis kännetecknade universitetsprofessorernas gärning, intoge — framhöll riksdagen — universitetens lärare en särställning, som näppeligen torde hava sin motsvarighet på andra områden och som syntes kunna motivera det förslag, som av Kungl. Maj:t framlagts. Härtill komme ock, såsom av utredningen framginge, de svårigheter, som mött att å universitetsprofessorerna tillämpa det civila avlöningsreglementets grunder. Då riksdagen sålunda med hänsyn till universitetens särställning funnit skäl föreligga att bifalla Kungl. Maj:ts förslag om särskilda avlöningsbestämmelser för universitetens lärare, hade riksdagen samtidigt velat med styrka betona, att ett bifall till detta förslag icke finge tagas till intäkt för anspråk, som kunde från andra lärarkårers sida resas i fråga om lönereglering efter de för universitetsprofessorerna då ifrågasatta avlöningsgrunderna.

I betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän tillhörande den civila statsförvaltningen förordade 1928 års *lönekommitté* universitetsprofessorernas inordnande under det allmänna av-

löningsreglementets bestämmelser. Kommittén anförde i frågan bland annat följande (statens offentliga utredningar 1930: 17, sid. 20 ff).

Då alltså frågan om universitetens och karolinska institutets avlöningsförhållanden för icke länge sedan varit föremål för ingående prövning, kan det måhända förefalla opåkallat att ånyo undersöka förutsättningarna för en tillämpning å berörda institutioners professorer och lärare av ett för övriga civila tjänstemän gemensamt avlöningsreglemente. Att kommittén det oaktat ansett sig böra föranstalta om en dylik utredning, är att tillskriva å ena sidan den omständigheten, att avlöningsreglementet numera underkastats en genomgripande revision, å andra sidan det förhållandet, att kommittén funnit de skäl, som vid olika tillfällen anförts rörande svårigheterna för eller olämpligheten av det nya lönesystemets anpassande å universitetsprofessorerna, föga hållbara och delvis bottnande i obekantskap med hittillsvarande lönespörsmål.

Vad först angår de av drätselnämnden vid Uppsala universitet citerade uttalandena i 1925 års riksdagsproposition, innehållande synpunkter, som för kommittén även framhållits av den för utredning rörande universitetens avlöningsförhållanden tillkallade särskilde sakkunnige, akademiräntmästaren Th. Fries, vågar kommittén bestämt påstå, att det nya lönesystemets tillämpande å universitetsprofessorer och med dem jämställda lärare icke skulle komma att för den vetenskapliga forskningen eller lärargärningen betyda en obekvämt tvångströja, påtvingad i uniformitetens och enhetlighetens missbrukade namn. Att detta påstående är riktigt, kan redan den av nyssnämnde sakkunnige verkställda utredningen rörande vilka särskilda bestämmelser, som för universitetens och karolinska institutets vidkommande skulle erfordras vid en tillämpning av det föreslagna allmänna avlöningsreglementet, sägas i viss mån bevisa. Härtill återkommer emellertid kommittén i annat sammanhang.

En gängse missuppfattning vid bedömande av det nya lönesystemet är att betrakta detsamma såsom ett mål och icke, såsom det avser att vara, ett medel, nämligen för att på ett rationellt sätt reda upp det komplex av frågor, vilka sammanhänga med tjänstemännens avlönande. Avlöningsreglementet är en avlöningskodex, i vilken finnas samlade bestämmelser för ett stort antal verk och ett stort antal olika fall. Det ligger då i sakens natur att alla bestämmelser icke »passa» varje särskild myndighet, för vilken reglementet är gällande. Föreskrifter rörande exempelvis tjänstedräkt och övertidsersättning sakna sålunda tillämplighet å universitetsprofessorer. Därmed är dock ingalunda någonting bevisat om reglementets olämplighet för nämnda befattningshavare. I fråga om varje lagsamling gäller nämligen liknande förhållanden. Talet om att avlöningsreglementet i stora delar skulle sakna »reellt underlag och bära prägel av något för universiteten konstlat och främmande» kan sålunda kommittén icke tillmäta någon betydelse.

Underkastar man därefter de sakliga invändningarna en detaljgranskning blir resultatet enahanda. Drätselnämnden påpekar, att den nu för universitetsprofessorerna gällande lönestaten vilar på en begynnelselön av 12 000 kronor, fördelad i lön och tjänstgöringspenningar med rätt till ett ålderstillägg (å 1 000 kronor) efter fem år. Ortstillägg eller fördelning i ortsgupper förekommer icke. Härav skulle, förmenar drätselnämnden, framgå, att väsentliga delar av avlöningsreglementet icke kunna tillämpas å dessa befattningshavare. Kommittén är av en motsatt uppfattning. Till en början anser kommittén, att några skäl för en uppdelning av avlöningen i lön och tjänstgöringspenningar icke föreligga, alldenstund en dylik uppdelning vid alla övriga nyreglerade verk funnits böra avskaffas och ersättas av en rationellare anordning. Att utbyta det enda ålderstillägget efter fem år mot två ålderstillägg efter respektive 3 och 6 år torde icke erbjuda vare sig någon löneteknisk svårighet eller någon olägenhet för ifrågavarande befattningshavare. Beträffande lönebeloppen möter numera, därest kommitténs förslag om utbyggnad av löneplanen vinner bifall, icke heller något hinder mot att inpassa professo-

rerna uti vederbörlig lönegrad i den allmänna löneplanen. Återstår frågan om dyrortsgruppering bör gälla eller ej. Högskolornas löne regleringskommitté föreslog i detta avseende, att lön till professor skulle utgå med belopp, fastställt för den ortsgrupp, till vilken Stockholm blivit hänförd. Säsom skäl härför anförde löne regleringskommittén, att om ortsgrupperingen utan vidare bleve tillämpad på alla de professorer, som hänförts till lönegraden B 20, skulle professorerna vid en del till Stockholm förlagda fackhögskolor nå en avlöning, ej oväsentligt överstigande universitetsprofessorernas. Kommittén tillade:

'Denna löneskillnad kan på visst sätt sägas vara allenast nominell, alldenstund den är avsedd att uppvägas av de billigare levnadskostnader, som beräknas råda i Lund och Uppsala i jämförelse med Stockholm. Då det emellertid just skulle bliva fackhögskolorna, som — förutom förmånen av en placering i huvudstaden — skulle kunna erbjuda sina lärare nominellt högre avlöningsbelopp än universiteten, kan det med skäl befaras, att i de läroämnena, som äro gemensamma för nämnda högskolor och universiteten, de senares förmåga att vid sig fästa de främsta vetenskapliga kapaciteterna på ifrågavarande områden bleve avsevärt försvagad. Ett vidmakthållande av universitetens vetenskapliga nivå är emellertid, som förut framhållits, för det vetenskapliga forskningsarbetets främjande av synnerlig vikt, då universiteten jämte karolinska institutet hos oss av ålder varit det förnämsta sätet för den vetenskapliga odlingen, och fackhögskolorna i stor utsträckning äro hänvisade till att rekrytera sin lärarkår bland dem, som vid universiteten vunnit sin vetenskapliga utbildning.

Det torde böra erinras, att, om hänsyn toges till de i jämförelse med Stockholm billigare levnadskostnaderna i Uppsala och Lund, universitetsprofessorernas effektiva lönenivå för närvarande är högre än fackhögskoleprofessorernas i Stockholm, då ortstillägg ej utgår till de sistnämnda. Universitetsprofessorernas inordnande i ortsgrupperingen skulle alltså betyda en ändring i detta förhållande.

Av anförda skäl har kommittén funnit angeläget att i avseende å det nominella avlöningsbeloppet bibehålla den nuvarande likställigheten mellan professorerna vid universiteten och vid de ifrågavarande fackhögskolorna. Inom den för de centrala verken gällande löneplanens ram torde dock detta icke låta sig tekniskt genomföras på annat sätt, än att professorerna i Uppsala och Lund förklaras utan avseende på den gällande ortsgrupperingen städse skola hänföras till samma ortsgrupp som Stockholm.'

De av högskolornas löne regleringskommitté anförda skälen för en avvikelse från en så viktig princip i det nya lönesystemet som den, att lönen skall avvägas med hänsyn till levnadskostnadernas storlek å olika orter, måste betecknas såsom i hög grad konstruerade. Kommittén kan i varje fall icke tillerkänna dem någon beviskraft. Avsikten med den föreslagna åtgärden torde även närmast hava varit att inom löneplanens alltför trånga ram bereda universitetsprofessorerna en högre faktisk löneställning än professorerna vid fackhögskolorna. Huruvida en dylik åtskillnad i lönehänseende är berättigad eller ej, därom har kommittén i detta sammanhang icke haft att ingå på någon prövning. Kommittén vill allenast påpeka, hurusom löne regleringskommitténs syfte till sin huvudsakligaste del blivit förverkligat på annat sätt, i det att universitetsprofessorernas löner numera äro såväl nominellt som reellt betydligt högre än de löner, som utgå till professorerna vid de i Stockholm förlagda fackhögskolor, å vilka avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen äger tillämpning.

Det ur löneteknisk synpunkt oriktiga i att låta andra faktorer än dyrort utöva inverkan vid befattningarnas fördelning å lönegrupper, vilkas särskilda lönebelopp avvägs endast med hänsyn just till dyrortsförhållanden, d. v. s. för att bereda tjänstemännen samma reallön oberoende av bostadsorten, är i det följande närmare belyst i samband med behandlingen av domänverkets avlöningsförhållanden. Anses det ur den vetenskapliga forskningens eller någon annan synpunkt lämp-

ligt och befogat, att universitetsprofessorerna beredas en högre löneställning än professorerna vid karolinska institutet, bör den erforderliga differentieringen ske genom universitetsprofessorernas placering i högre lönegrad. Eftersom de för båda dessa kategorier befattningshavare fastställda lönevillkoren grunda sig på äldre lönereregleringsprinciper, vid vilka hänsyn endast i obetydlig mån tagits till dyrortsförhållanden, har emellertid kommittén tills vidare utgått från att samma löneställning varit avsedd för såväl karolinska institutets professorer och lärare som universitetens. I konsekvens härmed böra vid en inplacering i allmänna löneplanen de förra åtnjuta den högre nominallön, som är betingad av Stockholms hänförande till högre dyrortsgrupp.

Övriga av drätselnämnden gjorda erinringar röra allenast detaljer i det föreslagna allmänna avlöningsreglementet. I den mån hänsyn till erinringarna tagits vid utarbetande av de för universiteten och karolinska institutet erforderliga tilläggsbestämmelserna till reglementet, anser sig kommittén här kunna helt förbigå dem. Kvar står då endast anmärkningen, att de av kommittén föreslagna bestämmelserna angående tjänstledighet och vikariat ej skulle kunna användas med hänsyn till universitetslärarnas säregna arbetsförhållanden. Drätselnämnden synes bygga detta sitt påstående på det felaktiga antagandet, att universitetens arbetsförhållanden skulle så väsentligt skilja sig från eljest inom statsförvaltningen förekommande, att alla analogier på förevarande område med befattningshavare inom den civila administrationen skulle vara uteslutna. Kommittén behöver endast erinra om professorernas verksamhet vid fackhögskolorna, om hovrättsrådets ingalunda till tjänsterummet bundna arbetsuppgifter, om jägmästarnas av fastställda tjänstgöringstider obundna tjänstgöring i skogarna; andra exempel att förtiga. På alla dessa olikartade områden har det nya lönesystemet utan någon svårighet kunnat tillämpas, om man bortser från de oundvikliga besvärligheter, som alltid följa med övergången till ett nytt och oprövat system, innan tillräcklig förtrogenhet med det samma vunnits. Ett avlöningsreglemente, som kan tillämpas vid tekniska högskolan, torde icke vara omöjligt att tillämpa vid rikets universitet. Kommittén är för sin del icke blott övertygad om att det går, utan även att det skall gå utmärkt och till alla intresserade parter fulla belåtenhet. Vidkommande de av drätselnämnden anförda exemplen på förmenta svårigheter vid tillämpningen, vill kommittén i detta sammanhang endast påpeka, att professor med skyldighet att föreläsa fyra timmar i veckan givetvis icke behöver vidkännas löneavdrag, om han av någon anledning skulle inställa föreläsningen den ena dagen för att i stället hålla den den nästa eller någon annan dag. Då en professors arbete icke är bundet till tjänsterummet, står det honom även fritt att tillbringa den tid, som icke är upptagen av föreläsningens verksamhet, efter gottfinnande. Att han skulle kunna pretendera att erhålla tjänstgöringstraktamente under tid, som han sålunda tillbragt å annan ort, torde knappast vara allvarligt menat. Till docenternas särställning och huru med deras avlöning bör under vikariat förhållas återkommer kommittén i samband med avgivande av förslag till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Kommittén förklarade sig — under framhållande att den icke funnit tillräckliga skäl föreligga att för professorer och lärare vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet bibehålla särskilda, delvis efter föråldrade och enligt kommitténs mening oriktiga principer uppgjorda avlöningsbestämmelser — kunna utan tvekan förorda, att det av kommittén föreslagna allmänna avlöningsreglementet måtte vinna tillämpning jämväl å här berörda befattningshavare.

Som bekant föranledde 1928 års lönekommittés betänkande icke någon åtgärd från statsmakternas sida.

Professorerna vid universiteten och karolinska institutet äro för närvarande i avlöningshänseende underkastade bestämmelserna i kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 211) angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet. Även å andra ordinarie befattningshavare än professorer och laboratorer samt med de sistnämnda i avlöningshänseende jämställda anställningshavare är nämnda kungörelse tillämplig. De ordinarie befattningshavare, vilka äro underkastade 1925 års kungörelse, kunna uppdelas i följande grupper, nämligen

I. professor (lön och tjänstgöringspenningar tillhopa 12 000 kronor, ett ålderstillägg å 1 000 kronor),

II. prosector, laborator, lärare i medicinsk radiologi (lärarybefattningen i medicinsk radiologi vid universitetet i Lund skall vid nuvarande innehavarens avgång ombildas till en lärarybefattning i röntgendiagnostik), observator samt föreståndare för zoologiska institutionens i Lund entomologiska avdelning (lön och tjänstgöringspenningar tillhopa 9 000 kronor, två ålderstillägg å 500 kronor),

III. lärare i fysikalisk diagnostik vid universiteten i Uppsala och Lund, tillika överläkare vid respektive akademiska sjukhusets i Uppsala central-sanatorium och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (lön och tjänstgöringspenningar å universitetens stater tillhopa 3 000 kronor, två ålderstillägg å 300 kronor),

IV. lärare i ortopedi vid universitetet i Lund, tillika föreståndare för den ortopediska kliniken och polikliniken vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund (lön och tjänstgöringspenningar å universitetets stat tillhopa 4 800 kronor),

V. director musices vid universitetet i Uppsala och kapellmästare vid universitetet i Lund (lön och tjänstgöringspenningar tillhopa 5 000 kronor, två ålderstillägg å 500 kronor),

VI. gymnastiklärare vid universitetet i Uppsala (lön och tjänstgöringspenningar tillhopa 3 600 kronor, två ålderstillägg å 300 kronor) och lärare i gymnastik och fäktkonst vid universitetet i Lund (lön och tjänstgöringspenningar tillhopa 3 000 kronor, två ålderstillägg å 300 kronor).

De sakkunniga ha enligt av chefen för finansdepartementet under hand lämnade direktiv haft att till prövning upptaga frågan om inplacering av de under I och II redovisade grupperna i civila avlöningsreglementet. Beträffande grupp II ha de sakkunniga yttrat sig i fråga om löneställningen i sitt föregående betänkande samt därvid förordat lönegraden A 27. I förevarande betänkande framlägga de sakkunniga förslag rörande de ändringar av civila avlöningsreglementet, som erfordras vid en sådan inplacering. I fråga om de under III—VI angivna anställningshavarna kan viss tvekan råda, huruvida dessa kunna anses inneha heltidsanställningar. I den mån de under III och IV redovisade lärarybefattningarna icke i samband med en framtida utvidgning av tjänstgöringsskyldigheten befinnas böra ombildas till tjänster i laboratorgraden eller eventuellt till professurer, synas eljest tillämpade princi-

per böra föranleda, att befattningarna vid uppkommande vakanser ändras till arvodestjänster. Det kan ifrågasättas, om icke jämväl de under V och VI redovisade befattningarna vid uppkommande ledigheter böra vakanssättas i avvaktan på utredning rörande framtida anställningsform och löneställning för dessa befattningshavare.

Bland professorerna kunna — om hänsyn tages till sättet för deras avlönande — olika huvudgrupper särskiljas, nämligen

1. *Professorer, vilka avlönas helt av statsmedel.*

Som regel äro medel härför anvisade under universitetens eller karolinska institutets stater. Undantag förekomma dock. Sålunda ha medel till avlönande av professorn i rasbiologi, vilken tillika är föreståndare för rasbiologiska institutet, anvisats under avlöningsanslaget för institutet. Vid vetenskapsakademien samt vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens ostasiatiska arkeologiska samlingar finnas anställningshavare, vilka åtnjuta universitetsprofessors avlöningsförmåner.

Till avlönande av professorn i psykiatri vid universitetet i Uppsala finnes å universitetets stat uppfört endast ett arvode å 3 000 kronor, då denne befattningshavare tillika är överläkare vid Ulleråkers sjukhus, i vilken egenkap han uppbär avlöning enligt lönegraden A 29. I pensionshänseende är han jämställd med professor. Tidigare förekom principiellt samma anordning i Stockholm och Lund. Även i Uppsala torde den komma att upphöra, sedan den numera beslutade psykiatriska kliniken kommit till stånd.

2. *Professorer, vilka avlönas helt av statsmedel men som utöver professorslönen äro tillförsäkrade lönetillägg eller naturaförmåner av donationsmedel.*

Till denna grupp äro att hänföra a) en av professorerna i anatomi vid universitetet i Uppsala, vilken utöver avlöningen uppbär 125 kronor i ränta från Rönnowska fonden, och b) professorn i fysik vid universitetet i Uppsala, vilken äger, utöver avlöningen, åtnjuta fri bostad i särskild för den fysiska institutionens föreståndare uppförd bostadsbyggnad.

3. *Professorer, vilka avlönas dels av statsmedel dels av privata donationsmedel eller från särskilda fonder, därvid dock bidraget av statsmedel icke uppgår till större belopp än att avlöningen sammanlagt utgör sedvanlig professorslön.*

Hit kunna hänföras a) professor Kalsenianus vid teologiska fakulteten i Uppsala (bidrag från fond 291 kronor 67 öre), b) professor Skytteanus vid filosofiska fakulteten i Uppsala, vilken från avkastningen av riksrådet Skyttes donation uppbär lön, beräknad till 7 000 kronor, c) professorn i växtbiologi i Uppsala (bidrag från Kempeska fonden 6 500 kronor), d) professorn (å indragningsstat) i fysikalisk kemi i Uppsala (bidrag från Liljewalchs fond 3 500 kronor), e) professorn i nervsjukdomar vid karolinska institutet (bidrag från Malmstenska donationsfonden 4 900 kronor) och f) professorn i ortopedi vid institutet (bidrag från Ekmanska donationsfonden 10 000 kronor).

4. *Professorer, vilka avlönas helt av privata donationsmedel eller från särskilda fonder.*

Hit äro att hänföra a) Emilia och Gustaf Carlbergs professur i idé- och lärdomshistoria i Uppsala (för närvarande utgår jämväl ett personligt löne-tillägg av statsmedel å högst 1 800 kronor), b) Karin och Herbert Jacobs-sons professur i biokemi därstädes, c) professuren i missionshistoria och ostasiatisk religionshistoria därstädes och d) Mimi Althainz professur i radio-terapi vid karolinska institutet.

De nuvarande innehavarna av befattningarna i laboratorsgraden avlönas utslutande från vederbörande universitets eller karolinska institutets stat. Särskilda förmåner utöver den statliga avlöningen äro icke tillförsäkrade någon av dessa befattningshavare.

Ett inordnande av här ifrågavarande professorer och laboratorer samt med dessa jämförliga befattningshavare under civila avlöningsreglementet kan ske antingen genom anlitande av löneplanen A och övriga bestämmelser i avlöningsreglementets 2 avd. (alternativ B här nedan) eller genom införande av föreskrifter i reglementets 3 avd. (alternativ A). I syfte att uppnå hållpunkter för en jämförelse mellan nu utgående avlöningsbelopp och avlöningsbeloppen enligt nyssnämnda alternativ för inplacering av befattningarna under civila avlöningsreglementet ha de sakkunniga låtit utarbета följande sammanställning.

Jämförelse mellan bruttoavlöningen till professor och laborator m. fl. enligt nu gällande bestämmelser och enligt förslagen.

Befattningshavare	Enligt gällande bestämmelser (inberäknat provisorisk avlöningsförstärkning och 26 procent dyrtids-tillägg)	Alternativ A (inberäknat 15 procent rörligt tillägg)	Alternativ B (inberäknat 15 procent rörligt tillägg)			
			Löne-klass	Ortsgrupp D Lund	Ortsgrupp F Uppsala	Ortsgrupp I Stockholm
<i>Professor</i>						
Begynneavlöning.....	14 316	14 620	33	13 995	14 445	15 120
Efter 3 års tjänstgöring	14 316	14 620	34	14 505	14 955	15 630
» 5 » »	15 316	15 620	34	14 505	14 955	15 630
» 6 » »	15 316	15 620	35	15 015	15 465	16 140
» 9 » »	15 316	15 620	36	15 525	15 975	16 650
<i>Laborator m. fl.</i>						
Begynneavlöning.....	11 316	Lika med alternativ B	27	10 797	11 316	12 091
Efter 3 års tjänstgöring	11 316	»	28	11 366	11 884	12 630
» 5 » »	11 816	»	28	11 366	11 884	12 630
» 6 » »	11 816	»	29	11 937	12 450	13 125
» 9 » »	11 816	»	30	12 495	12 945	13 620
» 10 » »	12 316	»	30	12 495	12 945	13 620

Såsom av sammanställningen framgår skulle vid en inplacering av professorerna under avlöningsreglementets 3 avd. förutsättas en uppräknig av lönen till 13 000 kronor samt bibehållande av en löneförhöjning av ålders-tilläggs natur å 1 000 kronor. Uppräkningen av lönen är av samma formella karaktär som den, vilken vid 1938 års lönereglering tillämpades beträffande chefstjänstemän, men skulle för samtliga professorer medföra mindre löne-ökningar. Vid ett anlåtande av löneplanen A kunna alternativt ifrågakomma placeringar i lönegraderna A 32 eller A 33. De sakkunniga ha dock ansett skäl föreligga att närmast stanna vid lönegraden A 33. En sådan placering, vilken tagits till utgångspunkt för de i sammanställningen innefattade be-räkningarna, skulle beträffande lönebeloppens storlek giva ett förmånligt resultat för de i Stockholm stationerade professorerna men skulle för de i Lund stationerade innebära icke obetydliga löneminskningar, i visst läge upp-gående till 800 kronor. Det bleve därför ofrånkomligt att vid övergången ge-nom personliga lönetillägg tillförsäkra sistnämnda professorer oförändrad avlöning.

Under dessa omständigheter anse sig de sakkunniga, i anslutning jämväl till vad 1936 års lönekommitté synes hava förutsatt, böra förorda, att pro-fessorerna inplaceras i 3 avd. av civila avlöningsreglementet, en anordning som synes vara att föredraga även med hänsyn därtill, att den beträffande såväl lönesättning som avlöningsbestämmelserna i övrigt innebär det minsta avsteget från nu bestående förhållanden.

Beträffande laboratorer m. fl. ha de sakkunniga, såsom förut nämnts, redan i annat sammanhang föreslagit befattningshavarnas hänförande till lönegra-den A 27. För de i Uppsala och Stockholm stationerade befattningshavarna i laboratorsgraden innebär en inplacering i nämnda lönegrad i ett flertal fall icke oväsentliga löneökningar. Däremot komma, under förutsättning att Lund i fortsättningen hänföres till D-ort, de därstädes stationerade att få vidkännas en löneminskning, så länge de åtnjuta lön enligt 27 löneklassen med i runt tal 500 kronor samt det tredje året i 28 löneklassen med omkring 450 kro-nor. Sistnämnda för ett år bestående löneminskning synes icke motivera några särskilda lönetillägg, då den motväges av de förmåner (fri sjukvård, förbättrad pensionsrätt m. m.), som tillförsäkras befattningshavare genom övergången, samt av möjligheten att erhålla en avlöning, som överstiger un-der det tionde året med närmare 700 kronor den nuvarande lönen och därefter under återstående tjänstetid med närmare 200 kronor den nu utgående slut-lönen. Vad åter angår den löneminskning, som skulle inträda för i Lund sta-tionerade befattningshavare, som vid övergången komma att placeras i 27 löne-klassen, kunna måhända vissa övergångsanordningar anses motiverade. Då den nuvarande grundavlöningen för laborator praktiskt taget motsvarar den avlöning, som tillkommer en å F-ort stationerad befattningshavare i 27 löneklassen, synes den utvägen kunna väljas, att i Lund stationerad befatt-ningshavare i laboratorsgraden övergångsvis, så länge han åtnjuter avlöning enligt 27 löneklassen, medgives uppbära lön enligt Ortsgrupp F.

De sakkunniga ha till belysning av huru en inplacering av professorerna

enligt det ena eller andra alternativet skulle författningstekniskt te sig låtit utarbeta tvenne förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8), vilka förslag såsom bilagor finnas fogade vid betänkandet (*Bilagorna B och C*). Det i bilagan B framlagda kungörelseförslaget innefattar de ändringar i civila avlöningsreglementet, som synas erforderliga, därest professorerna inplaceras i 3 avd. och befattningshavarna i laboratorgraden placeras i lönegraden A 27, medan i bilagan C återfinnas de författningsbestämmelser, som skulle påfordras, såframt professorerna placeras i lönegraden A 33 och befattningshavarna i laboratorgraden i lönegraden A 27.

Som specialmotivering till de i *bilagan B* framlagda författningsbestämmelserna vilja de sakkunniga anföra följande.

55 §.

12 mom. Det nya moment i förevarande paragraf, som blir erforderligt för universitetens och karolinska institutets vidkommande, borde rätteligen betecknas som 3 mom. samt de därefter i paragrafen följande momenten erhålla ändrad beteckning. Då emellertid en sådan inplacering av momentet skulle föranleda ändringar exempelvis i 57 §, 63 § och 66 § 4 mom. samt i tilläggsbestämmelserna, synes ifrågavarande nya moment böra intagas sist i paragrafen.

Med befattning som lärare i medicinsk radiologi och som lärare i röntgen-diagnostik är för närvarande förenad anställning vid akademiska sjukhuset i Uppsala respektive Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Med hänsyn härtill har i viss anslutning till stadgandet i 7 § kungörelsen nr 211/1925 stadgandet i punkt 1 av 12 mom. ansetts erforderligt.

Bestämmelsen i 3 punkten av samma moment överensstämmer i sak med stadgandet i 55 § 9 mom. 10 punkten civila avlöningsreglementet enligt dess i propositionen nr 323 till 1942 års riksdag föreslagna lydelse.

Stadgandet i 4 punkten överensstämmer i sak med bestämmelsen i § 2 sista stycket kungörelsen nr 211/1925.

62 §.

I syfte att undvika mera omfattande ändringar i reglementet har denna paragraf uppdelats i två huvudavdelningar, nämligen *A*, avseende professorer vid universiteten och karolinska institutet samt *B*, under vilken avdelning de i reglementet intagna bestämmelserna rörande vissa professorer vid konsthögskolan återfinnas.

1 mom. Då frågan om och i vilken utsträckning professorer, vilka avlönas helt eller delvis av privata donationsmedel eller från särskilda fonder, böra bli underkastade de nya avlöningsbestämmelserna synes böra göras till föremål för särskild undersökning med beaktande av omständigheterna i varje enskilt fall, kan enligt detta moment från reglementets tillämpning undantagas sådan anställningshavare.

Såsom förut erinrats finnas vid vetenskapsakademien samt vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens ostasiatiska arkeologiska samlingar anställningshavare, vilka åtnjuta universitetsprofessors avlöningsförmåner. För att de i paragrafen meddelade bestämmelserna skola bli tillämpliga å dem förutsättes särskilt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen.

2 mom. För närvarande utgår till professor ålderstillägg. I anslutning till bestämmelserna i 61 § 2 mom. civila avlöningsreglementet har i förslaget i stället för detta tillägg använts beteckningen förhöjning av lönen. Denna förhöjning synes böra få utgå från och med kalenderkvartalet näst efter det föreskriven tjänstetid uppnåtts. I övrigt hava bestämmelserna i momentet utformats i nära anslutning till nyssnämnda stadgande och till 64 § 2 mom. 2 punkten samma reglemente.

Bestämmelsen i 2 mom. 4 punkten har ansetts påkallad med hänsyn till att i vissa undantagsfall professorer utöver lönen tillförsäkrats lönetillägg av donationsmedel. I sak överensstämmer detta stadgande med bestämmelsen i 55 § 9 mom. 2 punkten.

3 mom. I anslutning till vad som för närvarande gäller har professor icke ansetts böra åläggas förflyttningsskyldighet. Någon hänvisning till 10 § har därför icke syntts erforderlig. Ej heller har intagits någon hänvisning till 17 §, enär det fortfarande lär böra ankomma på kanslern att fastställa löneförmånerna vid partiella ledigheter. I övrigt överensstämmer hänvisningarna med vad i motsvarande hänseende gäller i fråga om vissa professorer vid konsthögskolan. Professorerna vid universiteten ha dock i förekommande fall ansetts böra bli underkastade bestämmelserna i 2 avd. 6 kap. om tjänstebostad m. m. (jämför emellertid stadgandet i 4 mom. 7 punkten av förslaget).

4 mom. Beträffande 1, 3, 5 och 6 punkterna torde få hänvisas till det tidigare anförda. 2 punkten överensstämmer i sak med motsvarande stadgande i § 7, stycket 1 kungörelsen nr 211/1925. 4 punkten ansluter sig till motsvarande stadgande i nuvarande 62 §, 4 mom. 4 punkten reglementet. I 1925 års kungörelse återfinnas bestämmelser om ersättning till vikarierande akademiska lärare och om docentstipendiat. Det förutsättes, att i samband med en löne reglering för professorerna särskild utredning framdeles verkställs rörande löneförhållandena för vikarierande och andra icke-ordinarie lärare vid universiteten i syfte att åstadkomma en anpassning av till dem utgående ersättningar efter bestämmelserna i civila icke-ordinariereglementet. Bestämmelsen under 7 punkten har tillkommit med hänsyn till att professorn i fysik i Uppsala utöver avlöningen åtnjuter fri bostad.

Beträffande de i *bilagan C* intagna författningsförslagen torde icke någon särskild motivering vara erforderlig, då desamma i tillämpliga delar nära ansluta sig till de i *bilagan B* framlagda bestämmelserna.

För att reglera ifrågavarande befattningshavares *övergång till civila avlöningsreglementet* erfordras, utöver vad de sakkunniga härutinnan i det föregående anført, vissa övergångsbestämmelser, vilka det torde ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda. Sagda bestämmelser lära i huvudsak kunna ansluta

sig till de föreskrifter, som meddelats i kungörelsen nr 274/1939. Härförutom torde emellertid vissa särskilda föreskrifter bliva erforderliga. I avseende härå må framhållas följande.

I överensstämmelse med vad som tillämpats vid tidigare lönerogleringar böra nu ifrågavarande befattningshavare tillförsäkras s. k. övergångslön för att de vid ingången av den månad, från och med vilken lönerogleringen kan komma att tillämpas, må komma i åtnjutande av samma lönebelopp, som med tillämpning av förut gällande bestämmelser skulle hava såsom »lön» i förskott utbetalats vid nämnda tidpunkt (jämför kungörelsen nr 874/1937).

Medan vid tidigare lönerogleringar tjänstemän, som övergått å de nya avlöningsreglementena — i den mån de därigenom kunde få vidkännas löneminskningar — tillförsäkrades personliga lönetillägg, såsågs vid 1939 års löneroglering någon motsvarande rätt till personliga lönetillägg icke böra medgivas befattningshavare, som övergingo å de nya avlöningsbestämmelserna, detta framför allt av det skälet, att vid denna löneroglering, som icke innebar överförande av tjänstemän på nytt lönesystem, löneminskning endast undantagsvis kunde uppkomma (jämför statens offentliga utredningar 1937: 48, sid. 255). Annorlunda kunna förhållandena ställa sig i förevarande fall, då i fråga om laboratorer m. fl. övergång sker till ett helt nytt lönesystem.

För professorer samt laboratorer m. fl. gälla för närvarande i fråga om pensionsunderlag och pensionsavdrag särskilda bestämmelser av provisorisk innebörd. Vid bifall till de sakkunnigas förslag komma laboratorer m. fl. att även i pensionsavseende hänföras till lönegraden A 27, varvid de särskilda bestämmelserna böra upphävas. För professorernas vidkommande bliva särskilda föreskrifter alltjämt erforderliga. Nu gällande stadganden böra emellertid anpassas till det löneläge, som enligt de sakkunnigas förslag skulle bliva gällande. Lämpligen bör därvid likställighet med tjänstemän i lönegraden A 33 ifrågakomma.

VI. Tillsättande av tjänst i succession efter innehavare av förordnande tills vidare.

I en inom justitiedepartementet år 1936 utarbetad *promemoria angående ökning av antalet ordinarie befattningar inom departementen* anfördes i huvudsak följande.

Ett egenartat karaktärsdrag för den svenska departementalförvaltningen utgör det förhållandet, att ett relativt stort antal domstolsjurister på förordnande uppehålla departementsbefattningar i chefsställning. Detta innebär för domstolsväsende en påtaglig olägenhet i det avseendet, att ordinarie tjänster, särskilt inom hovrätterna och nedre justitierevisionen, därigenom hållas belagda av personer som, ehuru de inom förvaltningen fylla en ordinarie ämbetsmans funktioner, förhindra motsvarande antal inom domstolarna arbetande från att nå fram till ordinarie tjänst.

De åsyftade befattningarna inom departementen äro statssekreterar-, expeditiionschefs- och lagbyråchefstjänsterna, och dit kunna även räknas ledamotsbefattningarna i lagberedningen. Av dessa torde utan olägenhet lagbyråchefstjänsterna kunna beklädas med ordinarie innehavare. För att varje departementschef skall äga full frihet att på dessa befattningar placera personer, som i varje särskilt ögonblick bäst lämpa sig för de föreliggande arbetsuppgifterna, torde endast behöva föreskrivas att lagbyråchef är skyldig att, oberoende av å vilken byråchefstjänst han erhållit utnämning, mottaga det utredningsuppdrag Kungl. Maj:ts bestämmer, inom eller utom ifrågavarande departement.

Vid organiserandet av lagbyråchefsbefattningarna såsom ordinarie tjänster synas dessa i löneplanen böra upptagas under B 30 (nuvarande A 30) med tillägg av ett visst arvode, exempelvis å 1 800 å 2 100 kronor. Erhåller lagbyråchef förordnande som statssekreterare, expeditiionschef eller ledamot i lagberedningen, bör givetvis den sålunda förordnade kvarstanna å sin ordinarie befattning i Kungl. Maj:ts kansli, men torde byråchefstjänsten — efter förebild från vad som gäller vid lektors förordnande till rektor — icke desto mindre böra återbesättas med ordinarie innehavare, med skyldighet för vederbörande statssekreterare, expeditiionschef eller lagberedningsledamot att, om förordnandet skulle upphöra, återinträda i ordinarie lagbyråchefs skyldigheter, däribland att vid första inträffande ledighet å lagbyråchefstjänst återgå till sådan befattning. Efter genomförande av en organisation sådan som den nu skisserade synes, om hovrättsassessor, hovrättsråd eller revisionssekreterare förordnas till statssekreterare, expeditiionschef eller ledamot av lagberedningen, denne samtidigt böra erhålla placering som ordinarie byråchef för lagärenden i Kungl. Maj:ts kansli med samma ställning och skyldigheter som om han vid förordnandet innehaft dylik ordinarie befattning.

Den ifrågasatta anordningen lär icke med nödvändighet kräva analog tillämpning för det fall att kansliråd, kanslisekreterare eller annan ordinarie tjänsteman inom administrationen erhåller förordnande som statssekreterare eller expeditiionschef. Skulle emellertid konsekvensen anses böra medföra detta — och härför torde i varje fall de dåliga befodringsutsikterna inom Kungl. Maj:ts kansli tala — så lär principens utsträckning till att gälla även detta fall icke kunna medföra några avsevärda praktiska olägenheter.

Över promemorian inhämtades yttranden av bland andra dåvarande lagbyråcheferna i justitie-, social- och finansdepartementen, hovrättspresidenterna, nedre justitierevisionens ordförande och statskontoret.

Av lagbyråcheferna i justitie-, social- och finansdepartementen anfördes därvid följande.

Det är obestriddligen mindre ändamålsenligt, att de i promemorian åsyftade befattningshavarna kvarstå å ordinarie tjänster inom domstolsväsendet. Emellertid torde den i promemorian föreslagna anordningen icke vara lämplig. Genom denna skulle tillskapas nya fullmaktstjänster, teoretiskt till obegränsat antal, vilkas innehavare skulle upprätthålla befattningar såsom statssekreterare, expeditionschefer, lagbyråchefer eller ledamöter av lagberedningen eller ock fullgöra utredningsuppdrag av skilda slag. Endast ett fåtal av tjänstemännen skulle verkligen tjänstgöra i befattning, varå fullmakten lyder. Det nuvarande systemet, enligt vilket de ifrågavarande departementsbefattningarna — ehuru uppförda på ordinarie stat — tillsätts genom förordnande torde väl svara mot befattningarnas natur och överensstämmer med vad som eljest gäller i fråga om ett antal ordinarie stats-tjänster, vilka äro av den beskaffenheten att de icke ansetts böra vara fullmakts-tjänster. Den föreslagna anordningen skulle näppeligen komma att betraktas som en förebildlig nyhet inom förvaltningen. Även praktiska skäl tala emot förslaget. Det torde nämligen mången gång kunna möta svårigheter att för en person, som departementschefen anser böra lämna en befattning av ifrågavarande slag, finna annan lämplig placering inom departementen eller lagberedningen, och det kan ju icke förutsättas att något ämbete på annat håll alltid står till buds, som vederbörande är villig att mottaga. Härtill kommer, att den föreslagna anordningen måste ur befattningshavarnas egen synpunkt te sig föga tillfredsställande. Det är för dem av mycket stort värde att de få behålla sin ställning inom domstolsväsendet. Och det kan knappast anses skäligt att den, som lämnar domarverksamheten för att mottaga viss befattning av detta slag inom departementen eller i lagberedningen skall, om han enligt departementschefens eller sin egen önskan skiljes från befattningen, vara nödsakad att åtaga sig vilket utredningsuppdrag som helst och icke äga rätt att återgå till hovrätten eller justitierevisionen.

Emellertid vill det synas som om det i promemorian angivna syftet skulle kunna vinnas på ett sätt som ej lämnade rum för invändningar av det slag som ovan framförts. Någon förändring av de nuvarande formerna för tillsättandet av ifrågavarande befattningar torde icke behöva ske. Däremot skulle man kunna fänka sig en sådan ordning att den som förordnades till innehavare av någon av de nämnda befattningarna kvarstode *över stat* i sin tjänst inom hovrätten eller justitierevisionen. Vid avgång från departementsbefattningen skulle han ha skyldighet och rättighet att inträda å första lediga hovrättsråds- respektive revisionssekreterarbete. Den relativt livliga omsättningen å dessa ämbeten skulle ej sällan möjliggöra ett omedelbart inträde. Skulle ett ledigt ämbete icke genast finnas att tillgå, borde vederbörande under väntetiden i sin egenskap av hovrättsråd respektive revisionssekreterare över stat äga uppbära avlöning motsvarande vad honom skulle tillkomma såsom befattningshavare på stat, med skyldighet att tjänstgöra som ledamot i vederbörande hovrätt respektive som revisionssekreterare. Då det med hänsyn till utbildningen och prövningen av aspiranterna på domarbanan lär vara nödvändigt att i viss utsträckning för framtiden bibehålla det nuvarande systemet, enligt vilket ett ej obetydligt antal ledamotsplatser i hovrätt och revisionssekreterarbete upprätthålles av icke ordinarie befattningshavare, torde knappast kunna tänkas inträffa, att icke tjänstgöring såsom hovrättsledamot respektive revisionssekreterare omedelbart skulle kunna beredas den som lämnar departementsbefattning. Naturligtvis bör den som förordnas till innehavare av sådan befattning bibe-

hållas vid den pensionsrätt, han åtnjutit på den av honom vid förordnandet innehavda tjänsten.

Någon utgiftsökning för statsverket läser icke behöva beräknas, därest den nu angivna förändringen genomföres.

Med det sagda ha vi icke tagit ställning till spørsmålet huruvida förändringar av det slag som nu är i fråga lämpligen böra genomföras endast såvitt angår de av ovan angivna departementsbefattningar, som innehavas av personer från domarbanan, samt lagberedningsbefattningarna. Enligt vår mening föreligger anledning att närmare överväga möjligheterna att samtidigt införa en motsvarande anordning för fall då tjänsteman, som äger fullmakt å befattning inom administrationen, förordnas till statssekreterare eller expeditiöschef.

Då det utlåtande, som avgavs av *presidenten i Svea hovrätt*, även innefattar de synpunkter, som framförts av övriga hovrättspresidenter, torde vara tillfyllest att här återgiva nämnda utlåtande. I detta anfördes huvudsakligen följande.

De senaste årens författningsändringar beträffande domareutbildningen och kompetensfordringarna för tjänstgöring vid härads- och rådhusrätt hava, jämte behovet av särskilda arbetskrafter för upplägandet av nya fastighetsböcker, medfört en snabb tillväxt av hovrätternas fiskalskårer. Vid upprepade tillfällen har Svea hovrätt i underdåniga utlåtanden betonat angelägenheten av att sörja för upprätthållandet av ett rimligt förhållande mellan antalet fiskaler och antalet ordinarie statstjänster, till vilka de sträva.

Från nu angivna synpunkt hälsas det initiativ, som innefattas i promemorian, med allra största tillfredsställelse. Det måste anses vara en påtaglig inkonsekvens, att samtidigt som den principen av statsmakterna med styrka hävdas, att domarefunktionerna böra i största möjliga utsträckning vara anförtrödda åt ordinarie befattningshavare, ordinarie innehavare av domarämbeten i stor utsträckning tagas i anspråk för förordnanden på sådana poster inom departementen, som med hänsyn till göromålens art kunde och borde utbildas till ordinarie befattningar.

Bland de i promemorian nämnda befattningarna komma härvid främst i betraktande lagbyråchefstjänsterna. Med den omfattning lagstiftningsarbetet numera tagit motsvara dessa tjänster enligt erfarenhetens vittnesbörd ett lika konstant behov som övriga byråchefstjänster i departementen. I verkligheten äro vid sidan av lagbyråcheferna åtskilliga jurister ständigt sysselsatta med uppgifter av samma art som de på dem ankommande. Emot tanken att överföra lagbyråchefstjänsterna till ordinarie stat kunde möjligen göras den erinran, att då lagstiftningsarbete i särskild grad kräver ej blott kunskaper och erfarenhet utan även uppslagsrikedom, innehavaren av sådan befattning kunde befinnas vara eller med åren bliva mindre väl lämpad för uppgiften. Denna invändning synes emellertid ej äga fog. Det läser vara undantagslös regel, att allenast den vinner befordran till lagbyråchef, som prövats i lagstiftningsuppgifter och befunnits hålla måttet. Sant är, att befattningarna i fråga i allmänhet ej böra bibehållas till uppnådd pensionsålder, men det samma är händelsen med andra likvärdiga befattningar, exempelvis revisionssekreteraretjänsterna, och någon svårighet att på annat håll bereda lämplig placering åt lagbyråcheferna, vilka äro utvalt folk, har veterligen aldrig försports. Skulle någon gång en departementschef finna vederbörande lagbyråchef mindre lämpad för en viss uppgift, som föreligger till behandling, står den utväg öppen, som i promemorian anvisas.

Den i promemorian framförda tanken att tillförsäkra hovrättsassessor, hovrättsråd eller revisionssekreterare, som — direkt eller från lagbyråchefsbefattning — förordnas till statssekreterare, expeditiöschef eller ledamot i lagberedningen, ställning såsom lagbyråchef så att säga över stat är ur domstolsväsendets synpunkt tillta-

lande. Det torde dock kunna befaras, att den ur andra synpunkter kan möta beaktligheter. Jämförelsen med vad som gäller vid lektors förordnande till rektor håller knappast streck. Lektorskåren är så talrik, att det i praktiken aldrig lär möta någon svårighet att, då en rektor undantagsvis återgår till sitt lektorat, bereda den, som med skyldighet att underkasta sig transport i hans ställe utnämns till lektor, motsvarande tjänstgöring på annat håll. I det i promemorian avsedda fallet kan det däremot förhålla sig i viss mån annorlunda. Jag tror därför, att man för närvarande bäst gagnar saken genom att koncentrera sig på strävandet att få lagbyråchefstjänsterna, om möjligt något ökade till antalet, uppförda på ordinarie stat.

Nedre justitierevisionens ordförande anförde i sitt utlåtande följande.

Promemorian tager närmast sikte på det förhållandet, att lagbyråcheferna i departementen tillsättas allenast på förordnande och att de följaktligen, ehuru tjänsterna äro upptagna på ordinarie stat, förhindra besättande med ordinarie innehavare av de tjänster inom domstolsväsendet, varå de innehava fullmakt.

Sett uteslutande från domstolsynpunkt torde berörda förhållande onekligen innebära en oegentlighet; en tjänsteman inom domstolsväsendet, som fullgör ordinarie tjänsteuppgifter på annat håll, bör icke kvarstå å sin ordinarie befattning. Härom torde näppeligen meningarna vara delade. Men förevarande spörsmål måste jämväl ses ur andra synpunkter. Till grund för den sedan lång tid i förevarande avseende gällande ordningen torde ligga den uppfattningen, att en departementschef måste hava fria händer för val av de personer, som skola utarbета departementets lagförslag. Visserligen lär nu angivna uppfattning framför allt hava avseende å statssekreteraren, men uppenbart är att enahanda förhållande, om ock i mindre grad, föreligger jämväl i fråga om lagbyråcheferna. Ej heller bör i detta sammanhang förbises den omständigheten, att man i fråga om tjänster av denna karaktär, där man icke avser att innehavarna skola stanna längre tid, icke bör utan starka skäl beklåda innehavaren med fullmakt. Nu angivna synpunkter hava också beaktats i promemorian, men dess författare har ansett att de skäl, som sålunda föranlett att lagbyråcheferna innehava sina tjänster endast på förordnande, kunna behörigen tillgodoses, därest det stadgas, att lagbyråchef vore skyldig att, oberoende av å vilken byråchefstjänst han erhållit utnämning, mottaga det utredningsuppdrag Kungl. Maj:t bestämmer inom eller utom ifrågavarande departement. Det må dock ifrågasättas, huruvida den föreslagna utvägen är praktiskt framkomlig. Har en lagbyråchef visat sig mindre lämplig eller har det goda samarbetet mellan departementschefen och honom brustit, synes det föga tilltalande och lär det mången gång vara ogenomförbart att överföra lagbyråchefen till annat departements verksamhetsområde. Ur lagbyråchefens egen synpunkt torde det ock vara bäst att det omedelbart beredes honom möjlighet att återvända till domstolstjänst.

I ändamål att än ytterligare råda bot för det nuvarande extra ordinariesystemet i domstolarna har i promemorian föreslagits, att hovrättsassessor, hovrättsråd eller revisionssekreterare, som förordnas till statssekreterare eller expeditjonschef, samtidigt skall placeras som ordinarie lagbyråchef i Kungl. Maj:ts kansli med skyldighet att, därest förordnandet upphör, återinträda såsom lagbyråchef. Har man ställt sig tvivlande till den praktiska genomförbarheten av den ovannämnda skyldigheten för lagbyråchef att mottaga uppdrag utom departementet, måste man ställa sig fullständigt avvisande till tanken att placera en statssekreterare eller expeditjonschef, som av någon anledning ansetts böra frånträda sitt förordnande, såsom en underordnad tjänsteman i departementet. Det ligger i öppen dag, att arbetet måste bliva lidande på en sådan anordning. Då man har att utgå från att statssekreterare- och expeditjonschefstjänsterna i stor utsträckning komma, i framtiden liksom hittills, att rekryteras bland lagbyråcheferna, måste man, om förslaget att tillsätta lagbyråchefsbefattningarna med ordinarie innehavare genomföres, räkna

med förhållanden av nu angivna beskaffenhet, även om icke, såsom nu ifrågasatts, varje statssekreterare och expeditiöschef skall erhålla fullmakt såsom lagbyråchef. Nu anförda omständighet framhäver ytterligare olägenheten av den föreslagna anordningen med fullmaktsförsedda lagbyråchefer.

Med hänsyn till nu berörda förhållanden synes det mig, som om nackdelarna av de nu föreslagna anordningarna övertväga olägenheterna för domstolsväsendet av det nuvarande förfarandet.

Statskontoret anförde i huvudsak följande.

Såvitt statskontoret kan finna, skulle ett förverkligande av det förslag, som framlagts i den remitterade promemorian, icke medföra en lycklig lösning av det föreliggande problemet. Ämbetsverket tillåter sig att i detta avseende hänvisa till den välgående kritik, som kommit till uttryck i vissa av de i ärendet avgivna remissyttrandena. Däremot vill det förefalla statskontoret, att det av lagbyråcheferna i deras yttrande givna uppslaget att inrätta tjänster över stat vid hovrätterna och nedre justitierevisionen, avsedda för lagbyråchefer eller andra innehavare av förordnandetjänster inom departementen, som återgå till innehavande ordinarie domstolsbefattningar, skulle kunna innebära en framkomlig väg och i varje fall är förtjänt av att närmare övervägas. En dylik anordning skulle möjliggöra att, därest en ordinarie revisionssekreterare eller ett ordinarie hovrättsråd erhöle förordnandetjänst inom departement, hans befattning inom domstolen kunde omedelbart besättas med ordinarie innehavare. Ett liknande system finnes redan nu vid kommunikationsverken. Dessutom förekommer systemet vid allmänna läroverken. Den typiska karaktär av karriärtjänster, som är utmärkande för statssekreterar- och lagbyråchefs befattningarna, synes utgöra ett särskilt motiv för systemets godtagande jämväl på förevarande område.

Skulle en anordning av nu antytt slag komma att införas vid hovrätterna och nedre justitierevisionen, tala likartade skäl för att den även bör tillämpas inom departementen. Det måste nämligen anses som ett föga tillfredsställande förhållande, att inom departementen kansliråds- och förste kanslisekreterarbefattningar ej sällan i åratals uppehållas på förordnande därför att de ordinarie befattningshavarna innehava på förordnande tillsatta ordinarie högre tjänster. En sådan utsträckning av systemet med befattningar över stat skulle för övrigt med all sannolikhet endast i rena undantagsfall föranleda tjänstgöring i dylika befattningar, då det erfarenhetsmässigt ytterst sällan inträffar, att en statssekreterare eller expeditiöschef återgår till tidigare innehavd ordinarie tjänst i Kungl. Maj:ts kansli. Det samma torde i huvudsak gälla jämväl för överrätternas vidkommande, om ock därstädes återgång torde i något större omfattning förekomma.

De sakkunniga.

De i tjänsteförteckningen upptagna, till löneplanen C hänförliga befattningarna tillsätts medelst förordnande antingen för viss tid eller tills vidare. I förstnämnda fallet kommer den ordinarie befattning, som den till innehavare av förordnandetjänsten utsedde befattningshavaren vid förordnandets tillträdande eventuellt innehar, att återbesättas med ny ordinarie innehavare; i senare fallet kan något sådant återbesättande icke ske, emedan den förordnade icke innehar pensionsrätt å förordnandetjänsten. Däremot brukar den, som i dylika fall uppehåller den ordinarie tjänsten, i regel tillerkännas vikariatslön.

För närvarande finnas befattningar av här ifrågavarande slag, vilka tillsätts medelst förordnande *tills vidare*, praktiskt taget endast inom Kungl. Maj:ts kansli. Sådana befattningar äro exempelvis statssekreterar- och ex-

peditionschefsbefattningarna samt vissa avdelnings- och byråchefsbefattningar. Till löneplanen C hänförliga befattningar, vilka tillsättas medelst förordnande *för viss tid*, finnas däremot inom olika grenar av förvaltningen, framförallt såsom chefsbefattningar. Vid bifall till de sakkunnigas förslag om förändring av vissa byråchefsbefattningar till befattningar å löneplanen C kommer antalet att ytterligare ökas.

I den i det föregående återgivna, inom justitiedepartementet år 1936 utarbetade promemorian liksom i utlåtandena däröver ha de olägenheter framhållits, som följa av att befattningar i succession efter innehavare av tillsvidareförordnanden icke kunna återbesättas med ordinarie innehavare. Det har därvid understrukits såväl de svårigheter, som användningen av ordinarie hovrättsjurister inom lagstiftningsarbetet och den centrala förvaltningen medför för domstolsverksamheten, som ock det föga tillfredsställande förhållandet, att inom departementen kansliråds- och kanslisekreterarbefattningar ej sällan i åratal uppehållas på förordnande, därför att de ordinarie befattningshavarna inneha på förordnanden tillsatta högre ordinarie tjänster.

Vad sålunda anförts kunna de sakkunniga helt giva sin anslutning. Därutöver bör emellertid framhållas, att staten förorsakas ökade pensionskostnader därigenom, att den befattningshavare, som i succession uppehåller den på grund av ordinarie innehavarens förordnande å högre tjänst lediga befattningen kommer att vidkännas pensionsavdrag, gällande för den lägre pensionsberättigande tjänst, varav han eventuellt är innehavare, ehuru han regelmässigt kommer att pensioneras i lägst den befattning, som han i succession uppehåller. Även denna synpunkt läser böra tillmätas viss betydelse.

Den närmast till hands liggande utvägen att råda bot på här berörda missförhållanden har, såsom statskontoret i sitt i det föregående återgivna utlåtande antyder, anvisats genom civila avlöningsreglementets föreskrifter rörande återgång vid statens affärsdrivande verk från förordnande till tidigare innehavd befattning. Enligt dessa för postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och domänverket gällande bestämmelser äger Kungl. Maj:t på ansökan medgiva, att tjänsteman, vilken förordnats att för viss tid uppehålla å löneplanen C upptagen befattning men vilkens förordnande upphört utan att efterföljas av förnyat förordnande, må återgå till ordinarie befattning inom den lönegrad han före förordnandet tillhörde. Har sådant medgivande lämnats, skall för bestämmande av tjänstemannens placering i löneklass så anses, som om han även under den tid förordnandet varat innehaft ordinarie befattning inom nämnda lönegrad. Därest så erfordras för att åt tjänstemän i nu avsett fall bereda ordinarie befattning, äger Kungl. Maj:t besluta därav betingad tillfällig ökning av antalet ordinarie tjänster. Bestämmelser av liknande innehåll finnas vid återgång från rektorsförordnande till lärartjänst.

De förordnandetjänster vid affärsverken, för vilka nyss återgivna bestämmelser gälla, äro samtliga tillsatta medelst förordnande för viss tid. Såsom förut framhållits blir den ordinarie befattning, vars innehavare erhåller dylikt förordnande, återbesatt med ny ordinarie innehavare. Uppenbarligen

kan enahanda förfaringssätt tillämpas, då det gäller ordinarie befattning, vars innehavare erhåller en medelst förordnande tills vidare tillsatt befattning. I så måtto föreligger emellertid en skillnad, att den medelst förordnande på viss tid tillsatta befattningen är förenad med pensionsrätt, vilket däremot icke är fallet med befattning tillsatt medelst förordnande tills vidare. Med hänsyn härtill bör den ordinarie tjänst, som den vilken erhåller förordnande tills vidare vid förordnandets tillträdande innehar, föras »över stat». Befattningshavaren kommer alltså att bibehållas vid den pensionsrätt, som är förenad med befattningen över stat, och har följaktligen att vidkännas däremot svarande pensionsavdrag.

De sakkunniga anse sig böra förorda, att Kungl. Maj:t åt sig utverkar riksdagens bemyndigande att i fall, där innehavare av fullmakts- eller konstitutorialtjänst inom domstolsväsendet eller administrationen erhåller ordinarie befattning tillsatt medelst förordnande tills vidare, föra den ordinarie fullmakts- eller konstitutorialtjänsten över stat och återbesätta den på stat befintliga tjänsten. I de undantagsfall, där den förordnade återgår till fullmakts- eller konstitutorialtjänsten, bör därvid iakttagas, att nämnda tjänst vid närmast inträffande ledighet återföres på stat.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra, att expeditiönschefsbefattningar i vissa fall kommit att bli sluttjänster. Vederbörande innehavare av expeditiönschefstjänsten har därvid enligt särskilt beslut av riksdagen medgivits viss fyllnadspension. Enligt de sakkunnigas mening kan ifrågasättas, huruvida ej åtgärd borde vidtagas för att bereda expeditiönscheferna pensionsrätt i sådan egenskap.

VII. Ställföreträdararvoden.

Bland de under 8 kap. civila avlöningsreglementet införda särbestämmelserna finnas upptagna föreskrifter om särskilt arvode till tjänsteman, som förordnats att vara generaldirektörs ställföreträdare. Enligt dessa föreskrifter utgå ställföreträdararvoden å 1 200 kronor vid socialstyrelsen, riks försäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, generaltullstyrelsen, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium samt å 2 000 kronor vid postverket och telegrafverket. Därjämte utgår enligt beslut av Kungl. Maj:t den 27 september 1940 särskilt arvode å 2 500 kronor till den befattningshavare i järnvägsstyrelsen, åt vilken uppdragits att vara generaldirektörens ställföreträdare.

I sitt den 16 december 1937 avgivna betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente (statens offentliga utredningar 1937: 48) anförde 1936 års lönekommitté i fråga om arvode till generaldirektörs ställföreträdare bland annat följande.

I en del av de största verken med generaldirektör såsom chef finnes särskild ställföreträdare för chefen förordnad. Så är fallet beträffande de affärsverk, där ej befattning såsom överdirektör (souschef) finnes upptagen i staten. Vidare är ställföreträdare för verkschefen förordnad i några av de till allmänna civilförvaltningen hörande verk, i vilka chefskapet utövas av generaldirektör tillsatt medelst förordnande på viss tid.

Beträffande generaldirektörsverk vid allmänna civilförvaltningen, där särskild ställföreträdare för verkschefen ej finnes förordnad, gälla olika regler för ärendenas avgörande vid förfall för verkschefen. I några verk inträder, såvitt ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, äldste tjänstgörande ledamoten i verkschefens ställe. I andra verk avgöras ärendena av ledamöterna samfällt, där ej Kungl. Maj:t förordnar särskild vikarie för verkschefen. Där äldste ledamoten i dylikt fall inträder såsom vikarie, utgår till honom vikariatsersättning med 8 kronor, där chefsbefattningen är tillsatt medelst förordnande, och enligt avlöningsreglementets 19 § (d. v. s. med 6 kronor), där fråga är om annan generaldirektörsbefattning.

Enligt lönekommitténs mening är det önskvärt, att i de största ämbetsverken finnes särskild ställföreträdare för verkschefen. För kontinuiteten i verkets arbete måste det vara till fördel, att en av verkets ledamöter är särskilt inriktad på att följa verkets angelägenheter i allmänhet och speciellt beträffande viktigare frågor på sådant sätt, att han vid förfall för chefen kan, med kännedom om dennes intentioner, utan svårighet inträda i hans ställe såväl vid ärendenas avgörande inom verket som ock när det gäller att företräda verket utåt. Då för en dylik funktion kräves särskilda personliga kvalifikationer, kan det ej anses lämpligt, att under alla förhållanden äldste ledamoten automatiskt vid förfall för verkschefen intager dennes plats. Kommittén vill därför uttala sig för att anordningen med särskilt förordnad

ställföreträdare utsträckes att gälla även de till omfattningen mera betydande generaldirektörsverk, där sådan ställföreträdare ej för närvarande finnes förordnad. Tills vidare torde man dock härvidlag ej böra gå längre än att medtaga de verk, i vilka chefen tillsättes medelst förordnande tills vidare. Vid bifall härtill skulle särskild ställföreträdare komma att förordnas i samtliga verk med minst fem byråer med undantag för skolöverstyrelsen samt patent- och registreringsverket, vilkas särskilda organisation dock för närvarande icke synes göra anordningen påkallad i samma mån som för övriga här avsedda verk.

I samtliga de fall, då sålunda särskild person förordnas såsom ställföreträdare för verkschef, bör lämpligen till ställföreträdaren utgå särskilt arvode såsom ersättning icke blott för vikariat under verkschefens ledigheter utan även för det merarbete och ansvar, som måste följa med ställföreträdarskapet. Ett fast årsarvode synes vara lämpligare än anordningen med vikariatsersättning vid vikariat. Ur kostnadssynpunkt torde det vara utan betydelse, vilkendera ersättningsvägen som väljes; då verkschefen på grund av särskilt uppdrag eller av annan anledning åtnjuter ledighet från tjänsten under längre tid, kan vikariatsersättningen uppgå till högre sammanlagt belopp än ett skäligt årsarvode.

Bestämmelser i enlighet med lönekommitténs förslag ha sedermera meddelats i civila avlöningsreglementet.

De sakkunniga.

Vid de sakkunnigas överläggningar med verkscheferna har från skilda håll gjorts gällande, att den bestående anordningen med ställföreträdararvoden i allenast de större generaldirektörsverken icke vore tillfredsställande. Det har därvid framhållits, att även i andra verk än dessa den som i verkschefens frånvaro skall övertaga ledningen borde, för att rätt kunna fylla denna uppgift, på ett annat sätt än som eljest i regel torde vara fallet ägna fortlöpande uppmärksamhet åt verkets vid sidan av hans egentliga arbetsområde liggande uppgifter.

Ehuru frågan om utsträckt användning av ställföreträdararvode i och för sig faller utanför det åt de sakkunniga lämnade utredningsuppdraget, ha de sakkunniga likväl ansett sig böra något beröra densamma. Att, såsom framhållits, ställföreträdaruppgiften för att riktigt genomföras måste förutsätta visst merarbete även under de perioder, då verkschefen utövar sitt ämbete, torde vara ostridigt. Med hänsyn härtill synes det de sakkunniga kunna med fog ifrågasättas, huruvida icke särskilt ställföreträdararvode borde införas även i verk, där sådant arvode för närvarande saknas.

Anledning till ändring beträffande nu utgående ställföreträdararvoden synes icke föreligga i vidare mån än att, såsom förut närmare utvecklats, särskilt arvode icke bör utgå till de av de sakkunniga föreslagna överdirektörerna i generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen, därest dessa förordnas till ställföreträdare för respektive verkschefer. Däremot vilja de sakkunniga för sin del förorda, att, där ej undantagsvis särskilda skäl annat föranleda, föreskrifter meddelas om ställföreträdararvoden beträffande såväl de generaldirektörsverk, som för närvarande sakna sådant arvode, som ock beträffande de större överdirektörsverken. Arvodesbeloppen torde få avvägas under erforderligt hänsynstagande icke blott till verkets storlek utan även till lönen

för såväl ställföreträdaren som verkschefen. Härvid torde kunna ifrågakomma belopp å respektive 1 200, 1 000 och 800 kronor.

De sakkunniga anse ställföreträdararvode icke påkallat beträffande skolöverstyrelsen med hänsyn till det förslag rörande avdelningschefernas ställning, som framlagts av de sakkunniga. Huruvida i övrigt ett eller annat ämbetsverk bör undantagas från denna organisationsform ha de sakkunniga icke ansett sig ha anledning att undersöka.

VIII. Vissa verkschefslöner.

I de sakkunnigas uppdrag ingår icke att verkställa översyn av gällande verkschefslöner. Fastmer ha de sakkunniga, såsom i det föregående omförmålts, haft att bedriva sitt arbete med utgående från dessa löner. I åtskilliga fall ha emellertid förslag framställts om beredande av förbättrad löneställning för vederbörande verkschef.

Sålunda har chefen för postverket anhållit, att den med befattningen förenade löneställningen måtte tagas under omprövning och därvid erinrat, att enahanda framställning gjorts i skrivelse den 31 oktober 1938 till Kungl. Maj:t ävensom hänvisat till det särskilda yttrande, som ordföranden i kommunikationsverkens lönenämnd avgav till nämndens utlåtande den 6 mars 1938 över tjänsteförteckningssakkunnigas för affärsverken betänkande. Berörda yttrande var av följande lydelse.

De sakkunniga hava i sitt betänkande icke föreslagit någon ändring beträffande löneställningen för verkscheferna vid affärsverken. Enligt de sakkunniga meddelade direktiv hava de haft att vid fullgörandet av sitt uppdrag utgå från nu gällande verkschefslöner. Även om denna allmänna anvisning varit att tillämpa i fråga om affärsverkscheferna såsom helhet, synes mig hinder icke hava förefunnits att föreslå en såsom befogad ansedd ändring beträffande chefen för visst verk. För min del anser jag ett dylikt särförhållande förefinnas i fråga om chefen för postverket. Med den utveckling, detta verk numera tagit, synes mig nämligen den nuvarande löneställningen — enligt sakkunnigförslaget omräknad till C 13 — vara alltför låg, varför såväl billighetsskäl som rättvisa talar för en höjning. Tillräcklig anledning synes mig härvid saknas att skilja mellan chefen för postverket och chefen för telegrafverket. Jag anser fördenskull, att tjänsten bör uppflyttas till C 15.

Vad angår chefsbefattningar å C-planen föreligga dylika framställningar även beträffande chefen för sjökarteverket (C 6) och chefen för medicinalstyrelsen (C 12).

I fråga om chefsbefattningar i lönegraden B 1 har förbättrad löneställning begärts för chefen för nationalmuseum, riksantikvarien samt cheferna för mynt- och justeringsverket, Sveriges geologiska undersökning och statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

Beträffande i lönegraden A 30 placerade befattningar av sådan natur, att de torde böra bedömas såsom mer eller mindre jämförliga med chefsbefattningar, ha dylika framställningar gjorts angående överbibliotekarierna vid universitetsbiblioteken, museidirektören vid statens historiska museum och föreståndaren för statens centrala frökontrollanstalt.

Framställningar rörande förbättrad löneställning för de i lönegraden A 27 placerade föreståndarna för armémuseum och livrustkammaren ha redan i det föregående omförmålts.

Då de sakkunniga funnit sig böra här omförmäla de förslag utanför utredningsuppdragets ram, som sålunda framställts, har detta sin orsak närmast däri, att de sakkunniga under fortgången av sitt arbete icke kunnat undgå att finna, att mot bakgrunden av den allmänna löneutveckling, som ägt rum, löneställningen för vissa till lönegraden B 1 hänförliga chefsbefattningar framstår såsom svag. Härvid ha de sakkunniga ingalunda förbisett, att vissa tjänster å A-planen och därmed jämförliga tjänster å C-planen kunna vara av den beskaffenhet, att de skäligen böra ersättas högre än chefsbefattningar för mindre verk. Även med beaktande därav synes det dock de sakkunniga föreligga grundad anledning att det här omförmälda spørsmålet uppmärksammas och att en översyn jämväl i detta hänseende kommer till stånd. Vid en sådan lära även en del andra chefsbefattningar kunna komma i fråga. De sakkunniga anse sig ha skäl att därvid särskilt erinra om den för presidenten i Svea hovrätt bestämda lönen av 18 000 kronor eller samma belopp som för presidenten i den på en division organiserade minsta hovrätten. I anledning av vad som förekommit med avseende å den för postverkets chef bestämda löneställningen vilja de sakkunniga uttala, att även de sakkunniga hysa den uppfattningen, att skäl för övervägande av viss höjning i detta fall föreligga.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra, att till justitiekanslern utöver lön utgår ett årligt arvode av 3 500 kronor. Med hänsyn till uppdragets avgränsning och till förefintliga ovisshetsmoment med avseende å processreformen och dess återverkningar ha de sakkunniga ej funnit anledning framlägga förslag till inarbetande i lönen av detta arvodesbelopp.

Särskilda yttranden av ledamöterna Björck och Westling.

Ledamoten Björck. En rättvis avvägning av byråchefstjänsternas löneställning inom civilförvaltningen och inom affärsverken erbjuder betydande vanskligheter. Vad affärsverken angår, spåras en bestämd tendens att under hänvisning till dels de stora ekonomiska värden, som arbetsfältet inrymmer, dels konkurrensen med det enskilda förvärvslivet, urgera en väsentligt gynnsammare löneställning än som tillkommer civilförvaltningstjänstemannen med motsvarande arbetsuppgifter. När det gäller verkschefstjänsterna har förstnämnda motiv sedan länge tillerkänts avgörande betydelse och samtidigt har givetvis den andra synpunkten i någon utsträckning beaktats. Därest den privata företagsverksamhetens lönesättning skulle helt tillämpas och konkurrenssynpunkten sålunda fullt ut tillgodoses, lär ingen vilja bestrida, att exempelvis cheferna för järnvägsstyrelsen och domänstyrelsen skulle intaga ett högre löneläge än vad hittills varit fallet.

I fråga om byråchefstjänsterna framstår det ännu svårare än beträffande verkschefstjänsterna att giva åt den ekonomiska värdesynpunkten ett skäligt utrymme. Visserligen låter det säga sig, att en mindre kvalificerad innehavare av en byråchefsbefattning kan tillfoga staten skador av väsentligt större ekonomisk räckvidd i järnvägsstyrelsen än inom exempelvis statistiska centralbyrån eller skolöverstyrelsen. Men därav följer efter min mening ingalunda, att denna omständighet rättfärdigar, att staten erbjuder den förre en gynnsammare löneställning än den senare. Över huvud synes det mig motbjudande att vid lönesättningen av var för sig livsviktiga tjänster inom svensk förvaltning införa ett moment, som gör graden av livsviktighet beroende av den ekonomiska räckvidd, som verksamheten må hava. En överläkare vid ett sinnessjukhus har säkerligen ett ej ringa inflytande på utgiftssidan vid det sjukhus, där han arbetar, ehuru hans huvudsakliga gärning ligger på ett annat område, och en föredragande inom fortifikationsstyrelsen torde genom oskicklighet och bristande förutseende kunna tillskynda staten ökade utgifter av betydande storleksordning för att nu endast nämna ett par exempel. Å andra sidan finnas byråchefstjänster, vilkas insatser över huvud icke kunna mätas i penningar. Innehavaren bidrager genom sitt arbete till att vårt samhälle fungerar och fungerar friktionsfritt. Det vill förefalla mig, som om det därför i stor utsträckning saknas objektiva hållpunkter för en ur arbetssynpunkt rättvis gradering av de skilda tjänsternas löneläge. Nu hava statsmak-

terna emellertid redan på andra områden valt den efter min mening mindre lyckliga vägen att med åberopande av dylika materiella motiv och med bortseende från de vida mera betydelsefulla utbildnings- och allmänna kvalifikationssynpunkterna genomföra en differentiering.

Under sådana omständigheter har jag sett mig nödsakad att fullfölja linjen vid nu förevarande övervägande, ehuru jag därvid sökt i görligaste mån be begränsa den skönjbara dualismen vid värdesättningen av civilförvaltningens och affärsverkens motsvarande befattningar.

Jag är med majoriteten ense därom, att med avseende å byråcheferna inom affärsverken C-planen bör kunna tagas i bruk i relativt vidsträckt omfattning.

Då det åter gäller inplaceringen på C-planen, vilken redan vid enbart en enligt hittills tillämpade grunder vidtagen evalvering från A-planen ger en väsentligt förbättrad löneinkomst, har enligt min mening majoriteten icke tillräckligt beaktat, att *verkscheferna* i samtliga fall *utgått från lönegraden A 32* såsom det lägsta tänkbara normalläget för byråchefs löneställning. Denna förutsättning hava de sakkunniga med hänvisning till de för utredningen meddelade direktiven icke kunnat godtaga. Redan därav följer, enligt mitt sätt att se, att den samtidigt föreslagna placeringen å C-planen regelmässigt måste jämkas nedåt i motsvarande mån. Sagda omständighet medför, att jag vid min prövning kommit till ganska avvikande resultat på ett flertal punkter. Därtill kommer, att jag i vissa fall funnit de framställda anspråken alltför kraftigt tilltagna.

Vad *järnvägsstyrelsen* angår håller jag före, att cheferna för bantekniska byrån och för drifttjänstbyrån icke böra placeras högre än i C 8 samt cheferna för elektrotekniska och för maskintekniska byrån icke högre än i C 7. Skäl till ändring av den nu fastställda löneställningen för verkstadsdirektörstjänsten synas mig icke hava förebragts.

Vidkommande *telegrafstyrelsen* har jag icke i något fall funnit anledning till ändring av den löneställning, som bestämdes av 1941 års riksdag.

Icke heller för *vattenfallsstyrelsens* del föreligga enligt min åsikt skäl till förbättrad löneställning för någon av de i betänkanudet avhandlade tjänsterna. Jag kan emellertid icke underlåta att tillika giva uttryck för den mening, att de nu i lönegraden C 10 upptagna befattningarna såsom överingenjör vid en strikt tillämpning av de grundsatser, som jag inledningsvis antytt, kunna och böra ifrågasättas till jämkning nedåt.

I fråga om *generalpoststyrelsen* synas mig tillräckliga skäl hava anförts för att överföra befattningen såsom byråchef å första byrån till C-plan, därvid en inplacering i C 7 synes mig innebära en rättvis värdering av tjänsten. Såsom för närvarande är fallet, bör ställföreträdarskapet icke knytas till viss tjänst. Större tvekan kan råda, huruvida anledning förefinnes att ändra den för chefen för bankavdelningen fastställda placeringen. Emellertid vill jag icke motsätta mig, att en jämkning till C 8 kommer under övervägande. I övrigt saknas skäl till avvikelse från den normala löneställningen. För postdirektörerna torde den av tjänsteförtecknings-sakkunniga för affärsverken ifrågasatta placeringen i lönegraden C 5 få anses tillfredsställande.

Vad slutligen beträffar *domänstyrelsen* biträder jag majoritetens uppfattning.

Ledamoten Westling. I fråga om lönebestämmelser för professorerna vid universiteten och karolinska institutet hyser jag en från de sakkunnigas ståndpunkt avvikande mening.

Jag finner visserligen liksom de sakkunnigas majoritet uppenbart, att ifrågasvarande professorer böra inordnas under civila avlöningsreglementet. Det alternativ beträffande sättet för inordnandet, som majoriteten stannat vid att tillstyrka, anser jag mig däremot icke kunna biträda. Enligt min mening tala övervägande skäl för befattningshavarnas införande under reglementets 2 avd. med placering i löneplanen A.

Med avseende å motiven för detta ståndpunktstagande vill jag framhålla, att jag i allt väsentligt delar den uppfattning i ämnet, åt vilken 1928 års lönekommitté gav uttryck och som återgivits i det nu föreliggande betänkandet.

Tillräcklig anledning synes mig sålunda icke föreligga att för professorernas vidkommande göra avsteg från de principer för dyrortsdifferentiering av lönen, vilka eljest ansetts böra tillämpas beträffande tjänstemän i allmänhet. Jag utgår liksom 1928 års lönekommitté från att avsikten vid den tidigare lönesättningen varit att giva professorerna vid universiteten i Uppsala och Lund samt vid karolinska institutet samma löneställning. Om denna utgångspunkt är riktig och en sådan likställighet anses alltjämt böra upprätthållas, synes det otillfredsställande att de nominella lönebeloppen, utan avseende å levnadskostnadsskillnader de olika stationeringsorterna emellan, sätts lika för samtliga orter, varigenom en ganska betydande skillnad i reallönerna åvågbringas. En inplacering av professorerna i den dyrortsgraderade allmänna löneplanen ter sig från denna synvinkel såsom den riktigaste lösningen. Några särskilda förhållanden i rekryteringshänseende, som kunde anföras såsom avgörande skäl mot en sådan lösning, torde knappast vara för handen.

Ej heller finner jag några betänkligheter föreligga mot att för professorernas vidkommande — på sätt tidigare skett för andra jämförliga befattningshavare — övergå från hittillsvarande löneturssystem med ett enda jämförelsevis stort ålderstillägg efter fem års tjänstgöring till en fördelning av lönen på fyra löneklasser med treårsintervaller men mindre skillnadsbelopp. Den omständigheten, att professorerna genomsnittligt vid relativt hög ålder nå sina befattningar — vilka merendels utgöra både första egentliga stats-tjänst och sluttjänst — utesluter ej tillämpningen av ett eljest såsom rationellt befunnet löneklasssystem, blott begynnelselönen bestämmes till ett belopp, som med beaktande av professorernas särskilda befordringsförhållanden kan anses tillräckligt högt. Vid en inplacering i den jämväl av sakkunnigmajoriteten såsom skälig ansedda lönegraden A 33 skulle alla berättigade anspråk i detta avseende bliva uppfyllda.

Sant är, att ett bifall till det av mig förordade alternativet skulle medföra större avsteg från nu bestående förhållanden än majoritetens förslag. Denna omständighet bör dock icke hindra ett avgörande efter grundsatser, som synas principiellt riktigare.

De avvikelser från bestående förhållanden, som inträda vid professorernas inordnande under avlöningsreglementets 2 avd. (löneplan A), hänföra sig väsentligen dels till avlöningsbeloppens storlek och dels till tillämpningen av de avlöningsregler, som innefattas i det moderna, ursprungligen för kommunikationsverken tillskapade lönesystemet.

Vad den sistnämnda frågan angår, torde de olägenheter som befarats bliva förenade med en tillämpning å universitetsprofessorerna av civilförvaltningens allmänna lönebestämmelser, icke i och för sig ha spelat någon större roll för sakkunnigmajoritetens ståndpunktstagande. Att jag här berör detta spörsmål har närmast sin grund i att vid frågans tidigare behandling de förmenta olägenheterna utgjort en väsentlig punkt i den från universitetshåll förda argumenteringen mot professorernas inordnande under de allmänna civila lönebestämmelserna. Jag vill framhålla, att de berörda farhågorna synas mig vara överdrivna. Det torde näppeligen med fog kunna göras gällande, att ett lönesystem, som gått att tillämpa vid fackhögskolorna, de allmänna läroverken, folkskoleväsendet, hovrätterna, domänverket m. fl. i jämförelse med den vanliga administrationen särpräglade förvaltningsområden, ej skulle utan olägenhet kunna vinna tillämpning även å universitetens lärarpersonal. Det författningsförslag, som genom de sakkunnigas försorg upprättats för en lösning enligt det av mig förordade alternativet, torde också ge vid handen, att de speciella bestämmelser beträffande professorernas avlöningsförhållanden, som erfordras för befattningshavarnas inordnande under 2 avd., icke behöva bliva vare sig särskilt vidlyftiga eller särskilt invecklade. Det är min bestämda uppfattning, att avlöningsbestämmelserna efter den övergångstid, som kan vara erforderlig för att hos vederbörande myndigheter skapa förtrogenhet med bestämmelsernas innehåll, skola låta sig tillämpa utan olägenheter vare sig ur befattningshavarnas eller förvaltningens synpunkt.

De ändringar beträffande lönebeloppen, som skulle följa av en inplacering i löneplanen A, torde för sakkunnigmajoritetens inställning ha varit av större betydelse. Man torde främst ha fäst sig å ena sidan vid de löneminskningar, som på grund av dyrortsdifferentieringen och de nya reglerna för löneklassuppflyttningar komme att inträda i vissa lägen huvudsakligen vid universitetet i Lund, och därmed förenade övergångssvårigheter, samt å andra sidan vid den betydande löneökning, som, likaledes på grund av dyrortsgräderingen, skulle uppkomma för befattningshavare vid karolinska institutet och som i fråga om flertalet av dessa befattningshavare ansetts mindre nödvändig med hänsyn till förekommande inkomster vid sidan av lönen.

Innebörden i detalj av de löneförändringar, som bliva följden av en inplacering i lönegraden A 33, åskådliggöres bäst av följande sammanställning, vilken bygger på den i betänkandet å sid. 155 intagna tablån och alltså hänför sig till indexläget 188 å 1914 års indexskala (index 120 å 1935 års skala):

Löneförändring.

	D-ort kronor	F-ort kronor	I-ort kronor
Begynnelselön	- 321	+ 129	+ 804
Lön efter 3 år.....	+ 189	+ 639	+ 1 314
» » 5 »	- 811	- 361	+ 314
» » 6 »	- 301	+ 149	+ 824
» » 9 »	+ 209	+ 659	+ 1 334

Med hänvisning till denna sammanställning tillåter jag mig framhålla, att de förändringar i lönebeloppen, vilka skulle följa av den ifrågasatta inplaceringen, äro just sådana, som man har anledning vänta sig såsom resultat av en omläggning av här förevarande art och som i större eller mindre grad framträtt vid tidigare omläggningar av motsvarande slag inom statsförvaltningen i övrigt. Att vid i stort sett oförändrad genomsnittlig lönenivå en övergång från nominellt lika till dyrortsgraderade löner måste resultera i löneminskning å billigare och löneökning å dyrare orter ligger i sakens natur; det är just denna effekt, som åsyftats. Det förhållandet att i förevarande fall löneminskningen å D-ort skulle bli i stort sett jämförelsevis obetydlig (i slutlöneläget löneökning), medan lönestegringen å I-ort genomgående blir avsevärd, visar i själva verket, att den för inplaceringen ifrågasatta lönegraden valts på ett ganska förmånligt sätt, så att man kan tala om en viss förskjutning uppåt av det genomsnittliga relativa löneläget. Även jag anser emellertid en dylik inplacering vara ur olika synpunkter försvarlig och motiverad.

Vad angår storleken av de löneökningar, som skulle inträda för professorerna vid karolinska institutet, underskattar jag ej betydelsen av de betänkligheter, som härvidlag kunna göras gällande. Jag vill emellertid framhålla, att om man skulle syfta till att giva professorerna vid karolinska institutet en lägre reallön än universitetsprofessorerna — sakkunnigmajoritetens förslag leder i realiteten till detta resultat — en riktigare metod här för vore att inplacera förstnämnda professorer i en lägre lönegrad. Jag har i det föregående antagit, att statsmakternas avsikt hittills varit att samtliga ifrågavarande professorer skulle intaga samma löneställning, och jag saknar hållfast stöd för ett förslag om ändring härutinnan. Även inom de medicinska fakulteterna vid universiteten — och tilläventyrs jämväl inom andra fakulteter — finnas professorer, för vilka löneställningen med hänsyn till reguljära extrainkomster kan te sig hög. En differentiering av löneläget för olika professurer med hänsyn till skiljaktigheter i detta hänseende lär vara en vanskelig sak.

De löneminskningar, som i vissa lägen inträffa för professorer i Lund (i ett läge jämväl för professorer i Uppsala), äro enligt min mening ej ägnade att ingiva några bekymmer. De kunna utan svårighet bemästras genom övergångsbestämmelser av snabbt försvinnande natur. Dessa bestämmelser torde lämpligen böra utformas på sådant sätt, att befattningshavare, som äro i

tjänst vid lönereglerngens ikraftträdande, erhålla personliga lönetillägg, vilka utjämna löneskillnaden vid övergångstillfället och därefter minskas med belopp motsvarande de löneökningar, som inträda genom uppflyttning i högre löneklass. Att i vidare mån taga hänsyn till löneskillnader i varje särskilt löneklassläge bör ej ifrågakomma med hänsyn till de fördelar i övrigt — icke minst i pensionshänseende — som lönereglerngen medför. Löneklassplaceringen bör ske med utgångspunkt från antagandet, att avlöningsreglementet varit för befattningshavaren gällande räknat från tillträdet till befattningen.

På här anförda skäl tillstyrker jag det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade bilagan C och som bygger på en inplacering av professorerna i lönegraden A 33.

Förslag

till

KUNGL. MAJ:TS KUNGÖRELSE

om ändring i viss del av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8).

Kungl. Maj:t har, med stöd av riksdagens beslut, funnit gott förordna, att under 3 avd. civila avlöningsreglementet skall införas en ny paragraf, betecknad 58 a §, av nedan angiven lydelse.

58 a §.**Justitieråd och regeringsråd.****1 mom. Lön.**

Justitieråd och regeringsråd åtnjuta lön med 22 000 kronor för år räknat

2 mom. Tillämpning av vissa bestämmelser i 2 avd.

Bestämmelserna i 22, 24 och 29—40 §§ skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse beträffande justitieråd och regeringsråd.

3 mom. Vissa särskilda bestämmelser.

I stället för vad i 4 § 2 mom. stadgas skall gälla, att med befattning såsom justitieråd eller regeringsråd ej må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för företag, som avses i 4 § 2 mom., eller annan tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag eller uppdrag såsom skiljeman.

F ö r s l a g

till

KUNGL. MAJ:TS KUNGÖRELSE

om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8).

Kungl. Maj:t har, med stöd av riksdagens beslut, funnit gott förordna, *dels* att till 55 § civila avlöningsreglementet skall fogas ett nytt moment, benämnt 12 mom. Universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet, av nedan angiven lydelse, *dels ock* att 62 § samt 66 § 1 och 2 mom. reglementet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

55 §.

12 mom. Universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet.

1. Utan hinder av stadgandet i 4 § 1 mom. må med befattning som prosektor, laborator, lärare i medicinsk radiologi eller lärare i röntgendiagnostik inom medicinsk fakultet eller vid karolinska institutet vara förenad anställning vid statligt eller kommunalt sjukhus, när dylik förening är i vederbörande stadga föreskriven eller eljest av Kungl. Maj:t medgiven.

2. Prosektor, laborator, lärare i medicinsk radiologi, lärare i röntgendiagnostik, observator samt föreståndare för zoologiska institutionens i Lund entomologiska avdelning äger årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadga föreskrivas.

3. Har under 2 punkten avsedd tjänsteman icke under två på varandra följande terminer minst 60 dagar bestritt sin egen eller annan statens tjänst eller fullgjort uppdrag för statens räkning, skall han under närmast därpå följande ferietid vidkännas A-avdrag, i den mån denna ferietid icke innefattas i tiden för tjänstemannen meddelad tjänstledighet.

4. Där under 2 punkten avsedd tjänsteman av anledning, som enligt stadgandena i 13—16 §§ medför tjänstledighetsavdrag, medges partiell tjänstledighet, äger kanslern för rikets universitet bestämma, om och i vad mån avdrag å lönen för sådan tid skall äga rum.

Vissa professorer.

**1 mom. Bestämmelsernas
tillämpningsområde.**

De i denna paragraf meddelade bestämmelserna hava avseende *dels* å innehavare av professorsbefattning vid universiteten i Uppsala och Lund samt vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, så framt icke i fråga om befattning, till vilken avlöningen helt eller delvis bestrides av donationsmedel, anorlunda blivit bestämt, *dels ock* å innehavare av sådan professorsbefattning vid konsthögskolan, vilken tillsättes medelst förordnande för begränsad anställningstid.

**A. Professorer vid universiteten och karolinska
mediko-kirurgiska institutet.****2 mom. Lön m. m.**

1. Professor åtnjuter lön med 13 000 kronor för år räknat.

2. Från och med ingången av kalenderkvartalet näst efter det, varunder professor innehaft under denna avdelning avsedd befattning i fem år, äger han åtnjuta *förhöjning av lönen* med 1 000 kronor för år räknat. Såsom villkor härför skola i tillämpliga delar de i 7 § 3 mom. angivna villkoren för uppflyttning till högre löneklass lända till efterrättelse.

3. Har den, som tillträder professorsbefattning, dessförinnan antingen innehaft annan statlig befattning eller ock innehaft kommunal befattning eller i annan icke statlig anställning utfört arbete av allmännyttig natur, må Kungl. Maj:t kunna, i anslutning till de i 8 § 3 och 4 mom. innefattade grunderna, medgiva professor förhöjning av lönen vid tidigare tidpunkt än som följer av bestämmelsen under 2 punkten.

4. Innehavare av professorsbefattning, med vilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad såväl minskning i den från statsverket eljest utgående lönen till belopp, motsvarande de i avlöningen ingående särskilda förmånerna, efter uppskattning i behörig ordning, som ock vad i laga ordning kan vara stadgat rörande upphörande eller ändring av nämnda särskilda förmåner; dock att vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver honom eljest tillkommande avlöning skall oavkortat komma tjänstinnehavaren till godo.

**3 mom. Tillämpning av vissa
bestämmelser i 2 avd.**

Bestämmelserna i 12—16 §§, 18 §, 22 §, 24 §, 28 § 3 mom. samt 29—44 §§ skola i tillämpliga delar och med de ändringar och tillägg, som nedan angivas, lända till efterrättelse beträffande innehavare av professorsbefattning.

Härvid skall så anses, som om sådan tjänsteman tillhörde lönegraden A 33, löneklassen 33, eller, då professor åtnjuter förhöjning av lönen, löneklassen 35. Vid tillämpning av bestämmelserna i 29—31 §§ iakttages, att rörligt tillägg må under i nämnda paragrafer angivna förutsättningar och enligt där givna föreskrifter utgå jämväl å dylik förhöjning.

4 mom. Vissa särskilda bestämmelser.

1. Vad i 3 § 3 mom. första stycket stadgas skall icke äga tillämpning å här avsedd professor.

2. Utan hinder av stadgandet i 4 § 1 mom. må med professorsbefattning inom medicinsk fakultet eller vid karolinska mediko-kirurgiska institutet vara förenad anställning vid statligt eller kommunalt sjukhus, när dylik förening är i vederbörande stadga föreskriven eller eljest av Kungl. Maj:t medgiven.

Fråga om tillstånd, varom förmäles i 4 § 2 mom., prövas beträffande professor av kanslern.

3. Professor äger årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadga föreskrivas.

4. Ersättning till vikarie å professorsbefattning bestämes av Kungl. Maj:t.

Förordnas professor att såsom vikarie bestrida befattning, för vilken utgår lön enligt allmän löneplan, skall ersättning för vikariatet likaledes bestämas av Kungl. Maj:t.

5. Har professor icke under två på varandra följande terminer minst 60 dagar bestritt sin egen eller annan statens tjänst eller fullgjort uppdrag för statens räkning, skall han under närmast därpå följande ferietid vidkännas A-avdrag, i den mån denna ferietid icke innefattas i tiden för tjänstemannen meddelad tjänstledighet.

6. Där professor av anledning, som enligt stadgandena i 13—16 §§ medför tjänstledighetsavdrag, medgives partiell tjänstledighet, äger kanslern bestämman, om och i vad mån avdrag å lönen för sådan tid skall äga rum.

7. Är professor jämlikt donation utöver avlöningen tillförsäkrad fri bostad, skola bestämmelserna i 41 § andra stycket och 42 § icke äga tillämpning.

B. Vissa professorer vid konsthögskolan.

5 mom. Lön m. m.

6 mom. Tillämpning av vissa bestämmelser i 2 avd.

7 mom. Vissa särskilda bestämmelser.

66 §.

1 mom. Beträffande tjänsteman — — — tillämpning gälla,

a) att omedelbart — — — vid domänverket, den 30 september 1937 (nr 873) för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende ävensom den 6 juni 1925 (nr 211) angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professor m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet;

b) att tjänstemannen — — — tjänstgöringsskyldighet; samt

c) att tjänstemannen — — — och bestämmelser.

Beträffande landshövding — — — särskilt förordnar.

2 mom. Tjänsteman, å — — — 2 punkten; samt

under 3 avd.: 59 § 5 mom., 60 § 4 och 5 mom., 62 § 2 mom. 4 punkten, 4 mom. 7 punkten och 5 mom. 2 punkten, 63 § 7 och 8 mom. ävensom 64 § 4 mom. 6 punkten.

F ö r s l a g

till

KUNGL. MAJ:TS KUNGÖRELSE

om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8).

Kungl. Maj:t har, med stöd av riksdagens beslut, funnit gott förordna, *dels* att till 55 § civila avlöningsreglementet skall fogas ett nytt moment, benämnt 12 mom. Universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet, av nedan angiven lydelse, *dels* ock att 66 § 1 och 2 mom. reglementet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

55 §.

12 mom. Universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet.

1. Innehavare av professorsbefattning, med vilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad såväl minskning i den från statsverket eljest utgående lönen till belopp, motsvarande de i avlöningen ingående särskilda förmånerna, efter uppskattning i behörig ordning, som ock vad i laga ordning kan vara stadgat rörande upphörande eller ändring av nämnda särskilda förmåner; dock att vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss tjänst i syfte att bereda denne särskild förmån utöver honom eljest tillkommande avlöning skall oavkortat komma tjänstinnehavaren till godo.

2. Vad i 3 § 3 mom. första stycket stadgas skall icke äga tillämpning å här avsedd professor.

3. Utan hinder av stadgandet i 4 § 1 mom. må med befattning som professor, prosektor, laborator, lärare i medicinsk radiologi eller lärare i röntgendiagnostik inom medicinsk fakultet eller vid karolinska institutet vara förenad anställning vid statligt eller kommunalt sjukhus, när dylik förening är i vederbörande stadga föreskriven eller eljest av Kungl. Maj:t medgiven.

Fråga om tillstånd, varom förmäles i 4 § 2 mom., prövas beträffande professor av kanslern för rikets universitet.

4. Professor, prosektor, laborator, lärare i medicinsk radiologi, lärare i röntgendiagnostik, observator samt föreståndare för zoologiska institutionens i Lund entomologiska avdelning äger årligen i stället för semester åt-njuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadga föreskrivas.

5. Har under 4 punkten avsedd tjänsteman icke under två på varandra följande terminer minst 60 dagar bestritt sin egen eller annan statens tjänst eller fullgjort uppdrag för statens räkning, skall han under närmast därpå följande ferietid vidkännas A-avdrag, i den mån denna ferietid icke innefattas i tiden för tjänstemannen meddelad tjänstledighet.

6. Där under 4 punkten avsedd tjänsteman av anledning som enligt stadgandena i 13—16 §§ medför tjänstledighetsavdrag, medgives partiell tjänstledighet, äger kanslern bestämma, om och i vad mån avdrag å lönen för sådan tid skall äga rum.

7. Är professor jämlikt donation utöver avlöningen tillförsäkrad fri bo-stad, skola bestämmelserna i 41 § andra stycket och 42 § icke äga tillämpning.

66 §.

1 mom. Beträffande tjänsteman — — — tillämpning gälla.

a) att omedelbart — — — vid domänverket, den 30 september 1937 (nr 873) för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende ävensom den 6 juni 1925 (nr 211) angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professor m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet;

b) att tjänstemannen — — — tjänstgöringsskyldighet; samt

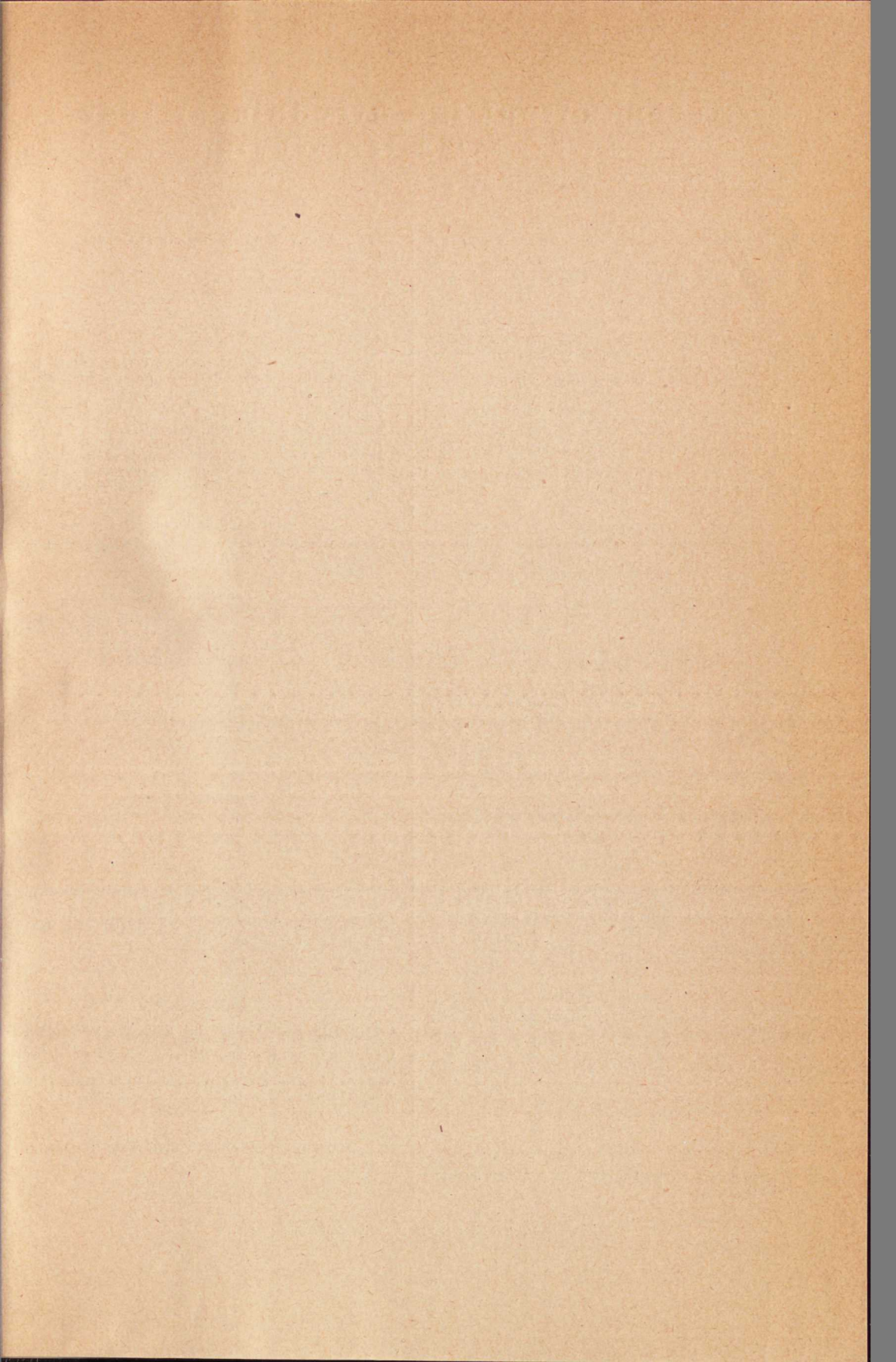
c) att tjänstemannen — — — och bestämmelser.

Beträffande landshövding — — — särskilt förordnar.

2 mom. Tjänsteman, å — — — reglementet, nämligen:

under 2 *avd.*: — — — 55 § 9 mom. 2 och 17 punkterna samt 12 mom. 1 och 7 punkterna, 56 § 1 — — — 2 punkten; samt

under 3 *avd.*: — — — 4 mom. 6 punkten.

Statens offentliga utredningar 1942

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Strafflagberedningens promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga m. m. [28]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst. [8]

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till folkskolans avlösningsreglemente m. m. [9]

Beskattningsorganisationssakkunnigas betänkande med förslag till ändrad organisation av kammarrätten. [18]

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till avlösningsreglemente för de högre kommunala skolorna. [26]

Betänkande ang. revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civiltjänstverken. Del 2. Byråchefs- och rådstjänster m. m. [30]

Kommunalförvaltning.

Stadsplaneutredningen 1942. 1. Förslag till åtgärder för snabbare handläggning av stadsplane- och tomtindelningssärenden m. m. [27]

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. [2]

Betänkande med förslag till främjande av utskyldsbetalning genom erkända skatteförmedlingskassor. [21]

Politi.

Betänkande med förslag till brandlag och brandstadga m. m. [10]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Promemoria rörande bostadsförsörjningen. [3]

Promemoria ang. hyresreglering. [14]

Betänkande med utredning och förslag ang. semester för husmödrar. [19]

Utredning ang. värmekostnaden i hyreshus. [20]

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 2. Tiden juli 1940—juni 1941. [25]

Socialvårdskommitténs betänkande. 4. Förslag till ändrad bidragsförsökslag m. m. [29]

Hälso- och sjukvård.

De yngre sjukhusläkarnas avlösnings-, arbets- och bostadsförhållanden. [4]

Betänkande med utredning och förslag ang. barn, morskeväsendet. [17]

Förslag till ny lag om behörighet att utöva läkarkonsten m. m. [22]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Promemoria med förslag till utvidgad vanhävdslagstiftning. [5]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 1. Allmänna uppgifter ang. den tekniskt-vetenskapliga forskningsverksamhetens nuvarande läge m. m. — Allmänna synpunkter rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningen. — Erforderliga åtgärder för den tekniskt-vetenskapliga forskningens främjande och statens medverkan därvid. [6] 2. Förslag till åtgärder för främjande av den tekniskt-vetenskapliga forskningen på byggnadsområdet. [7] 3. Förslag till åtgärder för skogsproduktforskningens ordnande. [12]

Handel och sjöfart.

Promemoria med förslag ang. registrering av landets företagare m. m. [23]

Kommunikationsväsen.

Betänkande och förslag ang. förhållandet mellan arbetsuppgifter och löneställning vid statens järnvägar. Del 4. Järnvägsstyrelsen. [13]

Betänkande ang. bilregistrering m. m. [24]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med utredning och förslag ang. betygsättningen i folkskolan. [11]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet. [1]

Betänkande med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga. [15]

Betänkande med förslag rörande den centrala förvaltningsverksamheten inom försvarsväsendet. [16]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.